

نسخه غیر طبع

14000

دوبیتی و دیوانی

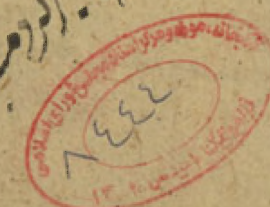
ایمانیه

مکمل

نظم جمال روش ترا
در تذکره و دیوانه

کتاب گلستان
عربی و فارسی
نایاب قدیمی

3650

۱۴۷۳

۱۴۵۰ / ۱۴۷۳
۱۸۲۷۱

کتاب و نسخه

فارس - عربی

مدرسه علمیه

نسخه کهنه

هذا هو يدوم در السلسله الحشرية ١٣٣٤ ع ١٥٠٠
من كتبه محمد صاحب اسم الله تعالى معلوم نسبت هو من المعروف

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي جعلني من علماء البيان والمعاني والشكر لله الذي صيرني من فلاح
المكارم الفاني والصلوة على سوره ارفع الامام وعلى اهل الكرام واصحاب العظام
وبعد فان العبد المتوسل الى رحمة الله الملك القديم بقدر تقصيره في شكر نعمه
سروري القصير كان منقطعاً عن ومعرضاً عن استيفاس ثم دعاه الى
الجنة تهاجر السلطان والفائدة الولد بالكتاب الخافاني افضل آل عثمان و
صاحب العلم والرفق السلطان بن السلطان مصطفى بن سلطان
سليمان ارجى الله تعالى بجمع احسانه روضة الجنان كالاخبار الجارية برفه
الجنان وكان طبعه الشريف شاملاً على جميع العلوم والمعارف واغلب عقله كان معروفاً
الى الطوائف والطوائف ولا كان كتاباً مستقلاً على حكايات خرافية ونكات
عجيبة واستعار شريفة واميات لطيفة بحيث يحتاج اكثر مواضع الى الشرح والبيان
ويقتصر من جهة اللفظ والمعنى الى التبيان وقد شرع بعض الموالى فاعلم من اللغة
الفارسية والاصطلاحات وذاهلاً عن المعاني المرادة والنكات بل خطاه مواضع
كثيرة وفضل في طرق يسيرة شرعاً لا فياً وبينة بياناً وافياً وجعلت على
اللغة العربية لطيف الطرب فشرع فيه بعون الله علم الصواب فاعلم ان المصاحف
اسكنه الله في روضة الجنة وبستانها بعد ذكر التسمية لفظاً منك طريقاً لعل
بالحدِيث في التمجيد معنى لان حقيقة الحمد عند المحققين اظهار الصفات الكمالية دون
القول المحض وقال من انت اي الامتنان وقد ادان الغيبة ضاى را اي الله تعالى

ان بعد علياً النعم الكثيرة وهذا القول عتراض منه بان عرفت حق المنعم واستحقاقه
بان حقيق بان بمن طين لا اختيار بان بمن علياً منه على ان المذموم من توبخ
لا بمن تنبيه وقيل ان من العباد قبيح لان الله تعالى و اعلم ان لفظاً عاملاً
تعالى لا يبرح اطلاقه عاينه تعالى لان يراد المعنى التركيبي وهذا حاصل معنى قوله حقيق
ذات وجوده **نظم** آه من كمن رسوم كغم توبخه من خدام او ككب
بش خزانة خزانة خزانة كود مخرج كود ان بكت او يا بكش كود مخرج در قفس
وان لفظاً عاملاً للمفعول وقد يستعمل في الام الجارة اي للتخصيص وقد يستعمل
للقسم وقد يكون زائدة عز وجل الظاهر ان للفظين صفات لفظاً حاكب المعنى
كما عتشت الشين هذا غير غائب راجع الى الله تعالى ان الكنة في اللغة الفارسية
لها معنيان الاول ضمير غائب اذا اتصلت بآخر اسم تفيد معنى المضاف اليه كاي
قوله طاعتش واذا اتصلت بآخر الفعل تفيد معنى المفعول كقوله يدوش وكذا اذا
اتصلت بآخر الروابط كواكش وقد يفتح ما قبل هذا الشين وقد يمكن لفظة
الشعر او كونه الفاء والياء علامة اسم المصدر كخود الشين بمعنى وان من موجب
قربت سميت كما قال رسول الله صلى الله عليه وسلم حكاية عن ربه لا يزال عبد
يتوب الي بالموافق حتى احب الحديث وبشكر اندر رش الشين كذلك
الباء المفتوحة في اللغة الفارسية قد يكون للعراق والمصاحبة والقيم والبيبة
والظرفية وقد يكون زائدة وهما زائدة لتخمين اللفظ فالحق ان رشك خاضع
نعمت لغزنت مقدرة ههنا حذف لفظاً الكفاءة بكومة فمينه وبه الحذف
قاعدة موقرة في الاسماء الواقعة في التركيب الفارسية يعني در شكر هذا تعالى
زيادة نعمت سميت كما قال الله تعالى لنن شكنم لازيدكم ولن كوفم ان عذابني يد

اللفظ
بش
بش

وقال المولى الرومي **نفي** شكر نعمت نعمت افزون كنند. كونه نعمت از كنفت
پهرون كنند. وقيل اياه السببية والمعنى زيادة النعمة ثابتة للعباد بسبب
كونهم في شكره تعالى وهذا تقدير ان يكون مزيد نعم الميم مصدرا ميميا بمعنى
الزيادة والتقدير بسبب الميم ليناسب قوله موجب فيكون جزمه منزهة عن
اي هو مزيد النعمة لم بسبب كونهم في شكره تعالى نعمت بفتحين و
الياء للوحدة لان الياء ان كانت في اللغة الفارسية اذا اتصلت بآخر الاسم
قد يكون للوحدة وقد يكون للخطاب وقد يكون للمصدرية واذا اتصلت بآخر
الفعل يكون للحكاية وهذا الوحدة كما في قوله ويروى محمد حيات است فان الياء
الذي به النفس اذا دخل يكون ممكنا لجوالة المتبقي واذا خرج ينصرف به
تضييق الجوف فحصل الفوج ولهذا قال ويحون برمي آية مخرج ذات اي
ذات است كما عرفت انما من القاعدة واخر هذه القينة عما قبلها اذا اظهر
ان خروج الهواء بعينه انما يكون بعدد حركه بغير عكس ليس باباء الفارسية
بمنزلة الغاء الجرائسية وهر نفي كالاول وهو موجود است احد لهما اعداد
الحياة والاخر في الذات واعلم ان لفظ است رابطة تقيد الثبوت فاذا
اتصلت بالهكمة المعقولة الاخر يجب اثبات الفاضل والاضا فخرج هذا
واثباتنا واذا اتصلت بباكن الاخر وضعنا نحو نيك او استعمالا نحو موجود
يجب حذفها لفظا وخطا وهر نعمتي شكر يمياء الوحدة فيما واجب
فيجب في كل نفس شكر ان **س** از دست و زبان القاعدة في عطف
التركيب الفارسية ان تحذف الواو العاطفة من اللفظ ونعم آخر المعطوف
عليه في العطف وليا عليه ولا تحذف من الخط للدلالة على انهم هذا الم تقع

قوله
نعمت

الواو العاطفة بعد الالف والياء فاما اذا وقعت بعدها حركت بالهم وتلفظت
ولفظ زبان بفتح الزا فصح وبضمها مشهور والفاء مقام الياء لغة وفي ذكر
دست اشاره الى عدم اختصار لثا بالثا ان كسر الكاف العربي و
الياء الرسمية يستعملان كبديل عن ذوى العقول نحو كذا عد كما ان لفظ
جه يدل على غير ذوى العقول نحو جه خبره يستعمل اداة ارتباط ببيان
الامر ان الذين تعلق احداهما بالآخر كالصفة والموصوف نحو دل كه عاشق
شده كمن شدا واعلم والمطلوب نحو من كذا طقت نذارم والفاية والمعايش
بالحرف كمن تاريس بر ايداي يحصل كذا اصله كذا في عيدة شكرش اي من شكره تعالى
يكن الخروج من حق شكره تعالى كما هو حق واستدل عليه بقوله تعالى حكاية عما
قيل لعل دلوو على السلام اعلموا لداو د شكروا نفس عاذا مفعول له او
على الحال شاكرين او على المصدرية لان لفظ اعلموا فيه معنى اشكروا اذا عمل
للمفعول شكره والشكر فعل ينتج عن تعظيم المنعم بسبب انعامه قيل عرف العبد جميع
مال نعم الله تعالى عليه من السمع والبصر وغيرها الى ما خلق له واعطاه لاجله فقيل
ورد بهذا المعنى قوله تعالى وقليبك من عبادي الشكور اي المستوفين اداء
الشكر فان الشكور بالمعنى الاول كثير **قوله** بنده هان به يعني بنده را هان
لاست كذا ز تعبير خویش في اداء الشكر عذر بدرا عذر آورد كما قيل العذر
وان قل عن الذنب وان جل ورنه بمعني والاسنادر عذر او عذر
نفع اياه المصدرية اي عما يليق بالهيبة كس فتواند اي لا يعذر احدك بها
آورد لفظ جاي اسم خاص بمعني الموضع كما ان لفظ زمين اسم عام كالارض

باران رحمت بی حسابش بالاضافة في اللطيفين والمضاف بكسرة الفاء الفارسية
همه را فراسیده اسم مفعول من رسیدن وخوان نعمت بیدرغیش والاضافة
کانه قریبه فاعلم ان لفظ خون بمعنی الدم وخوان بمعنی سفوف فوق في الكتابة واللفظ
اما في الكتابة فلان الالف لا تكتب بعد الواو في الاول دون اثانی واما في اللفظ
فلان الاول یقرأ بالفتحة المعلومه ای الصریح واثانی یقرأ بالفتحة المجزوءة الغیر
الصریح ای یقرأ بین الفتحة والفتحة هم جامعین من جملة کثیره اسم مفعول
من کشیدن پرده ناموس بنذکان کل لفظ آخره ما یخوذه وخواجه اذا
جمع اتی بالالف الفارسی والالف والنون ویکذف الباء من الكتابة فیکون
وخواجگان یکنی فاعش الیاء النسبیه وکل سوء جاوز الحد فهو فاحش بنده مغل
منفی من دریدن و قد یقو هذا بشتید الراء وکذا یبرده ویزامن تقریقات اهل
الفرس کما یقو امید بشتید المیم ووظیفه روزی بایاء الاصلیه بمعنی الرزق و
اضافة لفظ وظیفه الیه بیانیه بخلافی مکرر بمعنی الکاف المحففة بمعنی بسبب المعصية
المهنية بنرد مضارع مینف من بریدن واعلم ان النون المفتوحة حرف نفی
تدخل اول الکلمة واذ اقصید به نفی الحكم تکتب مقصلاً نحو بزیرو ونبود و لا تکتب
بایاء نحو زیاده عمرو وقد تلحق بأخر هذه النون الف و یقو ما و فوق بینة
وبان السابق ان یقصد بالاول نفی التوضیف و بهذا یقصد توصیف النفی
و بهذا یجعل اسماء المصادر صفات کبشت یدخلها الیاء المصدریه **نظ** بود
هر کس که نادان بود که نادانیه مردن جان بود وقد تلحق بأخره النون
یاء و هی کثیره کونفی وقد تلحق بأخره رابطة کونیمت یحذف الالف من لفظ
ای حرف نداء کرمی منادی او المناد محذوف و بهذا صفة الیاء الخطاب

که از جزایر غیب و هو ان کبر بفتح الخاف الفارسی وسكون الباء العربی بمعنی
الکافر مطلقاً والمراد هنا غیر النصارى لمقابلة قوله وترس فانه بمعنی الفارسی
وظیفه خور وصف ترکیبی و لفظ خور هنا لفتح الخاء لافاقیه داری بیاء الخطاب
من داشتن ولا یراد معناه الغوی دوسنان را ای دوستانت را کجا کنی
بیاء الخطاب محروم مفعول کنی تو که بادشمنان ای بدشمنانت نظر داری و هو
کالاول لا یراد معناه الغوی والمعنی لک نظر الی اعدائک فراس باد صبارا
هذه من اضافة المشبه الی المشبه مثل کلین الماء کفته اسم مفعول من کفتن
والفاعل هو الله تعالی فاعلم ان اشتقاق اسم المفعول بزيادة الاء الملقوطة في
آخر الماخی بعد فتح الموحو کفته وکرده و بزيادة لفظ کان ایضاً لجمع نحو کز کز کان
تا فرش زمر دین کنایة عن المحفورات فان الیاء والنون اداة النسبة لاذ اقلها
آخر الاسم وقد یضل معناه الکاف العجمی کونکلین وکلین بکسرة د بالکاف الفارسی
فاعله فراس باد صبارا علم ان المضارع یختل کمال والاستقبال کالعربی لکن
یدخل الیاء یحقق بالاستقبال کانه قول بکسرة و بدخول کلمة فی یحقق کمال
ودایه ابر بهاری را بیاء النسبة و هی اصل العربیة ومستعمل الفارسی و
الاضافة کالسابق فرموده و الامر هو الله تعالی ثبات بقدیم الیاء في النون
جمع بنیت ثبات را عکس ما تقدم در موردین پیرورد فاعله دایه ابر بهاری
درختان را جمع درخت وهو الشجر مادام ثابتاً في الارض واذ قطع یقول یجوب
بایاء العربیة کلمت نوروزی بایاء المصدریه یذاباء على عادة الملوك فانه
یعطون الامراء فی البسة قباى سبز وبق هذه الاضافة مثل امر دیر کرده
والفاعل هو الله تعالی واعلم ان لفظ بر یطلق على معان اصداء بمعنی علی وهو المراد

هذا والثاني هو الصدر والثالث يفتح النثر والرابع اومن برذن والى من يفتح الضيق
 والسادس يفتح الضقة اذا ركب كخوذ لبر والسابع يفتح عند وقد يستعمل رائدة
 لتحسين اللفظ والمغال جمع طفل شيخ راو الاضافة كما مر بقدم مصدر عا وزن الدخول
 من قدم من سفره موسم كل بقم الكاف البقي وفي بعض النسخ لفظ برمع مكان كل
 كلمة شكوفه كالأول في الاضافة برسر نهاده والواضع هو الله تعالى عصاره بالفتح
 ما سلك من العير نائي بمعنى القصب مطلقا والمراد هنا قصب السكر وقد وجد
 بعض النسخ نائي فابناء الاخرة للوحدة النوعية وقيل المراد من قوله نائي ما يقال
 بالفارسية نائي كقوله اي عصاره قصبة صليقوم النخل هذا واطلاق النائي على صليقوم النخل
 مما لا يقبله الطبع السليم ورواية نائي لم تسمع من الاهل بقدر ريش الفير راجع الى
 الله تعالى شرب يرا ديه السكر على الاول والعسل على الاخير فانق من فاق عاه
 اقرانه اذا اعلام بالشرع شدة اسم مفعول من شذن وهو يفتح الصيرورة اسم
 او يقال من حال الى حال كما ان بودن يفتح الكينونة وقد يستعمل احداهما كان الاخر
 كما يستعمل كل واحد من كان وصار يفتح الاخر في لغة العرب وقد يكون شذن يفتح
 رفقن وتزاد النواو في مستقبلات معانيها نحو شود وشوده وتخم زما بتر بيشن
 الضمير كالأول نخل شجر النمر باسوق على كشته اسم مفعول من كشن بفتح الكاف
 الفارسي وهو يفتح الرجوع اما من الطريق او من حال الى حال والمراد هنا هو
 الثاني ولا يستعمل بفتح الكينونة **قطعة** ابرو بادونه وحورشيد وفلك بفتح
 دركار ندي ايعلمون بما امروا به تاتونا في بيا الوعدة بكف اربي اي كتبت بفتحت
 تخزي بل تشكر كما ورد في المزمع خلقت الاشياء لاجلك وخلقت لاجلي همه اي الجمع
 از بهر تو لاجلك سر كشته وصف تركيبي بفتح المخير زمان بر در اري مطيع شرط انصاف
 سرزدان

فائق
الغني

كار

سر كشته

بنات

بنات مضارع مني من باشدين كقوله ما نيري بفتحين ولما فرغ المصنف من التمهيد
 الذي اشار اليه بقوله منت خدائي را كما حققاه قصدا لعل في رواية الحديث فقال
 در جزيت و هذا جز مقدم لمبتدأ مؤخر وهو قوله كيكلي لا اي هذه القصة وردت
 في الحديث از سر و بفتح السين والواو وهو ريش النجوم وراسم كائنات اظاه
 انها جارية على موصوف من حيث ومفخر مصدر مبني موجودات كالكائنات ورحمت
 عالميان بفتح الهمزة وكسر الميم جمع عالم والحروف الاخرى رائدة للجمع والقاعدة في
 جمع الاسم في الفارسي هو ان الاسم لا يجمع الا ان يكون ماله حيوة او لا فالاول جمع
 بالالف والنون نحو خويان والسبان وخرغان وبالياء قبلها ان كان آخره ياء
 ككنة نحو عالميان وادميان وان كان في آخره تاء يتوسل بالكاف نحو كندكان
 واما الثاني فيجمع بالياء نحو آسمانا وزمينا وسكنها واما وان كان الحاء
 ماله تاء او تجددوا انقضاء يجمع بالوجهين نحو درخان ودرختها ولها ولبان وشبان
 شبيها وروز ما وروزان وصفوت عا وزن رحمت آدميان اي فالصم وتتم
 دور زمان اي به يتم الزمان اذ لا ينقطع بعد محمد مصطفي على الصلوة والسلام ورفقناه
 الله تعالى شفاعته يوم القيام **شعر** شفع صاحب الشفاعة مطاع بطاع به نبي
 من النبوة والنبوة اي ما ارتفع من الارض فالبني اشتق منه لانه اشرف على سائر
 الخلق كريم وهو ضد اللئيم قيم اما من القسامة بالفتح وهو الحسن الحسين
 او من القم مصدر قمت الشيء في فعل يفتح الفاعل هو قائم للعلوم في الدنيا
 كما قال عليه الصلوة والسلام من يرد الله به جزا يفضله في الدين واما انا قاسم والله
 معطي جسيم اي عظيم القدر لان الشيء صلا الله تعالى عليه اذ هو صاحب يوم لم يكن خافية
 عظيمه بسم كثير التسم وسم من الوسمه اي معلم بمهر النبوة في ظهره

نسيم خورشيدوي

كائنات
موجودات

صفوت

يزيد الله تعالى كوكبه باز اعلم ان لفظ بازجي لغتان بمعنى العود و بمعنى المفتوح
و بمعنى القصد و بمعنى زق کردن و بمعنى الطير الذي يصطاد به و بمعنى الامر
بازیدن و بجي صفة في بعض التراكيب مثل حقه باز و بمعنى اللعب اسماً
فاطر الله تعالى ما المعنى الاول اما يقول مرة اخرى كانه اشار به الى انه ذكره
بيان اوصافه تعالى اقوال كثيرة و لم يستعمل بعد و المعنى الثاني يعني ما يقول
قوله مفتوحاً ظاهراً و القول بان باز ههنا استعمل بمعنى روشن و هم كونه محل
المعنى الثاني و ليس معنى مغايراً له و القول بان من قبيل اصلاات الزوائد خطأ
اي عاشقان كشتگان معشوقه جز بر نياید بر ههنا للاستعلاء لا يصعد
و كونه بمعنى قطعاً لم يوجد في كتب اللغة كشتگان آواز فالعاشق يكون معشوقه
لمعشوقه لا يصعد ولا يخرج منه الكلام **حكايت** بكى از صاحب دلان المراد بصاحب دل
في الاصطلاح من هو اهل المقصود و المتأثر به نفسه في مواضع كثيرة من
هذا الكتاب سر كيب نفع الجرم و سكون الياه بمعنى كريان مراقبه فرو
برده بود كاهو عادة المتوجهين الى الله تعالى و در بحر مكاشفة مستغرق شده
انقصه مكاشفة حال ماضية كانه بالمد اي في ذلك الوقت كانه ان حالت
باز آرد اي عاد الى حاله بكى از اصحاب واحد من الاصحاب بطريق التماس
عاجد المرام و النشأه كفت لصاحب دلين بوستان كونه بودي لفظ
بوستان بالواو فارسي و بوستان بلا و او عربي و المعنى من هذا البستان
الذي كنت فيه مارا چه تخفیه كرامت آوردي بكم الواو و الياه للخطاب
كفت صاحب دل بخاطر دشمتم اي كنت على هذه النية كنهون بدرخت كل برسم
اي اصل الى شجرة الورود و اما مني بياه الوحدة ير بعم الباه الفارسي كنه الميم للمكتم

بازيد اصحاب را برسم لاجل الهديته لم يحون برسيم الى تلك الشجرة بوي كلم
الميم للمكتم يعني الميم الساكنة اذا اتصلت باخر الكلمة يكون ضميراً للمكتم فقد
تفيد معنى القا عليه كانه قوله بر كنه و نه قوله برسيم و قد تفيد معنى المنغولية
كانه قوله بوي كلم چنان مست كره اي ازال عني كنه و اما من از دست برفت
من كمال كيرة **ح** اي من سحر براد بر قد ليل يكون مستيقظاً الاسرار و مرناً
قريباً عشق بسكون القاف زير و انه من الفاشة بيا موز كبر الباه ام من امن
اي تعلم العشق منه و اعلم ان القاعدة في قراءة الباه الداخلة على الفعل هي ان ال
الفعل اذا كان مضموماً و حرفاً شفوياً اعني الباه و الفاء و الميم و الواو فقرة
مضمومة نحو بكند و يكن و يبد و يبين و يفر مايد و يفر ما و يمال و يورزيد
و بورز و يفر ما و ك فقه بال كسر كان سوخته را اهد كنه ان كتب بال اتصال
للوزن الاشارة الى پروانه جان شده و هو بمعنى رفت آواز نياند و لم يظهر
اين و انت تشكو من غير احراق **نظير** كال عاشق پروانه دارد و كنه هجرت
موقوف پروانه دارد اين مدعيان در طلبش في طلب الله تعالى بجز انند عافان
كانه اصله كانه كنه فرشته اي عرضه جري بياه الوحدة باز نيامد كاه و نه انجر
من عرف الحق كل لسانه اي برتر اي رب اعلى از خيال و كان و قياس و هم
نفع الواو و سكون الياه و هر چه گفته اند و اعنا قالوا شنيدم و خوانده ام
بيان لقوله كنه ان مجلس تمام كشت نفع الكاف الفارسي اي صار تماماً و با ح
رسيد عري اعنا ما هجران كاله در اول و صيف تو مانده ام ما ز دنا فيه شيئاً
محماد بادشاه اسلام خلد الله تعالى ملكه ذكر جميل سعدي مبتدئ كنه در افواه عوام
جمع في اخذ به است يعني ان الناس يذكرونه باختره اخوانهم و بالسنتم و است

بجاي
راوي يار

مستحسن كنه الصادق الجيد الذي ينتشره الناس عطف على ذكر جميل كدور
 بسيط زلين يعني وجه الارض رفته بفتح الراء هم مفعول من رفق ولما
 امتد انما به فيد وحب الجب حديث شغل عطف على ايها وكذا ما بعد وهو
 اي حب الجب بالفارسية ناي شكر كان الظاهر ان يقول قلب السكر واما
 قال حب الجب تشبيها بالسكر الفضة والمراد تشبيه كلمة المكتوبة في الورق
 المطور طوما بقلب الجب والجمع اعني حب الجب اضيف الى الجرب وهو ضعيف
 الى غير الغائب اي الشين الذي يرجع الى سعة كحجران بمعنى المثل شكر بفتح الشين
 المعجمة والالف المحققة فارسي وفهم السين والالف المشددة عربي فيجوز انما
 في برز بفتح الباء العربي اي يحلونه بالاحكام ير كال فضل وبلغت او يعني سعدي
 حمل نتوان كد يعني كرون فان الالف في معنى المصدر في هذه اللغة هذا جزئية الالف
 تقدم ذكره بلكه خاوه في جهان اضراب وترقي منه واعلم ان لفظ خاوه في معنى الحب
 يستعمل في الاضافة بفتح خاوه في جهان وضاد في علم وقد خيفت المقاصد اليه ويطلق
 على شغل في يقال اي خاوه في ليدرب السمع كل منب ممكن وقطب دائره
 زمان قطب الرمي هي الحديدة التي في الطبقة الاسفل يدور عليها الطبقة الاعلى
 وقطب الفلك كوكب بين الجدي والفرقد يدور عليه الفلك وقطب القوم
 سيدم الذي يدور عليه امرهم قائم مقام سليمان خليفة وناصر اهل ايمان
 يكون سلطان الاسلام شاه شاه اي ملك الملوك وقد خذت الالف الاو وفتح
 شمش شاه او الشامية ويقال شامش بل الالفان ويقال شمشة معتم كرم
 اتابك وهو بالتي كثره والمراد به هذا الشخص الذي يكون الكلام له اعلم صفة اتابك
 اتاب آتوز

جيب
 الرثك

مشتق
 تعريف

اتابك

منظر

نظو الدين وصفت اليهم ابو بكر بن سعد بن زكريا ابو بكر عطف بيان وهم الملوك كان
 مراد للمعنى كل البنية لرضيه كما ورد في الجوز السلطان كل البنية وياك اليه كل مظلوم
 انظر ما معنى النعمة او الحفظ او العيشة او بمعناه الحقيقي فان السلطان يماثل
 الحق ويكفي عنه رب ارض عنه كن راضيا عنه وارضه اي اجعله راضيا فالاول امر
 من الشايه اي رضى يرضي وانشاء امر من الافعال ارضي يرضي قيل ارضاه من
 العبد ترك الاعراض ومن الدنيا ارادة الثواب بعين عنيت متعلق بقوله ملك
 خذوا من جهنم انظر كده بيت اي الى معصية المذكور وتحتين بفتح فرموده وحسنه
 تحتين بفتح ما بافا واما وصادق بموده فيه اشارة الى ان السلطان مراده
 لا يرم بفتحين اي لا بد ولا محالة بفتح الميم كافة بتشديد الفاء انما بفتح جمع الخلق
 از خواص وخواص بيان الامام محبت او يعني سعة كرايذه انذ بكه الطاف الفارس
 واليايين بعد الالف اسم من كرايدين فالمنع ان الجمع ماله الى حبه كسلطان
 اياه كالتاسع عدين ملوكهم خرمشور 4 زانك بفتح الطاف الفارس وسكون الالف
 مقصور من لزانكاه بمعنى لندان وقت كتر لفظ مركب من لفظ توت بضم التاء والواو ارسا
 ومن لفظ را الذي هو علامة المفعول فاذا ركب حذف الواو من الخطا كما هي مخدوفة
 من اللفظ بفتح بكه النون للوزن مسكين نظرت يعني منذ نظرت الي آثارهم
 بالجمع اثر والميم للمتكلم اذا قاتب مشهور ترست لفظ ترا بمعنى الرطب او اذ افاض
 والمراد ههنا هو انما يعني ان آثاره اشهر من الشمس والحال اني متصف بالعبوة
 في نفس الامر كرمودايه انكان الامر في الواقع هكذا يعني همه عيها جمع كالعبوب بين
 بمعنى باين كرمودايه هذه درست بمعنى ورين هذه درست فالباء زائدة في قوله
 بدين لالفظ در عرب كسلطان به پسند وبتحسنة هنرست 5 كلي بكه الكا

كرايشه
 سرزدي

الفارسي وباد الوعدة خوشبوي وصف تركيبي يعني الطيب الالهي واعم
 النور يكون اللطيف ويجعلون الجمع المركب بمعنى المشتق ويسمونه الوصف
 التركيب والتراكيب التوضيحي الخ فلهذا جمان بين فانه مركب من اللطيف ومعناه
 معنى المشتق ودر حام روزي في يوم من الايام رسيدي وصل از دست محبوبي
 بيا الوعدة يستم الى يدني بدو بمعنى باو مثل بدين وبان كفتم كه مشكي
 بضم الميم والسين المعجمة فارسي وكلمة الميم طالين المعجمة عربي وكجوزان يوقه
 ههنا على الوجهين فالقصر على احد هاتين يا غيري الياء اسكنه في اخرها اللام
 والالف ياء اول هذا حرف عطف بمعنى او وليست فعل للنداء كما في لغة العرب
 كه از بوي بكسر الياء الاضافة دلا ويز بكسر الزا الياء وهو وصف تركيبي من
 او يكتن ولذا كتبت الالف ههنا متصلا باللام تنبيها بتركيب الخطا تركيب
 المعنى فاعلم ان لفظ توضير قطاب بمعنى انت والقصير ان لا توه واوه بل هي
 عومة لصفة النداء وقد توه لفرودة الوزن وتقفى للوزن ايضا واذا اتصل لفظ
 مست يحدف واوه والالف من لفظ مست فيقال تست مست زال عقلي منه
 بكفتا بضم الباء الصمته اول الكلمة والالف للاستشباع من ضمير متكلم بمعنى انا بطل
 بكسر الكاف الفارسي ويوقه بكسر اللام للاضافة فاجزاي طين بودم في حديثي
 وليكن وقد توه بالالف بدل الياء مدني بيا الوعدة باكل بضم الكاف تستم
 فاشترachte الطيب في لان الصمته مؤنثة كما قال جمال هشتين اي حسن
 الجليس در من وفي بعض النسخ بامن اثر كرد فظهر الياء الطيب مني وكره
 والام من ههنا فاعلم كه هتم مقصود المص اني كنت شخصا حقيرا فلا صحبت مع
 هذا السلطان العظيم ظهر اسمي بين الانام واشتهرت في الايام كالطين المتقارن

بابور ذلك اللام متع بكسر الهمزة ام من متع المسلمين اي اجعلهم متقنين بطول لفظ
 الطاء صيانة الفير راجع الى الياء بكسر الهمزة اي اجعل ثواب جملة هذا عفا
 حسنا ترفع حسنة وفي ضد السينة والرفع بفتح الفاء وسكون العين اودائه
 جمع وديد بمعنى الجيب فهو كاحياء لفظا ومعنى وولادة جمع والجمع والحاكم هذه
 الصيغة قياس في جمع اسم الفاعل من الناقص كالغزاة جمع غارز والقضات جمع
 قاض ودر بكسر الميم المشددة وسكون الراء امر اي اهلك على عدائي جمع عدو
 يقال دمره الله تدمير او دمر عليه بمعنى وشنانه جمع شاني بمعنى المبعوض بما
 تلي الباء للقسمة الحق ما تلي وفي بعض النسخ ما تلي بدون الباء القيسية فحينئذ
 يكون ما مصدرية او ظرفية في القرآن طوت قبي من آياته بيان ما ومن لبعض
 والمعنى مدة دوام تلاوة آيات القرآن على ان من فريدة في الاثبات عاضد
 او خفش اللام امر في باله وسكون الفون امر من آمنه ببله مفعول الامر واللام
 به مملكة وانما خاتره السبع واحفظ لفظ الفاء وسكون الطاء امر ولده اي اية
 اسم سعد سماء اليوبكر باسم ابيه لقد سعد الدنيا جواب لقم محذوف به الظاهر
 ان مرجع الفير الواقعة في هذا الشعر الى الياء بدون ولده كما توهم ليحصل الريب
 اللطيف في قوله دام سعده ويا سب ورك ذلك ينشأ لينة ولا يلزم تفليك
 الفير وايده المولى اي الله تعالى بالوية النضر جمع لواء وهو العلم كذلك اي مثل
 الياء بكسر التنشأ كان مهموزا حذفت الهمزة للوزن اي كذا وترفع لينة وهي
 غصن نخل محفوض وهو نخل البجوة وهي مرفوعة على ان فاعل تنشأ هو اي شاخون
 ابو بكر عفا اي اصل تلك لينة والجملة صفة لينة وصن نبات الارض من كرم
 البذر وجوده والبذر بالفارسية تم والمخنة ان اياك بذكر كرم اي سلطان جيد

وشماتة
 بر فنان

قوله سوء نصير مثله الحسن ايزد ادي البتة و قدس وجل خلاله خطه ياك شيراز
 را الجليلة على وزن العدة دائرة البلدة بهيبت حاكم عادل الباء للسببية
 وهبت عالمان عامل قديم هيبت الحكام عاهة العلماء لانها اظهرت شيئا في حصول
 الدين تارمان قيامت الى قيام الساعة درامان لباس سلامت نك دارد
 مقصور من نگاه دارد وقد نكت الباء متفلا الى الدال والمخف حفظا وقد وجد
 بعض نسخ هذه الابيات اخي قوله نداني استقام الفاري كان من در اقليم
 جمع اقليم عزيت واغتراب جرا الفظ مفرد يستعمل في مقام التعليل روزگار
 بيا الوحدة بکردم دركي باياء المصدي بزور رفق من يده المملكة ايزتنگ
 ترکان من عارم ولفظ ترك بضم التاء وسكون الراء يطلق على اهالي تظا وخن
 و خف وهم يفر لوناو سودا حيا و حاجبا و جمعا فظا وهذا يطلق على الحبيب
 تشبها لهم وقد يطلق على الجندي مطلقا كديم مفعول هذا عني جهان درم
 افتاده وقع مخلوطا چون موى زكي مثل شعر آماي ولایت زكبار همه
 آدمي زاد بودند في الصورة وليكن في الباطن هو كران بالكا فين الفارسيين
 جمع كرك وهو الذئب لكون نواركي تيز جنكي في شرب الدم وحدة اظف جوباد
 ادم كشور بكسر الكاف العربية بمعنى المملكة اسوده ديم كيت بلكان بالماء والكا
 الفارسيه جمع بلك وهو النمر رها كره اي ترك نوى بلكي كيت صاروا
 درون مردمي باطن حال كذا اند منم چون ملك بفتحين نيك محض من الخلق
 بر من ظاهر حال كل فرد منم لشكري چون مثل جزيران جمع بر بكسر الباء وفتح
 الزاوي بمعنى الاسد جنكي الباء التثنية بجان بود در حد زمان اول كديم يعني
 جهان بر بضم الباء الفارسي زخو غاو تشوئش و تنكي روي ان بعض الامراء قد

زكي

استولى

استولى على الي بكرين معدوده من مملكة فخر المصطفى عن ملك المملكة ثم الى اليكر
 بجمع عظيم فخر عده و اخذ مملكة فخر المصطفى وراء الملك مستظا ولهذا قال بين
 شد اي حصل الانظام والامن در ايام سلطان عادل وهو انابك ابو بكرين
 سعد زكي ما وجدنا هذه الابيات في النسخ القديمة الصحيحة فانظر اليها ليست
 من هذا الكتاب بل من تنمته حكاية اوردها المصطفى في بعض رساله المحققان
 بهذا الكتاب اقليم پارس را غني واسباب بالماء يعني الغنى ودهريت
 الدهر الزمان تا بر سرش بود جو مخفف من چون بمعنى المثل توي بكسر التاء
 وفتحها حرف تاء ساية خدا اي ظل الله امرو ز كس نشان ندهاي لا غير
 اليوم احمد در بيل خاك يعني در زمين كسرتده ماخذ استان هو استان
 بمعنى الغيبة درت ابناء الخطاب اي مثل غيبة الي بكر واعلم ان التاء كانت
 ضمير الى طب واذا اتصلت بآخر الاسم يفيد معنى المضاف اليه كاي قوله ورت
 واذا اتصلت بآخر الفعل يفيد معنى المفعولية نحو ديدمت وكذا اذا اتصلت
 بآخر الواو بط نحو در عاكرت نصيب باشد ما من برضا اي موضع الامن الذي
 بر خي الناس عنة برست واجب عليك پارس رعيت خاطر بجا ركان او
 ضعيفان و شك مبتد بر ما جره اي و احب علينا و بر خدائي مضاف الى
 قوله جهان آفرين وصف تركيبي جزا و عوض محب وعده تعار يارب زباد
 فته كند در خاك پارس واقليمه جند كذا خاك را بود و بفتح الواو با درا
 بقا يعني ما دام يبق الارض والهواء فاقبل ذكره المصنفون من القاب
 سلاطين زمانم قائم يقولون السلطان العادل والسلطان المعظم و شاه
 الاعظم و ملك رقاب الامم و سلطان الارض الله و ملك بلاد الله و ناصر

الاسباب

يا سبي
 شاه پارس

الى حضرت الاقية **سكينة** قال بعض العلماء من السلف الصالحين وبن لمن
 غلبت آحاده عاشر امة اي سبانية عاشر امة لقوله تعالى من جاء بالحسنة
 فله عشر امثالها برك يعني الباء العربية وكون الراء يلقى عامعين احد
 بمعنى الورك و قد يراد به الرزق والاخر بمعنى التهيبة يعني بالفتح بمعنى الحجة
 والقبض بكور كور بالكاف الفارسية بمعنى القبر خو ليس فرت امر من
 وستاندن كس يارد مفلح خفي من اور دن زيس اي من بعدك
 تو بيش فرت كما قيل طولي لمن ترك الدنيا قبل ان تمته و منه القبر
 قبل ان يظه عمر بخت مبتد و خبره المفع المزدان العركا لث سريع
 الذوبان آفتاب تميز اي شمس شهر الاوسط من الشهرة والشمس الصيفية
 وقد وجدوا العاطفة قبل لفظ آفتاب بعض نسخ فيكون عطوف الجملة
 على الجملة انذكي ماند بقي قليل من العمر نحو اخره هنوز الفرة بكسر العين لقم
 عربية ونحنا من لقم فات العجم اي شخيرة قوت اي صغير اليد من المال
 رفته در بازار الى السوق تر سمت التاء الخطاب پر بعم الباء الفارسية و
 فتح الباء العربي بناوري دستار هر که مزروع خود نورد بخود وفي بعض نسخ
 بخود و خود كان لفظ خود في الاصل عاوزن پند بواور سميت مكتب ولا توة
 كواه خوش روش ميان قله سبز اندر دل بدي چون لاله برك تازه
 شكفته ميان خود ثم استعمل تلفظ الواو وقت مزمنش بكون النون
 للوزن نحوث بايد جيد ماض بمعنى المصدر آخيزن يعني لا يدرك الشخص
 ان يجمع لغايب العقود وقت الحصاد وقد وقع هذا البيت في بعض نسخ يند
 سعدني بکوش جان بشو فاعل قبل الاجل وه چنين است مرد باش برو

فوقه
 ليرضاه العرف

فما على الله قائل في ليلة من الليالي ذكر ما ل امره و قال فله حيث قال بعد
 قائل اين معنى مصلحتي آن ديدم و في بعض نسخ و آن ديدم که در نشيمن
 بفتح النون الاله لي و كسر هاء حلت اضافة نشيمن اليه بيانية نشيمن است
 اعتراف من الناس و دامن صحبت اي ذيل الصببة فوا خود چيم اي العفة
 على لقا و هو كناية عن ترك الصببة بالكلية و دفتر از كفار ماني پریشان
 من الكلمات المتفرقة مشويم و هو كناية عن محوها و يكره پریشان كونيوم
 لانه بيت زبان بریده اي مقطوع اللسان بكسني بعض النكات العربية و بيا الوحدة
 اي في زاوية نشسته اسم مفعول من نشستن صم لم استعمل الخرج موقع المفرد
 للوزن يريد ان اي شخص كان كذلك هازيك احسن من شجر که بنارند
 زبانش اندر حکم اي لا يكون لسانه حكم بل يتكلم بلع لا يجري على لسانه
 يكي يعني فعلت مانيت حتى ان احدا از دوستان من الاحباء که در كجاده بفتح
 الكاف العربية معرب كراهه بالفارسيين و هو اليهودي محنت و بلا ايس من
 بودي اياه للحكاية و در حجره محنت و صفا جليس من ترك لفظ بودي اكتفاء
 بما سبق كما هو قاعدة الاسجاع برسم قديم اي العادة القديمة از در من الباب
 در اعد اي جاء و دخل و لفظ در عنها مقية جذرا كذا تشايط و خرج و ملاعبه مفاعلة
 من اللعب كذا ذلك الصديق القديم و بس طامرا غبة و تلفظ كسرة و بالهاء
 الفارسية ماض من كسرتون جوابش تكلفتم قط و سر از انوشي تعبیر كوفتم
 اي ما رفعت راسي من ركبة العبودية و كنيده كذا كذا اي نظرت بغضا و كفت
 كوفتم مقصور من اكون بفتح الهمزة و سكن الكاف العربية و لا حذف الهمزة
 منبت الكاف تبعاً للون والتاء للخطاب فالملحظ الآن لك كذا مكان كفار

بدي

بدي

بعضی الکلام است ای تقدیر آن مستحکم بگویم من گفتن و اعلم انکما فی فضل اول
 المضارع حرف الیاء لاستقبال کذا کجائی عا اول الامر والنهی بل لما فی و
 المصدر ایضا لئلا یدعی برادر بطلت و خویش بفتح الخاء لافاقیه که و دالان
 الموت و میت بجزیک اجل و المراد به عزرائیل علیه السلام در رسد لفظ در حین
 و غایه در کیش زانده بکرم ضرورت الاضافة بیانیة زبان در کیش من الکلم
 یکی از متعلقان منشی الضمیر راجع الی ذلک الصدیق یعنی ان احد من الناس
 المتعلقین فی بر حسب یفقیان واقعه ای عا ما اخرت من اصمت والعلة
 مطلع که انید و ضمیر مستتر راجع الی قوله یکی و الضمیر السابق ذکره مفعول المقدم
 ای جعله مطلقا و قال مما طلبا که فلان اراد به نفسه یعنی شیخ سعدی عزم
 کرده است بمعنی عزم عا کذا اراد فعله و قطع علیه و قوله و نیت جزم بکلمه عطف
 تفسیر له اذ معنی جزم الشیء قطعه فالمنه قصد نیت مجزومة مقطوعة که تفسیر
 عزم معنک لشیده و یغزل عن الناس و خاموشی که یزد و یختار السکوت و تنیز
 ایما الرفیق له اگر توانی ان اقتدرت بر خویش که قدر اسک و شتغل بافعل
 و را و مجامعت بقدیم النول عا الیاء ای البعد عن الناس پیش ای توجیه الیه
 و لفظ کیر مقدر و متنا که هو قاعدة الاسجاع کفتا بلفظ الاشباع که سابق ای قال
 ذلک الصدیق بعزیز عظیم الیاء للقس و صحبت قدیم عطف عا دخول الیاء
 که دم بر نیارم ای لا انکم و قدم بر نذارم ای لا ارض قدیمی و لا اذهب من هذا
 المکان مگر آنکه الاذ و قوت که سخن گفته شود صادر از من شیخ سعدی به مادت
 قدیم ای صیغی کالمفی عا العادة القدیمة و طریق مالوف و الطریق المألوفة که از بدین
 باله و ضم المعجزة بمعنی الایذاء و دوستان مفعول فالصدر مضاف الی مفعول جمله

لا یلیق ان یصدر من العالم و کفایت بیان سهل یعنی ان کان قد حلف فحلف
 امر سهل و قیل لاجابة الی تقدیر الشرط ان اهل الحق اذا عقد حلف بکشی
 خففت کفقت الیهین و خلاف رای او لی الالباب عطف علی و الالباب جمع
 لب بالضم و هو العقل قوله ذوالفقار عی و فی الدعوی ای سیف المشهور در نیام
 ای ان یکون فی القدمین مؤخر در کام بالکاف الفاری بمعنی الحکک عطف
 الجملة عا الجملة و المعنی ان الامر الممدوح ان یکون سیف علی ربه الله خارجا عن القدر
 مستغلا عا الجهاد و کذلک لسان سحر قدس برین یعنی ان یکون مؤخر کا و متکلی
 بالمعارف و الصالحین زبان در دهان ای خردمند چیت مضمون بذالمصرع
 سوال کلید در کتب بالاضافة عا الالفاظ الثلاثة صاحب هنر ای مفتاح باب خرمیة
 اهل الفضل مضمون بذالمصرع جوابه وجود راجع الی الباب بسته باشد ای اذا کان مطلقا
 چه داند که کیست یعرف احد که جوهر فروش است ای با نفع الجواهر یا یلور بکمالیاء
 الفاری و فتحی الام و الواد الصند لایه اگر چه پیش خرد منادی قدام العقل
 خاموشی اصلا خاموشی بالیاء المصدر بمعنی السکوت حذف الواد للوزن ادب
 است اما بوقت معلومت ای عند الحاجة الی الکلام ان به که المثار الیه بلقذاک
 ما بعده اعنی در سخن کوشی خطاب من کوشیدن بالکاف العربی ای الا قولی ان
 تشغل بالکلام و و جزای شیآن طیر فیکسر الطاء الملهمة بمعنی الغضب و ههنا
 بمعنی الفاعل عقل است ای یغضبان العقل احد هادم و بوقن ای ترک الکلم بوقن
 کفقت ای وقت الحاجة الی الکلام و انشائی کفقت ای الکلم بوقت خاموشی
 ای ذالوقت الذي ینبغی ان تسکت عا الجملة ای کاحصل من جملة الکلمات زبان
 از مکالمه او اشاره الی ذلک الصدیق در کشیدن قوت ای لم اقدر عا ان لا الکلم

و زبان سعدی

پهلور
ایر شیشی که

و روی از محو و بجا آمدن او که در این مروت و هوکال از حوالتی ندانم بلکه
 که یار موافق بود و محبت صادق فلاحتی الاعتراف من شد چو چنگ آوری
 بایک درستی از ای اذ خاصیت مع احوال و جوا که از وی کزیرت بود بضم الحاف
 افغاری و کسر الاء المعجزة یعنی لک بد منه بان کیون من لایمک مصاحبت
 یقال فلان یار ناگزیر من است ای لایق معرفت **تغی** تو که در غمت یار کزیرت
 و نه انفع کزیر معنی چاره و ناگزیر معنی یار کزیر بکسر الحاف الفارسی
 و الاء المله اسم مصدر من کزیر ای کیون لک و از منه بان کیون ممن
 نکره و استکف من مصاحبت **خ** حکم ضرورت قدر متکسر سخن گفتن مع ذلک
 الصدیق و توفیق کنان بیرون رفتن من الحجة بل البهلا در فصل رابع که صورت
 برد آرمیده اسم مفعول من آرمیدن و المراء سکون البرد بود بل بجایزه لهذا
 قال و او ان کالان لفظا و معنی و المایه غلط دولت و در سیده **بیت**
 پراهن سبزی ای القیض الا خضر در خان ای عا اشرار چون مثل جامه عید
 نیک بختان بالا خفته و الغطین **تغی** اول اردی بهشت و هوام لشهر
 الاوسط من الشهور الربیعیة ماه جلالی و هوام تاریخ نوب الی سلطان عادل
 الملک و الدین ملک شاه السجلیه قوله اردی بهشت ماه جلالی احقر ازین اردی
 بهشت الفودوس القديم قائم لم یعتبر و الیبت فلا یقع او ان الود فیہ بل یقیم
 و یتاخر ببلن سکون الامین مبتدع کونده خبره بر منابر جمع منبر بکسر المیم
 مشتق من البئر و هو الارترقاء و سبی بلا لک الارتفاع قضبان بضم القاف
 و کسر با جمع قضیب و هو الفصن و قد اشتبه الفصن بلب قول قضبان بر کل یخ
 از من افتاده لای جمع ثلوه هم عرق بفتح یحق بر عذر مشاهد محبوب قضبان
 غفر نیک
 غفر نیک
 غفر نیک

و روی از محو و بجا آمدن او که در این مروت و هوکال از حوالتی ندانم بلکه
 که یار موافق بود و محبت صادق فلاحتی الاعتراف من شد چو چنگ آوری
 بایک درستی از ای اذ خاصیت مع احوال و جوا که از وی کزیرت بود بضم الحاف
 افغاری و کسر الاء المعجزة یعنی لک بد منه بان کیون من لایمک مصاحبت
 یقال فلان یار ناگزیر من است ای لایق معرفت **تغی** تو که در غمت یار کزیرت
 و نه انفع کزیر معنی چاره و ناگزیر معنی یار کزیر بکسر الحاف الفارسی
 و الاء المله اسم مصدر من کزیر ای کیون لک و از منه بان کیون ممن
 نکره و استکف من مصاحبت **خ** حکم ضرورت قدر متکسر سخن گفتن مع ذلک
 الصدیق و توفیق کنان بیرون رفتن من الحجة بل البهلا در فصل رابع که صورت
 برد آرمیده اسم مفعول من آرمیدن و المراء سکون البرد بود بل بجایزه لهذا
 قال و او ان کالان لفظا و معنی و المایه غلط دولت و در سیده **بیت**
 پراهن سبزی ای القیض الا خضر در خان ای عا اشرار چون مثل جامه عید
 نیک بختان بالا خفته و الغطین **تغی** اول اردی بهشت و هوام لشهر
 الاوسط من الشهور الربیعیة ماه جلالی و هوام تاریخ نوب الی سلطان عادل
 الملک و الدین ملک شاه السجلیه قوله اردی بهشت ماه جلالی احقر ازین اردی
 بهشت الفودوس القديم قائم لم یعتبر و الیبت فلا یقع او ان الود فیہ بل یقیم
 و یتاخر ببلن سکون الامین مبتدع کونده خبره بر منابر جمع منبر بکسر المیم
 مشتق من البئر و هو الارترقاء و سبی بلا لک الارتفاع قضبان بضم القاف
 و کسر با جمع قضیب و هو الفصن و قد اشتبه الفصن بلب قول قضبان بر کل یخ
 از من افتاده لای جمع ثلوه هم عرق بفتح یحق بر عذر مشاهد محبوب قضبان
 غفر نیک
 غفر نیک
 غفر نیک

و روی از محو و بجا آمدن او که در این مروت و هوکال از حوالتی ندانم بلکه
 که یار موافق بود و محبت صادق فلاحتی الاعتراف من شد چو چنگ آوری
 بایک درستی از ای اذ خاصیت مع احوال و جوا که از وی کزیرت بود بضم الحاف
 افغاری و کسر الاء المعجزة یعنی لک بد منه بان کیون من لایمک مصاحبت
 یقال فلان یار ناگزیر من است ای لایق معرفت **تغی** تو که در غمت یار کزیرت
 و نه انفع کزیر معنی چاره و ناگزیر معنی یار کزیر بکسر الحاف الفارسی
 و الاء المله اسم مصدر من کزیر ای کیون لک و از منه بان کیون ممن
 نکره و استکف من مصاحبت **خ** حکم ضرورت قدر متکسر سخن گفتن مع ذلک
 الصدیق و توفیق کنان بیرون رفتن من الحجة بل البهلا در فصل رابع که صورت
 برد آرمیده اسم مفعول من آرمیدن و المراء سکون البرد بود بل بجایزه لهذا
 قال و او ان کالان لفظا و معنی و المایه غلط دولت و در سیده **بیت**
 پراهن سبزی ای القیض الا خضر در خان ای عا اشرار چون مثل جامه عید
 نیک بختان بالا خفته و الغطین **تغی** اول اردی بهشت و هوام لشهر
 الاوسط من الشهور الربیعیة ماه جلالی و هوام تاریخ نوب الی سلطان عادل
 الملک و الدین ملک شاه السجلیه قوله اردی بهشت ماه جلالی احقر ازین اردی
 بهشت الفودوس القديم قائم لم یعتبر و الیبت فلا یقع او ان الود فیہ بل یقیم
 و یتاخر ببلن سکون الامین مبتدع کونده خبره بر منابر جمع منبر بکسر المیم
 مشتق من البئر و هو الارترقاء و سبی بلا لک الارتفاع قضبان بضم القاف
 و کسر با جمع قضیب و هو الفصن و قد اشتبه الفصن بلب قول قضبان بر کل یخ
 از من افتاده لای جمع ثلوه هم عرق بفتح یحق بر عذر مشاهد محبوب قضبان
 غفر نیک
 غفر نیک
 غفر نیک

و روی از محو و بجا آمدن او که در این مروت و هوکال از حوالتی ندانم بلکه
 که یار موافق بود و محبت صادق فلاحتی الاعتراف من شد چو چنگ آوری
 بایک درستی از ای اذ خاصیت مع احوال و جوا که از وی کزیرت بود بضم الحاف
 افغاری و کسر الاء المعجزة یعنی لک بد منه بان کیون من لایمک مصاحبت
 یقال فلان یار ناگزیر من است ای لایق معرفت **تغی** تو که در غمت یار کزیرت
 و نه انفع کزیر معنی چاره و ناگزیر معنی یار کزیر بکسر الحاف الفارسی
 و الاء المله اسم مصدر من کزیر ای کیون لک و از منه بان کیون ممن
 نکره و استکف من مصاحبت **خ** حکم ضرورت قدر متکسر سخن گفتن مع ذلک
 الصدیق و توفیق کنان بیرون رفتن من الحجة بل البهلا در فصل رابع که صورت
 برد آرمیده اسم مفعول من آرمیدن و المراء سکون البرد بود بل بجایزه لهذا
 قال و او ان کالان لفظا و معنی و المایه غلط دولت و در سیده **بیت**
 پراهن سبزی ای القیض الا خضر در خان ای عا اشرار چون مثل جامه عید
 نیک بختان بالا خفته و الغطین **تغی** اول اردی بهشت و هوام لشهر
 الاوسط من الشهور الربیعیة ماه جلالی و هوام تاریخ نوب الی سلطان عادل
 الملک و الدین ملک شاه السجلیه قوله اردی بهشت ماه جلالی احقر ازین اردی
 بهشت الفودوس القديم قائم لم یعتبر و الیبت فلا یقع او ان الود فیہ بل یقیم
 و یتاخر ببلن سکون الامین مبتدع کونده خبره بر منابر جمع منبر بکسر المیم
 مشتق من البئر و هو الارترقاء و سبی بلا لک الارتفاع قضبان بضم القاف
 و کسر با جمع قضیب و هو الفصن و قد اشتبه الفصن بلب قول قضبان بر کل یخ
 از من افتاده لای جمع ثلوه هم عرق بفتح یحق بر عذر مشاهد محبوب قضبان
 غفر نیک
 غفر نیک
 غفر نیک

و روی از محو و بجا آمدن او که در این مروت و هوکال از حوالتی ندانم بلکه
 که یار موافق بود و محبت صادق فلاحتی الاعتراف من شد چو چنگ آوری
 بایک درستی از ای اذ خاصیت مع احوال و جوا که از وی کزیرت بود بضم الحاف
 افغاری و کسر الاء المعجزة یعنی لک بد منه بان کیون من لایمک مصاحبت
 یقال فلان یار ناگزیر من است ای لایق معرفت **تغی** تو که در غمت یار کزیرت
 و نه انفع کزیر معنی چاره و ناگزیر معنی یار کزیر بکسر الحاف الفارسی
 و الاء المله اسم مصدر من کزیر ای کیون لک و از منه بان کیون ممن
 نکره و استکف من مصاحبت **خ** حکم ضرورت قدر متکسر سخن گفتن مع ذلک
 الصدیق و توفیق کنان بیرون رفتن من الحجة بل البهلا در فصل رابع که صورت
 برد آرمیده اسم مفعول من آرمیدن و المراء سکون البرد بود بل بجایزه لهذا
 قال و او ان کالان لفظا و معنی و المایه غلط دولت و در سیده **بیت**
 پراهن سبزی ای القیض الا خضر در خان ای عا اشرار چون مثل جامه عید
 نیک بختان بالا خفته و الغطین **تغی** اول اردی بهشت و هوام لشهر
 الاوسط من الشهور الربیعیة ماه جلالی و هوام تاریخ نوب الی سلطان عادل
 الملک و الدین ملک شاه السجلیه قوله اردی بهشت ماه جلالی احقر ازین اردی
 بهشت الفودوس القديم قائم لم یعتبر و الیبت فلا یقع او ان الود فیہ بل یقیم
 و یتاخر ببلن سکون الامین مبتدع کونده خبره بر منابر جمع منبر بکسر المیم
 مشتق من البئر و هو الارترقاء و سبی بلا لک الارتفاع قضبان بضم القاف
 و کسر با جمع قضیب و هو الفصن و قد اشتبه الفصن بلب قول قضبان بر کل یخ
 از من افتاده لای جمع ثلوه هم عرق بفتح یحق بر عذر مشاهد محبوب قضبان
 غفر نیک
 غفر نیک
 غفر نیک

صفة مخبئة عا وزن عشان تارث بوستان آفیه بایکی از دوستان اعامع
 ذلک الصدیق او مع مثله اتفاق میت بفتح المیم مصدر معنی بمحض البیتوت افتاد
 و نه بعض النسخ حجت میت افتاده موضع خوش و خورم وصف لاکل البستان
 و در غمان و کفش وصف ترکیب من کشیدن و درم ای جمیع بعضه فوق بعض
 کفنی کانک تقول في صفة خردة ميتا بکسر المیم بمعنی القارورة بر خاکش رگینه است
 شبه الازهار ان بته عا الارض بالقارورة المتفرقة عليها و من عقل عن هذا
 قال في تفسير ميتا بعد ذكره ما ذكرناه في الجوهرية لاز و روی يستعمل الصناعة
 و عقد بکسر هو عقود النخل ثريا بالفارسی پروین از تارکش بفتح الاء یعنی من
 فوق رؤس تلك الاشجار او بفتح اسم مفعول من او یکن شبه الازهار النخلة
 عا مثل شجرة التفاح و الکثرة بالثريا **تغی** روضة ای حی روضه و حی الرضه
 از حار و انهار ماه نذر هاسال ای یسئل تسو عنة عا خلق او افرغ الحجة
 دوحه بالفقه و سکون الشجرة العظيمة سمع صوت الحام و غیره طیرة ای ملک
 الدوحه موزون کاشعیر آن ای ملک الروضة بر بجم الباء الفارسی از لاله نای
 رنکار ملک ای المملو با لوان مقعدة وین اصل و این بفتح الواو و ما حذفت
 الهزة حرکت الواو بجزئیها اشارة الى دوحه بیر کالاول از میوه نای کونا کون
 من الثمرات المتنوعة با در سایه و رخا نش الغیر راجع الی الروضة کسرا تید
 فرش هو للوروش عن متاع البیت بوقهون و المراد به ان ضوء الشمس یطیر فی ظل
 الاشجار عا النبات نازل من بین اوراق الاشجار فاذا وقع النسيم عا الاوراق و النبات
 یظهر التوجات المختلفة بعضها اصفر و هو ما وقع علیه الضوء و بعضها اخضر و هو
 لون النبات و بعضها اسود و هو ما وقع علیه ظل الاوراق من النبات و المراد

خردنه میتا
 بکسر المیم

بوقهون

بکسر المیم

اندا وقع السليم على النبات من متلونا بالوان مختلفة باءا فان اي وقت الصبح
 فاطر اعدن الى البلدة برراي تشقن في ارضه غالب اعد يعني كنامترودين
 بين القعود للصبي و بين الذهاب الى البلدة فغلب راء الرجوع على القعود
 ديد مش الفير راجع الى كي از دوستان دامن بيا الوعدة كل ورجان وفضل
 شهر کرده و ضمير ان لغ الفاد و سكون ايا و ضم الميم فواهم اورد و اي جمع و غرمت
 بقي بل هو مرج الزوال و الانقضاء و جند كستان را و فاني اي اوقاف بعد
 و حكاه كفت انه اي قال لقلنا هر چه دير نيايد و بسكي را نشايد اي لا يلبس
 و ربط القلب كفت بالف الاشباع طريق چيست حتى اسلكه كفت بر اي نزهت
 ناظران اي نوحهم و فصحيت بالبين و الحاء المقلين كالوسعة لفظا و معنى حاضران و
 بعض نسخ خاطران كتاب كستان توام بجه افدر تصنيف كردن معنوله كباد
 خزان را بر ورق او اشاره الى كتاب كستان دست تطاول الاولى ان ترك
 لفظ دست لان معنى التطاول و رازي دست فمن قال قصيره يعني و راز دست
 فقد اخطا نباشد كما يكون لسان الباسين و كدش نغم الطواف افاريد
 و كسر الدال هم مصدر اعني كديون و هو مستند مضاف الى زمان اي تحو
 بحب الفضول عجيب نغم العين ربيعش و الفير راجع الى كتاب كستان
 بلبش بالفتح و سكون اياه بالفارسية تسبك و خر يعني اي فضل خزان
 مبدل كند جز المبدل كچه كاريكرت اناء للخطاب زكل طبعه اياه لا ودة
 از كستان من بير نغم الباء الاولى و فتح الثانية امر من بدون و رقي فانه
 ينفك و يبقى كل حين مخرو و شش باشد فانه مرج الزوال و ين كستان

باب ۱۴

عبد
الملك

بیشتر

تبر

بهشت خوش بفتح الحاء للقافية باشد لا يزول حسنه و لا يفتي حالي يعني في ذلك الزمان
 كمن اين سخن بگفتم اي قلت هذا الكلام دامن كل بر كيت ماض معلوم من
 رنجين و در دامنم او كيت ماض من او ينجق و لما كان قوله كتاب كستان
 توام تصنيف كردن و ما بعدة بمنزلة الوعدة باتا ليف قال الرقيق انجز الوعدة
 كذا كليم اذا وعد و اذا و اللين اذا وعد خالف فصيلا بيا الوعدة دو در آن روز
 اي في ذلك اليوم و في بعض النسخ در آن چند روز اي في تلك الايام المعدودة
 اتفاق در بياض افتاد يعني مرقعة بياض الاوراق و من قال يعني يخرج من
 المسودة الى البياض فخر انك بغير اظهار من الكلام السابق و اللاحق لا لم يقع
 له مسودة لهذا الكتاب قبل الوعد و حسن معلشيت و آداب مجاورة اي في
 بيانها قيل المراد هو الباب السابع و الثامن قوله در لباسه اطراف نقوله افتاد و صفة
 لقوله فصيلا و كمن كلمان را كار آيد اي يستعملونه و مترسلان را جازمت اقرايد اي
 يزيد بلاغة الكتاب في الجملة اي فضل الكلام هو راز كل بوستان يعني موجود
 بود و لم ينقل لورد بالخطية ككتاب كستان تمام شد و تمام اكلا شود بحقيقت كذا
 پسندیده آيد اي انما يتم في الحقيقة لود وقع مقبولا در بارگاه شاه جهان پناه اي
 قدام السلطان الذي هو ملاذ الدنيا و اهلها ثم شرع في تعداد اوصافه فقال سائر
 كردگار لطاف الاول عرچي اي ظلال الله و بر تو اي ضو لطيف پروردگار بمعنى الرب
 ذخيرة زمان اي ذخيرة و كفت امان اي معاذة المؤمنين السعاد بل من عند الله
 المنصور على الاعداء المظفر بهم عضد الدولة اي به تقوى الدولة القاهرة العنقر قوة بطش
 بالقصد سرراج الله الباهرة اي يستضي الله الظاهرة جمال الانام اي المخلوق فخر
 الاسلام في الدين و المراد من الممدوح ابن سلطان زمانه و هو سعد خلف بن

هم

در شهر تبر
 مشربلان بلاغت
 اليحيى

كهف در جاي

الهادي كذا
 التوبة في الجبل

اتابك

من شاه جهان وهو ابن اتابك بمعنى صاحب الاموال والاموال السلطان الاعظم
وهو وصف اتابك شاه قديم ذكره المعظم بقا اعظم الامم وعظم تعظيما
اي فخره مالك رقاب الامم جمع رقة الامم جمع امة مولى له معان والاسباب
ان يكون بمعنى الناصر ملوك العرب والجمع بحيث يلحق اليه الملوك من العرب
والجمع سلطان البر والبحري الحاكم فيها وارث ملك سليمان اي الدنيا مظهر الدين
اي فاز به الي بكره مزايا ان اتابك بن سعد زكي ادام الله تقا اقبالها ونصير
راجع الى سعد والي بكره والاقبال توجه الخير والسعادة وجعل المدينتين الى بكره
ما لم يقع الامم فيها اي مرجعها وبكره شمس لطف خدا وذي مطالعها ما ياتي بطالع
بنظر اللطف الذي يتعلق بكبرياءه **النفاس** ضد ونش الفير راجع الى
سعد وهو ابن السلطان كما حوت آفتابا ياريد مضارع من ارسلت بالمدح
التزيين تكار خاتمة بسكون الاء يعني دار النقش صني يقال ان في ولاية
الصين دار النقوش العجيبة والاشكال مغربية ونقش ارزكي بيت بقعة الفرة
وسكون الاء المعلقة وفتح الاء الفارسية اسم نقاش كامل او رسم كتاب الفه
النقاش المعروف بالماني وجمع فيه ما استخرج من النقوش العجيبة والقصور
الغريبة والمعنى ان نظر المدح لوزن كتاب كاستان يصير في الكتاب
دار النقش التي في ولاية الصين ويصير نقش النقاش المعروف بارز نكاه
يصير كتاب النقش الذي كتبه ماني وزينه بالنقوش اللطيفة اعيدت
اي يرجع الى روي طلال در كش بقعة النقاش العربي فاعده سعد ولفظ در زانه
ازين سخن كه كاستان فيه ابهام اي هذا الكتاب او الرخصة التي فيها الورد
في جاني دل تكي است بل محل الفرح على الخصوص اي حضوره في ديار جبهه يورن

كسر شجرة

هملو بنش

النفير راجع الى كاستان والديا جة الخد فاو اعل كتب وجه يعني الديا جة للمبا
مروسة بنام سعد والي بكر سعد بن زكي است اي سعد بن الي بكر بن سعد
لفظ ابن وهو شائع في التركيب الواقعة في الكتب الفارسية فاعلم ان سعد
بن السلطان في زمان الملك والسلطان ابو بكر اسم ابيه سعد قد سمي به باسم
ابيه كما ذكرنا ونسب المصنف الى ابيه ولهذا اختار خلفه سعد واسم وزير
السلطان ابو بكر اي و ذكر الملك اولاد كتاب محمد السلطان حيث قال ذكر جميل
سعد ثم ذكر محمد ابنه بتقريب ابدال الكتاب لاجله وذكر ايضا محمد
السلطان ثانيا كما سمعت آفتاب انقل الى محمد الوزير فقال ذكر امير كبر
سعيد محمد الدين الي بكر بن الي نصر بكر عروس فكر من العروس نعت يسمونه
فيه الرجل والمرأة مادام ان اعراستهما والظاهر ان المراد ههنا هو الثاني
ارزالي جمالي اي من عدم الحسن سر برنيار داي لاير رفع راسه وديدة پاس
رفع التحانية المشاة والهرة بالفارسية ترميدي از پشت پاى خجالت بر
مذارو كالت اذا جل نعت عيشه على ظهر رجليه ولاير فعاهنه ودر زمره صاحب
جمالان اي في جماعة اهل الحسن متقي بالجمع المعجزة وكسر الامم من الجلاء
فتشود مكر اكد كنه محلي بالحاء المعلقة وكسر الامم اي كره اي تزين بزور قبول
امير كبر محمد بن محمد الوزير عالم عادل وصفان له مؤيد من عند الله مظهر بفضل
ظهير سرير سلطنت الظهير بمعنى المعين ومنه قوله تقا والملائكة بعد ذلك
ظهير مشير به بامر مملكت كما هو وصف الوزراء كلف الفقراء الكلف كالبيت
المنقورة الجبل ملاذ الغرابة الملاذ والملاحة بمعنى مربى الغفلاء من العلماء عجب
الاتقاء جمع تقي بالشدة اي افعال فارس اي يفترون بكونهم يمين على

وامم علوه زمر

متجاني

ليو يلو يلو يلو

در فضائل جمع فضل و فضیلة ضد النقص و النقصه بزرگوار حکیم مشهور بافضل
 میگویند ای بعدون و یذکرون فضائل از جزاین بعضی غیروان عییشند
 و تکلفند که در سخن گفتن بلیست یعنی در کسب بسیاری کند ای موقوفه است
 مستحق و بسی منتظر باید بود و بعضی بودند تاوی تقریر سخن کند حاصله قالوا
 عقده ایست طاقه ایست بزرگوار بشنید ای سماعا قالوا حق و گفت یه
 جوابم اندیشه کردن که بگویم ای انفسه ان ای کلام اقول به از پیشانی موزون
 و به بعضی نسخ بودن که چرا گفته حاصل جواب ان عدم سرعتی در کلام پس انفسه
 القدره علی الکلام بل هو کثیر الفکر و الکلام و اما میگویم با تفکر و به فضیلة عظمی
 قبل بزرگوار اینها حکیم مالک و سخن عا مافات و لا توقع بها هوات فاجاب بقوله
 ان العاقل لا یثقل فی العسرة و الا لایستقام بالکثرة ای السور
 سخن دان ای عالم الکلام پرورده ای الربی پرکن ای الشیخ الکبیر بینه
 ای تفکر آنکه ای بعده بگوید مضارع من گفتن سخن من نمی زدن بی
 نامل بکفار بقیع الباء و هم بقیع الدال بقیع النفس بقیع ای لا تسلم بدون انامل
 نگو مخفف من نیگو کوی امر من گفتن که دیر کوی چه دم و پس بقیع بیدیش
 امر و آنکه بر او حق و المراد الکلام از ان پیش پس کن که گویند من ای اسکت
 قبل ان یقال اسکت بطلق الباء سببیه آدمی ای الان بامر است از
 دو اب جمع دایه و المراد ذوات القوائم الاربع دو اب از توبه ای افضل که
 مکنوئی صواب کا قیل بهام تم جنوس شد و کویا بیشتر زبان بسته بیشتر که کویا بیشتر
 حاصل اعتدال المراد قله الملازمة با مراد حکایت بزرگوار ای لو اکثرت الملازمة
 و الکامله لظهر منی زل کثیر فالاولی قله الملازمة و الکامله کیف در نظر

بزرگوار حکیم

ایمان حضرت خداوندی ای الکلمه که محض هم که مجمع اهل دل است و اعمی تفسیر
 و مرکز مرکز ارجل موضع علماء بنجر برید المتعقین فی العلم که اگر در سیاحت
 سخن ای فی سوق الکلام دیرری بالباء المصدر ای الشیخه که شوی که
 باشد فان الکلام لا کاهرون الا صاغر و بضاعت مزاجات ای المتاع القلیل
 بکفرت عزیز که جاوید اخوة یوسف علیه السلام به مهر آورده بتقدیر باشد که
 مرارا و متبینه بقتل و سکون الماء خزنة صواء که فضل به بحر الغرائب فمن
 قال خزنة صواء فقد غفل عن اللون در بازار جوهریان ای فی سوق حوی
 بقیع الکلم و کمر الواد و یا الوحدة ای الشیخ الواحد نیراد یعنی ان کلامی که خزنة
 الخفیه فوا اعتبار لما عند العلماء الذین کللتهم و علوم کالجواهر النقیة و
 بخران پیشانی فاب ای فی حوض الشمس پر توی ای شاعری نثار دین بضم
 و مناره قال فی محارر الصحاح التي یؤذن علیها و هی مفعلة بقیع المیم و کلج المنور
 لانه من النور بلید صفة المنارة و در دامن کو و الوند بقیع الفرة و الواد اسم جبل
 فی همدان علم فی الار تعلق بکثر جمع من بعض الارضات انزل یرق احدی قلة
 ذلک الجبل لا تغا و شدة بوب الیج هناك حتی ان احدا من الطائفة
 العقلیة ادعوا لارتقاء علیها فذهب و غاب ثم و جلیده فی مسافة بعيدة
 من ذلک و العدة عار و ی پست نماید مضارع مجهول من نمودن آیری
 اخفض و لا توضع المعطأ آورد ایماناً فی خزانة التواضع هر که ای کل ص
 کردن ای الرقبة بدعوی بقره بکسر الواو افرازد مضارع من افراختن لیستعل
 لا زما و متغیاً و یطلب خاؤه زاء فی المضارع و کذا نظاره و المراد هنا معناه المستغنی
 دشمن از هر طرف بر و تازد مضارع من تخلق قلبه زاء که عرفت انفا و یه

بعض نسخ و قع بول هذا المصراع خولفتن را بکردن انوار و سبب افتاده است
 الارض ازاده اي الغارغ المستخلص عن قال الامام و من فسر به بالغارغ
 فقط فقد غفل عن سوق الظلام كس نيايد بكنك افتاده كانه عذله اول اندیشه
 و انكفي كفتار اي ينبغي الفكر اول بعده كفتار هو اسم بمعنى الظلام پای بالسكون
 المراد به الاساس پیش بابا الفارسی و المراد اوله في ابواب اعدست پس بابا
 الفارسی القوی بعده دیوار فالفکر كالاساس واللام كالبناء و الجدار فاما
 علت حقيقة الحال فلا تلتفت الى ما قيل وقال و ما بعدا حتى الا انظر الى حال
 بندي بابا المصدر و وصف ترکیبی ولی نه درستان صحیح لزماره نصیفة
 شادی بابا المصدر یعنی محبوبی می ووشم ابعده ولی نه در کنگان اسم دیار
 نشانیایوسف علی السلام **حکایت** لقمان حکیم را هر جل صالح خدا خلقه نبوت
 گفتند که حکمت از که اموصی ای من تغلت الحکمة گفت ازنا بیایان لانم تا
 جای نه بیند پای نه بنده ای یفحصون موضع القدم بالعصا مثلاً ثم یضعون القدم
 فیه قدم بفتح اتفاف والدال و تشدید ما مضی یعنی تقدم کفیس بمعنی تقدس
 الخروج فاعل الفعل قبل الولوج کال دخول لفظاً و معنی و قد یقال قدم بکسر الدال
 المشددة عاذا من قدم بالتشدید و قال الشاعر فی هذا المعنی قد رطک
 قبل الخطو موضعها فمن علا لقاً من عزة زلجا الزلق یفحصون المزلقة و عزة
 بکسر الهمزة الغرور و زلجا بفتح اللام و اللفظ الاشباع یعنی زلج **مصرع** مردیت بکسر
 الیاء المصدرة و تاء الخطاب یعنی رجولیتک اصله مردیات نیاز مای امر من
 ازمودن بمعنی التبریة و اکبر بعداً زن کن عبارة عن التزویج فی الاصطلاح فمن قال
 یعنی زن را نکاح کن فقد غفل عن الاصطلاح **حکایت** که چه شایسته بود در و سن چنگ
 بقر

مکشند

و در این کتاب
 و در این کتاب
 و در این کتاب

مع امثال چه زنده بقدره مفعول نیاسب المقام او لفظ زنده امثال هذا المقام یعنی
 الهجوم و الحجة فلا حاجة الى التقدير پیش باز روئین لفظ روئین بالامالة یعنی الضعف
 اعلم ان الیاء و المؤن لا فائدة النسبة و حصول الشیء مما یخص به کوز و بین و جویان
 و مبین چنگ باجم الفارسی شبیه رجل الباز بالصفحة اللون و الشدة هذا
 سمع من الذين یعلمون فلا تلتفت الى تحریف من لا یعلمون کریم بفتح الحاف الفارسی
 یعنی السوء و شریست در کفر حق موش ای اسد اخذ الفارة لیک موش است در
 مصاص بفتح بفتح و الصاد المعطاة الحرف مقصود المص من ايراد الامثال ان یقول
 رجل قیل البضاغة بالنسبة الى العلماء اعطام فلا یلیق بی ان اصنف کتاباً اما باغمض
 و سع بضمینان یعنی الوسعة اخلاق بزرگان که چشم از عواشب جمع عیب کالعیوب
 و المعائب زیر درستان بکوشند ای یفحصون عیونهم عن عیوب الادانی و در
 افشاء برام جمع جریمه بمعنی المعصية کما مر ان جمع کما بمعنی الا صغر کما مشدود لا تو افصح
 المصاص کما به رفیعاً کلمه چند بر سبیل اضمار از نوادر و آثار جمع اثر بمعنی الاخبار
 عن السلف الاخبار و حکایات و اشعار جمع شعور بکسر الشین و سیر بکسر الهمزة
 و فتح الیاء جمع سيرة و هي طريقة حميدة کانت او ذميمة ملوک مایه جمع ملک
 بکسر اللام درین کتاب درج بالفتح و السكون الیاتی کریم و برنی بفتح الیاء و سکون
 الراء و بابا و بابا و بفتح الیاء بمعنی البعض از جر کرمانیة اعلم ان لفظ کران بکسر الهمزة الفارسی
 بکسر الهمزة یعنی احد ها بمعنی الثقیل و الآخر بمعنی الخفیف فی لفظ کرمانیة ثقیل الثمن و
 کثیر القيمة بر و اصله بر او خرج لفظ کریم مقدر همتا ثمن عذبه من الخلق فقد غفل عن
 قاعدة الامحاء موجب بکسر الهمزة تصیف کتاب کلستان این بود بالله التوفیق
 بمانه مصلح من ممانه لا من مانسین بمعنی یک رنگ شدن اسامی بقی

روئین
 الی سخت

امثال

بسم الله الرحمن الرحيم

سئین کثیره این نظم و ترتیب فاعل کاندز ماهر ذره خاک اصل ذره بالهفته
حذفت للوزن افاده اسم مفعول من افاد ان جانی الیاء الثانیة للوحدة و
الظاهر من کلام المقام و تواضعه ان معنی هذا المصراع الثانی ان کتابی هذا شئی
حقیر یقع و یتشر من کثرة التراب فی کل موضع فصار کما قال حیث اشتهر کتابه
و انتشر فی الافاق قال رسول الله صلی الله علیه و سلم من تواضع رفعه الله و
من کبر وضعه الله تعالی و فی هذا المصراع الثانی موقع الحال بحسب المصنف عا طریقه
خفوق النجم ای حال نشر اعضاءه ترابا متفرقا و یوید الاول قوله عرض
نقشیت ای اثر کز که از کاید و باید هوش باشد که هستی را غریبیم بقای تعلیل
للمصراع الاول و قد قیل ان آنا رنا تدل علینا فانظر بعدنا الی الآثار مکره
صاحب دی روزی بیاء الوحدة فیها برحت مریحون کذب کار در ویشان و تحکیم
تعلیل آخر المعان نظری نه قیقه در ترتیب کتاب یعنی کاستان و تدبیر ابواب
التدبیر کالتفتیه و ایجاز سخن عطف علی مصلحت در آن دید فاعل ید فیضیر
مستتر فی راجع الی معان نظر تا مرین یعنی این و لفظ مرزائده یعنی تعیین اللفظ و
کونه یعنی القیاد بعید و وضعه یعنی کاستان و صدیقه قال فی تمام الفهم الزی
ارض ذات الشجر قال الله تعالی و حدائق غلبا و حیل الحديقة کلستان علیها ساطع
غلبا و وزن حمراء ای ملحقه چون بهشت بکسر الباء و الیاء و فتح الباء مثل غ
یعنی مثل الجنة بهشت بفتحها باب بی ثانیة ابواب اتفاق افاده یعنی ان
امعان النظر رای الامران یکون هذا الکتاب مرتباً علی ثانیة ابواب کالجنة
ازین باب مختصر آمد تا ببلات نه تمام مضرع معنی من الجامیدن یعنی آخر شدن
باب اول در سیرت بادشاهان قد عرفت معنی السیرت آنجا **باب**

باز
تهدیب
رعنایه نازکی
سجده توبه
غلبا و در وقت سیلان

در اخلاق در ویش ان الاطلاق جمع خلق **باب سیم** و فضیلت
که القیاده کنز لا یقنی **باب چهارم** در خواص خاموشی ان فی السکوت فوائد کثیره
باب پنجم در عشق و جوانی بالواد العاطفة **باب ششم** در ضعف و چسب
بالواد العاطفة **باب هفتم** در تاثیر تربیت ای فین یوتر التربیت فیه
باب هشتم در آداب صحبت در آن مدت که ما با وقت خوش بود
نفع الحما العاطفة زجرت ای الهجرة النبویه صلی الله علیه و سلم اذ قاضاه التاریخ
من هجرة ابنه صلی الله علیه و سلم من مکة الی المدينة شرفها الله تعالی شرفه و بجاده و
شش بود و قد علم یشیع التواریخ ان الفضلاء و الصالحین کثروا بین ستمائة و
سبعائة من الهجرة النبویه فتم الکثرة و المولی الرومی و الفیض الکلبی و امثالهم
مراد ما نصبت بود کیفیت الفیض سئل عن المشکل فبواها حواله باضا کدیم و رفیق
قال فیض و التبلیغ منا و اتا ثیر من الله تعالی **باب اول** در سیرت بادشاهان
انما قدم ذکر سیرة السلاطین لیتخذ السلاطین ما ذکره المصنف فی هذا الباب نصیحا و
یصلح لهم العالم و قد قیل صلاح السلطان صلاح العالم **طایفه** بادشاهی بیاء الله
راشعینم فی الخیر که بکشتن بضم الخاء العربیة سیرت بیاء الوحدة البیاضیة
کرد ای اشار الی قل محبوبین بچاره در آن حالت نویدیه الاضافة بیانیة بر بانه
الیاء که لک که داشت بلغة التي یحکم بها و من قال یعنی بلان کان فی ضیه
خفت غلبا عطفاً فاعشاً ملک رایع الذي امر بقصد و ششام و ادن گرفت لفظ
و ششام یعنی ششم و استعماله بلفظ و ادن و بشتخانه و لفظ گرفت بفتحیه معنی الشروع
فی شئ و ابتداءه و سقطت بفتحین الیهذیان کفتم و لفظ گرفت مقدره کما هو
قاعدة الاسجاع که گفته اند هر که لفظ که اسم هینا دست از جهان بشوید مضرع من

بجایزه
عالم

شتم وهو عبارة عن الياس هر چه مفعول مقدم لقوله يكون يدردل دارد يكون يد
شعر اذا شتم الانسان من باب علم طال لسانه طول الشتم عبارة عن
 الخروج عن الادب وتناول الشتم كنز ووزن بلور مضاف الى مغلوب
 اضافة الموصوف الى الصفة فيقول يحل حلة على الطلب **هـ** وقت ضرورة
 ظرف جو مانده بفتح الزين كيز بكسر الكاف الفارسي ويقو بضمها اسم مصدر
 بمعنى كز كز كز كز كز فاعله ضمير راجع الى دست ومفعوله شتم شتم
 فيه بالغة وقيل فاعله كير ضمير للمضطر ودست مفعوله يعني دشت مقابل
 بكير دشت شتم تيزرا هذا فيه تلافات وتقديرات مع فوات المبالغة ملك پرسيه
 اي سلطان الامر بقوله كچه ميگويد اي الاسير يكي از وزراي نيك محقق
 الميم والفاء والمجزة بمعنى الخفة والقلب كفت اي ضاوند ميگويد **قوله** **هـ**
 الكاظمين الغيظ والعافين عن الناس هذا تلخيص الى الآية الكريمة الواقعة في
 سورة آل عمران اولها وسارعو الى مغفرة اي الى اسبابها من ربكم وجنة اي الى
 علي يوجب دخولها عرضها السموات والارض مبتدأ وخبره محل الجحفة جنة
 اعدت للمتقين صفة بعد صفة الذين يتفقون اموالهم في السر والعلانية
 حال اليسر والعسر والكاظمين اي الكاظمين الغيظ عطف على المتقين والعافين
 عن الناس اي الذين يعفون عن اخطاء مع القدرة عليه والله يكاظمين
 الام في الجحش قال النبي صلى الله عليه وسلم ينادي منادي يوم القيمة من الذين
 كانت اجورهم على الله فلا يقوم الا من عفا اي عن الاساءة **حكاية** روي
 عن عيسى عليه السلام ليس الاحسان ان تحسن الى من احسن اليك وذلك
 مكافاة اما الاحسان ان تحسن الى من اساء اليك ملك لبر وادي على

رحم آمد بسبب هذا الكلام وارسر خون او اعلم ان لفظ سر محي عما مغيبين هذا
 بمعنى الاسر والاسر بالسر اي اوج والمراد هو الاخير وقيل لفظ سر زائد والتقدير
 از خون او در گذشت لفظ در زائد لتاكيد وزير ديكه هذا او بود اي كان
 خلاف الوزير الصالح كفت اي بقاء جنس ما را نشايد اي لا ينبغي لجنس الوزراء
 در حضرت بادشاهان اي في محقق خبر براسي بايا المصدري يعني غير الصد
 سخن گفتن بريد امك كذبت آن مرد آنك الرجل ملك رادشاهام داد يعني
 شتم كذبت آنقا ونا سنا كفت اي قال كلاما لا يليق ملك اي ذلك السلطان
 روي از اين سخن در دم كشيد و كفت مرا آن دروغ و في بعض النسخ دروغ آن
 پسندیده تر آمد لفظ پسندیده اسم مفعول من پسنديدن بمعنى المقبول و لفظ تيز
 محي عما مغيبين احدها الرب والآخر التقطيس والمراد هنا هو الاخير لارين رت
 كه نو كفتي و علا بقوله كه آن را روي در مصحف بيا اوحدة وهي التحريض من قتل
 المظلوم و اين را بنا بر بحث بضم اخاء اي هذا الصدق الذي قلته مني على الخباثة
 وهي قتل المظلوم و كما كفت انه كدروغ مصلحت اميز وصف تركيبي من ايمان
 به از راسته قند اميزه وصف تركيبي من اليقين **هـ** هر كد شاه آن
 مفعول كند قدم للوزن لا محض كائن كد او كويد صيغ يعني ظلم باشد كه بزنكو
 كويد قتل في الترجمة اين لطيف بر طاق ايوان بكسر الفزة عريا و بفتح فارسي
 معناه المكان العالي الذي يبني لجوهر السلطين او الغرض او الصفة العظيمة
 و منه ايوان كسري و جمع او اوين اصله او وان فابلت من احد الواوين
 ياء فريدون وهو اسم ملك اكثر اخايم خمسة سنة وكان طويلا من
 الرجال يفتا كان طوله سبعة ارجاع وعرض صدره رجم وهو اول من قرب الناس

انكر
 قوله كد

نوشته و ان بتشدید الراء و بعض نسخ نوشین روان بالباء و النون بعدا
و بعضها نوشیه فان بالباء بعده و الفصح نوش روان بنوع النمره و کسر الشین
او ضمها و سکون الراء ما صح بعض کتب التواریخ بحجره و هو کان عدل الملوک
و اهیبهم و اکثرهم فتوحا و اجودهم سیره و احکمهم سیره و اعلمهم آثارا و
اطیبهم دولة و مدة سلطنته ثمان و اربعون سنه و سنه اربعین من ملکه
و لد رسول الله صلی الله علیه و سلم و مات نوش روان و عمر النبی صلی الله علیه و سلم
ثمان سنین و قال علیه الصلوٰة و السلام من حق ولدت انا فی زمن الملک العادل
و لم مناقب کثیره مذکوره فی السنن اناس کرجه بک کثرت فی زمن کثیره
که نوشیه و ان نمانه ای مات انما کما انفا خیر فی بقاء الوحده کن ای فلان و
کنا فی من اسم یسمی به اخوان الانسان غنیمت شمار کما قال علیه الصلوٰة و السلام الدنيا
غنیمه الکیاس و غنم الکمال فلا تضیع عمرک **باب** طلب رجل من عالم تصحیفا
فقال من ضیع ايام حراشه فقد مذم وقت الحصاد و ان یشتر بالباء الفاء
ای اقدم من وقت که بانک براید فلان نمانه ای یقولون مات فلان
باب ملک زاده النمره للوحده را شنیدم فی الجز که کوناه قد ای قهیر
بود و قهیر و دیگر برادرانش ای اخوانه الاخر بلند و خوب رو ای بخلافه
فی القدر و الحسن باری اعلم ان لفظ باری بفتح الجیم و کسر الحاء و النمره مثل بر
و المراء بفتح المیم و تشدید الراء و امر من لفظ باری دن و قد یستعمل صفة و بمعنی
الطریق و المراد منها هو المعنی الثالث و الباء للوحده ای مره واحده پدرش
ای الملک بکراهیت تخفیف اباء مصدر که و بعض النسخ وقع بدل بکشم
حقارت ای استحقار در و نظر کرد بر ای ذلک الابن الصغیر الحقیر بوزن

و استحقار در یافت ای تقطن و کنت ای بدروناه خردمند یعنی العاقل قطر العید
به افضل که نادان بلند ای من الجاهل الطویل و غله بقره نه چه بقامت بهتر
بقیمت بهتر ای لیس کل ما یكون فی القدر اکبر فی القیمه اولی و اکثر اذ قد یكون
ایشی فی القدر اصغر و فی القدر اکبر که الاشیاء نطیفه ای طاهر بالباء بفتح المع
و الغیل حیفه ای کس مع کبریا اقل ای اصغر جبال الارض الاضافه بمعنی فی لان
الیه ضربت المضاف طور اسم جبل بدین مع موس علیه السلام کلام الله تعالی و انه
ای و الحال ان الطور لا یعلم الام نیکه عن الله قدرا نصب التیز و منزله عطف علیه
باب آن شنیدی که لا غری دانای عالم هرگز کنت روزی بقاء الوحده بالباء
ای الامحق من البلد و هو الحق فرب یفزع الفاء و سکون الراء و کسر الباء و سکون
الباء الاصلیه بمعنی السمین اسب نازی ای النورس العربی الاضعیف و هرگز
بود هجران ای مع کوه ضعیفا از طویل النمره للوحده حربه و اولی پدر الملک
بجندید بقیما من کلامه و ارکان دولت بحدید نمانه ای استحقاق کلامه و برادران
بجان المراد انهم یجمع قلوبهم بر کینه **باب** نمانه سخن نلفه باشد عیب و
بهرش نلفه بقیما ای مستور باشد که خیل المرء مخفی تحت لسانه هر بیه
بالباء العربی عربیه میشه کمان مبرونی من بردن که ظالی است ای من اسباب
شاید ای بخیل که بپنک النمره خفته باشد و ما ذکرناه من معنی البت هو المبرج
من الاسانده الکلمه و قد تلفت الی الله و هام التي ذکرها بعض الانام شنیدم و ان
مدت ای المده التي وقع به المکالمه بیننا و دشمنی بقاء الوحده صعب و شدید
روشنود ماض من نمودن که صعب صاب العزائب و قال فی الصلح العجمیه
کوشه ملک و کوز ملک فالمراد هو المعنی الاول فاذا عرفت حقیقه الحال فلا تلفت

الى ما قيل وقال چون دو لشكره فارسي و عكر عري روي هم آوردند المعركه
 اول كسي كه اسب در ميدان بكسر الميم عربي و بفتح فارسي را ند او بود اشاره الى
 ذلك الابن الصغير و كفت **س** آن منم باشم كه روز جنگ بالاضافه بيوم
 الحرب يعني بياء الخطاب پشت من اي لا اخر محتمل تری ظهري آن منم كذا صديقه
 اندر ثم الفصل للوزن ميان حاك و خون اي بين التراب و الدم يعني سري
 بياء الوعدة و المراد به راسه بوقية الحبل و من قال في تغييره يعني راسه كذا قيل فقد
 غفل من ان الياء في اللغة الفارسية لا ينجي للمكلم بهر كه و في بعض نسخ كذا
 جنگ ارد بخون خویش بازي ميكند قوله روز ميدان الظاهر انه طرف لقوله بازي
 ميكند و يحتمل ان يكون ظرفا له و لقوله جنگ ارد على طريقة التنازع و كذا بكر نيز
 بخون شكري اي باز ميكند نه اذا هرب يكون سببا لان تمام العكر اين كفت
 اي قال هذه الكلمات و بر سپاه دشمن زد و معناه اصطلاح اند هم عليهم بغته فتح
 لم يعرف الاصطلاح قدر لفظ شمشير و قال شمشير زد و تني چيز از مردان بيست
 بياستقيم اما بالسيف و الرمح او يرها چون بيش بر راند بعد هذا العمل زعين خدمت
 بوسيد على ما هو الداب و كفت **س** اي حرف نه كه هم و هو متا و من قدره و قال
 يعني اي پدر من كره و حذف المتا بوقية المقام و نه الحذف شالوعه كلام جدا
 فقد غفل عن الحق شغفه منت الباء للخطاب حقيقه مؤدا اشاره الى اول الحكاية
 من ان اباه نظر اليه بالخفا و هو تعطن بالفراسته تا در شيعه اي الغلظة في
 الاعضاء هه نه پذاري من پذاشتن بمعني الظن اسب مضاف الى قوله لا
 ميان و صفت تركيبي و من قال يعني در ميان ميدان فقد غفل عن تعطن المعنى
 بخارايه اي ينشق به روز ميدان طرف نه كاه و بالفاظ الفارسي پير و راي اي المطر

بالخواص العلف آورده اند في الحكاية كسپاه دشمن بسيار بود كان عسكر الجند و كثيرا
 و ايمان اندك و كان هؤلاء قليلا طائفة الغزاة للوحدة آنك قصد كبر اسم
 مصدر بفتح كز تخن كره نه اي قصد الفوارس را اي الابن الصغير الحقيقه بزرگ
 صاع و كفت اي مردان بكوشيد في القتال تا بالباء الفوقانية جامعة زمان بوشيد
 و النون النافية و نه بعض نسخ بالياء التختانية يا جامعة زمان بوشيد بالياء
 سواران را بگفتن او الباء سبب تعطف و هو الوقوع في الشئ بقلة المبالات
 يقال فلان تقور اذا ج بغير روية زياره كفت جلد بكياراي مرة واحدة حله
 كره اي كل العسكر شنيدم كه دران روز اي في ذلك اليوم بر دشمن نظر يا خند
 ملك ابو البرص القشير سر و چشمش القشير بر وجه اليه بوسيد و در گرفت و هو
 كناية عن حاله الوصل كما صعب بجر الخطاب و من قال يعني دعا غوش كره
 ميكند فقد نظر الى المعنى اللغو و غفل عن الاصطلاح و هو در نظر بيش بالكره
 الجوهله بمعني زياده كره تا ولي عهد خویش يعني مقرب زمان خویش و نقه كره مقدر
 ما هو القاعدة في الاسجاع برادران حديد نه كذا قيل اقرب الاقارب شد العقدة
 و زهر در طعامش كره نه لقله خواهرش اي اخيه از غرضه بالضم اي من العلوية
 بديد و در كچه بالتركي بخره بر هم زد البته پسر در يافت اي تعطن و ضم و دست از
 طعام باز كشيد اي لم ياكل و كفت حال است اي او قرح هذه القضية كه هنرمندان
 بغير نه ولي هنران جائى البش ان كيرند **س** كس نياد اي لا يابى احد بزرگ سياه بيوم
 و المراد به بناطير معروف يقال له بوش و رحا و هو طير مشهور يكنى في الهواء و
 بيض فيه و يظهر روضه فيه و يطير و له خاصه معروفه و هه ان كل من وقع في ظله
 يصير سلطانا او نسيا في الغاية از جهان شود معدوم لان الحكاية الاول بدار

غرض
 در بيش

اي ملك اذن حالت من قصد الوحدة قل الخ الصغير الكاهن وادناي اعلموا ان
 را الصغير ما بين الى الصغير كذا الله اعظم من بين يديه وكون شالي بواجب اي باب كونه
 داد پس هر كس را من الوحدة از اطراف بلاد جمع بد كماله جل جلاله مضمي معين كره
 اي عين وحد من شالي ان برضى كل واحد منهم تا فتنة بنشت اي سكن و نزع
 خاست اي ارتقا علم ان خاستن بالالف يعني القيام بالواو الرسمية في الكتابة
 اي خاستن يعني اعادة كنه كنه انكده بفتح الدال وسكون الراء اصلية وروى
 اي عشرة فقرا در طبعي بياء الوحدة بحسب اي ينامون وده باوشاه وراقعه
 مع سبعة كنجند بضم الكاف الفارسي الاسبغانه **هـ** يتم باقي اي نصف خبر واحد
 كزور در خدا بقل درویشان كنه نبي در مقصود من و بك ملك قبيي كبر و بقاء
 لا يمشع چنان در مبداء جلد و **ك** طائفة در داند عرب بالاضافة والهمزة
 تفيد الوحدة بر سر كنه بياء الوحدة تشبه بودة اي اتخذوه مكانا ومنفعة بفتح اليم
 والفاء كروان كجود ابا مكان الواو بسة لفظ بودة مقدر كعوقت فخره ورجت
 بلدان بالهمز وسكون جمع بلد كملان جمع حل از مكانة بكسر الدال لافاضة جمع كنه
 وهو الملك ايشان بفتح هولا و عوب اي كلام كالواغ شدة الخوف والفرح و
 الجرم و لشكر سلطان مقرب على بقوله بكلمة ملاذ اي عليا حصين منبع فصيل
 الفاعل از قلند كوهي اقله بضم القاف وتشديد اللام على الجبل بروت آورده
 بودند اي مقصد ها و طبا بالفارسية بياء كاه و ما و هو كل شاي يا و اي يبرج
 ايشان ليل و نهار خود ساخته اي بودند مدبران جمع مدبر على قاعدة اهل الوض
 ممالك جمع مملكة ان طراف در دفع مفرت ايشان خوف المنفعة مشورت
 بسكون الشين وضما هو الشورى كردند وقالوا فيما بينهم كراين طائفة اشارة

نوع النظم

مرعوب

الى

الى قوله در داند عرب بدین سبق بفتحين بفتح النظم روز كاري بياء الوحدة مدرونة
 كالمواظبة لفظا ومعنى غايمة وطراد بالارادة الجاد الفعل مقاومت مصدر رقاوم
 في المصارعة وغيره بالارشاد و اوضح في العبارة ان يكون كلمة باللفظ مستقلا خلا
 على قوله ايشان فمتن كره بفتح الكاف الفارسي مضارع من كريدان اي يغفل من
 ان مكان الى المتساع العاد **هـ** ورضي كنه كنهون بفتح الدال كنهت بايا
 اي الشجرة التي قريبة الغرس والتجذرو فناء لافض جديدة ولم يستقر فيها به ثبوت
 لفظ بفتح النون وسكون الياء وضم الراء بفتح القوة بالياء بفتح الاضافة الى قوله
 مرده براي زجاي اي ينجي اعدم استحكامه ورش وقوعه بعض النسخ كرش و لمعني
 واكرش چنان مثل ماكان روز كاه اي مة هلي بكسر الراء و ياء الخطاب
 بفتح بفتح الوضو والترك بكرد و نش الصغير راجع الى قوله درختي و كرون بفتح
 الكاف الفارسي العجلة از پنج بكسر الراء العربى حق الشجر بكسر الميم مضارع من
 من كنهن الا قلع عن مكانه سر جهنم كنه را مقدره شاي اي يكن كرفان
 بميل لحنه مشتملة كنه چو پرشداي افسال الماء و امل قدام الينوع وحصل فني كنه
 نقايه اي لا يمكن كنه شق به بيل معرب فيل سخن بالسكون اي كلام المدبرين
 برين معر شداي تور كاهم عايد الالي كنه را به تجسس ايشان بفتح جمل فها كنه
 تجسس اي تفحص منها ومنه كاه موسس براندة كاشتند جمع ماين من كاشتن
 بضم الطاء الفارسي ارسلا الليم و اعاله اعليم احدا فرصت النزة منذ لفظا
 ومعنى نگاه داشتند لا غارة عليهم تا و قية كنه بر سر قومي بياء الوحدة را نده بودند
 اي هولا و السراق و بقعه بالفارسي جائگاه طالي مانده اي بود تني چند از مردان
 و رقع و يده فيه تشبيها انديشني ان يرسل الى مثل هذه الامور حال حفره والوظائف

Handwritten notes at the bottom of the page:

...
...
...

[illegible]

خورشید را ست منزل
 اولی که طاق چو دیو در
 درین عالم وقت شام کرد
 و منزل دوم خورشید را چو در
 روز درین عالم نیمه پس کند
 و منزل سوم طلوع فلک است
 چو در فلک طلوع کرد درین عالم
 یکپاس بکند در غنیه قرص
 خورشید در سیاحت که بر
 فلک است رفت و رفت
 یعنی یکپاس از شب گذشت
 و بعد از آن فلک طلوع
 کرد و در آن فلک
 او در وقت بعد از

سبزه بالباء بمعنی نباتات الاخرای سادات چمن و لفظ سبز بهاء بمعنی اللون
الاخر کستان استعاره عذارش خودمیده هم معقول من دمیدن بمعنی
النبت مصدر و لفظ نوزد الموضعین بمعنی الجدید و رفع النون فیہ مثل نزع الهم
فیہ لفظ ایچی انوزراء ای وزراء ذلک الملک پای تخت ملک بوسه
و ادا ای قبل رجل سیر الملک فان استقال بوسه بلفظ داد و روی شفاعت
مرز بین نهاد فیہ اشاره الی ان الملوک یکجون التضرع و الا بهتال و کف
این پسر اما قال پسر همتا و قد کان شاباً کما قال انفاً جو انی بود نصف سنه و
لترم علیه چمنان ای مثل هؤلاء النصوص از بناغ زند کایه بالباء المصدر بمعنی
یرجع الثمر کوزده و از ریعان بمعنی الربیع ای الحاصل جوابی بالباء المصدر و لفظ
من محصولات الشباب تمعنی یافته ای لم ینفع توقع البقاء بکرم اطلاق جمع ملوک
بهم الکفاء خداوندی ببناء النسبه انت که به بخشیدن حوزن این پسر بر میده برید
الوزیر نفس منت نیر کسر النون که میده ای نادان و کسر الراء الیاء و هی خطا
ملک بسکون الحاف روی ایزن سخن من بذالکلام در هم کشید و موافق رانی
بلدش الا ان تقع بدل الواو و لفظ کس لیفید التعلیل و وقع فی بعض النسخ کمان
بنفش جهان بنفش العفیر راجع الی الملک و لفظ جهان بین و صفت ترکیبی نیاید
و کف بر تو بقیع الباء انفاً بمعنی الشجاع ینکان جمع ینک و ینک و کثیر
ای لا یقبل شجاعتم که فاعل کثیر و بنیادش العفیر راجع الی هر که بدست لعم
استخدامه تر میت نا اهل را چون کرد کان اعلم ان الشل نفع استعمال هذا اللفظ ان
الحاف الاول عربی و الاثنی عشر فارسی معجمه کجوزیر کندبست بضم الحاف العربی بمعنی
یعنی کما لا یستقر کجوزع العقبه بل معرج منه لا یستقر الترتیبه عا غیر المستقر و تبار

طبق الفوقانية المشاة والتخاتية الموحدة بحجة القيد ووقع بعض النسخ بدل
 تبارك فنياد وفي بعضها لفظ فاد بلا علف اي ان اشارة الى
 قوله طائفة وزدان عرب منقطع كرون اي استيصالهم او ليرتبت وبنج
 بالباء العرب ليمع العرق بنبيا وهذا على النسخة الاولى واماع الاخيرين خلفه
 تبارك فنياد وفي النسخة الاولى اي ايشان براوردن يعني اخراج عرقهم
 بترثم على بقوله كاش نشاندن هو في الاصل بمعنى النقيض ويراد بها الاطفا
 وفي بعض النسخ كاشن وهو شاي في معنى الاطفا وافكر بمعنى الحجة كاشن بمعنى
 الترك واضع راكش اي قتل الحية الكبيرة وكجاش اي ولده الصغير كاشن
 بمعنى الحفظ والترسية يراد بقوله افعي وانش طائفة السراق وبقوله واحكوكج
 الثابت الذي يراد بالوزير كايص من العقل كادخو مثلان ثبت لان طبيعة النار و
 الاطف لا يتغير بالترسية فهذا الشاب يصير سارقا قاتلا كالبانة ابرك آب
 زندكي بارو مضاع من باريدن ويراد به معنى بارايندك مجازا ومن قال بالاشتراك
 فقد نقول ويجوز ان يقامعاه ازا ابرك آب زندكي بارو لان المجاز شائع والتقدير
 تكلف مرارا شين يريد من غصن شجرة الخلاف بر اي التمر نخوري بيا الخلاف
 اي لا يحصل التمر لعدم استعداده الاغمار حتى تاكل منه بافواه اي في الاصل روزگار
 مبر بفتحين اي لا تصرف الوقت في تربية كز كزني بمعنى القصب بكسر واو
 للاضافة الى قوله بور يا اي الحبيب شكر نخوري وزير معبود اين سخن اي كلام الملك
 لشيد طو عاي انقياد وكرها اي انقيادنا وفي بعض النسخ سمعا وطاعة يستند
 لان خلاف راي الملك فاد ورجس بر اي ملك بالاضافة في اللفظين
 آفون خواند وكفت آية الكلام الذي هذا ندام ملكه ومودعين حقيقت است

لا مجاز فيه اصله كذا كورد سلك صحبت آن بدران جمع بترميت يا فتيه اياه الحكاية
 وخوئي ايشان كفتي لان اخذت ساريتي بيكي ايشان شدي جوابي شدي اما بزم
 يريد الوزير فكلام اميد وارست لفظ وارادة تشبيه الاصل يستعمل هنا بمعنى
 وز بلا الوفاء هو اداة نسبة كذا اين غلام وهو اسم الملاحق الى سبعة عشر سنة
 بصحت صاحبان الباء سببة او اللصاق تربيت يذير دلان الصبيته مؤثرة و
 خوئي فرد مندان كير دلان الطبيعة ساريتي كه هنوز طفلت يطلق على كل مولود
 صغير من الانسان ويژه وقد يستعمل معا قال الله والطفل الذين لم يظفروا بالآية
 وسيرت يعني في محراب الصغار والبغي التقدي ومن قال في تفسيره وطفان باب
 التقدير فقد تعد وعناد آن كره اي جماعة السوقة در نهادي اي في اصل
 بدنه ونية تمكن نشد است اي لا يستقر ودر حديث است اي ورد فيه كما
 من مولود كلمته مانافيه الاوقد يولد على الفطرة أي على الجبلة السليمة والاستعداد
 لقبول الدين الحادي بحيث لو خلى وطبعه لعقله لان هذا الدين الشريف موجود
 حسنة العقول وسيرة النفوس لكن البواد اي البوه وامه يهودا او يضره
 او يحث به اي يجعله يهوديا او نصرانيا او مجوسيا يريد الوزير ان هذا الغلام في
 اصل نية وطبعه مستعد لقبول الخير ولم يخالط اهل الفاد زمانا طويلا ولم يستقر
 الفاد في طبعه وبذلك ان يقول هذا قياس مع الفارق اذ لم من مستعد
 للاسلام مفدا للطبع واعلم ان الوزير كما يد قوله بالحديث الشريف ايده بقوله
 بادران يار كشت اي صاحبكم حبيب لو طير يده زوجة لو طير عليه السلام و
 تفصيل هذه القصة هو انه كانت مدينة تدوم بركة فيما من الخير والسعة وكثرة
 الثمار ما لم يكن في ثمر البلدان وكانت يجمع فيها الغرائب من الافاق في فصل

الصيف وادان الثمار فجاء ابليس على اللعنة متمثلاً لهم في صورة غلام امد وجعل يدخل
كرومهم وحداثتهم ويرادهم الى نفسه حتى اظهر فيهم الفاحشة فادعى الله تعالى الى
لوط عليه السلام ليدعوهم الى الايمان والامتناع عن الفواحش من حملتنا اللواط فلم
يستمعوا فبعث الله تعالى جبرئيل عليه السلام معه اخذ عشرة ملكا فلما انتهوا اليهم مضى النار
فاذا هم بجواريسقين من الماء فابصرتم ابنة لوط عليه السلام وهي تسقى الماء
فاستخرجت لهم وحذرتهم عن غش اهل المدينة فاطهر والغيم من انفسهم فقالوا
احد يصيفنا قالت ما فيها احد يصيفكم الا ذلك الشيخ مشبهة الى ابيها فذهبوا الى
لوط النبي عليه السلام وهو غابا به فاقبل بهم الى اهلهم وضاق صدره اغتماوا
مخافة عليهم من غش قومهم لا يدرك ايامهم بالرجوع ام بالنزول وقال يوم عصب
يحيى بن زكريا قال لامرأة قومي واستري ولا تعلمي احدا وكانت امرأة منافقة
فانطلقت خطبت بعض صاحبها فخطب لانه قل على احد الا وقد علمت وتقول
ان عندنا قوم ما هميتكم كذا وكذا ما رايت قوما احسن وجهاً منهم فجاءه قومهم
اليهم يستحثون الى باب لوط عليه السلام ويعدون الى اضيافه الذين نزولوا في
داره فوجدوا الباب مغلقاً وجدهم وقال يا قوم ان هؤلاء بناتي فزوجوهن ولا ينجس
تزوج المسلمات من الكفار جائزاً هن اطهر لكم من الحرام فاتقوا الله ولا تخزوني
في خيبي ابليس منكم رجل رشيد قالوا لقد علمت ما لنا في بناتك من حق وانك تعلم
ما تريد ويعنون به علمهم انما هيث فارادوا الدخول على اضياف فخرج جبرئيل عليه
بيده خميته ابصارهم فعلموا ذلك من لوط عليه السلام فجعلوا يخوفونه فيخرج لوط
عليه السلام فلما رايت الملائكة ما فعل لوطا عليه السلام من الكرم قالوا يا لوط انما نرسل
ريك لمن يصليوا اليك فافزع الباب ودعنا وادعنا ففزع الباب فدخلوا فاستاذ

جبرئيل

جبرئيل ربه في عقوبتهم ففرب بجناحيه وجوههم فطمس عينهم فاعماههم شديداً بحيث
لا يعرفون الطريق فخرجوا وهم يقولون النجاة النجاة فان في بيت لوط قوما
سوءة ثم لما امر لوط باسداء اهله قال لوط عليه السلام يا جبرائيل ان ابواب المدينة
قد اغلقت فكيف اخرج مع اهلي وعقبتي وبقرتي قال اجتمعهم فجمعهم لوط عليه السلام
الى باب المدينة فعلمهم جبرئيل على جناحه ووضعهم من وراء المدينة بامر الله تعالى
ففنوا الى صغره وهي قرية من قراهم لم يكونوا يعلمون مثل علمهم فلما اتفق اليه
لوط عليه السلام ادخل جبرئيل عليه السلام جناحه اربع مراتن سدوم وحازوا وما وصروا
حتى بلغ اسفل الارض ففعلوا من طين اسود ثم رفع بها الى غسان السماء
حتى جمع اهل السماء نباح كلامهم وصباح ديكهم فلما رفعها الى السماء امطر الله تعالى
عليهم الكبريت والانساء قلبها عليهم فذلك قوله تعالى فلما جاء امرناي عذابنا
عائليها اسفل فلما امطرنا عليهم حجارة من سجيل فاحذ ان اي اهل بيت نبوتش
الضيمير راجع الى لوطكم بضم الطاء الفارسيه شد اي ضلع مسك اصحاب كهف
بالاضافة في اللغتين روزي براء الوحدة جند في مكان كرفت اي وقع الصالحين
مردم شد وصار من اهل الجنة قال مقاتل عشرة من الحيوانات يدخلون الجنة
عجل ابراهيم وكبش اسماعيل وناقة صالح وبقرة موس وموت يوسف وحمار
عزير وعنه سليمان ويهدى بلقيس وكلاب اصحاب كهف وناقة محمد صلى الله عليه
عليه وسلم وتفضيل قصة اصحاب الكهف هو ان فشة من اشراف الروم
ارادهم دقيا نوس عاشره فابوا وهم ستة والسبع الراعي الذي امروا به فنبعهم
وتبعه كلبه فخر به الى الكهف اي الى الغار التاسع في الجبل فقالوا ربنا آتنا
من لدنك رحمة وهي لنا من امرنا رشداً فهم ثمانية الكهف ثمانية سكين و

از داو و استعنا و کلام با سفا ذریه بالوصیای بفناء المصطفی او الباب او العتیه
 ثم یقطفهم الله تعالی علی کمال قدرته تعالی و یعرفوا حالهم و ما صنع الله تعالی بهم فی دوا
 یقیناً علی کمال قدره الله تعالی و یستقر و ابیه امر البعث این بکفت ای وزیر و
 طائفة الفرة للوحدة ارند ما جمع ندیم فی مختار الصحاح و هو القوم فی الشارب
 و قال فی جمع ندیم مذام ملک ای السلطان المعفود باو مع الوزير بشفاعت
 یا رشدند و فی بعض النسخ یاری کردند ملک از سرخون او قدر پیان در داشت
 و گجا و زو کفت ای الملک بکشیدم ای عتوت عنده اگر چه مصلحت ندیم ایام یوافق
 و التحقيق فی النزاع بین الملک و وزیر ان ما ذکره الوزير من تبدل الایالات و بصریة
 الصلحاء قلما یوجد و ما ذکره الملک کثیر الوقوع و الاحتیاط ان لا یلقفت الی ما هو قلیل
 الوقوع قال رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم الحرم فی سوء الفطن و لهذا قال الملک
 من جانب الملک **دانی** که چه کفت استونام زال معنی المسکن سواء کان کما
 او انشی و بمعنی الی رستم و الظاهر ان المراد ههنا هو انشی یا رستم که بالکاف العربیة
 و شمن نوان حقیر و بیچاره شمرده امقول القول و ندیم بکست آب ز سر چشمه خرد باضم
 و السكون چون بیشتر آمد قد غرفت ان لفظ بیش باباء العربیة و الکسرة المجهولة
 بمعنی الزیادة و لفظه لتفصیل شتر و بارای الجمل و الحمل الذی علی برید بضمین
 فالوزیر المذکور عند الغلام الصغیر حقیراً فیضربه فی الجمل ای خلاصه الغلام وزیر پیرا
 ای ذلک الغلام بکانه برد کانه تنباه و بهما ز و بعت پیر و دای را به و سفا ذریه
 فعلی بمعنی فاعل ترمیش نصب کردند لیعلم و یرئی تا حسن خطاب ای شکم الملک
 و رد جواب بمقابله التکلم و سائر آداب ملکش بیاموختند که هو الدلق باباء
 الوزراء تا در نظر حکمان بکسر الکاف الفارسی ای فی منظر الملک پسندیده و مقبول آمد

رستم
اسم وند

کانه ظهر خلاف رای الملک فی حقه باری بر بیان مره و وزیر از شام جمع شامی بالفقه
 بمعنی الخلق بالضم و اخلاق عطف تفسیر او اشاره الی الغلام در حضرت ملک تها
 حسن نلنه شمه می کفت مقول القول هذا که تربیت عاقلان در وی اثر کرده است
 و ظهر فی موافقاً للواقع و جهل قدیم از جملات بکسر یق و تشدید الام بمعنی الخلقه
 او بدر برده فاعله تربیت ای افرجه ملک را الزین سخن تبسم آمد فانه لم یصدق الوزير
 و کفت **عاقبت** که زاده که شود ای یهیر و لا الذنب ذنباً فی العاقبة که بسیار
 آدمی بزرگ شود و ان کبر مع الافان سالی بیاء الوحدة دو برین برآمد صفت
 علیه طائفة او باش او باش فی عوت العجم بالترکی نون و من لم یعرف العرف قلته
 لفظاً عربیاً و اختار ما فی الصحاح و صححه باو یی پوستدای القصر و عقد بکسر العین و هو
 الحیة ههنا و ارققت بستند و من یوزن فی العین فی لفظ عقد فخر کتب الاستدراک
 فی کلام المصنف لانه بالفقه بمعنی بسن تا بوقت و صفت الظاهر ان الباء لظرفیه و وزیر
 را باد و پیرش کشت ای ذلک الغلام و نعت بقیاس برداشت ای رضو و ذب
 و در مغارة و زوال برید المكان الذی ذکره اول الکلیة بکافی پدرش بشت و صدق
 لمن الملک فی حقه و عا یجشد و لما سمع الملک هذا الخبر یخبر و لهذا قال ملک دست
 تخیر برید الاصل مع کما هو المعاد و اب عد لفظ الحیرت به نکل گرفت و کفت
 شمشیر نیک را این بد بالوصل للوزن السیف الجید من الحدید الذی چون بالذات
 کندی کف یصنع کبیه احد ناکس المراد به اصطلاحاً الشخص الذی یم بالترکی کونی
 بتر بیت نشو دای لا یهیر بب الترتیب ای حکم بکون المم و کم نشو و التفسیر
 المستتر الراجع الی قوله ناکس و قوله کس جزه و من قال مفعول نشو فقه غفل
 کون شدن بمعنی الصیرورة باران که در لطافت طبعش خلاف نیت فی حقه

در باغ لاله رویه انظار اند من روئیدن ای بینت الزهر بسبب المطر لا استعداد
 البستان له من قال بحجته رویا نیدن یا لا شتر اک او الما یز فقدا رکت
 خلاف الظاهر کما لا یخفى در شوره بوم اعلم ان لفظ بوم کجی بمعان ثلثة اعمدة
 و ثانیة بحجته حد المملکة و منق ارضاً و ثالثة بطن المراء الذ ولد فيه و المراد ههنا
 هو المعنى الثانی و لفظ شوره مضاعف و حذف العزة للوزن فن ظن ان لفظ
 شوره بوم لفظ مفرد و قال شوره ارض خات ط یقال له بان ترکی فقد غفل عن
 اللفظ باسرها خاس و حاصل الكلام ان التزییة واحدة و الاستعداد مختلف فلا
 یختلف فی التزییة حتی یحصل من التزییة ما هو الحسن **زمین شوره** هذه اللفظة
 بیانیة سبیل بر نیارد لعدم استعداد ملک الارض لانیة درویم و عمل صنایع
 بکردان بالکاف الفارسیه لکن فی بانیاء المصدی بایران کردن چنان است
 مرون که بدکن یکای نیکردان لفظ جای مق **سر هک** و هو اسم يطلق على
 کل شخص یكون له ولاية یوکل على غیره فیم من یقال له جری یا شی من یقال
 له بابا یا شی و من یقال له معتقد و من یقال له چاوش یا شی و التخصیص هنا
 استفاد من المحل فن حصره تفسیره على الاول و الاخر فحقه قصر راد و رافرة تعید
 معنی یاء الوحدة کما ذکرنا بر در یکسر الاء لاضافة ای على باب مسائی اعلمش
 بضمین اسم ملک و یدم که عقل و کیاسیة الیاء للوحدة النوعیة و الکیاسیة قد
 اتحاقة و فهم و فراسیة و العطف التفسیری زائدا لوصف داشت ای کان له
 عقل و فهم کثیر کث لا یبذل تحت الوصف و هم از عهد خدی بانیاء المصدی ای
 زمان الصفرا تا برزکی و علامات الکبر حد ناصیة الاصل شعرا بحکمة و المراد
 ههنا نفس الحکمة او پیدا یعرف مثل هذه الآثار بعین القلب و الاستنباط

بالا یسرش زهوشمند طرف ای فوق راسه اعلم ان لفظ هوش کجی لمعینین
 احداهما العقل و الثانی الروح و لفظ منداوة نسبة یلحق الاسم لافادة معنی النسبة
 نحو در مندی یافت حکایت من تافق ای یشتغل سسار و بلندی ای کوب الرضعة
 فی الجمل ای الحاصل من هذه الكلام مقبول لفظ سلطان آمد علی بقوله که جمال صورت و
 کمال معنی داشت قال رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم اطلبوا الخیر عند حسن ان الوجوه و کما
 کفته انه توکلی بالیاء المصدی ای الغناء بهت لانه یبقی ذمال لانه یخفی و
 بزرگی ای الکبر یعقل است اذ المقصود الیها من کبر السبق از دیاد و بایقال
 المولوی الرومی کرده ام کت جوان را نام پیر کوز حق پرست زایام **پیر**
 روی عن بعض الحكماء ان الشیء اذا کثر یقل قدره سو العقل فانه كلما ازداد مقداراً
 ازداد عزة و تقل یقار الشیء اذا قل یكثر قدره سو الحق فانه كلما قل لا یصیر
 عزیزاً ابائی جبر او و اذ صنف بر و حد بر دغا ما هو المعتاد فی الذین
 خدمت السلاطین و یحیانت هم که در و در کشین او المصدی مضاعف للمفعول
 سعی یفخذه نمود نای اسند و الیه الثقة حتی یقله السلطان و لم یؤثر فیهِ
 سعيهم دشمن چه زندجو و بره ی چه کند مهربان بارشادی المشفق دوست
 اراد الملک ان یعرف بب العداوة و لانه ملک پرسید من ذلک الشیء العاقل
 موجب خصمی یکسر الیاء المصدی لاضافة ایشان اشارة الى جانه الذین
 حده در حق تو چیست فلما استفده الملک اجاب بحجاب یصد من کمال العقل
 کفت در سایه دولت خدا و ندی بانیاء المصدی او الیاء النسبة حکمان رای مجمع
 الناس راضی کردم بالاحسان مکر حود را لم اجعل راضیا که راضی نم شود حده الا
 بزوال نعمت من اذا کحد ان یقنی الحسود زوال نعمة الحسود و دولت و اقبال خداوند

بدل

یکسر الیاء و الیاء

باد دعاء الملك و عداوة المحمود لا يتوقف على الاساءة من جانب المحمود كما
ان ابليس حكا آدم عليه السلام من غير موجب من جهة **هـ** تو اتم انك نياز ام
اي اقدار ان لا اؤذي اندرون كسي اي جوهر احو حسود را چه كم كيف اصعب
كوكب او زخود برنج در سبب اي در سبب است و من القاعدة المقررة ان حرف الصلة
اعضا اباء اذا اقترن بحرف الطرف يؤخر حرف الطرف لا قضاء الباء الا دخول
الشيء كما في قوله و بشكر اندرش و في قوله بدین بنده در سبب و في قوله بدین در مناف
و فيما نحن فيه و الباء في الجمع رائدة تحتين اللفظ و لكن هذه القاعدة عامة منك
بمعبر تا برجي اي مستحق تخلص اي صود كين كه اين صدر حكيت اي مرض
كه از مشقت آن رنج بزم برك نوان رست بمعبر رستن بفتح اراء اي انقاص
شور بختان الظاهر ان شور بخت بمعبر كثير الماعية منتظم الاحوال وهو وصف تركبوي
جمع بالالف والنون و من قال قيل شور هذا بمعبر الفتنة فذا فنق بارزواي بوزنة
خوابه منقول مضمون المصراع الثاني معقلان را اي لاصحاب الاقبال والسعادة
زوال نعمت و جاء كما هو مقتضى التحد كونه مبدية زالباء للظفيرة بفتح پر چشم و
هو الخفاش عا وزن العباب عيبد و شب برة لفته على اصل الوضع و من قال
اصد شب برة فذا تقول چشمه آفتاب اي عين شمس را چه كناه اي لاؤن لهما
راست اي صبح خواهي اي ترديد است هر از چشم چنان ان عيوننا كثيرة مثل عين
الخفاش كور برة كونا عياد اولي كه آفتاب سياه اي من كون الشمس سوداء و اذا
عرفت مع البيت بهذا التقدير فقد عرفت انما الحاجة الى تقدير الشرط من قال في
تقوية بفتح الكواهي كه هر از چشم چنان مثل چشم شب برة كور شدن بستر است
سياه شدن آفتاب راست خواهي فقولك راست خواهي جواب شرط محذوف

بالمعنى

بمعنى المحقق فغل عن المعنى **ك** كى را از ملوك بفتح حكيت كى كذا كوت
تطاول ينبغي ان يراو به التقدي مطلقا بما لا رعت در را كرده بود و جوراي
الظلم و اذيت بفتح الفرة المقصورة و تشديد الياء بمعبر اللبذاء آغاز نغز كرده بود
مقدراي شرع في الظلم و اذيتا خلق از مكانه طميش المكاذب جمع كيد و هو المكدور
جهان بر خند اي تو قوا و از كرت جورش اي شده را به خست كخته كانه
عطف تفسير و رعاية للسبع چون رعيت كم الظاهر من سوق الكلام انه بفتح الظ
الفارسي بمعبر الفقدان و قيل بفتح الحاف العربى بمعبر الناقص مشددر نقاء و لو
اي محصول الملكة و غلبنا نقصان پذيرفت لان الحاصل من الرعايا و اكسبهم فاذا
ذهبوا انتقص محصول **حكايت** روى عن حكيم ان الرعايا لاسلطين بمنزلة البقر
و انغمم للرعايا فاذا كثرت او سمحتا حصل اللبن الكثير و خزانه تقي بكسرتين بمعبر الحافى
و قد شاع فتح التاء ما ند بكون اللون والادال ماض من مانذ و دشمنان از
هر طرف اي اعداء من كل جانب زور بمعبر القوة و المارد بجمعهم آوردند
هر كه فرمايد رسي الظاهر ان ايباء مصدرية لا لوجه كما ظنك روز معيت خوف كوايه
كو بالحاف الفارسي اي قل له در ايام سلامت في اوقات الامن كجوا فردي
لفظ جوا فردي بفتح المعين احدهما الرجل الشات و انما الرجل سني و المراد
هنا هو الاخير و الباء المصدرية فمعبر الجمع السخا كوش امرن كوشيدن بالحاف
العربية لا غير بنده حلقه بكوش كان عادتم في الزمان السابق ان يجعلوا في
آذان عبيدهم حلقة از حرف شرط نوازني برود خطاب من لواحقن و المعنى ان
عبدك الذي اذنه حلقة ان لم تطف به ياق و يهرب طعن كن طعن فيه تأكيد
كه يكسانه شود و حلقه بكوش اي عبدك بب اللطف والاحسان كما قيل الان ان

رواداد بجز متشديد الواو استم مفعول برزير دست عارعاياه دوست دوم ايش
 لغز دوست دار و صفت تركيبه والشيخين راجع الى قوله بادشاهي اي الالسيه
 يتخذ خيلاروز سنجي طرف دشمن بكسر النون الاضافة زور آوريت و صفت
 تركيبه اي عده معقود باريت صلح كن بالعدل و از جنگ ضم ايمن نشين
 عنه بقوله زكراست كشته عادل الا اي السلطان العادل ريت لشكرت لازم
 ينصرف و نه با اعداء **مكاتب** بادشاهي باغوي عجمي بيا الوحده فيها در كشي
 بالالف العربيه والياء الاصل بفتح السينه بود غلام بكوت الميم اي ذلك الغلام
 العجمي و يكره ان ينديه بود و تحت كشيته نياز موده اسم مفعول من كرمودن
 كرميه بكسر الكاف الفارسيه و فتح الياء بمعنى البكاء و نازي بالياء المصدر
 بمعنى ان يمين آغاز كرد اي شرع فيها و روزه در اندامش افتاد من خوفه من الفرق
 چنانكه ملطفت كرونه تسكينه آرام گرفت لم يسكن ملك عيش اندو احوال او
 منعوض الميم و فتح النون والعين الميمه المشددة والصاد الميمه بمعنى المكدر
 مي بود و چاره عجمي فاستدحق ينصرف اضطراب الغلام و انفعال السلطان
 حكيمتي دران كشتي بود اي كان رجل عاقل في السفينه كفت محاميا للسلطان
 اگر فرمايي من او را بطريق اكله خاموش كنم و بعض نسخ كروانم با بقاء
 كفت قايت لطف بشارت حكيم فرمود للمي اخبرين معناه غلام را بديار انداخته فرست
 الغلام بين الامواج باري چند غوطه اي انغماس في الماء في كتاب اللغة المسجيه
 بشا على اللغة و غيره اورد بهذا اللفظ في قسم الغين المفتوحه و من قال الغين فقد
 سمعت من البعض نطقه و لو افقه بعض الكتب و من الآخر نطقه و هو المشهور
 فقد شرح اللفظ بغير علم و الله موجود في كتب اللغة المعينه عينا و المصحح من الالهائي

الفتح و صادفت اصايقه بالضم قاين الشمه خور و بعده موشل الضمير راجع الى
 الغلام بكرفت و شوت بمعنى الجانب كشيته آورده فاذا قرب من السفينه
 بر دودست اي بطن يدي و درو بال كشيته و بعض نسخ وقع بدل و قال
 لغز سكان بضم السين و تشديد الكاف جمع سكان او كشت ما من مجهول من
 او كشت من كشيته معلوما و قد لغز خود را فقد اركب تكافا چون بر او
 على السفينه بكوشه بنشت فقعه زانويه و قرار يافت و سكن ملك را
 پسندیده آمد و سختند و كفت اي الملك درين چه حكمت بوده است كفت
 ذلك الحكيم اول بسكون اللام تحت غرق شدن مبتدئ بختيده بود خبره
 قدر سستی باياد المقدس كشيته بنديانست و المعافه من يده افقه صحت
 و معنا قال همچنين قدر عايت كس داداي من يعوت قد العافيه كصحت
 اگر قراريد اي سيرا علم ان لغز سير قري باله ماله اي الكسرة المجموعه فو بقاء
 الشبان وان قري بغير الاله ماله اي الكسرة المعروفة فو بقاء الشبان و المراد هنا
 هو اول تمامان جوين اي خزانة شعر خوش نمايد لشعبك معشوق من است
 خبر مقدم اكله بنزدك تو زشت است مبتدئ مؤخر جوابان جمع صور و الاصل فيه
 احواله و وزن احواله بهشتي بيا النسبه را كواهن في النعيم المقيم و مراد بغير
 جهنم بود اعراف و هو في الاصل جمع عرف بالضم المكان المرتفع و منه عرف الاله
 و عرف الفوس و ذلك لانه ظهور اعرف مما تخفى منه و قيل سيج بذلك ان
 اصحاب الاعراف يعرفون اهل الجنة عن اهل النار و المراد منه السور الذي
 بين الجنة و النار فان قيل اي حاجبه الى السور و الجنة في السموات و الجنة الارض
 قلنا سئل النبي بن مالك عن الجنة عن الجنة في السماء ام في الارض قال قاي

سكان
 كشيته

ارض و سماء تسع الجنة فقل فلان هي قال فوق السموات السبع تحت العرش
وقد ورد في النجاشي ان الكري الذي يسميه الحكماء بالفلک الثامن و فلک الثواب
ارض الجنة و منقلا العرش و هو الذي يسميه الحكماء فلک الافلاك و الفلک
التاسع و الفلک الاطلس فالاعراف التي هو سور بين الجنة و النار يكون
جرم الكري و هو الذي يسميه بعض الحكماء بالجنة و طاهره يعني الو
الذي يلي السموات و الارض من قبل العذاب ارض و زخيان بربس اي
من اهل النار که اعرف بهشت است اذ لا عذاب فيها فمن كان في عتبة يعرف
قد السلامة و من كان في نعمة جليلة لا يشكر على نعمة قليلة **فوق**
میان اي الفرق العظيم موجود میان آنکه اي بين التي يارش اي معشوقه
در بر و هو يعني الصدر ههنا اي كان في صدره بالانکه اي و بين الذي
انتظارش تكون عينا منتظرين بر دراي على الباب حتى ي معشوقه
حکایت مرز و هو ابن نوشير و ان قد تصرف الملك اثني عشرة سنة و
لما نصب جيس و زوله ابيه فقبل عن اسره و اجاب قائما على هذه القصة
تا جاري تا گفتند اي سا که از وزيران پدرو و بعض السخ و وزير پدرا
چه خطا و بدی را بيم و نه فعلهم که بد فرمودي گفت خطای بيا الوحدة
معلوم نکردم اي ما علمت منهم خطا واحدا و لم يقل لم يكن فيهم خطا اذ العلم به
غير فينبغي لسلطان ان يخطا و ليكن مما بمت من اي هيبتي در دل
ایشان اي في قلوبهم بیکر ان است بفتح الحاء العربی و کذا که است بفتح الهمزة النائية
و بر عید من اعتماد کجی قلمند و لما رایت بد الامر تر سیدم اي خدمت که از بيم کردند
خویش اي من خوف مرزا فسم قصد هلاک من کنند فرغ مرزا فسم و اذا

کان الامر کذلک پس قول حکما را کار بستم اي غلت به که گفت اند **از ان** متعلق
بقوله که که ان تو تر سید یافت بنترس امر من تر سیدن اي حکم و عاقل و کما جواو
اي و لوح مثله حد ما تیراي تغلب بکک في الحرب و کما جواو متعلق بکون
قوله حد قید بقوله برای بکک نه بینی که چون که به اي السور عاجز شود عن الغزاة
برادر اي بفتح بککال چشم بکک فقد يكون الضعيف يوصل الضر الى القوي و
خره از ان لغزاة یعنی من الاجل و لفظ ان اشارة الى مضمون المهر انما في ما
اي الحية بر پای رايزند اي تلغز رید که تر حد فاعله ضمير ما سرش را بکوبه مضارع
کوفتن بالطاء العربی فاعله ضمير رايزر سگ اي یقصد بالکجر **حکایت** روي ان
سلطان فخرج مغرورة من دار غفوة و امر ان یکسر حیشه في کل ليلة قبل یغنی
يكون الحراسه بعد الاحول في ارض العدو قال ما قتله و اجب و ما فعله استعمل
حکایت یکی از ملوک بکر الحاکم الاضافه الى لفظ عربت فمن لم يعرف انه من
المن حذو و عرب لفظ ملوک سکون الطاف و کجور بود اي کان مرثيا در حالت
بري فانه وقت الموت **حکایت** طبع شيخ مشرف من صالح النعم فقال لزيد
تموت اذا صغر الزرع جاء وقت الحصاد اميد از زند کاي قطع کرده بود و قد ک
يش من الحیوة **حکایت** موی سفید از کفن ارد پیام **پشت** تم از مرک سلطه
سوارک بيا الوحدة اي فارس واحد از در من الباب در اعداي و خل و ثارت
آورد بقوله که فلان قلعه را کلام حصن بدولت ضاوه الظاهر ان اباء ظفرية
کلام اي فتمت حاد دشمنان سیر شدند بشارة آخر و سپاه و رعیت آن
طرف حکمی یعنی با حرم مطيع فرمان کشتند اي صاروا مطيعين لامر چون این
کلام بشنید ذک الملك نفی بفتح نون و بيا الوحدة سرد بکون الدال بفتح الدال

صفحة غيب بر آورد و گفت این مرده بازاء الفارسی اسم مصدر بجای مرده و مرده
و مرده کردن مرا نیت لان الملك توجه الى الامقال بلکه دشمنانم را نیت فرود
بقوله یعنی و اربابان ملک را درین امید اشاره الی مضمون المصراع
الثانی بکشد لفظ شد اما ماضی من شدن بجای الصبر و او بمعنی رفتن و عدا
التقدير من المعنى المأذون منه ثم و من غفل عن هذا التحقيق و فکر بقوله یعنی تمام
فقد اخطا و ارتکب الاستدراک در بیع کلمه تخیر عزیز بالا ضافه البیانیه که
آنچه در دلم است و ارجوه از درم و از ایدای میسر و متحقق فی الخارج امید است
بر اعدای حاصل و بی چه فائده ناله بسکون الکاف للوزن امید غیت که عمر
گذشته ای عمر الذی میضی باز ایدای بر جع کوس باکاف العربی بطل
عظیم یضرب وقت الحرب و التنبیه علی الامور العظام و هو بکسر الیاء للاضافه
الی قوله رملت ای الارحال بکوفت باکاف العربی ماضی من کوفت بجای الضرب
و لیت اجل فیهِ استغارة ای دو چشم و دایغ تغیر الواد مصدر بجای التوابع و او
مصدر و هو بکسر الیاء للاضافه سر بکنید لا کما تقر فان منه الان فصار
وقت الوداع ای کوفت دست بالا ضافه و ساعد و باز و وقع بعض النسخ لفظ
یخرج مکان ساعد و آخره ابن سید عی و هو لا یخوع عن استدراک فی همد توذیع
یکدیگر بکنید فلیودع کل واحد منهن من الاخر بر من افاده وقع عی مرکب
الکاف للاضافه و هی بیانیه و هو فاعل افاده دشمن کام و وصف ترکب
ای الموت الذی یریه العدو و بعض النسخ یز من افاده دشمن کام و فیهِ
تلف لان کجب کسر الاء لو سکون النون للوزن آخر ای و یستبان جمع دوست و
فی صفحه اتصافه لان ذکر الضمان فیهِ کذا بکنید مفعول محذوف التعلیم روزگارم

نظر

بشر المراد

المراد بوزان مرده بشد بجای برقت بنا و انی بالیاء المصدری ای الجهل من نکره
حذف مفعوله لما مر ذکره و من قدر فقد نقص و انفاذیه لا توجب التخصیص بشما
حذف بکنید من امثال اعلمی تا ملغی هذه الابیات فان عاقل قول بلا عمل و سماع
بلا قول **حکایت** قال شخص لصالح عظمی قال الموت موعظه بلیغة كما وردت
انجر موت الجار کفاک و اعطی **حکایت** سالی بیاء الوحدة بر بالین بمعنی
الوسادة تربت بجی بعامر علی السلام و المخیه المراد علی راس قبره و محکف
بودم در جامع بکسر الیاء للاضافه زشته ذلك الجامع بجامع بجی امیه
و منقوب بکسر الدال و المیم فی المشهور و فتح المیم فی رواية رسم بلدة فی ارض
الشام و اختلف فی بانیها و سمیت باسمه بکسر الاء ملک عرب که بی انصافی
یعنی بالظلم موصوف بود و معروف اتفاقا بزیارت آمد علی ذلك القبر و عاز کرد
و دعا ای صا و دعا که هم المعادة زیارة القبور فاقبل بکسر الیاء بابت من
فی الفائدة فی زیارة القبور قلنا الاستعداد و الاستفاضة من الروح فانما انما انما
القبر بکسر الیاء توجه الی الروح ازید فالفیض بکسر الیاء و حاجت خواست
در ویش و غنی بمنه بالا ضافه این خاک در اندر یریدان الفواء و الاغنیاء
عبد تراب هذا الباب و انان بفتح الواو اصله و انان بدالوف که غنی ترند بفتح
ترند کما قبل **نظم** بادشاهان چون بغی خسته شونده استقامت زور کوشه
نشینان طلبند آنگاه روغی بمن کرد ای توجیه الی و گفت از انجا ای من بغی
فضل که گهت درویشان بت خان جهمم من لاس انفسهم و قبل فی از درون
دل و جان بدانم کونه بعید یوجب الاستدراک فی قوله خاطری و هدی معاطی
ایشان مع الله خلوصه قوله گهت درویشان بت خاطری بیاء الوحدة همراه بکنید

الاستعداد فی

وان حنة الرجال تطلع الجبال كما ارد شمن صعب ان يثبت انك اعلم ان لفظ انديش امر
 انديشين وقيل ستعل صفة في بعض التراكيب نحو عاقبت انديش وخير انديش
 ولفظ ناك اداة نسبة نحو غناك واصفوس ناك والميم للمتكلم كقمت بر رعيت
 ضعيف رحمت كن علام بقول النبي صلى الله عليه وسلم ارجموا من في الارض بر حكم الرحمن
 تار و شمن قوي رحمت نه پيني **ب** بازولن جمع بازو بمعنى العضد توانا بمعنى
 التقدير وقوت سردت معناه لغة راس اليد والمراد به الاصابع خلاصت خبر
 مقدم مخفية مسكين ما توان الى الضعيف بشكت بمعنى بشكتن مبتدأ
 مؤخر بترسد امر غائب من ترسيدن انك بترافا دكان الضعفاء فغشايد
 بفتح النون النافية اي لا يرمم كرز يائي ورايد اي ان ذلك او وقع كمش
 كيرد دست والتقدير كسي يكره دستش كما قال عليه الصلوة والسلام من لا يرمم لا يرم
 به انك ترم بدي بالياء المصدر كشت بكسر الهمزة والعربية ما من من كشتن ومن
 قال بمجة افش اذن فقد خلا انما يس بمترادفين وچشم نيكى حاش بالياء المصدر
 اي نظربعين التوقع ورجا من النفع و **د** ما غ يهذه مخفف من يهوده او لغة
 برا سها شله يكت اي طبع الفكر الباطل فذا من قبل ذكر الملل واردة اكمال
 و **هـ** خيال باطن است عطف تفسير له وكوش بكون الشين اي من الاذن بينه
 هرون فتاوده بعض هل اللغة في قب المضمومة وبعض في قب المكسورة و
 الغصم و **و** تختارون الكسر والعامة اعم وقول من قال قيل يجوز في ضم الياء و
 كسر ما و **ز** اضم او الكسر فضعف على اختلاف الروايتين مما ينبغي ان لا يلتفت اليه
 سخن اين است كه من يكويم آرم بالامر اي اخرج النطق من اذنك واستمع الكلام
 و داد اي عدل خلق بده اليوم اكر تومي ندي اي نميدي قدم لفظي للوزن داد

بالدالين

بالدالين پنجاه الف و ياتي العبارة الصحيحة الموجودة في النسخ القديمة ومن اورد
 بدل لفظ دان بالنون في آخره وشرحه بقوله امر من دانستن بمجة اعلم فقد غفل عن
 اللفظ فحين الشرح روز دادي بياء الوحدة اي يوم العدل همت ومن قال
 اي روز داد في حال ان يكون بالياء المصدر فقد غفل عن اللفظ اذ يلزم **ج**
 دخول الياء المصدر على المصدر ومن المعنى كما لا يخفى لمن تأمل واللفظ **د**
 بني آدم اعضاء يكد يكد اي ان جميع بني آدم كج واحد فكل احد عفو له خبر
 كه در آفرينش سم مصدر ومن اورد عبارة المتن كه در اصل فطرت فقد غفل
 عن المتن الصحيح ذيك جوهر نديجت كشرت من آدم ومن قال من نطفة آدم
 فقد عدا جوهرا جو عضوي كلمة لا مقدرة بدرداي المرض اورد روز دادي انما
 و كرم عضوا كما عايند قرار بفتح النون اي لا يكن سائر الاعضاء وما ذكره المصنف
 فحواي قول بفتح صا الله عليه وسلم انما المؤمنون في نواذهم و تراعم كج و احو
 اشكي عفو نواذ سائرهم بالهمز والسهر **هـ** تو كز محبت ديكران يعني بيا الخفا
 نشايد كه نامت نند و **و** بعض النسخ ديد دادي **ز** درويش مستجاب
 الدعوة در بغداد پديد آيد اي ظهوره نشا جاج يوسف قد عرفت ان حذف لفظ ان
 مثل ثع بين العلين في هذه اللغة نحو اندش اعلم ان لفظ خواندن كج المعنيين
 احدها القراءة و الآخر الدعوة والمراد هنا الاخر و فاعل خواند غير الجاج وهو امير
 معروف بالعلم ومفعوله الضير البارز الى المرجع الى درويش وكنت دعائي خير من
 كن اعلم ان لفظ الدعاء اذا استعمل بحرف اللام يكون للغير واذا استعمل بالهمزة على كونه
 للشعر و **د** القاعدة محضرة بالتركيب العربية فلا يخفى كج اخر ارضه فلبيك
 كلام الله حين كفت ذلك الداعي ضا ايا جاش الضير راجع الى الجاج بستان امر من

و **هـ** خيال باطن است عطف تفسير له وكوش بكون الشين اي من الاذن بينه

سنان بن جعفر اخذ اي اخفض روضه كفت اي الجحاح از به خدا اي الله تعالى اين چه دكان
اي اي دعاء هذا كفت الابرار عاني خربت ترا لانك تجو من كب المظالم الكثرة
وجله مسلمانان و لا انتم يسلمون من شريك **هـ** اي زبردت يامن يده اعلى
زبردت اي الرعية اكثر و لا تصف تركيبي مع الاول كرم بفتح الحاء الفارسي بعنه
الحار مآي اعلم ان لفظي كني لمعينين الاول بعنه السلطان الاعظم و الثاني بعنه
السؤال عن الوقت بما يقع النون مضارع اي يبقى اين بازار لان الدوله و الا
حكايت قال سلطان من السلاطين الماضيه لصلح نعم السلطنة لو كان لها بقا
قال ذلك الصالح لو كان لها بقاء ما حرت سلطانا اذ لو بقيت مع الله صار سلطانا
في اول زمان و لم ينتقل منه الى آخر فكيف يكون الاخر سلطانا كجدا رايدت ان
للمخطاب جهات ذري و صفت تركيبي و الياه مصدريه مردنت به اي اولي كه مردم
از اري و صفت تركيبي و الياه للمخطاب او مصدريه و استعمال لفظ كه في موضع لفظ
شائع **حكايت** روي عن ابي منصور انه كان رجل مختلفا في مسجد الكوفة قال
فدخل المسجد فمدي فصف صلوة حسنة ثم فعل هكذا الى آخر الشهر فلم عليه
يوما من الايام فلم يرد علي جواب السلام فلما دخل المسجد اليوم الثاني قال
وعليك السلام فاستغربت و سالت عن ذلك فقال ان لي موتى و لم استاذن
في رد السلام فاستاذنت في رد السلام فاذا نبي اليوم فقلت له يا غلام استاذن
موالك ان تجاليس ساعة ذكر الله تكا و طاعة فذهب و رجع و قال قد اذن
لي في ذلك ففقد فقلت له اخبرني من اعجب رايت في الدنيا قال ان من عادني
ان احيا طول كل ليلة الى سحر ثم اسال الله تعالى حاجته فحضت لي ليلة طيبة فقلت
اي اري رجلا من اهل النار فمدي ان اذهب الى اودك الفلا في قضيت **هـ**

لم يطع بعد فسمعت هناك اينما عجيبا فاذا رايت شعبا عظيم قد طوق ذنبه
في عنق رجل و الكبة عا و وجهه فقلت له قف ساعة فقال قل لهذا الشعب
فقلت بحق الذي كني و تذهب بعذرة قف ساعة لا تكلم بهذا المسكين
فوقفت فقلت له جل من انت قال انا الجحاح بن يوسف خرايت الاعمال عا
كتفيت لسته عنها فقال اما الذي عا كني الاعمين فهو دماء المسلمين و اما الذي
عا الابرار فهو اموالهم فقلت و ما هذا الشعب قال منذ فارقت روجي من الدنيا
الى الدنيا تكلمت بكما ترى كل ليلة يطوفني من المشرق الى المغرب فقلت
فل تر جوشيا قال نعم قلت و ما هو قال قلت سين سنة هـ الله الله
محمد رسول الله اليها الناطرة هذه الحكاية تامل جزاء الظلم و عاقبة فان الجحاح كان مقدما
مميما ضيحا موهوبا و كان عاهلا لعبد الملك بن مروان و لي الجحاح سنين ثم انصرف
و خراسان عشرين سنة و كان الجحاح يحجر عن نفسه ان اكبر لذة سفك الدماء
و قد زال تلك القرفات و اللذات و بقي عليه الجزاء الاليم **هـ** بكراي شويت
يرت غاظني كرا عا قني يكدني لذت كجا الرزد بد بسيار عذاب **حكايت** بكراي از
ملوك كسرا كثاف بالاضافة بي الضاف يارسائي بيا الوصدة بعنه الصالح
را بر سيد كه از عباد تمام كدام فاضلة ست اي اي عمل صالح افضل لي كفت ترا
خواب غير و اي نوم نصف النهار تا در ان يكفخ خلق را نياز اري بيا و كظا
هـ ظلمي را بيا الوصدة خفته اسم مفعول من خفق و له معيان بالتركي
و المراد ههنا هو الشاة في ديدم نيم روز فلما رايت كذلك كفت اين فت بهت بوصول
المرأة خوالبش نوم برده اسم مفعول من بردن به اي لا يذهب به او لي الله
خوالبش بهتر از بيداري ست بفتح الياه المصدر الجحاحان بد زكاني الحجة و المعيشة

مرده به ائلیت اولی ای کونه مینا اولی **حکایت** یکی از ملوک راشنیم که شیخ
 بیاء الوحدۃ در عشرت المعاشرة والتعاشر الخ لطفه واکسم العشرة روز کرده
 بود و در بیان اخرمین **حکایت** بالیاء المصدرة میگفت **حکایت** مارا کجایان الیاء
 بمعنی خوشتر ازین یکدم نیست **حکایت** الله بقوله که از نیک و بد اندیشه و از
 کس غم نیست درویش بیاء الوحدۃ برهنه بجهت العربیان بیرون در کمال
 بسر مایطقی عا لبر و عا دقت و المراد هینا هو الاول خفته بود قدر فرت
 معنی و المراد هینا هو الاول گفت **حکایت** ای آنکه خطاب للملک باقیال قوا
 مع دولنگ در عالم نیست ای پس احدی الانیا کیرم که تحت نیت غم نام نیست
 فلا فرق بینی و بینک ملک را این کلام خوش آمد و الا حسن للسلطین اذا
 صدر منهم الاستحسان ان يقع منهم الاحسان **حکایت** روی ان شاعر کان
 یقول فی مدح امیر اشعاراً و یقولها بحفزة و فی کل قراوة یقول الامیر احسنت احسنت
 ولم یعط شیئاً فقال شاعر شعراً اذا قلت احسنت احسنت و باحسنت احسنت
 لا یباع الدقیق فالملک المذکور صر فی نعم الصاد و الراء المصلحین الیکس هزار
 دینار از وزن ای من المنظر بیرون داشت ای اخراجا و گفت ای درویش
 دامن بردار امر منی بچشم من گفت دامن از کجا آرم که جامه ندارم ای کیف ارفع
 الذیل و لیس فی ثوب بادشاه طبر ضعف حال او وقت و رحمت زیاده گشت
 و خلیج بیاء الوحدۃ بر آن ای عا لبره مزید مصدر میی کرده بیرون فرستاد ای
 ارسل الی ذلک الفقیه الکاتب حدویش کن فخلعنا باندک مدت ای فی مده قلیله
 بخورد و تلف کرده باز آمد الی السلطان الحسن **حکایت** قرار بر کف آردا دکان بخرد
 مال ای لایستقر المال فی کون الاحرار و جبر در دل عاشق نه آب در غزال بکسر الغین

آردا دکان
 میخیزد

المی

المیة و سکون الراء المعلقة و بالافت بعد الیاء هو المخلل کبیر و من قل یترقیامنه
 فقد ادع به دلیل و المیة کلا یستقر الصبر فی قلب العاشق و الملاءة المخلل کبیر
 در حالتی ای حیث و وقع فی حاله که ملک را بر وائی ادای المیلات نبود و کان
 مشغولاً بامر آخر من سمات الملک حاش کفنت ای عوضوا حال ذلک الفیقر علی بکر
 بکر بر آمد ای انقبض و غصب و رو از وی در هم کشید قدر فرت معناه و از بی
 من یدل الموضع الذی هو اختلاف الاحوال کفنت اند فاعلم اصحاب فطنت یکسر فکری
 الفاء سکون اللام من القطن و جهرت بکسر الفاء المیة عا و زنه بمعنی التجر
 عطف علیہ که از حضرت بکسر المیة و تشدید الال بالفارسیه تیرنی و سورت
 بمعنی التیاجیر بادشاهان بر حذر باید بود الله بقوله که غالب همت ایشان بادشاهان
 فی اللغظین و الاشارة الی قوله بادشاهان بر معضلات بکسر الصاد ای شکلات
 امور ملک متعلق باشد بذا من فضل الله تعالی عا جاده حش کچل شفا و الله
 ذاشو که مشغولاً بتدبیر العباد و الممالک **حکایت** روی ان ملک مات و همی رجل
 نعیه و اخبره صالحاً و قال کفنت یكون حال الملک قال ذلک الصالح ان الله مدبر
 ملک و یخل از دحام بالفارسیه ابو جی کردن عوام نکند فلا بد من الاحسان من
 اسباب غضبهم **حکایت** حرامش الصغیر راجع الی شخص مفید بود اعلم ان لفظ جود بمعنی
 الیاء و فتح الواو مضارع من بودن بمعنی الکیفونه نعمت بادشاه فاعل بود الله
 که بخاتم با کاف بالفارسیه بمعنی الوقت و صحت غار و نگاه ای لا یحفظ و صحت
 الخوصه مجال اسم مکان من الجودان سخن تانه پیانی از پیش قبل ان متکم بپروده
 گفتن بمعنی الباطل گفتن بر تحقیق نیز من بدون قدر خویش گفت ای
 الملک برانید جمع امر حاضر من راندن این کلماتی شوق بمعنی کسب و مبدر مبادر

صورت
 قلم

میخیزد

ایامه بدین الفظین کما الاولین چون دشمن ضعیف روئی نمود قد عرفت
 معناه و خطا من اخلاف همه کلام پشت برآید ای از صوابه **چو**
 دارند کنه فتح الکاف الفارسی بجه اکثر از سپاهی دروغ لفظ فارسی بمعنی
 المنع و الحیف و الظاهر ان المراد به هو المعنی الاول و من المعنی الثانی فی
 به هنا ینبغی ان یقال فی حقه دروغ عالم المعنی الثانی و دروغ آید مرش الضمیر راجع الی
 سپاهی دست بر من بر تیغ لفظ مشترک بین السیف و قله الجبل و صبرة
 الفلک قبل فتراتها من التبن و السعد و المراد هنا المعنی الاول **الایست** قال
 الذی کتب اسم الشریف فی دیباجة الکتاب فی انشاء الکلام مخاطبا الی العبد
 الفقیر ان الجند الذین یدلون ارواحهم لسلطان لا ینبغی له ان یمنع الخزانة
 منهم و سببی هذا المضمون فی الملقن یکی از آنان که عند یغیة العین المعجزة و سکون
 المصلحة بمعنی ترک الوفاء کردند یا مثل الضمیر راجع الی یکی دو سببی بایا المصداق
 بود ملافت بالفارسیه سر ز نش کردم و کتم دون سمیت صد فوق خبر متد
 محذوف و ناسپاس ای یزید که عطف علیه و کذا ما بعده و سفله آورده
 شامل الفقه فی قسم المضمون و قال جبر الفرائض بکسر الیاء و سکون الفاء
 خفف من سفله بفتح الیاء و الفاء بمعنی بدکهر و حق ناست شامل الی المنکر الملقن
 و المبتدأ المحذوف مستخفیه که باندک تغییر حال بلاضافة از مخدوم فایم بر کرد
 آیر جرج و من قال تعبیریه ای ارض فخر خطا مبین و معقوق نعمت سالیان
 بکسر اللام ای حقوق النعم الواضحة السنین الماضية در نور دو بعض النون و فتح الاء
 من نور بدین گفت فاعله یکی اگر بگویم معذور داری بیایه الخطاب فی بعض النسخ
 اگر بگویم معذور داری بگویم شایده استقام انکاری اسم بی جو یغیة ایام و سکون

الواو الشعیبه بود و مخدوم در کسر الحات الفارسی و فتح الاء الملقن و سکون
 الواو بمعنی الرحمن و سلطان که بر سپاهی بخشی کند و قله یو جده بعض النسخ کل
 کند باو بجان جو الفیدی بایا المصداق خوان کرد **هـ** زبده اعلم ان لفظ
 ده اما بمعنی القریب فی تخفف من لفظ دیه او امر من دادن و قد یستعمل صفة
 فی بعض التراکیب کخو یاریده و المراد هنا هو المعنی الثانی مرد سپاهی را که
 برید عبارة عن الانقیاد و من قال یغیة در راه تو فقد بعد عن طریق المعنی و کوش
 اگر مرد سپاهی را زبده سر بند در عالم و لا یبقا لاصد **شعر** اذا شیع المکی
 و هو الشیخ لفظا و معنی یصل من حال علیه اذا شیب بطنش هو الاخذ بالقوة
 نصیحة ان مضغول مطبق یصل مثل قد عرفت جلوت و خاوی البطن ای الخاوی
 عن الطعام یطیش بالوزار بکسر الفاء الهرب عن الشیة یحتمل ان یکون اشیع
 ظل البطن حقیقة و یحتمل ان یکون الاول کنایة عن الغنی و الثانیة عن الفقر و
 قهر المعنی الثانیة فقد عدل عن الحقیقة بلا ضرورة **حکایت** یکی از وزیرانی
 معزول شده که هو اکثر الوقوع فی کل عصر و بکلفه درویشان در آمد و هذا قلیل
 بل اکثرهم یطلبون الوزارة مرة اخرى و برکت صحبت ایشان در و اثر کرد
 لعنه کان سلوک بالا خلاص و جمیع خاطرش دست داد **هـ** تادل زبده یک
 همان آگاه است دستش زبده نیک همان کوناه است زمین پیش دلی بود
 برآوردن لیشه اکنون همه لاله الاله است **هـ** ملک ای السلطان الذی غله
 بار و یگای مرة اخرى برودل خوش کرد طابت فله و عمل و نمود ای اعطی له
 تصرف الوزارة و مقام تقع شمله فی الدنیا قبول نکرد ذلک الموزیر و هذا قلیل و قوما
 بل مستحیل عادة و گفت معزولی به از مشغولی **هـ** آنان جمع آن که بکنج بنم

ان الشیخ المکی یصل بطنه
 و هو الشیخ لفظا و معنی یصل من حال علیه اذا شیب بطنش هو الاخذ بالقوة
 نصیحة ان مضغول مطبق یصل مثل قد عرفت جلوت و خاوی البطن ای الخاوی
 عن الطعام یطیش بالوزار بکسر الفاء الهرب عن الشیة یحتمل ان یکون اشیع
 ظل البطن حقیقة و یحتمل ان یکون الاول کنایة عن الغنی و الثانیة عن الفقر و
 قهر المعنی الثانیة فقد عدل عن الحقیقة بلا ضرورة **حکایت** یکی از وزیرانی
 معزول شده که هو اکثر الوقوع فی کل عصر و بکلفه درویشان در آمد و هذا قلیل
 بل اکثرهم یطلبون الوزارة مرة اخرى و برکت صحبت ایشان در و اثر کرد
 لعنه کان سلوک بالا خلاص و جمیع خاطرش دست داد **هـ** تادل زبده یک
 همان آگاه است دستش زبده نیک همان کوناه است زمین پیش دلی بود
 برآوردن لیشه اکنون همه لاله الاله است **هـ** ملک ای السلطان الذی غله
 بار و یگای مرة اخرى برودل خوش کرد طابت فله و عمل و نمود ای اعطی له
 تصرف الوزارة و مقام تقع شمله فی الدنیا قبول نکرد ذلک الموزیر و هذا قلیل و قوما
 بل مستحیل عادة و گفت معزولی به از مشغولی **هـ** آنان جمع آن که بکنج بنم

المكاف العريضة الزاوية عاقت النسخ المعقدة عليها متفقتة عابذة العبارة وقرة
 ذكر بلما قناعت فقد غفل عن العبادة الصالحة والوزن الصحيح والعافية اسم
 وهي دفع الله عن العبد كذا في محامد الصالح بن شنته واعرضوا عن الدنيا فقال
 سكر وولم يرد دم بسنة فسلم من سن القلب وقم الناس **قال**
 صفوان بن محرز اذا دخلت بيتي فاكلت رغيفا وشربت عليه ماء ففي الدنيا
 العجايب التراب كاذب يدنو وقلم يشكته خرقوا القوس وكسروا القلم
 وارادت وزبان حرف كيران اي عن ايد الطاعنين والسهم رسته نفع الراء
 من رستن اي انما ملك كفت حراثة لفظ مفرد معناه البتة ما لم يكن ما للتعليم
 ولا يرد بها جماعة السلاطين **قوله** من ذي بياد الوحدة كاذب في المصالح بايد فيه تنبيه
 على ان المشاورة على السلاطين كما قال الله تعالى وشارهم في الامر وعان
 المشاورة تفويض الامر وهو انما يصح بالعاقل كمنه بمر ملكك راسخ في مفضل
 شاشن اي يلحق به كفت اي الوزير لثان **قوله** من كاذب كاذب كاذب كاذب
 كاذب كاذب **قوله** اي لا يسل الى امثال هذه الاعمال التي فيها خطرة وكذا **قوله**
 زائدة لتحسين اللفظ حلايت روي ان علي بن عيسى الوزير سمع امارة تقول في
 الطريق لا جلد به نزل سقط من عين الحق فابلي بمصالح الناس وغفل عن مصالح
 نفسه فلما سمع كلاما تعظمه فغفل عن نفسه وتاب فصار من الصالحين **قوله**
 قدمه يان برعه مرغان على جميع الطيور لان شرف داره بين عتة كاستخوان يوزن
 بانوز فيان ارد ويرد كانه ينزل قريته من الارض ويخطف العلم منها ولا شك
 لا يوزن حيوانا مثل كانه من عتة الحكاية وجواب الوزير سياه كوش را اسم حيوان
 يوزن الاسد كفتة المقصود من ايراد مثل هذه الحكاية نفع والمحنة لو كان هذا الحيوان

من رستن اي انما ملك كفت حراثة لفظ مفرد معناه البتة ما لم يكن ما للتعليم

سياه كوش
 كبد

ماله عقل ونطق لو استغفرت الامم من اعتقاد حجاب باذنه ملازم من صبيح شير
 سلطان الحيوانات بوجه اي لا يلبس اختيارا فاد المراد بياه كوش الوزير
 وبين ملازمه السلطان كفت فاعدا سياه كوش تا فضل صيد شمس بخورم وكذا
 بالمقربون ياكلون نعم السلطان واز شير دشمنان در پناه اعلم ان بياهم هم مصدر
 من يلمدون وصيغة امر منه وقد يستعمل صفة في بعض التراكيب ويراد به المغفرة
 نحو قوله يا دشمناء عالم بياه وقد يستعمل بمعنى بياه كاشا الملوك والمراد اما المعنى
 فافاضته الى قود صولتش **قوله** يا فارسية حمد كرون بمعنى الامم او الاربع فافاض
 بياية زند كافي ميكم كفت كرون اي الله ان يظل حاميتش **قوله** في الحجة والاربع
 اياه الخطاب اذنت وبشكر لعمري عتاف كروي فيه تنبيه على ان شكر
 النعمة محمود وفي الجز من لم يشكر الناس لم يشكر الله جواز ذكركه في ايام الملازمة
قوله في الفتنة **قوله** بر كدور كاه شاه ايد بدولت ميرد تا جلفه فافاضت
 صفتي و التاء الخطاب در لود فاعدا صير شير ومفعولها الخطاب واز ملكان
 في كفت شمارد فمن حجة الخدمة حصل القربة وكذا ملازمة باب التفتا
 روي مسجد كجولير منصب عنوان **قوله** ولهذا قيل خدمة الملوك نصف السلوك و
 قيل الاغصان افراد بالعبادة كفت فيمن مع كذا كذا ان يبطش او ايمن يستم
 ولذا قيل وقاه لملوك وقيل الامير من لا يعرفه الا جبريل آفة التوب **قوله** اكثر
 وقد ورد في الخبر والمخلصون عا فخر عظيم **قوله** اكرصدال كبر فخر الكاف
 العجم مراد عنها الجوسل تش فروداي بجعل النار ملتبسة اكر كدم درو افند بوند
 مفضل من سوفتن اعلازم فاعدا كبر واما متقد فاعدا ل تش في قوب
 السلطان خطا كقول **قوله** ورس سلطان چو آتش جان در صفن المتد سرو باقريب

قال العلماء ينبغي للعلماء ان لا يقر بولاء السلطان ورواه فيه حديثا ان العلماء
امناء الرسل ما لم يحلوا السلطان وقال المحققون معناه ان لا يطلبوا التمسك
منه اما لو طلب السلطان علما فينبغي ان يذهب اليه ويرشده الى الحق ويمرغه
عن الظلم وقيل في صحة السلطان خطر ان ان اطلعته خطرة ويكف عن عصيته
خطرة تفك فالسلامة ان لا يعرفك ولا تعرفه والمعاد ان التسمية المحقة من
هذه الفتنة حيث قال اقتضاي قد يقع يوم حضرت سلطان رزينا بدائي كيد
الذهب وباسفلكه سر برود ويقنع السلطان وحكما كفته انذار يكون طبع
بادشاهان بر حذر بايد بود بمحض بودن كه كاه اعلم ان لفظ كاه اما بمعنى الوقت
او بمحض السيرة او بمحض المسند او بمحض الشيء الذي يستعمل الصنعة ويقال له
يوشه وقد يكون اداة اسم زمان او اسم مكان نحو تحت كاه وكريز كاه والمراي كاه
المعنى الاول بسلاحيه الوحدة به كجند مفضل عن رجبين كاه بدشت نامي جعلت
وهذا وكفته ان كلام قد يكون فقه مقفود دون قائمه فالعادة في امثال
ترك ذكر الفاعل فقول المصنف وكفته انه منه كه ظرافت بسيار المراد بالظرافة هنا
التصنع في الكلام والتكلف في اتيان كلام مضحك منه كذا يمان است النديم التوفيق
في الشرب كما ويكرهه التكلم بالهزل لاضحاك الغير عادة وعيب حكيما
تو بر سر قدر خوش باش ووقار عطف عاقد رازي بمحض الشعب وكذا بازي كيه
ونظرافت به نديان بكذار فانما صنعهم **كاه** بكى از ريفقان يريه للمع ان
من اصحابه شكايت روزگار نامست بعد المساعدة لغة المعاونة به نزميك
او رويي جاء في وشكا عند عن الزمان الغير الموافق حيث قال كه كفاف
انك دارم قد عرفت الكفاف وعيال بكسر العين المهملة جمع عيال النعم وانتهى

خوش طبعي

مثل

مثل جيد وحياد بسيار اي دارم وطافت بار فاقه دارم اتفاقية الفقه والحاجة بارها
يسكون الراء قد عرفت ان لفظ بار كجي لمعان احد المكرة وهو المراد من جمع بالها
فالمنع وارا ومن صحح نعم الراء فقد افهده در ولم آيد كجالي في قلبي كه با قلبي
بياه الوحدة ويكر كجي لمعين احدها العصر ولاخر بمحض الازم روم بفتح الراء والواو
مضارع تنكم من رفت تادر هر صورت كه زند كاني باياه المقدس كنم كيه رايه
نيك ودين بالاضافة اطلاق بنا شد كفته بر ملة اطلاق بس كرسنه بضم الكاف
وسكون الراء بمحض الكجالي نعت ماض من غفلت كس بدانت اي لم يعرف احد
كه كيت من هو بس جان بدانت كناية عن خروج الروح والموت كه بقرا صد بزاو
كس كرايت ماض من كرسنه بكسر الكاف الفارسي بمحض البكاء بازاز
شمايت في مزار الصالح الشمايت بالفتح بالفتح بلية العدو دشمنان مي انديشم
كه بطعنه اياه لالاصاق در قفاي من بخندنه اي يستمزون وسيع مراد منق
عيال بر عدم مروت ورجوليت حمل كفته وكومند **س** بين امر من ديدن
وفي بعض النسخ الغير المعتمد عليها ميين نير من ومن افشاره مضيا فقد فعل من الراء
القباضة المقصودة في المقام ان الجي عيت لا الحمية العار والافتة كه هر كز مره
نحو اهدويد بمحض ديدن ومن لم يعرف الفارسي ونظر الى المعنى اللغوي فقال
في تفسيره بمحض لايريدان **س** روي نيك كجي باياه المصدر تن آساني اي
سهولة البدن كز نيد مضارع من كز ديدن بضم الكاف الفارسي خويشتن بلاي
زن ووزند بكذار داي نير كاه بسجي الظاهر ان الباء لالاصاق والياء مصدرية
در علم محاسب بالاضافة چنانكه معلوم است اي كما انك تعلم چیزی فاعلم انك تعرف شرط
كجاء شما كجاه العذر والمشرية اير بسب قدركم وعزكم ومن قال قدركم بازاواضير قد

سیر و...

فعل من مفعول شامی بیا الوحدۃ معین کرد که موجب محبت فعل باشد
 سبب الغرض من هم للعاش بقية طرف از عهد و شکر آن ای من حق شکره
 نتوانم بیرون آمدن جواب شرط کفتم ای یار علی بادشاه دوطرف بختین
 جنت دارد ای لعل السلطان جنتان امیدان و چم جان میان لقوله دوطرف
 و خوف رای نزد مندان است بدین امیدای بسبب رجاء انجز در آن بسم
 افتادن فان خوف الروح خطر عظیم کس نیاید ای لای احد بخانه درویش
 ای الی باب بیته متقاضیا که فرج زمین و باغ و بده امر من داخل یاب تشویش
 غصه راجع شوالی صبر علی الموم و العزم مع الفقیر یا جگر مندا المراد به اما نفس یا مراد بلفظ
 جگر او یا تعال بالترک بوکرک پیش رانغ لفظ مستعمل العربی العزم بند امر
 ندادن و المراد انقاء النفس المصلکه گفت ذلک الیقین این سخن ای کون
 عمل السلطان داخل موافق حال من بکفایت لای علیا کلا الاستقامه و جواب سوال
 من میاورد لای اذ الصدق والاستقامه نشیده که گفته اند هر کس استقامت
 نورزد مضارع من و در زمین و المراد عمل بخیرانه و من قال بجمع الاعتدال باین
 اخذاً من بحر الغرائب لم یأت بشیء یناسب المقام و شش احسب بیزد
 راستی بالیاء المقصدی موجب بکسر الهم رحمانی خداست بالا ضافه
 العظمن کس ندیم ابرار است احدا که کم باشد از ره راست من الطریق المستقیم
 و حکما گفت اندچار کس صفت انباء الله الیه از چار کس بیان هر یک از صفت بعضی از
 بر سر جراحی ای قطع الطریق از سلطان فان حفظ المعازة علیها کما ذکرکم انما
 و من عم فی تفسیر جراحی و هو من اخذ مال غیر مجاهرة بالغضب قطع الطریق فقد
 غفل عن المسئله و در دایر پاسبان فانه یاخذ منه خفیة لکن حفظ الملتزم باللیل علیه

و فی بعض نسخه ها در این جا عبارت است که
 و فی بعض نسخه ها در این جا عبارت است که

و فاسق از غایت فاند یطهر حال و روسی از محبت و هو یعنی الشیخ عاقل
 احل لروم و من لم یعرف قال فی بیان لان تادیب مثل الشارب و الی الی یومن
 فی دایر اجمالی المحتب و آن را که حساب پاک است بالیاء الفارسی و الکاف العربی
 بمعنی الظاهر از محاسبه پاک بالیاء العربی کمن و فی بعض نسخه ها
 بفتح الاء و کسر الواو و یاء المقصدی من رفقن مجروحها و صفت ترکیبی در عمل ای
 و شرف و لا تجاوز عن الاعتدال حالکونک مصر فاکر خواهی مرون که وقت
 رفق تو المراد بالرفع الارتقاء فی المنزلة ای الترتیب او المراد به الرفع عن المنزلة
 الغزل عن المنصب باشد بحال دشمن تنگ حتی لا یقدر ان یطعن فیک تو
 پاک بالیاء العربی باش مداری برادر کس پاک بالیاء العربی زخده خاتمه پاک
 کارزان جمع کار و هو بالکاف الفارسی و ضم الراء العربی القصار بر سک التفتیر
 کفتم حکایت آن رو باه و هو الشطب مناسب حال است باضافه فی العظمن
 که دیدندش کیران و افغان و غیران بذه صفات مشبهه من کثیر و افغان
 و فاسق کس گفتن چه آفت است که موجب چیزین مخافت است گفت فاعده
 رو باه شنیدم که شتر بلا عف و بالاعت فی اوله لفته را بسره و هو العمل الذی به
 اجرة و من قال و هی بانیث التفتیر الی آخر اللفظ لفظاً عربیاً فی امره القانیث
 میگردند گفتد ای سجنه ای خیف العقل شتر را با توجه مناسب است و ترا با
 او چه مشابست گفت خاموشی اسکت که اگر سودان جمع صود بغرض تشخیص
 گویند مشیره الی کس شتر است و گرفتار ایم و اخذ فی علی لای جل کرام حکمین
 من باشد من اعیان تعینش حال من کند لیطهر فی ثعلب و تاتر یاق از لوق
 آورده باشند مار کیده بفتح الکاف الفارسی الملوغ مرده باشد و المقصود

روستایی
 ده و لا

بصر المقصود من التمثيل بقوله محمدين عا دمرت و اعرفه ترا فضل است و دینت
 في نفس الامر اما حسودان در کین اند و مدعیان کوشه نشین لفظ اند مقدر
 اگر چه حسن سیرت است اما و انکان لک سیرة حسنة بخلاف آن تقویر
 کند و در بعض خطاب بادشاه آنی تقع فيه و در محل عتاب عطف تغییر
 در آن حالت که مجال مقاتلت باشد استخدام انکار مصلحت آن می بینم که بگویم
 بضم المیم قناعت احرار است و مضاف کنی و ترک ریاست کونی یعنی آن را می بخشد
 ان قول ترک ریاست که عاقلان گفته اند بدور یا در بفتح الدال
 یعنی در دریا و قد یؤیض الدال بضمه در منافع گفته غلطی شمارست و انکار
 ان فيه خطا و کجوا فی سلامت من الغرق در کنار است رفیق این سخن
 بشنید و لم یقبل بهم برآمد انقبض و غضب و رو دم کشید لانه الحق و صفت
 رنجش نیز وصف ترکیب و لفظ رنجش یک اسم مصدر قوی یعنی رنجیدن
 خودانش و بینش و بیورش و انشین من نفس الحکمة که سمعت في اول
 الکتاب گفتن گرفت ای شرح که این چه عقل و کفایت است و فهم و درایت
 بمحض العلم و قول حکما درست آمد ای ظاهر صدق که گفته اند و در زمان
 بکار آید لان الصديق الصريح يسعي للتحايص که بر سفره همه دشمنان دوست
 نماید دوست دشمنان نیز من شمره انکه در نعمت زندم هون است
 یاری بالیا المصدرة و برادر خواندگی عطف عا یارب دوست آن دایم که گیرد
 دست دوست یا خذیده و بر پریشان حالی طرف گیرد و در مانندی عطف
 و هو بمحض العجز دیدم که متغیری شود من نفسي و نصیحت من بغرض می شنود
 بکرا نشین و فتح النون مضارع من شینک بنزدیک صاحب دیوان برادری
 دفتر

اهل دیوان کالوزیر السلطان رفتم تعرض حاله بسابقة الباء سببية
 متعلقة بقوله بلفظ معرفتي که میان ما بود کان بینی و بین الرفیق صوت
 حالش بلفظ من علیه بالمحاسبة و الاستقامة تا بکار محقر نقب کردند و
 عینواله جزء صغیرة جذر و زبر من برآمد مفعله عایذ الطیف طبعش را بدیدند
 و حسن تدبیرش پسندیدند فلما ظهر استحقاقه کارش از ان در گذشت ای
 تجاوز عنه و به مرتبه برتری اعطای از ان ممکن گشت بفتح الکاف انفا ریاض
 من گشتن بمحض الصبر و ههین و عا هذا المواتاة الرفعة نجم مساعدش
 در ترقی بود و لم یزل مترقی تا با وجع ارادت الوجود النقطه البغیة من المركز
 العالیة من الخفیض بر رسید و المعنى و کمالی منزل یریدہ فی تنبیه عا ان
 الاتق السلاطین ان یفصبوا الالهالی بالمناصب العالیة قال رسول الله
 انه تعالی علیه وسلم من خذ ان تا و فی رعیة من هوا حق منه فخذ فان الدور و
 و جماعة المسلمين و مقرب حضرت سلطان شد و مشار الیه بالبيان اصاب
 رجلائه را الیه بر و سأل الاصل بع و معتد علیه عند اعیان لفظ شد مقدر طاعت
 خلاصه الی ما و جدی بعض نسخ من لفظ گشت کایت سئل کذا عن
 رونق سلطنت و رفعة دولة قال لی اعطی المناصب الی اهلها و اسر
 فیہ ان فی تصیغ المراتب یتم القلوب فلا ینبغي للسلطان ان یدم قلوب
 الناس حتی یرجع همهم بر سلامت حالش شادمانی بالیا المصدرة کردم و
 گفتن زکایر بسته میدیش نیز من اندیشیدن و دل شکسته مدارای لا تحبل
 قلبک مکتوبا که آب چشمه حیوان درون تاریکی است بالیا المصدرة بعد الکاف
 و اعلم ان لفظ تاریک بلا یاء بعد الکاف بمعنی المظلم و لفظ تاریک معناه مازکرناه

وكان احدان ماء الحيو في الظلمة فمن اختار الموت بلقاء وقال بعض الشيخ تاركا
سبح بالبناء فهو الظلمة الاحرف تنبيه لا تخزن اخا البليته اي حب البلاء
وبذا مثل لمن يلاسل الشيء ويلزمه وهو منصوب عا له مناد مضاف حيث
حرف مذاته فلا من الغاء لتعليق الطاف جمع لطف وهو الرقيق والاحسان
خفية صفة الطاف اليه الطاف كثيرة خفية بحيث لا يبلغها العقول
منشئين نيز من نشن ترش بغم التاء والراء وقد يسكن الراء للتخفيف
از كردش اسم من كرديدن ايام ايام الزمان كه صبر وهو بفتح الصاد وكما
الباء بصير النفس عن الخرج وكسر الباء الدواء المعروف المر عند الاطباء ولا
يسكن الاء ضرورة الشعر كجرح تحت جرحه صفة ايام وليكن بر شيرين دارد
اي ثمره حلو در ان مدت اي في ايام دولة الرقيق المذكور ما با جمع ياران
فيه تنبيه على ان السوم مع الاصحاب ما يستلزم رفت او از ده كه اسال كجرح
كال خوش مبارك ستوي چون تو باد همسفر اي اتفاق سفر كذا افتاد اي
ساؤت الحج چون از زيارت مكه باز اعدم ري رجعت دو منزله استقبال كرد
ذلك الرقيق ظاهر حالش ديدم پریشان مینه بطريق العطف التفسير
بقوله و در هينيت در ویشان كفتم حال چست بكون الام كفت چنانكه
تو كالم كفتي سابقا فخر العزة الوحدة كما سمعنا ورا احد برودند
روي عن بعض العلماء ان اول ذنب وقع من اهل السماء واهل الارض هو
الحمد فان ابليس حمد آدم عليه السلام حتى اخرج من الجنة وان قابيل حمد
قابيل حمد قتلته و بنحيا تم منسوب كرونه عا هو المعتاد بين الحكما في ابواب
السلطين حكايته روي عن علي رضي الله عنه في دفع شر الحاد انه قال

قال رسول الله عليه وآله واعي بهم اذا توجه اليك شقة ثم ادع الله بهذا
الدعاء اللهم اني اسالك بحق محمد قال محمد ان تبقي ما اخاف ملك وركعت
حققت استغفار فومودي ما خشي غلوجه يبلغ الغاية وبارك فيم اعلم ان
الوفس لا يعتبرون المتابعة بين الصفة والموصوف في تراكمهم الفارسية ورو
جم اي مشفق از كلفة حق خاموش شدند وصحت و مريمه بفتح قديم خاموش كذا
بفتح ضا چون كسي او فاد من مضيه همه عالمش باي بر سر نه بغير
اقدام عاراسه چو ميند كذا قبال كه دولت دستش گرفت و سعاد
ستاش كمان وصف تر كيبه و لفظ ستاش اسم بفتح ستودن المدا و لفظ
كمان صفة مشبهة من كردن اي حال كونهم ما حين دست بر سر لفظ الاول حرف
بفتح عا واثا في اسم بفتح الصدر لند كذا هو مجرب في كل عصر في الجدة بالفتح عويت
و عذاب گرفتار بودم و محبوس تاديرين هفت كه مرده بانفرد للاضافة سلاصية
باباء المصدر حجاج برسيه الى اهل البلدة از بند كرام كسر الكاف الفارسية بفتح
التعيل خلاص كرونه اطلقوني منه و ملك موروث فامس الملك الذي اسقل الى
بالارث اشترى و لفظ كرونه مقدراي جعلوا ملكي الموروث مخصوصا بالملك
كفتم ان نوبت اشارت من قبول كروي كه قد قتل لك على بادشاه چون
سفر درياست سودمند بالتركي فائدة و خطر ناك لفظ منه و ناك اداة تشبيه
كه مرث الاشارة فاذا قدمت عا مرث خطر ياكج بر كيري تر فعه با در تلام
امواج بحيري تموت فيه يا زبرد و دست كند خواجها اذا سا فخر البهر
در كنار اذا سلم من الغرق يا مومج روزي بياء الوحدة اكلندش لفتح النون
مرده اي حالكونه ميتا بر كنار اذا غرق مصلحت نديم ميتش باباء العرب بفتح

استغفار
بكرش
بغير

الزيادة ريش بالكسرة المجرودة بمعنى القرحه والجراحة وهو مضاف الى درویش
 خراشیدن فانه يجرده الجراحة ونحوه پاشیدن بالباء العجي برين دو ميت
 اختصار كروم وكفتم **مناجیه** استقام نگاري كه پيشي مذبذباي تعيد
 عار جلك چود كوش اناء الخراب تباعد پند مردم والماد به عدم قبوله الفع
 ذكره اي مرة اخرى كذا ري طاقت نيش اي الصبر على المدة ولفظ نيش ههنا
 بمعنى شوكه لان المدة كالنخل والعقرب مكن انكشت در سوراخ كز مردم
 بمعنى العقرب وبذا اللفظ بالكتاب العربي والراء العجولانه الاصل مركب من
 لفظ كز بمعنى الموضع ومن لفظ دم بمعنى الذئب **مناجیه** تني چند بالياء الوصلة
 در صحبت من بودند تعلم كانوا مريدين للمقام وظاهر حال ایشان بصراح
 آراسته ولم يوجد في النسخ التي راجعنا القول الاتي اعني وباطن ایشان
 بطالع پر استوالعجب من جعله من الملقن مع اعترافه بان لم يوجد اكثر من
 یکی از بزرگان در حق این طائفة حسن ظن بلیغ داشت **مناجیه** اي اوليا حق
 را از حق جدا شمرده كه ظن نيك دلري در او ايا چها باشد ولدراري بيا
 الوصلة بمعنى وظيف معين كره بود وفيه تنبيه على ان علامه حب الاغنياء
 الفقراء ان يبذلوا المال بهم **مناجیه** قال رجل لشخص من ادعي حبك فاطلب
 منه المال فان اعطاك المال فصدقه والا فلا تلفت الي دعوة مكركي بديت ان
 اي واحد منهم حر كتي بيا الوصلة كذا ما نسب حال درویشان وان لفظ شمر
 حرف الصاق وشرقه لا ينفك البشر عن شر ظن ان شخص فاسد شد و باز
 ايمان كاسد فلما كان الامم كذا لك خواستم كه بطريق بيا الوصلة كذا في اركان
 را مستخلص بفتح اللام كتم فان حسن الكلام يحصل الكلام اتمك خدش الصير راجع
 قصه

الحيوان

نشانه الى قوله یکی از بزرگان كذا دم اي حضرت باب داره وقصرت ان ادخل عليه
 كذا دم راجع بمعنى البواب والميم للمتكلم رجا كذا لم يخل وجها كذا هو دار البوابين
 معذور مثل لغيره راجع الى دربان داشتم بكم انك كذا اند **مناجیه** در نيكه الراء
 للاضافة مير و وزير و سلطان را مرحوم بي و سيات اي بلا واسطه مكردي من
 كردين پيرامن بجهت الحوايلي والذليل والمزاد ههنا هو الاول لانهم حوله كذا
 دربان چه يا خندا اي يا بنده خريب مرحوم اين اشارت الى دربان كه ميان بكرد
 آن اشارت الى مك دامنه چنانكه مقرر بان بفتح الراء حضرت آن بزرگ بر حال
 من واقف شد نداي عرضي الى الشيخ سعد والبواب منفي باكرام الميم الاخرة
 للمتكلم دراوردند اي ادخلوني بالاكرام و برتر اي اعلى مقامى بيا الوصلة ومن
 تال يعنى مقام اعلى فقد صنع معنى اياه معين كذا كذا هو دار اهل اللطف اما
 بتواضع فرو نشتم وكفتم **مناجیه** بكناراي اترك كه بنده كسيت والمراد بكلمين ههنا اننا
 تا در صوف بنده كان لشتم فلما قلت هذا الكلام كذا ذلك اكبر في مقابلة كلام
مناجیه الله الله اي الله تعالى چه جاني اين سخن است اي ليس محل هذا الكلام
 كذا سر پرش من نشين مرحوم نازت التاء للخطاب بكشم كه نازني بيا الوصلة
 كالاول و نازين جيب نعيم في الكلمة من شتم وازهر دري بيا الوصلة محسن بستم
 ماض متكم من بستم اريد ههنا المعنى المتعدي ما حديث زلت بفتح الراء البعثة
 وهو مصدر زل في اللعين ياران درميان آهوان الكلام يحرام الكلام كذا **مناجیه** چه
 جرم بضم الجيم بمعنى اللوث يد خدا و يد ساي الا انعام صفة لقوله خداوند كه بنده
 در نظر خویش حوزر ميدارد بوقه خوار بالافت رعاية للقافية بل الغصع ان واده سمي
 خداي را هست مستحق خدا را مسلم است بزرگوار اي بالياء المصدرة اي العطية و
 لائق

واقعه

عطف علی کرم کلاول بیند من عباده و نال برقرار میدارد برید اندر لیک
 التخالق بخلق الله تعالى حاکم لاین سخن ای بذا الكلام المعقول پسندیده و مقبول است
 ضلع اثره لانه اسباب یاران و نمودار خدمت تاهر قاعده مانع از ماکانت
 مهیا و حاضر دارند و مؤنت ایام تعطیل و فاکند زمین خدمت بهوسید عاها
 داب از باب الاداب و عند سادة باجم البحر لفظ غریبا بمعنی الجوده بگوایم
 و در حالت ابرون آمدن این سخن ^{در این} **نعم** چه کعبه اسم بیت العقیق الای
 بله که زاد الله شره فقبله حاجت شد بقبل عنده الحاکم از دیار بعید رهون رفت
 خلق بریدارش اعلم ان لفظ دیدار مشتق من دیدن است عمل اسم مصدر فو بمعنی
 دیدن کچرفار بمعنی رفتن از بس و مستک لفظ فارسی عربیه و نسخ و هو
 اشاعره **دانیق** **کتابت** قال بعض العلماء يستجاب الدعاء قدام محرابه
 والمترم و هو ما بین الحجر والباب و عند الباب و نه مقام جبر علی المسلم و نکت
 المیزاب و نه مقام ابرهیم و عند بر زمزم و نه المقام الخفیة بل في کل الحرم تراکحل
 اشکال ما بیا یکر دای یعنی لک آن تحمل سوء ادب امثالنا و مقصودها
 من الحارة تحصیل المنفعة منك که هیچکس نزد بر درخت بی بر ای التمسک
 مفعول نزد **کتابت** مکراده کچ یراد به الحزینة فواوان بمعنی الواو لیر
 میراث یافت ای انتقل الیه بالارث من ابیه دست کم بر کشاد وقع
 الواو العاطفة هنای و داد سخاوت بداد و لولم توجه الواو لکان مقلوما و
 لم یبق مشورا و نعمت و مال بمقیاس برید بر سپاه و رعیت برکت
 نیاسید مضارع ضیع من اسودن مشام و هو الموضع الذی فيه القوة الشامة
 از طبله لفظ استقل الخجم والروم و البقرة للوحدة عود و هو الذی یخبر به براتش

اسباب معاش
 یاران معین فریب

خاکم

نه امر من نهادن که چون مثل غیر بود مضارع من بوئیدن عاها و بر حسب
 الغراب فالفاعل عاها الاول ضمیر عود و عاها ثانی ضمیر شام و من قال قبل
 فاعل بودید ضمیر شام و الظاهر ان معناه بودید آن عود چون غیر فلم یعرف الغیر
 و لهذا لم یقدر عاها التحقيق و حاصل معنی البيت انه لا یستخرج من العود مالم یخرق و کذا
 لا ینفخ بالمال مالم یخرق المصلح لیزکی بایرت حرف اشترط مقدر بخشدنی اعلم
 ان الیاء المصدرة اذا دخل عاها اسم الذی آخره یاء یصدر بالظان الفارسی و
 یخذف الیاء من الکتابه نحو یزکی و اکندکی و بخشدنی کن فان نیق العطاء
 عطفه المعطی و ان الیاء علیا ضمیر من الیاء السفلی که تا کانه لفظا مقدر ای کعبه
 نیق ثانی نروید ای لا ینبت کچی از بس و کعبه البقرة لا ضافه و هو جمع جالیه
 جلیس عاها وزن علماء و فقهاء بی تدهیر نصیحت آغاز کرده ای شرع فیکه ملوک
 بیستین قدم معناه این نعمت ای المال بسیع اندوخته اند و برآ مصامت
 لاجل الملمات نهادن فلا بد من حفظه دست ازین حرکت کوتاه کن ای لایست
 که واقعه ای احوادث در پیش است عی ان تلتقیها و دشمنان در پیش فیه
 صفة التصاد و نه بعض النسخ در کین نباید مضارع نیق من بال تن ای یعنی
 که بوقت حاجت الباء بمعنی ورمایه من در ماندن بمعنی العجز **الکعبی**
 بیا، الوحدة کنی بر عامیان بخش بمعنی القسمة رسد هر کتبی را بیا، الوحدة
 کتبی ای در اصل بمعنی الرطل المستوی و المراد هنا کل احد بر کچی ای صیغه الارز
 جراته از هر یک امن العلوم و من قال شعفا زرا عاها قد غفل عن سوق العلم
 ای قول کتب بر سپاه و رعیت برکت جوی سیم ای ملا تخذ من کل احد ضمة مقفلا
 الشعیر که کرایه کعبه الحاف الفارسی ای کچ ترا ای لایک بد روز کنی ای قرینه

جمع کدند

همه که بی را

و احدی مکنزده قد صمد مکاروی ازین سخن در هم کشیدم معناه مرا اعلیٰ تعوی
 که موافق طبع بلندش نیاید و گفت ضایع و جمل ما مالک و نه بعضی نسخ
 ملک بکسر الام این حکمت گردانیده است تا بخورم و به بختم بدان الامران
 دلیلان علی الملک نه پاس بام که نه دارم ^{سلطان} قارون هلاک شد که چهل خانه
 کج داشت تفصیل قصه قارون این که ان ابن عم موسی علیه السلام و اخوان
 زوج اخته افرو نو شین روان قدم میانه فرود که ای لم میت لانه نام ملک داشت
 آورد اندک التوازی و او به بنابر نو شیر و ان عادل را ای لاجله قال
 العقیل لا یجوز اطلاق العادل علی سلاطین الزمان الا ان یراد ان من العدل
 و من العدل مع کون اهل الاسلام و یطلق العادل علی نو شیر و ان مع کون
 کافر و انظره من ان العدل در شمار کالج صید بیا الوحدۃ فیما کباب گردی
 بیا الحکایت حک بود عنده غلامی بر و ستا و هو یجعه الف المعبودۃ رفت تا
 نمک آورد و نو شیر و ان گفت نمک بقیعت ای بانمن بستان تا بدر سیح
 بیا الوحدۃ مکر و دای فلان بکون بدعت واحدۃ براسها و ده مختلف من دیم
 خراب نشود گفت ای اکار و ان عنده ازین قدر من فی المقدار چه خلل
 ۱ الفیة زاید بود گفت فاعله فی نو شیر و ان بنیا و ظلم ای اساس اول
 در جهان قبل هذا اندک بوده است انظره کلامه و هر که آمد بر و مزید که خانه
 بعد از ظلم زمانه کثیرا و لهذا قال ما بین غایت رسید فامل الیایا السلطان
 کیف مالک و حال نو شیر و ان اگر تا غریت ملک خود و سیح الی
 اکمل السلطان من حدیقه الریة تفاحه و احدی بر آورد غلامان او ای بجز غنیمت
 بر آوردند غلامان او درخت ای شجرة التفاح ازین بیا بالباء العربیة بمعنی العرق یعنی بیضه که سلطان

ستم واد بر دای بخوزه و نذر لشکر یا نش هزار مرغ ای الی حاجه بسج نفع ابدا متفق بقوله
 ز نذر ^{نذر} نذر نفع النون ای ای بقی ستمکار بکسر الراء فافحه الی قوله به روزگار و
 کما حدیثها و هفت ترکیب با نذر بضم الباء که سمعت من القاعده ای بقی بر و لغتی با نذر
 بقیه ان بیت و الحکم ^{حکایت} طایر بیا الوحدۃ ششیدم که خانه رعیت یریدان
 بیوت الرعا یا خراب گردی بیا الحکایت فافحه سلطانی آبادان بقیه المعمرین
 بی جز و غافل از قول حکما که گفت اند بالباء الرسمية اسم مفعول اقترن با دای بقی
 اعنه اند و ثبت انفا لعدم الاتصال و اذ الاتصال بالافیه کما گفت بخلاف الباء کما
 گفته و یفرق هذا ان الجمعان بر که ضایع بیا بیا زارد و یراد بمشله غایه الایضا و اذ الباء
 الله تعالی غیر مقصور فالعنه ان کل من یعمل ^{بذلک} عمل الله تعالی تا وی خلیف ای مخلوق
 است آورد مقصود من آوردن آن طلب قلب سلطان مثلا انما قال ان خلق
 را کالاول بر و کما در ضم الحکایت انما یضرب مضارع من کاریدن تا دایر به الله تعالی
 فی العرب بمعنی الملک که قال فی تخار الصالح و فی العجم بمعنی الانتقام کما یضرب
 بکما تعرب و لا شک ان المراد من کونه نطقا فارسیا بمعنی الانتقام از روزگارش بر آورد
 بجهت و قال ملک اعز ازب بعد ذکره لفظ دایر بیا بین و ذکر لفظ دایر آورد
 باینه العبارة یعنی فان دو کوب انتقام الحق و دو پیچ فریق ففهم من هذه العبارة
 معنی آخره المقام و من قال فی شرح الدمار بالغی الهلاک و قال بعد قول المصنف
 از روزگار بر و ای یملک فقد فعل من لفظ دایر فارسیا و لفظ دایر آوردن
 از کتب ارسطو را که لا یخفی فی الناطق المتامل و مصداق ما قال المصنف ما ورد فی البحر
 من اعان ظالمنا فقد سلط الله تعالی علیه ^۱ آتش سوزان صفت مشبهه
 ۲ ملوک نکره با رسید بکسر البین و فتح الباء العزیزات بحرق یا بستر لغز فر

مثال بیا اسلام و به طالع و مخلوق
 فی موقیعت الخالق

بیم شبیه گفتنیست در آن
نوشته در سبک کندی یا محال

العین عربیه حرمل آنچه مفعول گفته کند و در دل مستند بمعنی المحبته و المراد ان تاثیر
دخان قلب المحب است من تاثیر ان را الهیة فی الحرمل **شیخه** گویند حرمل یعنی
الواو جملة حیوانات شیرین است و قد سمعت قصه سیاه کوش و کثیرین جانان
خر لا تصافه با بلاده و عدم المحبة و با تفاقی خردندان که نه مقیده خراب بر دفع ابا
وصف من بر دن بغم ابا و اما فی الباء فی الصفه لئلا یلتبس بالوصف الذی هو
من برین به که شیر مردم در دفع الدال و صفت من درین دانا قال فی دفع الدال
فی الصفه بناء علی التمییز و ان المصدر یا یفهم و لهذا رد صاحب بحر القرائین
المعنی فی بیان لغو در دفع الدال حیث قال در بضم الباء و اداءه طرف و رانده
فی اواخر الالف و المعاد در تحسین اللفظ و صیغه امر من درین و وصف ترکیبی
و الجمله یعنی قوله خراب برید که شیر مردم در جز المبتدأ فلو حاجه الی تغییر ثابت
مسکین خراب برید یعنی تمیز است جمله حیوان یا هر که در عزیر است فیل اخذت
کاوان و حران جمعان و اما فی بکسر النون لافاضه بابر در وصف ترکیبی
بر از ادبیان با و ضافه مردم انداز و وصف ترکیبی و هذه الطیفة وقعت جملة
معتزة ثم رجع الی حکایة العامل ملک لای علی السلطان الذی کان علی العامل
لاجله طریق بفتحین بمعنی البعض از ذی نام جمع ذمیه اطلاق اوارثه لای العامل
معلوم شد فلما عرف بشکوه کشیده با انواع عقوبت بکشت بغم ابا و اما فی
العربی حاصل نشود رضای سلطان ای لایرضی السلطان با خاطر بنده که
بخوشی بیاه الخطاب من حسن بغم الحکم خواهی که خدای بر تو بخشد اظهار آن
من بخشودن بجمعه الرمح لامن بخشیدن بمعنی العطاء یا خالق ضای کن نیکوئی با
المصدر یکی از ستم دیده کان من ذلک العامل بر و ای عامیة بکشت و در

حالت قیام او تا مل کرد و گفت **هـ** **هـ** ایضا مصروف الی بقیت المصراع الاول
و هو المصراع الثانی فی مکه قوت بازوی و منصبی دارد ای بیس کن من کیست
در قوت العفد و در منصب بطلنت بمعنی الغلبة و القهر بخورد یا کل مال و دمان
بکلمات بضم الکاف الفارسی بمعنی نقول الباطل و من لم یفر من قل و یفر
من کل و من یقال انما شیخ مجازفة و جرافات ای اخذه بغیر تدبیر و تخمین و
کیل و درین لم یات بوظیفه الشیخ و ان بخلق بفتح الحاء الملمعة تعذیر یا خدای
که تو و بر دن بمعنی البلع استخوان بالواو الی سبی درشت بضمین بمعنی انکشت
ولی سبکم بکسر الشین و فتح الکاف العربی بمعنی البطلن بدر و بتخفیف الی ابره
بکسر و اندرافت بمعنی السرة **سکایت** مردم از اری را بیاء الوعدة و وصف ترکیبی
حکایت گفته که سبکی بر سر حاجی بیاء الوعدة حیث الی الله و خلا در ویش را محال
انقام نبود لغو و شوق الظلم سنگ را با خود نگاه میداشت بوقت فرصت
الانقام تا وقتی بیاء الوعدة طرف که ملک بر آن شکری ای الجذی خشم گرفت
ای غضب علیه و در جاهش تا بجم الفارسی که دای جسد را بر درویش آمد
انقام و آن سنگ را بر سرش انداخت فلما وصل الیه الجرح گفت تو کیستی
و این سنگ بر من جازدی فلما که گفت من غلام ذکا اسمه و این سنگ
آن است که در خون تازی بر من زدی بیاء الخطاب گفت چندین مدت که بودی
و لم تظهر نفسك گفت از جاهت با بجم العربی و انما الخطاب ای من منصبک
اندیشه می کردم که گفته اند **هـ** ناسه ای را بیاء الوعدة و بیاء الخطاب
بکشت بسکون التاء یا رای قرین الدولة عاقلان نسیم که در اختیار اسم اعجاز
از اختیار ای تر که اختیار هم و صبر و اعطاء ایضا بذا معنی البیت و من فسر بمعنی اخر

مجموعه

اینکه که در جاست و دیدم فاطمت
بیمت شمرم که زیر کمان
سلامت

او قدر الواد العاطفة قبل اختيار فقد تركت الخلف واختار الوزن الصحيح
نداري اي ليس لك ما نحن درغه برشد به الراء اي الظاهر الحارق تيز اي احاد
بابه ان جمع يد آن به كم كم كيري ستيه اسم من ستيه يدون بمعنى العناد به كم سته
بمع يولد بازو وصفت تركين بجهه كرهه ساعديين خود را رنجدارو باش
اگر من باشيدن اي كن عاقلك والمراد به الصبر ومن قال فاموش باش و قيل
حاضر باش فقد بعد عن المعنى فادستش الضمير راجع الى قوله يولد بازو بعدد روزگار
بمنكبه ليس يكلام دوستان يعني عامر اذ اجاء مغرر بشهراي اخرج من خود
حکایت یکی از الملوك مرخصه ای فاهول یعنی مخوف بود که اعاذ فذکر
آن ای مکرره که موجود بود بلیق طاعتیه حکما یونان متفق شد علی هذا
القول که مرین دره را ای لهذا المرض دوائی نیست نفی کلی مکرر است
هنا یعنی از زهره بفتح الزاء وسكون الهماء لفظ فارسی یعنی الماراة باللفظ
کذا کتب اللغات الفارسیه ولم نجد هذا اللفظ فی کتب اللغات العربیه لهذا
المعنی فمن قال بعد ايراد المعنی المذكور کذا فی مختار الصحاح فقد اخطا وقال القائل
وقد کفی زهره ای یعنی الحال قال نظامی زهره ندارم که بجوم لب
تیر وکان دارد ابری تو کذا فی بحر الغرائب ولم نجد المعنی لهذا اللفظ فی کتب
اللغات الفارسیه سوا البحر الغرائب والتحقیق ان هذا المعنی ليس بمعنی
معتقيا لهذا اللفظ بل معناه الطحار و قول القائل لاذکور فعلها من الالف
المشترکه بین الفارسی والعربی جهل آدمي که بچندین صفت موصوف
بود یعنی الواد ای لا يكون لهذا المرض دواء الامارة ان الانسان يكون عاصو
وصفة مخصوصة مثال ان يكون طوبى لارزق العین اسود ملک بنو وادی

السلطان المريض امر بعلما طلب كرونداي طلبوا الا ان الذي عينه الطبيب
صفته دهقان بالکسر بالترکی کویلو واکچی وسلاوه اقصه بعض كما قيل بمعنی
الزاد تقصیر برسر بیا الوعدة يا قتيدي وجدوا ابن رجل دهقان قال
ذلك الابن متصفا به ان صفت وصورته که حکا گفته بودند علاج الملك
يدرو ما درش را بخوانده اي دعوها به نعمت بکرات المراد به المنة موشود
کرونداي اي رضوها وقايه فتوى عا د بهذا الوجه که خون کلي از رقيت رخيخ
والمراد قتله برای سلامتی بایا المصداق نفس بادشاه اي لاجل صحت روا
باشد اي بخون جلاوه قصه کشتن کرد ظلمایش من الناس پسر اي اذک
الابن مرستو آسمان کرد اي توجه الى جانب السماء بخنود متعجب ملک گفت
اي سا که درین حالت چه جای خنده است استفهام الکاري اي ليس هذا الوضع
موضع الضحك کسر گفت نه جوابه تا فرزندان هر پدر و مادر باشد ولم يحصل
وذلك لفتح و د عویر پیش قايه بر نه لکیم بهیج واد از بادشاه جوابه اي
یطلبون العدل منه اکنون پدر و مادر اي اي وامي از بهر خطاب وناظم لها
وتخفيف الطاء المملتين بمعنی الخطب واكثيش الله کثره من اليسير کثیرا
يعبر به عن المال والميتاع وذكره بعض کتب اللغة بمعنی المتاع والفائدة مرا
بجون در سپردن معناه القوس کثاني الى الدم والمراد تسليمه الى العدل قايه
بکشمتم فتوى داد جوز قتي سلامة السلطان و سلطان صحت و بعض
الشرح مصاحبت خویش در هلاک من بیند ولم یبق له طایر بخدا متعجبای ریر
ندارم و لهذا توجهت الى جنابه والتجأت بجابه پیش کبر او رم زدنت
فباد للعدل شک هم پیش تو زدنت تو میخوام داد سلطان الدین سخن

دل بزم برآمد قدم برپايد و آب در دیده بگردانيد ناض من گرديدان و گفت هرگاه
من اي موي او ليترت اي افضل از خون بكنم هي ز كين و التغير الفار
انما يكون بهذا الوجه و من لم يعرف الفارس قال المني از ز كين خون بكنم
سر و چشمش بر سپيد التلية در گذارفت قدم معاه و گفت بكنم
و از او كرد من القتل كويندكه ملك هم دران روز شفا يافت من دار الشفا
الالهية **هـ** چنان در كار آن بيم اي لم لرائي فكر البيت الذي كفت قائل
چلباني فاعل كفت و اعلم ان لفظ بان اداة نسبة يتركب مع لفظ آخر و يكون
الجمع و صفات كيا كخو شتر بان و سبان و منه چلبان و ابناء الوحدة برب
در ياي نيل و هو نمر مصر عنه بدري اكثره مانه خصوصاً وقت طغيان مقل
القول بهذا البيت رنيز بابت كنداني حال مور **و** چو حال است زمير بائي سيل
فلا بد لك من ان تحتر من قدر الضعيف حتى تخلص من قدر الاقوى
يكی از بندگان عمواسم ملك و ام امير كيت حذف لفظ ابن لا عرفت ان لفظ
ابن كحذف من بين العلين في التراكيب الفارسية كخيت بود **و** قال
رجل للصالح اعجب من اباق عبدالطين منهم قال الصالح اباق عباد الله
منه اعجب منه كس ان جمع كس در عقبش رختند لغت من قادر كوه و باز آورد
الى حفرة الملك و زير را بادي غريبه بود ايا كان لوزير الملك معه عداوة ان
بكشتن او كد ايا ان الملك ان يامر بقتله تا ديگر بندگان چنين حرکت
نكنند ايا نلا يهر بواينده پيش عرو سر بر زمين نهاد و تعظيم و كفت
هر چه رود مبتد به رسم معلق بقوله رود چون تو پسندي الشرط اعراض روايت
جزه بنده چه دعوى كند ايا لا دعوى لعبد حكم بسكون الميم مبتد خداوند است جز

بلا تقدير عمن قال يعني بخداوند مفوض است خدا كتب التقدير من غير حاجته اما
بموجب بفتح الجيم اكبر و ردة نعمت اين خانم بالاضافة في اللطيف و خاندان
يعني اهل البيت و صاحب نخواهم كه در قيا مت بكون من كفتاراني لان قتل
العبد الا بفتح خيم مشروع **ك** كايست روي ان كان لصلح عبد سي الخلق فغضب
العبد في وقت و شتر السكين لقتل مولاة فاراد الصالح ان سبعة قيل له اوتيه
بالقرب ولا تبعه قال لا عرفت مقدار القرب في الشرع بمقابلة هذا لا في الواقع
بيعه اكر بكيان بلا شك و توقف ان هذه را نخواهي كشت يعني كشتن ريشه
الى ان عدم قتل او لك و لي وان جزمت على قتل باري اداة توسل تسئل
في الجمع و الزوم يعني اختيار الله و كما قال مناجس **ل** دل اكر بار كشد بار نگاهي
باري **و** ر كيه بار كزيد جوته باري باري **ب** تاويل شرح بكنم كيت بجز قتل
تا در قيا مت مواضع بفتح الكاء بناسخ في المصاحف الموحدة كيه را يكاه كرفن
ملك كفت تاويل عكو كنم حتى يجوز فلك كفت **ا** العبد الا بفتح اهازمت و ما ي
من فرمودن نامن و وزير را بكنم بضم الكاف العربي ايا اقله اكذ بفتح الكاف
و سكون الداء الالهية و ادب الكاه بل مخفف منه اي بعده بقصاص او مراد باري
كشتن تا بفتح كشته تا بفتح ايا نكون قاتلا بالحق ملك بجزيد ايا فلك عرو بن
وزير را كفت چه مصامت يي پني ايا هل اعل يا قال انوم كفت **ا** الوزير ايا خدا
بصدق كور بضم الكاف البعير يعني القبر بمرت الاله الخطاب و المراد بقبر امير
روحان جرم زاده را آزاد كن من القتل تا مراد را نيكند **و** چو كدي بيا
الخطاب بالكلوف انداز و صفت تركيب و كلوف بضم الكاف بكنم بفتح ابا الفارس
و الكاف العربية مشهور و بالباء العربية و اكسرة الجيم فضع و المعنى اذا حارب

مع رجل قوی غیظ بر می عیك المدرومن لم يعرف بهذا لفظ كما حققت موضع
 آخر بوجه آخر خود را بنادانی بالیاء المصدرة شكیة وكذا هو تیرا خانی
 در روی دشمن ای مواجته حذر كن علم بقوله كذا اصله كذا اند اما جش
 لفظ او باج بضم الفزة و بالواو و آج باله بلاه او بجة الهدف والمری والضمیر
 راجع الى قوله دشمن نشسته فانه یرى السهم اليك **ملك بكلمة**
 لاضافة زوزن بفتح الزاين اسم مملكة را ای سلطان تلك المملكة مواجبه
 بود وصحة بقوله كرم النفس ای كانت قرة كريمة ونیک محض عطف عليه
 عرفت معناه سابقا كه هكسان را در مواجته خدمت كرمی بذه بوجه و ما
 عطف عليها ای قوله و در غیبت نیكوی كفی تعلیل كذا وصفین اتفاقا از وی
 حركتی در نظر ملك ناپسندیده غیر معقول آمد مصادره كذا المصادرة اخذ المال
 من يد صاحبه بغیر حق و عقوبت و مودایم یكف باخذ مال بل امر التبعیث
 سر هكسان جمع سر هك قرة خدمت معناه والنون مكسورة لاضافة ملك المارة
 المصود بسوا البق جمع سابقه و الباء متعلقة بقوله معترف و اتفاق مكسورة لاضافة
 تعبت او معترف بودند و بشكران و متن بفتح الباء الموحدة یعنی كاتم قد صاروا
 في الزمن در مدت توکیل او رفق و ملاطفت كردند ایاء الحكایة و زجر و معات
 رواندا اشتد ای لا يجوز ان لا یذون الا بلاء و العتاب **صدا** یاد دشمن اگر خواهی
 هر كه بالکرة المحلقة بالیاء عذمن لا يجوز السكتة في النظم مخفف من كاه بافلا
 الغاریب كه ترا موهون در قفا عیب كذا فاعلمه دشمن در نظرش مواجته
 تحسین كن حتی تحول عداوت و متداقعة سخن آخر بدین میكند مودای را یعنی ان
 المودای یقدر ان یجری الكلام في فیه فیجری الكلام فیه و هذا المعنى مناسب معنى

صبح باد سخن فتن كن و كبر روت را
 مودای بدین كند در نظرش تحسین كن

المعنى

المصراع الثاني و من قال بفتح سخن نو آخر بدین میكند مودای را بقا
 ان الكلام لا يجرى فيه بلغة اذ لا يستحسن تلميح اى حوت الشرط مفقود ههش
 شخیرین كن كما قال على كرم الله تعالى و جه الاحسن يقطع الان اني مضى من
 ملك بود الحمد مبتدأ و از محمد بعض بیرون آمد خبره یعنی وقع عليه بعض ما مر به
 الملك و به یقینی در زندان بماند و هو عا هذه الحال یكی از ملوك ان نواهی جمع
 ناصية بوجه الطرف و رفقیه اسم عیای عا و جه الضافه بیغام مش لفظ بیغام
 بالغین و كذا فاما بفتح النجر و الضمیر راجع الى مواجبه و سناد النجر بذا آخه كه ملوك
 انظر قدر ای مقدار چنان برادر كوار ای مثل ذك العظیم من التفت فاعلمه غیر جمع
 راجع الى ملوك آن طرف و بی غریزه كرده اند كعطف تفسیر الظاهر و بعض النسخ
 آن عزیز فلان ذكر اسم خواجا احسن الله عواقبه و حاله كجانب و بعض النسخ
 بدینجا اشاره الى موضع الملك الذي ارسل اليه التفات كذا و الماد مجیه الى جانبه
 و در رعیت قاطرش هر چه تمامتر ای عا و جلیتم سعی كرده شود و الماد ان یسیر لطلب
 خاطره كه اعیان این مملكت بدیدار او مفتخر اند و مفتخر و جواب مكاتب را منظر
 ای منظره خواجا برین و خوف یافت ای فلام وصل الكنا بالیه و طالع مافیه من
 المضمون المذكور و از خطر اندیشید فان السلاطين یقتلون الشخص لا ذی شیء
 جوابی بیاة الوحدة مخفف صفة چنانكه مصلحت یدعا مادی صوابا بر ظاهر بفتح الظاء
 ورق نه نشئت هذا باب العقلاء و روان كذا ای ارسل كی از متعلقان ملك
 ای احد من اتباع السلطان الذي غضب علیهم برین و اقد ای وصول الكتاب الیه
 بتت ید الطاهر شد ای وقف علیه ملك را اعلام كرد و كفت بیان لكيفية الاعلام
 فلان را ذكر اسم خواجا مذکور كه حبس فرمود خطاب لملك با ملوك نواهی ای مع

ای سلطان

سلاطین الاطراف و اسلحت حارده فلما وصل هذا الخبر ملك بهم امر ان يعقبوا و غلب
 كثر اين جز و موداي امران يكشف هذا الامر و يطلع عا حقيقه اكمال قاصد
 باللغة الفارسية بمعنی يك را يك فرستد و رساله يهتق عا الورقة في اصطلاح
 و من لم يعرف قال يعني ورقة رسالت را بخواند اي قراءه و ما كتب خواجه
 عا ظهره كذا نوشته بود كه حسن بن بزرگان پيش بالياء العربيه از فضيلت بنده
 اي زانده عا فضيلت و تشريف قبول كه فرموده بنده را لا مكان اجابت ان
 نعمت الله بقوله بكم انكم برودة نعمت اين خانه نام قد مر بمعنی هذا الكلام و
 بانك تعير خاطر بالاضافه الى اللطيف باولي نعمت خود بخواني توان كرد
 كه گفته اند **آنرا كه بجا افتاد لغت جامع** **لغة** بمعنی ان كه كمال مكانك
 فكيف بك هردم كرمي بفتحين و ياء الوحدة عذرش منه و به بعض النسخ
 عيش مكن از حوت شرط كن بغيري سعي بيا، الوحدة فيها ملك الحق شمس
 او بالياء المصدر و كسر تالا ضافه بسند بمعنی بسنديه آمد لغت و خلعت
 بخشيد لتسلي و عذر خواست بقوله كه خطا كردم و ترا بكنهه بيازدم فلما فتح
 خواجه اعتذارا الملك گفت اي خداوند هذا اللفظ بلا ضافه الى شي اما لما طبت
 العلماء بنده اي هذا العبد درين حالت بشمارا اي كم كذا بيا، الوحدة في
 ميند بلك تقدير خدا تعالی جين بود كه مرين بنده را مكره بيا، الوحدة برسد
 پس بدست تو او ليسه كه سوابق نعمت معانها الظاهر الفارسية سابقا نعمت
 يعني نعم سابقه برين بنده داري و ايا دي عطف عا سوابق و به جمع ايد
 و هو جمع يد بمعنی النعمة منت اي لك عا هذا العبد نعم كثيرة تسحق المنه بيا
 و من قال يعني منت نعم فلم يات بهذا اللفظ و حكاه گفته اند **كرهية الحواف**

خلعت

اعلان هذا اللفظ كحي المعان الاول بمعنی الجرب بفتحين و الثاني اداة فاعل نحو
 كفتكر و الثالث اداة شرط مخفف من لفظا كره و هو المراد حين كذبت بضم
 الفارسي بمعنی انصرف و اتا، الخطاب رسد طما زخلق اي من غير الله تعالى مرجع الي
 من رجيدن كه نه راحت رسد زخلق نرج بل الكل من تقا از خدا دان خلافت
 دشمن و دوست الله بقوله كه دل هرد و در تصرف اوست كما قيل لا يملك القلب
 احد الا الله كه چه تير از كان هميكند زده فالسهم يصدر من القوس طما ان كان دار
 يمينه اهل خرد فالفعل يصدر من الخلق طما و اهل الحق انما يري من الحق **محمدي**
 يعني از ملك و رب متعلقان ديوان را فرمود اي امر لك كان دولته كه مرسوم
 المراد به الوظيفة فلان بنده ذكر اسم عبيد من عبيده بحدانكه مت مضاعف بكيد
 الله بقوله كه ملازم درگاه است و مترصد بمعنی ناظر فرمان و سائر اعلم اللفظ
 سائر بمعنی الباقية لا بمعنی الجميع و منه قيل لا يبيح في الاماء كخور خد سكاران بله
 و لعب بضم اللام اسم و فقهيا مصدر مشغولند الظاهر ان الله ما يليه الانسان عا
 يفته و اللعب بالاشتقاق العيان كما صرح به اهل التفسير في قوله تقا و اعلموا انما
 الحيوة الدنيا لعب و لهو و من قال في مختار الصالح كني بالشيء لعب به و قد
 يعني به عن الجماع انه كلامه و قد صاب الروضة بالطليل فقد ارتكب الاستراك
 و خلاص الظاهر و غير المناسب بالمقام و در ادائي خدمت منها و ان و تكامل
 صاحبلي بشيذ هذا الامر و كفت علوي رفت درجات بنده كان بدركاه حق
 جل و علاهين مثال دارد اي مثل هذا لان من و اطلب عبادة حرز المشوا
 و حصل الرفعة المعنوية كما ورد في الحديث القدسي لا يزال عبد يتقرب
 الي بالنوازل حتى احبته الحديث **و** و باعد العوض بالذال المعجمة بمعنی الغزو
 و باعد و زعم الله

و باعد و زعم الله

والصباح كرايه كيه بيا الوحدة بخدمت شاه للملازمة سيوم ابي الصباح ان
بر آينه بمغه البسته دروي كنه فاعل شاه بلطف بسكون الفا معلق
لكاه وهو مفعول كنداي ينظر بالطف اليه اميدت ابي الرجا حاصل
پرستد كان ابي العباد محصل مرهون كه تا اميد ابي المايوس بزدند بالاف
البحر مضارع من كريدن ابي لاير جعون داستان الله من عتبة الله تعالى
مستري اعلم ان لفظه بكسر الميم وسكون الاء بمغه الكبير ولفظه لتفضل فمغه
موتر اكبر والياء مصدرية ابي السيادة والرياسة در قبول فرمان است ابي من قبل
الامر يحصل العزة والعظمة والشرف والسيادة لان من خدم خدم ترك
فرمان عدم اطاعة امر دليل حرمان است علامته هر كه سيماني راستان دارد
يخف من له علامة المستقيمين بسرفه من بر استان دارد ابي يكون راس
خدمته على العتبة **خطيب** ظلمي را حليت كنه كه هيتم بكسر الاء وكنا هيتم
بمغه الخطيب درويشان ابي الفتوة خزيني بجيف لفظه بمغه الظلم وقد
يستعمل الجمع والهم بمغه لفظ دروغ وبقاكران را ابي لا غنياء دادي بطرح فمغه
معناه في قول المصنف بادشاه كه طرح ظلم فكنه ومن قاله للمصادر والطرح بمغه
افلذن فقد خالف ما قاله سابقا وركب كونه راكث قول المصنف والملاوهنا
اخذا الممن الغالي فانه من المواضع التي يتحقق فيها معنى لفظا طرح عما ذكرناه
صاحبه في خدمه بيا برو بركشت ابي مرموض كان ذلك الظلم فيه وكفت
ماري بيا الوحدة فاطالب توكيد على التاني والجمع استقام انظار مري
كه هر كه ما بيني بر بني يعني تلغ يا يوم قدم تفصيله كه هر كه انشيني بكني بفتح الاء
العرب خطيب من كندن ويراد به التريب فانه يجب الخراب ومن قال فانه

مستم

يتشام به في التريب فلم يات بالتعجيل الصحيح **زور** بفتح الزاء المعجمة مرفوع
اراء المصلحة ثانيا بمغه القوت والفاء الخطاب الرشيش باباء العرب قد مر
ميرود بابا ماري تيجا وز قوتك الينا با خدا ويز بالاضافة فيب دان وصف
تركي بمغه عالم الغيب سرود ابي لا تيجا وز الى الله تعالى زور مندي بالياء المصدرية
مكن بني بر اهل زمين ابي على اهل الارض تا وعاليه بيا الوحدة بمراسم انمو
فلا تم انذم الكلام ظلم ازين سخن بر بخند لان الحق مر **من** الچه غرط بلارغ
ست يا تو ميگويم تو خواه از سختم بيز كير وخواه ملال وروئي از و درم شيد
كمن الكل المروم يعرف قول لاطباء كل مرد دوا وبرو النفاقي نكد وذكر الله
تعالى اخذ العزة بالام اول الآية واذا قيل له اتق الله ابي اذا خوف به المنافي
بالله تعالى عملت الالة والحكمة الجاهلية على الغريب الا يوم مر بانقائه لجا
قيل نزلت الآية حتى اخس بن شريف وقيل نزلت الآية في المنافيقين و
المذهب ان العبرة بجمع اللفظ لا بخصوص **سب** **سب** يرو ان ملكا عادلا كان
يرراكبا قال له يهودي اتق الديار مير المؤمنين فنزل الملك من دابته ووضع
خده على الارض فقيل لم نزلت من دابتك بقول يهودي قال لا نقول بل
بقول الله تعالى اذا نذرت قول الله تعالى واذا قيل اتق الله اخذ العزة فحشيت
ان اكون ممن دخل فيه شيخي آتش از مبلع در انبار هيتم افاد وبقية الآية
انجي قوله فحشيت طهره في ديار عاجلا وسر قد عرفت معناه وخرجت
يدل على ان النار كما اوقرت حطب باية اهلاكش تضمير راجع الى الظالم بسوت
واربسته بمغه البسته انهم بفتح النون وسكون الراء واليم ابي الذين انهم
بر خاسته بالكاف العرب بمغه الرماذ كرمش وبهذا الضمير الاول ولفظ كرم

التي

بلغت الحروف الفارسية عاوزن نرم بمجنه الحارث اند عاجن من نشانه فاعله
آتش و مفعوله الضمير كرمش يعني نصب النار ذلك الظالم في الرما د الحارو
بقية الآية اعني قوله تعالى لبسنا لهما دظلمة الدنيا يعني وقول القائل قوله
نشانه عاجن مجهول مجننه انتصب ذلك الظالم في الرما د الحار فخرج عن سياق
ال كلام اتفاقا همان صاحب دل بعينه بروكشت كما مر او لا شنيده من المستر
الضمير الفاعل رجع الى صاحب دل والبارز ضمير المفعول يعود الى الظالم كما يابا لاش
يحيقت ذلك الظالم كما بناغم اين آتش از كجا در سرائي من افتاد هذا الكلام
لظالم لغت صاحب دل ازدود بالاضافة دل درويش ان اي وقع من دقان
قلب الخواء صدر كن زد و زد و بعض النسخ زد زد درونماي دريش و بعض
تركيبه ش دريش فخر زسكون الياء وكسرة لاظهار الوزن والجمع والمفردة
التركيب ثمة هذه اللغة ومن قال از دريش درونماي يعرف المعنى وقوله
يحمل ان يكون من قبل اضافة الموصوف الى الصفة على سبيل المبالغة كانه
جعل ابوالمظن نفس الجراحة كانه قولهم رجل عدل كلام على اسلوب التركيب العربية
واعترف منه بانه لا يعرف الفارسية **حكايت** لما سمع السلطان الاعظم الفارسي
ديارا العرب والعجم السلطان سليمان خان علي الرحمة والغوان ان المولى
المشهور بابن سيد علي شرح كتاب لسان بالغة العربية سال من يشتر
بالطراف ان كتاب لسان فارس لم يشره المولى المذكور بالعربية وولن الفارسية
اجابه بان المولى المذكور مثل سواكم اجاب بانه لا يعرف الفارسية وهذا
ظاهر من شمره واما الفقيه فاما شرحة بالعربية ليستفد منه من لا يعرف الفارسية
و يعرف العربية كما اشترت في الديباجة الى هنا كدريش درون بالاضافة عاقبت

نقص
سركه

سركه اي يظهر مثل من كان في باطنه جرح ومرض يظهر منه الاثر البتة والمراد
هنا ظهور الاثر بانما شير و قول القائل في شره اي يتوجه الى بصره والعنه ولا يخفى
ان بصره انما هو بارقاع المود و هلكه بعيد جدا كما يخفى لهم بركن اي لا يجعل
منقبضا ما توالي بحب طافك دلي بيا الوحدة اي قلبا واحدا كآخي جاني
بيا الوحدة فيما انهم لم يركبوا معا به بالتركيب قد رشد **حكايت** بر تاج كخبر و ام
ملك من الملوك كان مدة سلطنته تسعين سنة نوشته بود **حكايت**
چندان برادر به پادشاهي استعمال و الاصلح لا قدر انه بالافاظ الدالة على الجحيت
والكثرة فيما كان فيه اعني ساليان ذوا وان بمجنه الكثرة و عمره في دراز و من
قال في كون لفظه مجننه چندان كذا سمعت من البعض ولم اجده كتب اللغة
بعدة ضد فقل عن الاصطلاح و لانه اطلب في كتب اللغة ولم يجده كخلق
بر سر ما بر زمين اي عاجزنا بخوابد رفت چنانكه دست بردست آمد دست ملك
بضم الميم على التشبيه في قوله چنانكه معروف الى المصراع الثاني اعني بدستماي ديكر
چنانچن بخوابد رفت و الام كذلك وقد وقع في حقه مثل ما كتب في تاج
لان ابوسياوش من مضي الى بلد الترك وتزوج بنت فراسياب وظهرت هناك
فخاف فراسياب منه على ملكه فاختذه وحبسه ثم امر بقتله سرا و كانت ابنته
قد ولدت بسياسوش كخبر و فاخته و سلمته الى من يرتبه فترلى و نشا اسن
ترتبه الى ان كل عظمه و تدميره و صار مستغنيا عنه و دخل رضى بابل و صمد
في ذلك الزمان موت كينقاوس فاستولى على الملك و اخراهن و دخل
الفرس على طاعة و انقادوا لسلطنته ثم لما تمكن جهر الجيوش بالعدا لوان و العدة
الكلية و سار الى حده الي امه فراسياب فقتل من الترك خلقا كثيرا و قتل

جده المذکور عوف عن امیه و سبای من بلاد الترك سبایا متجا و زحلا و حصار
ثم نزل بلخ و قرقو اعد الملك و عين اهل المراتب عا مرا تهم ثم مات و ملک
الملك بعده و له اسب من ولد كيقباد **مکایت** یکی در صنعت کشتی بنام
الکلیف العربی ای کان احده صنعت المصارعة با صداد المملکة بسرا ده بود
بلغ غاية الکمال سجد و شمت عا عدا یام السنة بذ فاحرته فصار الصلح
الفارغ الشیخ الجید والمراد به الجبله از بندگی کشتی که ان ای من جیل هنان
المصارعین دانسته بیا المکاتیه و هر روز ای کل یوم من ایام السنة بنوع
بیاه الوحدۃ کشتی کا سابق کرفتی بیاه الککاتیه مکر کوشیه خاطرش با جمال
یکی از شاگردان میا داشت ای کان کیست احد تلامذته لجماله که سجد و سجده
و مبدش را موزانید ماض من آموزانیدن بحجۃ التعلیم و اما آموزیدن
فولازم من آموز حقن ای التعلیم ای ملک جمیع الحیل من صنعت سو حید و آ
کا قال مک یک مبد که در تعلیم آن دفع انداختی ای کان یعلل تعلیم و تقاد
کروی یبقی له مجال الغلبه پسرای ذلک التلمیذ در صنعت و قوت بسرا ده
بلغ الغایه و کب را با او من المصارعین امکان مقاومت نبودی لکاله
الصفه و القوة تا بجدی که بدش سلطان گفت ذلک التلمیذ استاذ افضلیه
که بر من است از روی بزرگی فی السن و حسن تربیت است فی التعلیم و الابوة
از و کمتر نیست بر ادب الما و اة العرف و مراده الغلبه بفرقة المفاصلة
تو که و صنعت با او برابر و ما قال هذا الكلام ملک را این ترک ادب از روی
من التلمیذ مناسب و پسندیده نیامد لانه کوان نعمة حق التربیه بفرمود
تا مصارعت کنند معای متشع یعن و اسع معین کردند لمصارعتها و ارکان دولت
بنا برین

و اعیان حضرت حاضر شدند لیر و امصارعتها پس چون چل مست در احد لا غتره
بقوة و صنعت بعد معی بیاه الوحدۃ فقال حد مدای ضرب یحسده که اگر که اخیان
بودی از جای بر کندهی فتح الکاف العربی استاد دانست که جوان از و قوت
بر تر است و اعطای ان الباء للملازمة بمذویب که از و چنان داشته بود
و انما با و دی در او کیت الظایرة ماض جمول من او یکن جوان دفعان غالت
لم یقدر عا دفعه استاد به دوست از زمین بر داشت ذلک التلمیذ و بر بالایی
بر و کا عود اب المصارعین و بر زمین زد و فرمود که فغان از خلق بر خاست که
هو المعادیه مثل هذا الامر ملک فرمود تا استاد را خلعت و نعمت دادند تعلیم که
و پس را ز بر و ملامت کرد و بعد القول که با بر و ردة بحجۃ المریب لکبر الباء المشددة فوالی
برید بر استاده دعوی مقاومت کردی بل دعیت الغلبة علیه و بر تریدی فلما
الملك گفت ای خداوند بزر و قوت بر من دست نیافت بلکه مد علم کشتی
الکاف و حقیقه یانده بود که از من در برغ حمید داشت هذا الاستاذ امر و زجان و حقیقه
بر من دست یافت براده انظر استاد گفت فی جوابه از بر همین روز لا جل مثل
بذ الیوم که میباشتم که کما گفته اند فی الفیقه و دست را چندان قوت ده
که اگر دشمنی با بیا المصدرة کند معک با او مقاومت نتوان کرد چه گفت
ای ما قال آنکه از بر و ردة بحجۃ المریب لکبر الباء خود جفا دید یا و فافود نبود
اعلم ان فافود یستعمل استا و ادة اما اذا کان اسما ففعا به بالترکی گفته و فافود
رسمیه و اینا یستعمل فافیه یه و اما اذا کان اداة ففولحق باخر الا لیل و فافود
حکایت فی الحکم المرتب و ما کن فیه من قبیل اثنا در عالم ای ما الوفا و غیر موجود
العالم یا ملک کس صین زمانه کرد یعن اما الوفا و موجود و لم یفعل فی هذا الزمان احد

کس نیاموت ای لم یتم احد علم تیر از من ای رایه منی که مرا عاقبت نشاء مکره
وورد به این المعنی ما ذکره **شعر** اعد الرحایه کل یوم فلما است
ساعده رمائی رایه یعنی الری واستد بالمدح یجب استقام وقال الصبیح
بالشین المبعوث یسبش کذا فی نثره الصلح و من قال قد یصلح اشبه بالشین المعجونه
الشده فکان لم یظن الصلح و محذره **شعر** درویشی بیاء الوعد مجر و صفة
مدویش بکوشه صحرا ی نشسته به الفواغه باورشای بر و کشت قدمه و یکن
لذا لکما فرای ملک الغنم قاعته ست مر مر میاورد و لم یرفع لاسه من المرافقه
والتفات کذا الیه بادشاه لکما کما سطوت و هو القهر بالبطش منقذت بر
بیم تراادی الغنم و کون طائفه فرقه یوشان کثیر الی الطائفه العرفیه
بر مثال میماند بریدان اکیه و لان کما یعرف السلطان و اعلم لکما کذا
الطائفه و نیز گفت میا طلبا الی مدویش بادشاه کرد زمین برید سلطانه
بر تو کز کرد مثل بر تو بکوشه جراحه مت کز دی و غنم ادب بیا و بر دی قان
من ادب ان تقوم له و تعظمه گفت قاعده غیر درویش بکوا افرایه بر ملک
ای قل که تو حق خدمت از کس دارد لیرج الخدمه من احد که نکس تو حق گفت
لر تو دارد و این الجواب کلام صریح غف و دیگر به اندک خطاب للوزیر ملک لک
پاس رسعت انذیع ان الملک لاجل رعایه رعایانه و رعایا لیر طاعت ملک
ای لیست رعایا لاجل خدمت الملک **شعر** بادشاه با سببان درویش برت ایست
السلطان حارس الفقیر که نفعت ای نفعت بفر و لست اومت ای بقوه دوله
السلطان کو منفذ یعنی الغنم و قد یبدل قاعده بادشاه لکما کسب لکما کسب
بالفارسین غیت ای الغنم لیس لاجل لایع بلک جو بان برای خدمت اوست

شعر یکی از روزهای کادان بالاف العربیه و صفت ترکیب بالترکیه اولاد سورجی
بینی بیافا کتاب و الخطاب عام و دیگر بر مغول لفظ بینی مقدر دل از مجاهده
جزال المشقة تریش ای قلبه مجروح من العبادیه لاجل تحصيل الطرام روزگی برسد
الحاف للفقیر و الیاء و حذره یامش قدم بیانه فقولده باش تادشش بند و نر
و من یعرف معناه اعرفت به همتا یست قال یعنی صبر کن تا بخورد مرهون خاک
قابل بخورد و مغز بعضی الذلخ و الغنم و المراد ههنا هو الاول بر باد شافه
و الغنمین خیال اندیش و صفت ترکیب من اندیشیدن فرقی تاشی و بیکای
با یاء المسبویه فیما یز غایت ای لم یبق الذوق منقذت ای تو شسته
و هو الموت اندیش ای وقع کرب خاک و مدویش لکما کسب الکاف العربیه من
کردن ای لوان احضرت اب المیت و کشفه و من ربح کون الکاف بالفتح
من کزین فقده مسترک قولده باز شناس قاعده غیر که تو کما درویش ای
لا یوق الغنم من الفقیر ملک را المراد هو المعهود کفایه درویش ای کلامه استوار
یعنی الملک آمد گفت از من چیزی بجوام کاهو عاده الملوک **شعر** کان ملک
الزمان السابق سکن دار خلافت مدینه حراة قال یوسف میا طلبا لفقیر
از من چیزی بجوام ایی الطلب منی شایع قال الفقیر از تو هر یامی بجوام ایی الطلب
ملک مدینه حراة قال الملک هر یامی بجوام ایی اعطیک اما کما خلاصه الکانه
بنا الجوام و هو مال کثیره من اموالهم فاشتر و ابلاطه حرات من ذلک الفقیر
لاجل الملک گفت بذ الفقیر ان بجوام که ذکر زمت بمن ندی فان صهی خلا
الجس لم گفت و ایچدی بدو گفت بذ الفقیر **شعر** در باب ارمین دریا صفت
بالترکی ایرتمک و اکلحق و او یحق و من قال اتم ارمین یا فتن فقدم کونان

که نعت است الله الاخرة الخياط است بدست اي في يدك کين احدک ابن
دولت و ملک ميروودست بدست فينعي للعاقل ان يسع الاخرة باقباله و تاکه
مکتب یکی از وزراء پیش ذوالنون مصري رفت هو من البطنة الاولی محمد ثوبان
و کینه ابو الفیض و لقبه ذوالنون لقب به لانه کان في سفينة مع جماعة من الناس
و کان لواحد منهم جوهر نفیس فضاع فلا استعق را بهم الى ان هذا الرجل الغریب
ذوالنون قدس سره فاکتد و حلت و لم یصدقوه فلما اضطر تو حیر ساعة فاتی حوت
البحر بذاک الجوهر فلقب بسببه ذوالنون صاحب الحوت و قال شیخ الاسلام ذو
رجل ینفی ان لا یزین بالکلمات و لا یخرج بالمقامات بل بالمقام و الحال و الوقت
مستغنی عن یدیه و لهذا ما کتبنا کراماته و هجت خواست فاعله خیر الوزير که روزو
شب بخدمت سلطان مشغولم کاه الاثقی بالعبد لانه یكون بجنب من سلطان و
بخدمتش امیدوارم از جوهره و از عتوبتش ترسان صفت مشبه من ترسیدن
ذوالنون قدس سره بکریمت ای یکی و کنت الکرمن از خدا تشکرا چنان ترسیدی
که ای که تو از سلطان ای که انک تخافه از عجز صدیقان بودی انما قال خلفاء مع
در جنة هذا الفقه **مکتب** که بنووی امید راحت و ریح یعنی ان عبادۃ اکثر العباد
لاجل راحة الجنة و الم عذاب جهنم و لو لم یکن لک لک عبد و بالافلاص یابی
در ویش یرید به السالک العابد بر فلک بود که ای نظر از اخلاصه و علاقه
الکثرة که وزیر از خدا ترسید و هو من چنان که انک یاف که ملک بکر الام
ملک بفتح اللام بودی و العجب من اعترف بان هذا المصراع و لقیه اکثر النسخ
الصحيحة و لم یختره بل قال بده ملک بر فلک ملک بود و هو بقوله بکر الام
الاول و فحقه انما في ثم قال کلاما مشوا و هو قوله و لو لارعاية العاقبة لکان

ملک

کسر في الثاني ايضا و جدوا علم ان في البيت الثاني تنبها على ان لا يكون
للسلطان مهابة و سياسة حتى يخاف وزيره **مکتب** قال حکیم السلطان الام
یسع مع مهابة و سياسة مثل سد قلعه افراسه و قلعه اقطاره **مکتب** که
بکشتن بی گناهی فرمان داد ای امر قبضه گفت ای ملک بوجوب بکر الجیم خشی
بیاء الوحدة و الوضاعة بیانیه که ترا بر من است و ارفع علی آزار خود مجو ای لا طلب
ناذی نفک گفت فاعله خیر ملک چگونه ای کیف اطلب ناذی نفک گفت
فاعله خیر بکنایه این عقوبت بر من نیک نفس بر اید ای بکسر و یقع علی
نفس واحد و بزه ان ای الله بکر تو جواد یرجع الی بدعما بفتح النون مهران
مکتب دوران بقا ای زمان الحیوة چو باد صحر بکشت ای مقصه بالسرعة تلخی و
خوشی بالیاء المقصود فیما وزشت ای قیوم و زینا و الغایه انه یراد بها العز و الحزن
هنا بقرينة المقارنة بقوله تلخی و خوشی بکشت قال الام زمان و الاحوال لا تتفرق
بل قمر السحاب پنداشت ماض من پنداشتن ای طن و قوله ستم ای الظلم
فاعله ستم ای الظلم بر ما کرد و یس لک بکر کردن او بماند ای علیه الله و یراد
بکشت ای لم یبق علینا ملک را نصیحت لواء شرة الی قوله بکنایه سوومند
احد المراد یراد نصیحة اشر فیة و از سر خون او قد عرفت معنی هذا الكلام در کشت
ای عفا عنه و عذر خواست **مکتب** و زراعی نوشید و ان در بهی بیاه
الوحدة از مصالح مملکت اندیشد میگردند فی تنبیه عا انک یجب للک ان
یشاور فی مصالح المملکة و صیغة الجمع یقتضی ان یكون المشاور مع الجماعة
کما قال الله تعا و شاورهم فی الامر و هر یکی من الوزراء بروفق دانش خود ای
مقتضی علیه را بیسکون الفرة و قبلها ان میزد و المراد ایاک و الفکر ملک نیز

در امر عظیم

ای نوشیروان همچنین کالوزراء اندیشه میکرد تنبیه عاقلانه بینگی سلطان
ان وییمن الامالی الوزراء بل تنگدست ایست برز جهر را اسم حکیم کار رانی
ملک خیار فادای اختاره و در حجه عاراء الوزراء وزیران در سر ای خفیه کوشش
الضمیر المستتر راجع الی وزیران و الباری الی بزر جهر رانی ملک را برید به رانی
نوشیروان چه مزیت دید بر فکر چندین حکیم ای عاراء الحکماء المقدره
به ترجمه علیا گفت بموجب آنکه انجام کار ای آخره معلوم نیست و رای همگان
ای فکر اجمع در مشیت الله تعالیست که صواب آید یا خطا و اذنا کان الامر کذلک
پس مواظبت رانی ملک او لیسرست علی بقوله تا اگر خلاف صواب آید
ان ظهر الخطا بطلت متابعت او ای لاجل تبعاعه از متابعت او ای من عتابه
ایمن باشم **ح** خلاف رای سلطان رانی جستن و رهون بخون خویش
باشد دست کشتن کنایه عن وقوع الشیء و الفزع منه و کر خود را کشته خود
اداء عتبا و قدمت عا الامم للوزن کوید فاعلم سلطان شیب این ای بقدر
السلطان یشیر الی التماران هذا لیل باید گفت لفظ باید مضارع من بآستن
ای بینگی لک ان تقول مساعد له اینک بکاف التفعیر ماه و پرهین بابا
الفارسی و هو الشریافیه تنبیه عا اشم من الادب تصدیق السلاطین اراکم
و کلام تم و لکن بینگی ان لا یصد قوائی امرم بالظلم **کایت** مثل عالم عن الصدق
فعال الصدق کلمه حق عند سلطان جابر **کایت** شیا ذی بیاء الوحده و هو
مستعمل فی العلم و الروم فمن قال فی شریعیه یک و در عین شاد میکند در فاعل
مجامع کشیاد خمره و غیره فقد حق علیه الظاهر کیسوان جمع کیسو بر تافت کا هو عا
العلوین کمن علویم و لم یکن علویا هذا کذب و افساد و با فاعله مجاز مبتدر در آمد

ای دخل که از چ می آیم و لم یات من الخ فذا کذب آخر و قصیده پیش ملک برو که
من کفتم و لم یعلما فذا کذب آخر یکی از خدما ملک در میان الخدما در آن
سال از سفر آمده بود و کان عا کماله گفت من او را در عید قربان در بصره دیدم
عابی چگونه باشد فکلفت یکنون حاجا غیبه السنه و دیگری گفت ای خال جری
آخر پدرش خرابی بود در طلب اسم بلدة علوی چگونه باشد فظفر که کینه
علویا شعرش در دیوان انوری یافتند و هو شاعر فاضل فی نظم النقیضه قال
ملک و مودتا بنزد و لقی کشد ای پرهون من البلده که چندین دروغ چرا
گفت بیاء الخطاب فلما عاتبه الملك و امر بقا به و نفعیه گفت ای خدما و نذر و
زمین ای مالک وجه الارض سخن دیگر بگویم اگر راست نباشد ای ان لم یکن
ذلک الکلام صادقا لیر بفتحتین عقوبت که فرمائی سزاوارم ای الحقی به کت
ای الملك آن صحت گفت ای شیا **ح** غریبی بیاء الوحده کرت انما
الخطاب و لفظ کر مخفف من اگر ماست با سکون معناه بالترکی یوغرت پیش
آورده الکلام تقدیم و تأخیر للوزن و التقدیر اگر خیز چه پشت ماست آورد و
پیمان قبح آست و یک چجه بالفارسیین و ضم الاول بالترکی کچه دوغ بالتر
ایران ای یس بلان خالص فی الحقیقه کران بنده لغوی بیاء الوحده و اللغو
القول لباطل شنیدی بیاء الخطاب مرخ ای تا زمانه جهان دیده و صفت
ترکیه بسیار کوید دروغ بمجه الکذب ملک بکنید و گفت ازین را کستر
سخن در عمر نلفته بغر مودای لخدمه تا آنچه مامول است همیا دارند
کایت آورده اند حکایات که یکی از وزراء جمع وزیر مثل فقیه و فحما
بزرگستان ای را عیایار حجت آوردی علی بقوله علی علیه السلام الامور بحکم الرحمن

واصلح هكسان جسته فان مدارك ايمان على الامرين التعليم لامر الله تعالى والشفقة على
 خلق الله تعالى اتقا قلوب زلت به خطاب ملك كرفار آمد براد به ان الملك خاطبها
 و امر عليه بالعقاب و لهذا قال هكسان در موجب بكسر الجيم استخلص والطلب
 بر معنی كردند ظهر مضمون قوله تعالى ان احسن احسن لانفكم و موكلان بروي
 الذين و كوا عليه در معاشقش اي عقاب ملاطف من اللطف هذا العقب كردند
 عا قال الله تعالى جزاء الاحسان الا احسان و بزرگان و بزرگان و بزرگان و بزرگان
 در سیرت نيك او اي در شان ببادشاه گفتند و انانير من شان الكلام
 تا ملك از سر خطای او در گذشت تجاوز و عفا عنه صاحبني قد عرفت معناه
 و من براد به فلا تغفل عما سبق برین حال اطلاع یافت و تفكره معنی قوله تعالى
 ان الله لا يضيع اجر المحسنين و گفت تادل دوستان بدست آري اي
 لاجل تيسيل قلوب الاجباء و تقبيها و تسليتهم بوستان پدرو خفته اسم مغول
 من و خلق بمعنی المبيع به بكسر الباء و سكون الراء يعني لعينين احد هذا الحسن
 و الآخر السوف ج و المراد ههنا هو الاول و المبع لاجل تقليب قلوب الاجباء بمع
 حد بفتح الاء حسن يعرف منها اليهم بفتح ديك بالكسرة المجهولة و الكاف العو
 لفظ فارسي بمعنی القدر كسر القاف اسم عام لكل طبع فيه الطعام سواء كان
 من الخناس او الخرف نيك خوانان را جمع نيك خوانه و هو وصف تركبه
 ليع لاجل طبع قدر الاصدقاء و المراد من طبع مافيه و من خرف لفظ بفتح النون بالغياض
 غلط هر چه رخت سحر است اي كل شي من اثاث البيت و اسبابه سوخته بر باد
 الكلام يعني ان الاحسان بالاجباء و الاصدقاء حسن ثم ترقى المقامه الفصح حيث قال
 بباد انديش و صحت تركبه هم نكوي كن لانه دهن سك به بخت دوخته به

سراعي

نزل

سئل عاقل من المروءة قال المروءة هي الاحسان لمن اساء اذ الاحسان لمن
 معاوضة كبيع السوق **حكايت** يكي از پسران هارون رشيد كنيه ابو جعفر و هو
 موسى بن المهدي بويج له بيله موت اخيه و فيها ولد المامون و هي بيله لم يكن
 في الزمان مثلها مات فيها خليفة و بويج فيها خليفة و ولد فيها خليفة و كان
 هارون الرشيد طويلا القامة ابيض اللون سمينا جوادا كريما شجاعا كثير الغزو
 سياسته و اجمع بيا به ملوك الاقاليم و فضل من بغداد ير يدكته فذهبا محمرا
 ثم مضى الى المدينة فزار ابنه محمدا عليه السلام و قوله الموطا على مالك بن انس صاحب
 المذهب و رجع الى مكة في اشهر الحج ماشيا و لم يرك احد من الخلفاء بعده و اقبله
 ماشيا و في ايامه مات الامام مالك بن انس المذنب في سنة تسع و تسعين و
 مائة پيش پدراي جاء احد من ابناء هارون قدام ابيه خشناك قائلا
 كظلم سر هيك زاده قد عرفت معناه مراد شام داد بباد اي شتم امي
 هارون از كان دولت را گفت مستفيا جزاي اين و في بعض النسخ سزا
 چنين كس چه باشد و اجاب كلوا احد منهم بجواب فرموني يكي اثرة بكشتن
 كه به اجواب متضمن القلم العرج الغليظ و يكرى بزبان بردين بهذا يتقمن الظلم
 و كنه اصغف من الاول و ويكرى بمصادره قدم معناه في حكاية ملك روزن
 و في قدم معناه في حكاية شياد انفاق في اعداء بيانها فكانت نسبة ما كل ليلة
 هارون گفت محمدا لانه اي پسر كرم آن است كه عفو كني فان الله عفو كني
 العفو و اگر نتواني تو نیز دشنام مادرش بده فان به اجزاه بالمثل شيد ملكه
 انتقام از صد كرداي اخفا المثلثة و لا تجاوز في الشتم الكاه ظلم الزطوف ما باشد
 نه قدر است آن بنزد يك خردمند موهون كه با بيل دمان بالتركي كوكره

نزل

قيل ومن قال تفسيره والذي له صوت هائل يظهره وقت هيجانه وغبه
 بانتر كيا كور و مكش فقد اكثر الكلام ولم يعرف ببحار قد عرفت لفظه و معناه و
 من اخطاه ببيان فقد كرجو به والمعنى ان من انزله الجارية مع الغيل القوي اس
 برجل هذا العاقل على مرد آن كس بت از روى تحقيقه في الحقيقة كه چون
 حشم آيد مش باطل نكو يداي يحفظ لانه وقت الغضب عن الخش
 بكي راز مش خوي احمد البانين اصلية والاحرى مقدرية داد و شنام قدم
 لفظ داد للوزن تحمل كرد و كفت الضمير المستتر فيها راجع اليكي اي نيك
 و جام فتح الفاء بمعنى الغاية اي الغاية المترتبة قال و دو س **كبو شيم**
 و جام كارك آن بود كه و مان روائى جهان بان بود و من قال في شرحه
 العاقبة فقد عذب معناه بتر صيغة تفخيل اصله بدتر و العوام مرفوعة ثم تنوع
 في السنة الفصحى و وقع في الاشعار كما قال **كسي** تو از بد باران فروان
 شمس دار كه از تند در كين ببرد بار كهذا في بحر الغرائب و من قال في شرحه
 بالتخفيف للوزن و اصله مشدد لان اصله بدتر اذ عم الال في الفاء بعد قلبه
 ثناء فقد اظهر عدم علمه باللغة الفارسية حيث اجرا قاعدة العربية فيها ناسم
 متعلق بقوله بدتر از آن كه خواهي كفت يعني تريد ان تقول آني اي الكف مقى
 سارق كاذب عاذا قبايحي و معايبي حاكما علي بمشقاقا قايما **الاولى** لفظا
 من يكي الى رشت خوي و انانية لفظا على العكس و من قال في شرحه **آ**
 انك انت الذي تفعل كذا و كذا من الشرور و التعليل قايما **الخطاب** فقد
 في تفسير لفظ آني فافهم فانه قبيح و انم عيب من چون من نداني فان كان
 اعلم بعيبه من غيره **سلايت** با طاعة از بزرگان در كشيته بالكاف العربية

باخذ اشتقاقها

نشئت

بمحنة السفينة بودم هذا من جملة ما رآه المصنف مدة سياحته زورقي بفتح الزاء و
 سكون الواو و لفظه عيا بمحنة السفينة الصغيرة و الياء للوحدة و ربي ما اعلم ان
 لفظي كجة لمعينين احدى العصب و الاثر الاثر و يراد به العقب و المراد ههنا
 هذا المعنى الاخر غرق شدد و يرا در بگرداني بكسر الكاف الفارسية موضع يد
 فيه الماء و ينطق و الياء للوحدة و من زاد في شرحه قوله ولا يجر الماء فيه على
 الاستقامة زاد قيداً زانما فلم يجر على الاستقامة و افاد هذا في وفاق و طر
 الهلاك يكي از بزرگان كفت ملاح را و نزل الفلاح بمحنة صاحب السفينة كه بكسر
 بالكاف الفارسية ام من كرفتن آن هر دو بدار در حتى نجا من الفرق تا ترا
 عدد و يار بدم لتخلص كواحد منهما و اعلم ان اعطاء مثل هذا المبلغ لتخلص
 من سيرة السلاطين و لهذا الوردة في الحكاية في باب سيرت بادشاهان فليد
 ما قيل لا ينبغي ان تورده في الحكاية في باب سيرت بادشاهان و موضعها الوق
 هو الباب الثاني من ملاح آمد تا يكي را خلاص كرد من الفرق و ديكرى هلك شد كهم يعني انه
 غرق كلفم ببقية عرش فانه اي قدم اجل ان सब در فرق او تا فرافاد
 اي لم يعكس الامر ملاح بخند و كفت آنچه لا كفة يعقبن بت و في بعض النسخ
 بت و ديكر خاطر من بر تانيدن اين اشاره الى الذي كجا بشتن بود بت
 الكه و قية بيا و الوحدة و ربما بان مانه بودم اي كنت عنت من المنيه اين
 مراب شتر نشاند بكون النون الثانية ما من من نشاند آ حملني على
 البعير و اردست آن ديكر اشاره الى الذ غرق تا زيان بمحنة السوط مخورده بودم
 كان ضربني بسوط واحد و در طفلي بيا المصنف كلفم صدق الله العظيم من عل
 صالحا فلفه و من اساء فعليها **س** تا تواني درون كس مخراش نيز من

يسدل

خراشیدن و الماراد به عدم الدینا و کاندین را در خارجها باشد ای یوسف انشود الان جزایه
 سیئه سیئه مثلما کاندین و پیش مستند ای المحتاج برار ای اجدد حاصل که ترا
 نیز کار نباشد ای یحیی حاصل ما جکت **کایت** و در غایت آن اندتقا قال یحیی
 بن مریم علیه السلام یا عیسی هل ترید ان نظیر مع الملائكة على السموات قال نعم قال علیک
 خمس خصال الشفقة كالشمس والنواضع كالارض والسموات كالنار الجارية والحکم کالمیت
 والستر كاللیل **کایت** و در برادر بود در الزمان السابق یکی خدمت سلطان
 کردی و دیگری بسی باران را جمع بازوایان بخدمت العبدتان خورده یاری ای مرة یحیی نوکران
 این تو کرا اشاره ای یکی در پیش گفت معاتباً چا خدمت سلطان نمکنی
 تاز مشتقت کار کردن بر حق بکسر اله و یا الخطاب گفت معارضاً تو غیر کار
 کنی تاز طاعت مصدر کالذلة خدمت رهائی خلوص یابی که حکیمان گفتند اند
 که نان خوردن و کشتن برادر به حنا عدم القیام خدمت مخلوق به حسن و من
 به شتر به بستر فکانه لم یعرف معناه صفا که بفتحین ای المنطقة و شمشیر
 زرین بسن و بخدمت ایستادن بخدمت اقیام ههنا **کایت** بدست اهلک چو
 بسکون الکاف العربیة الاصل و کسرت ههنا لافه معناه بالترکی الجوف
 من قال في شتر به با کاف العربیة و وزن اهن العکس و هو طلی امر یقال له بالتر
 اچو فکانه لا یعرف الحکره و اسکون و اللون گفت با تالیقین پیروان و بفتح الحاکم
 کردن خیمه به مر ذره طرا و من قال بسکون الماء فکانه لم یبه قبل الذروت سیرینه
 پیش امیر **کایت** عرکانه قدیمه یا قبل الابواب درین صورت اشاره ای
 مقصود المصراع الثانی ما چه خورم صیغ وجه پوشش شتا ای کت به فکر طعام
 الصیف و الباس الشتاء و غیر تحریریه حتی تم ای شکر خیره بخدمت اللوح و المعنی
 بداندیش شانه

ایها البطل الذی لا یشتع ولا یقع بل یقول هل من فزید کالبحر الذی لا یسکت ولا یق
 بالحق و من لم یعرف المعنی قال به شتر به بفتح الحج و بداندیش و بفتح چشم خیره
 بنانی باز ای ارفع بخیر واحد تا کنی پشت بخدمت الظفر کجاست و دوتا ای الله
 بخدمت مخفیانه الحزمه و قدور در الخیر من قنح شمع و من طلع ذل **کایت** بداندیش
 کی پیش پوشید و ان عادل مرده آورد که خدای تقا عزوجل طون دشت
 برداشت رعد من الدیایع امانه گفت هیچ شنیدی که مراد و کذاشت ای ترکی
 و جعلت باقی **کایت** ما بمرکب عدو جائی شایه مالی نیست عذرت که زندگانی ما
 نیز جاویدانی نیست **کایت** قال لشکر کون ان محاصر الله تقا علیه و عا له و کم
 بیوت فتره یسرب المنون ای ما یقلل النفوس من حوادث الدهر فقی الله
 تقا شانه الموت فقال و ما جعلنا البشر من قبلک الخلد افن مت فم الخلد
 کل نفس ذائقة الموت **کایت** کوهی بیا الوحدة و هو لفظ فارسی بخدمت
 النفوس قد یخفف و اوده لفزورة الشعر از صلا بیان کرده در بارگاه قدیمه
 کسری بفتح الکاف و کسره لقب ملوک الفرس که ان فیصر لقب ملوک الروم
 و الفارسی لقب الجت و زغون لقب ملوک مصر و خاقان لقب ملوک ترک
 و هو کسری معرب خسرو و النسبة الیه کسری و جمعه اکاسره عایز قیاس لان
 قیاسه کسری و ن بفتح الاء مثل عیسون و موسون بفتح الین بمصلی سخن
 میفتند و کافوا متدبرون اما بزرجمهر خاموش بود گفتند چو درین با ما سخن
 نگوئی هذا سوال الحکمی گفت جوابا لهم و زراء امثال اطباء ندو طبیب طارو بخدمت
 الدواء مذکور سقیم را پس بمنزله الفاء الجزائیه چون بیم که رای شام بر بفتح
 بداندیش

بداندیش
 بزرجمهر
 بزرجمهر

بمعية الطريق الى صواب است وادان سخن گفتن حكمت باشد **جواب**
 بياء الوحدة بي فتوتى بالياء المصدر وهو الزيادة والفضل من اريد
 يحصل مراد و **س** سخن گفتن نشايد لانه انقاب اللسان وتفتح الكلام
 سئل فلاطون عن الراحة قال اربعة راحة الجسم في قلة الطعام وراحة
 اللسان في قلة الكلام وراحة الروح في قلة الآثام وراحة القلب في قلة الاشتغال
 وكرهتم كه نابيناد وجاهت باكيم الفارسي اكر خاموشن نشينم كناه است لا
 يقع في البر ويهلك **س** حارون رشيد راجون ملك بالضم والهمزة مصر
 مسلم است كفت بخلاف آن طاعني وهو زخون كما قال الله تعالى امر المؤمنين ان
 اذهب الى زوجون انه طغى اي علا وكبر وجاوز الحد في الكفر والعصيان كما يقرر
 مقرر عوى فداي كذا قال الله تعالى و نادى زوجون في قومه قال يقوم اليس
 لي ملك مصر وهذه الانهار تجري من تحتي افلا تبصرون يخشع ابن حنبلت را بكمتر
 بنه كان كسياسي بياء الوحدة فاشت كودن بفتح الكاف العربية وسكون
 الواو اصل الفقه ومن اجل الذي لا يمضي بسعة ثم استعير للشمع لانه كبر
 في النهم وعما هذا المعنى شاع في النجم والروم نام او ضيب بضم النون المعجمة وفتح
 الصاد المهملة وضمعة الصغير ملك مصر را بوي ارداني في الاصل بفتح الراء وضمعة
 شاع في معنى الاثاق واشت اي جعل امير مصر كونه عقل وكياسة او كبر
 بود كه طائفة حراث بضم الحاء المهملة وتشديد الراء المفروضة كالزراع لفظا ومعنى
 شكليت اور وندك پنبه كاشت اسم مفعول من كاشت من بجمع الزرع بوديم بر
 كن زميل ياران لعلم لرادوا طغيان الطاعني وقت آمد تلفت و بعض النسخ
 تباه شد وكان مراد من غزو خارج الارض وعشره منهم كفت قاعه خضب پش بفتح

ايرتغير من

طاعني
بقوان

صوف الغم وكان رآه كثيرا بالنسبة كاشتق وكان يظن ان الصوف ينبت من
 الارض صاحبدي و **س** بعض النسخ والنسبة في اين كلام ليشيد وكفت **س** اكر
 روزي بالياء الاصلية بدانش اي بمقدار العلم بر فردوي اي لو كان الدنيا زياد
 بالعلم والغم زمانه ان تنك روزي تر بنودي لعدم علمه به وان الختان روي
 رساندي الله تعالى كه دانا اندران حيران بماند و في هذا المعنى قيل في العربية كم
 عاقل عاقل اعيت مناهبه كم جاهل جاهل فعاه مرزوقا هذا الذي ترك
 الا وهام حاشرة وصير العالم الخبير زنده يقا **س** بكت و دولت بكار داني غيت
 تيبه با يكون جز بيا بيد سحافي غيت يراد به التائب الذي انظر فيما فعلته من
 التحقيق في المواضع المشككة فانه وظيفة الشك ومن تصدى بالشرح ولم يكشف
 المرام فانه من عدم علمه لامن اهل الله او قد است در جهان بسيار مرمون الي
 تميز ارجند و اي ذو مقدار لان لفظ ارج بمعنى المقدار ونقطه من اداة نسبة نحو
 در و من و من قال في مترصد بفتح الهمزة وضم الهم العربية بمعنى المعزز والمتمم فقد
 نقل عن اصل المعنى عاقل خوار والمعنى انه وقع في الدهر كثيرا كون البليد فامقدار
 والعاقل ذليلا كيميكا كيميكا لان لفظ كرا داة فاعل كانه في قوله زرك
 بضم زيم مودع ورج عطف على غفقه البه يسكون البناء اندر خراب يافته كفي
 يكي را از ملوك كينزك بفتح الكاف العربية الاول وسكون الثانية في الاصل
 كنهه بفتح الجارية جني و صول لها آورده بودند وكانت عناية الحسن است
 كه در حالت ميست بالياء المصدر باوي جمع آيد لاد الجامعة في حالة السكر
 و ختر مانعت كرد و لم تساعده ملك در شمشاد مفنة الغضب اي غضب
 و مرورا اشارة الى الكينة لانه كان بسياسي بخشيده وكان عناية الفقه كعب

نام و طي

بسم الله الرحمن الرحيم

زیرین بفتح ز و یمن شفته العلیا از پره بین دو کشته بود بده هیئت قیقه
ولپ زیرین یعنی شفته السفلیا بکریان و فوه شسته اسم مفعول من هشتق
بمعنی الوضوع و المراد ههنا الا تخاف من هیئت ای هیئت بود که صخره یعنی بفتح الصاد
المعجمه و سکون الحاء المعجمه اسم عرویت قصه صخره خاتم سلیمان علیه السلام و قد
کان ذلک الجنی عجوبة فی قعر المنظر و لایته السماء و کونه اسم عرویت قال
سلیمان علیه السلام من طلب سریر بلقیس انا آتیک به قبل ان تقوم من
مقامک احتمال و مرجع و محسن عکس فی الیاء فخر بن مرجع المرجوع الی الراجح اد
طلعتش من وجهه بر میدی الیاء للحکایه ای یستفرد عین القطر عاوزن
افطر بمعنی الفاس المذاب و یستعمل بمعنی العطران و هو المراد ههنا از بغلش
بفتح تین ای من البطله بکنیدی حکایت من کنزیدن **تو کوئی حرف بشرط**
مقدر تا قیامت زشت رویی بالیاء المصدر بر و ختم است جواب بشرط
المقدر و بر یوسف کتبی قیقه ملاحظه التشبیه ای کما ان الحسن تمام فی یوسف
عالیه السلام او المعنی به اکانک تقول ان القیم الی یوم تم فی کما تم الحسن یوسف
علیه السلام **شعنی** یاد او حده یحسان انفی معروف الی بقیة البیت
و الجملة المنفیة صفة شنی کریمه فاعیل بمعنی المفعول ركب مع منظر و صفات کریمه
کر ز شتی بالیاء المصدر او ای من قیقه خبر توان داد بمعنی دادن و آنکه
مخفف من آنکه بغلش قدر آنفا نفوذ بالند من قعر راحته مراد از بغلش
او مبتدأ محذوف الجز با فایب مراد بالدالین اسم للشعر الا و وسط من الشهور
الصیفیه خص به لان راحته بحیفة اطرفه سیه را دران مدت نفس طالب دانست
بود اعلم ان المطابقة بین الصفة والموصوف غیر معتبرة التزکیب الفارسیة

یعنی سال

بالاضافه

کام

کام و شتوت غالب عطف عا قوسیه مرورش بکسر المیم محبة مجنید ای ترک
و مرورش یا ضم ای بکار تنها داشت رخصای ازال با داذان قدر عی
بب التالیف ملک کنیزک را بست بعلق قلبه بها و نیافت عذره ما جری
گفته ای ما و قعره اللیلة خشم گرفت بفرمود تا سیاه را با کنیزک دست و پا
استوار بندد و از نام بالا ضافه جو سق ای من سقف القصر الذی فی بهج
القلعة بخندق در اندازند و طاهر الملك بهذا العقل البقیع و الظلم الیهیم یکی از
وزراء نیک مجتهد قدر بیان حکایت الا و روی شفاعت بر زمین نهاد و
فیہ تمیبه ان ناسیر الکلام الامراء انما یطعن بالفرع و الا بهتال و گفت سیاه
پیاره را درین خطای نیت علیه بقوله کس تر قدر عرفت معناه و من قال
یعنی جمیع او بایه فخر خطا بنکان و خدمتکاران فیہ عطف تغییر و کذا بقوله
جشش و انعام بکسر المیم لاضافه خدا و ندی الیاء للنسبة او مصدریه و الباء فی
قوله به جشش متعلق بقوله معناه ان لا سمع الملك کلام الورییر گفت اگر در مقام
او و المراد به الجملة و المشارة قال فی عمار اصحی تعا و من بشرط یکان فی المال
اشترکافیه الجمع و هی شکره المغاوضه و من قال یعنی در مکالمه آن کنیزک
ظلم یات بشیء اصلا لانه و لا اصلا حاشیة تا خیر کردی چه شدی بیا حکایت
گفت خا عله یوزیر ای خداوند نشنیده که گفته اند **تشنه سوخته آب**
العتشان المرور بر چشمه روشن چو رسید رهون تو میندارای لافغن که
از بیل و مان قدر بیان معناه و خطا من احتیاط حکایت پسر مارون رشید
اندیشد ای بی فکر و بخت ز طم من الحجة الدین مال و عدل کرسنه قدر بیان
در خانه خالی پر خوان بغم الباء الفارسی و قد یوم بفتح الباء العربی عقل باور کند

بسم الله الرحمن الرحيم
است نزلت
شوق

اي بعدد العقل كرمضان انذاره ولا كان كلام الوزير لطيفاً لشره الملك
قال الملك رايي لطيفه خوش آمد و كوت سياه را بنو بخشيدم اما كزك
را چه كنم و ملا كان الوزير عاقلاً ساق الام عاقلاً كوت كزك را بيايه
بر بخش اي اعطاه بخاريه اياه كه نيم خورده او اي سوره هم او را بشايد
اودا و با بعضي نسخ كنز بدو سية بالياء المصدره پسندني من پسنديدني
بالتركي يانك و من قال يعني همكس و يجوز ان يكون پسند همكس بطول
اي لا يكون مضياً فقد جعل اللفظ والمعنى كرو و فاعله ضمير لورا جائئ نال پسنديدني
اي الموضوع الذي هو غير معقول تشبهه رادل كذا ايد آب رادل فيه تقديم و تأخير
لوزن قال في مختار الصحاح ما دلالة عذب نيم خورده و ملا كان كند يده بالتركي
الفارسي بمجته الناق و قد يوجد بعض نسخ هذه القطعة **درست**
و كرمناه مشهور و قد مر بيانها في ضمها و من قال هذله الجرد كرمنا بالتركي
و كرمنا في الياء في التركي بمعنى دفي فقد عده مشكلاً و اعجب من ذلك بيان
و قد مر ذكره مراراً حتى ذكر شره هذله كرمنا كرمنا بكون بركين و هو باق
الفارسي قد مر الادب و ما و فاء ترنج هذا من قبل الترانج لان ترنج يجوز
ان يكون فاعل ثاب و فاعل او فاء تشبهه رادل كذا ايد آب رادل كرمنا
بلك تشبهه برده ان سكت بعضين في لغة الله حصار بله و قوفش لغز و من
تردده الامرين قائل هكذا سمعته و في الثانية قال الكل فقد نقل من اللغة
و اتقول ان اصل عبارة سكت بركين الملقه و في الاطراف الفارسي
لحجة الاحمر الاس و هي من اكيات المعروفة بشدة تأثيرها في شغل الان لا يتفوق
به لعدم المناسبة بالحل في المقصود ان الجارية تلوث بمخارطة الغلام الاسود فليطيق

نلال
ترنج

ترنج
نلال

سكت بركين

محو

بجدة السلطان و لا وجه تشبيه الغلام المذكور بالحجة المذكورة **مستحسن**
وهو اسكندر بن فيلوقس بن بطرسوس بن فلور بن رومان بن بوطيق
يونان بن يافت و قيل بلع من ولد روم بن العيص بن اسحق بن ابراهيم عليا
و هو من اخير توصيفه بولد رومي را و لقبه ذو القوتين و اتلقب بملك الدنيا
ترنما اي مشرقها و مغربها و اشارة منامة كانه قد اضاء قوتي الشمس او كان له
ذو ايمان حسنك و الذائبة تسمى قوما اوله في فضل في وقت قزمان من الناس
و هو حي بنا و يروى ان مات في قصر العمر فوصف به الوجه اوانه اعلم الظاهر و
الباطن و دخل النور و الظلمة و اذ اطلق القوتين على العليين و الفلك و النور و الجود
و قيل ان ملك المسكون و قيل ان كان في راسه شهاب القوتين هذا ما وجدناه في كتب
التواريخ و قيل ان كان كريم الطرفين من قبيل ابيه و امه نداء اطلاق القوتين على ابوين
بعد جدا و قيل ان اذا طرب قاتل بيديه هذا و لا يحسن اطلاق القوتين على اليدين
و قيل من قال و كان في الفترة بعد عيسى السلام ليس بصحيح و لا مرجح في كتب التواريخ
ان بيده و بين ظهور عيسى السلام ثمانية و تسعة عشرة سنة و لا خلاف في انه
طاف الى بروج المسكون و ملك المشرق و المغرب و كان فيلوقس ابو اسكندر وزير الملك
اروم و كان حكماً فاضلاً عالماً سياسته مجرباً بالامور و كان يحبه اهل المملكة و ملا
الملك و لم يكن له ولد اجمعوا على نصبه فاعتز اليم يان ليس من اهل الملك فلم يقبل
عنده و اجلسوه على سرير الملك و سار باحسن حرة ثم مات و كان ابنه اسكندر
حكماً عالماً فورا حكماً من اساطير و احاط بعلم السياسة فاجلسوه على سرير الملك
واذعن له الناس و قد مر الملك بوفور عقل و مع حداثة سنة و ما سحر الروم
سار حتى جاء ساحل ارض مصر فحينها مدينة يقال لها الاسكندرية ثم سار ديار

الفوس وادخلها تحت تصرفه ثم صار قاضيا بلاد المغرب والحضر عليه السلام عاقبة
 حيث وارسطا ليس الى جانب ثم سار حتى اتى مغرب ثم سار حتى الى بلقار
 قاضيا بلاد الحانط لرفع فساد ما جوج وما جوج ثم انه فرغ من السد قال لم تنق
 ارض لم اطهاها الارض الطلالت فقد ذكر لي ان فيها عين ماء الحياة فتوجه
 قاضيا الى على القطر الشما لي حتى قاربك الطلعة فقال لمعلم ومن صاحب من
 العلماء الي اريد ان اسلك هذه الطلعة فقالوا ايها الملك ان من كان قبلك من
 الانبياء والملوك لم يسلكوها وانما تخاف عليك ان يظهر لك امر كهذا فاصرفهم
 عن الدخول ثم قال لاهل المعرفة اي الدواب احد نظرا قالوا الخيل فقال لي الخيل
 البصر قالوا البرهة فانما البكار فاصطف من الخيل الدم ستة آلاف هرة دله و
 اخذ ستة آلاف رجل من اهل العقل والقيمة ونصب على كل رجل ريشة
 الكمام ونصب الحضر عليه السلام على العين في مقدمة ثم امر سائر العسكر ان يتولوا
 فنزلوا وبوايونا وامرهم ان لا يفتاروا حتى يجدوا اليم فقال له الحضر عليه السلام ايها
 الملك اننا نسلك الطلعة ولا يضر بعضنا بعضا فكيف تنق بالضلال فخرض اليه زنة عملا
 وقال اذا صلتم فاخرضوا هذه الارض فاذا طرستموها صاحت فارجعوا اليها ثم سار الحضر
 عليه السلام بين يديه حتى انتهى الى الوادي الذي فيه العين فشم طيبا عليها فوضع في فاه
 ان العين في ذلك الوادي فالتقى تلك الخزنة في الوادي فصاحت فنزل الحضر
 السلام فوجد العين في اى ماء ليس فيه شئ من اللين والصل من العسل الطيب
 ريحها من المسك فشرب منها وتوضا وركب فرسه فالتقى اصحابه ولم يصب ذو
 التوطين الوادي والعين ثم انه خرج مذعورا فمر بوادي فيه حجارة من ياقوت احمراء
 زبرجدا خضر فقال لهم خذوا منهم من اخذ يسيرا ومنهم من لم ياخذ فلما خرجوا من الطلعة

ضلتم

وندوا ما اغنوه جوهرا فقدم القارك وراخذ وكان مدة سيرهم في الطلعة اربعين
 يوما وقيل اكثر منه ثم صاروا جعلا حتى قطع لهم الى خراسان وسار حتى الى العراق
 يريد الشام فمات وقيل بل سار الى الشام ومات في دومة الجندل واختلف
 في بؤنة فذهب قوم الى انه شفي لقوله تعالى قل يا ذا القرنين وهذا يدل على العوي
 والاصول انه كان ملكا عالما عادلا استحق الخطاب من الله تعالى واختلفت في عمره و
 كذا في مدة ملكه فقيل كان يوم مات ستة وثلاثين سنة فظان الربيع المسكون
 منها في اربعة عشر سنة وقيل لحي الملك وعمره عشرون سنة ورواه ملكه
 مائتين سنة ولما مات علموا الى امه في مدينة الاسكندرية هذا الذي ذكرناه خاصة
 قصة فخر جوع الى الملقن كقصة كديار مشرق ومغرب كبر في اي باي اخذتها
 كملك ميسرين راخران وملك وعمره وشكر جيش باباء العرب انزلوا بود وحين
 فتح ميسر لكوت فامد فخر اسكندر بعول خذنا نقالي هر ملكك كرك فتم
 فتحا رجعتش راينا از روم وكان عادته ان يدعوهم الى الاسلام فاذا سلموا
 اوقع في حاله ونام بادشا كان جزبه نيكوي بنردم **س** بزرگش نعم از او
 الطير راجع الى معتزاي آنگس را بزرگ كنوا انما اهل جزواي العقلاء كرام
 بزرگان بر مشي برده ففتح من مضلع من برون **س** اين هم هي است جوي
 كبري بزرگ وداشته الى مضلع المصراع الثاني تحت وحت وامر وني وكير ودر حكومت
 في بحر الغراب كير ورافض واحد مستعمل يوم الحرب بالترك حوت **س** حوت
 روي انه لما مات اسكندر وضعوه في بركات ذهب ورجع بعد ان غسلوه
 وطلوه بالعسل البصر ثلاثين ثم عمل على حناك الملوك الى خارج النجعة و
 وضعوه على سرير عال ثم قال زعيم القوم وهو معلق وقد حفره الملوك

حكومت

العلماء والاشيعة فقال هذا يوم عظيم العبرة كسفت الله فيه شمس الملوك واقبل
من شجرة ما كان مدبراً وادبر من خبره ما كان مقبلاً فمن كان بائياً على ملك الملوك
فليبك اليوم ومن كان متعجباً من حدث فليتعجب وليعتبر ثم قال يقول كل من
قوله لا يكون محامداً مغرباً وعامة واعظاً فقال احد من الملوك كان يجمع الا
فصار اليوم الذئب يجمع وقال لا خرا عجبوا غالب الملوك وقاهر القاهرون
كيف غلب وقهر ومار حيرة لغيره وقال انك انك انك انك انك انك انك انك انك انك
من المسطورة واكره كيف صار جاداً نام نيكور فكان جمع رفته ضل من
اي اذكرهم بالخبر تا بان نام نيك انك يا نادر بعد ما نيك فان المرء مجزي بعمله
باب دوم در اخلاق جمع خلق بالضم وهو بيته راسخة في النفس يصيد
عنا الافعال بسهولة ورويشان جمع در ویش والمراجه ههنا اهل التصوف
مطلقاً كما يشهد به الحكايات الواقعة في هذا الباب ومن لم يعرف المراد اورد
كلاماً لا يثبت به العارفت **باب ثلث** لكي از بزرگان افکار ان المراد به احد من ابناء
الدنيا يارسى رايه رسيه اي سأل صالحاً ان يكون في در حق فلان عابد ذكر
زايدك ديكران در حق او يطعن سخن گفته اند اي اسندوا اليه اسواقاً
الصلاح كفت فاعلمه ضمير يارسى بظاهر من الضمير راجع الى عابد عيب عي يميم
اي ليس له عيب ظاهر ودر باطن عيب عي حاتم ونحن نكلمكم بالظواهر
هر كذا كلمة راجعنا بمعنى الام الحارة جامدة الاصل بالفترة للاضافة وضعت
لوزن يارسى يمينه موهون يارسا فان وينكر دال على بفتح الفة والكاف
الفارسي امر من الكاردين او من الكاشقين فان شئنا تبدل راء في
المستقبلات نحو الكارد الكارنده ومن لم يعرف هذا الام حصة الاول ودر

نزل

نزل

نذاني كدر نهادش اي في طبعه وخفيته وفي بعض النسخ نهادش حيث من الخ
والشر محبب رادرون خانه كد رفا نه ياخذ من راي فانه الفاه وقال
العلماء الغسق الخ لا يسقط العتلة **باب رابع** در ویش رايه الفاه وديم بربرستان
كعبه استان با ناه و استانه بها يعني العتلة نهاده بود و در زمين اي مالبه
الظاهر ان المراد جدار العتلة لان عتلتها برقع وي مالبه و ميكفت اي يباي بقوله ياخذ
يارجم تو داني كدر انظوم و جهول غافق فوك ان الانسان كان ظو ما جمولا
ايد كتر اشفايد عذر تقصير خدمت اوردم بالوصافرة اللفظين الاولين كدر مكرم
بلاست ستمه راي ليس لكاني بالطاعة عاصيان كد كناه توبه كنه اما عارفان ان
عبادت استغفار اي يستغفرون من تقصير العباد **باب سابع** كان رجل يرفع يده
به عبادة طويلاً قيل ما تقول في ذلك قال قول اللهم اغفر لي تقصيري فان علي
هذا يلحق بك عابدان جزائي طاعت خوايند هذا من حجة مقول قول درویش راي
العباد يطلبون عوض العباد و باز كان يباي بفاحت وهي طائفة من المال تعش
للتجارة والمراد هنا المتاع الذي يباع ومن يمداميد اوردده ام نه طاعت حتى اطلب
جزاء هو بدر و بزه وهو السؤال امدده ام نه به تجارت حتى اطلب من المتاع
اصنع بنا اي افعل بنا ما انت اهل ولا تفعل بنا ما نحن اهل هكذا وجدنا عبارة الحق
في النسخ الصحيحة وما وجدنا الصغرى ما انت اهل وان كان بنا سب السباق و ما وجدنا
الخير و امهل لما جاز و هله اترك لما جاز تركه **باب ثامن** ذكره الاكشاف ان قوم يوس
عليه السلام لما نزل بهم العذاب قالوا اللهم ان ذنوبنا قد عظمت وجلت وانت اعظم
مننا واحق اعطينا ما انت اهل ولا تفعل بنا ما نحن اهل فكشف عنهم العذاب
لكنهم نعم الكاف العربى خطاب من كثر في والمراد به عذاب الله و جرم لهم نعم الله

باشم نه بار خاطر بخت حمل قلب و المراد تشویش **ان** لم يكن راكب المركب
اي راكب المركب مصاحبا معكم استعيكم ما يكون في حامل الغواشي جمع غاشية
وحي ما يسترا سح و المعنى ان لم يكن لا نقا لصحبكم اليقن لخدمكم كي اذان ميان
كفت لا عند ارازين سخن كه شديدي من عدم قبول دل شك بلكا و وقع غرض
القدية والذين يرفون الظلم عن مواضع كقبول الفطول مقصدا ملاك درين روزها
اي في هذه الايام دزداني بصورت درويشان در راهي دخل و خود را بلك
بمخه الخيط صحبت ما بالاضافة في اللفظين منظم رد كما ينظم الخوذة في الخيط
چه دانند مردم الا به مردمان او براد به اجنس كه در جامه كست اي لا يعلم
من في اللباس ارجل خير لم شر بولسند و انما اي الطالب يعلم كه در جامه كست
و من او رد بدل نام لفظ خامه و قال الظاهر ان المراد بجامه المكتوب واعرف
بانه لم يحج به كتب اللغات التي عنده بهذا المعنى ثم بين اربع معان للغة خامه
على ما وقع في الصحاح الفارسي و اكمال كل ما لا يليق بالمثل ثم قال في بحر الغرائب
و يحسن الرمل المجمع فقد اتى بالغرائب ولم يعرف عبارة المثلن فوقع في التلغات
الباردة ارا كجا كه سله ميت حال درويشان است اصله درويشان است و
حذف الون است لما عرف في اوائل كتاب من قاعدة كتابته كان بفهم الكاف
بمعنى الفطن فضولش المراد به المزية عن المحر سواء كان في الحسن او القبح و تعيين
احدهما بقرينة المحل و قول من قال اصله كان فضولي اشر و فضولي كناية عن
تجاوزة عن الحد في السوء و هو بلا دليل هو منقوض بقول المتصوحو كاذبي فضولي
من بر آيد كما مر نيز و بدل ظنوه صالحا و يباري قبولش كذا **ان** ظاهر حال
عارفان المراد بهم اهل السلوك و قد ثبت بفتح الال و كون الامم بكار الصوفية المعروف
از باب

بخرق و المراد انه لا يقصر بخرق حاله اين قدر بس كه روى در خلق است فان
كان توجه الصوفية الى الخلق فانه الحق فانه علامة سوء و در عمل كوشش امرين كوشش
هر چه خواهي من الالبسة المباهلة پوشش امرين پوششيدن باج بر سته كالسلطان
و علم بردهش كالجذبي زايدي بالياء للمصدره در پوشش پوشش و صفت تركيب
الياء مصدرية اي غير ثابت فان لبس لباس مخصوص سهل زايديا كلبس من
الاعمال القبيحة و اطلس پوشش فيه مبالغة ترك دنياه شهرت است و هوس هما
معطوفان على المضاف الياء مع لفظ دنيا و المهرع مرهون و غير مقدم پارساي مبدا
مؤخره تركب جامه و بس الوان زائدة مؤنن در كذا عنده بفتح الكاف العربى و الزاء
الفارسي و العين المعجمة الاربعة و كذا كنده بالهات مكان العين و قد اكنه بالظاف و دل
الماء و الزاء العربى كذا كتب اللغات المعمول عليها فلا تلتفت الى ما قال بعض تمت
من بعض قرا كنده بالزاء و الكاف العربيتين الى قوله و قال بعض اوستا كنده و كنده
بالزاء الفارسي و الكاف العربى فان اوستا كنده في تعميم اللغات اربابها مرد بايد بود
اي اين معني ان يكون في الدرع رجل شجاع بر عتقت سلاح جنگ چه سود براد با عتقت في
العلم و الروم الجبان ضد الشجاع و المعنى المراد من البيت من لبس لباس الصوفية ينبغي
ان يكون على كمال عالم في الجملة و زوي تاشب رفته بوديم في السياحة و شباهه
بپاي حصار خفته للاستراحة و زوي توفيق ابريق رفيق برداشت اي خند
و شوق كه بظهارت ميرود و الحال انه بخارت ميرفت ناستراي لفظا مقدر بين
كه خرقه در بر كرد اي جعل عليه بفتح لبس جامه كعبه را جل يخف الامم مؤنن
و كسر هاء مضافة خر كذاي كانه جعل ثوب الكعبة جلا لهار جلا كذا نظر در و يشك
غائب كشت يبري از حصار عرفت و درجي و الياء مومدة كذا و الدين بفتح

بخرق و المراد انه لا يقصر بخرق حاله اين قدر بس كه روى در خلق است فان

المحتمة التي يحفظ فيها الجواهر على الناس، وقول من قال بغير حقد وواريد اخفى منه
بدون يد اليل تارود وشن شد اي الى ان يضي النهار ان ايلي سارق در تاروك
اي في الظلام مبلغ في بياض الوحدة يراد بهذا اللفظ الكثير راه رفته بود اي قطع المنة
الكثيرة ورفيقان لي كناه خفته غافلين بماذا ان هم را اي كل الرفعاء بقلعبر
فاعل بر دنا اهل الحصن او الذين سرق متاعهم آتاد خلوا جميعا في الحصن وبردان
کردن اي جسر انا لان تارنج ترك صحبت كقيم اي قلنا تركنا المصاحبة مع الغير وطريق
عزلت كقيم قاطنين كما سلمت في الوحدة والاشعة الكثيرة والاشين
ان قومي بياض الوحدة لي بديا نشي كه با بياض المصدرة فاعلم غير لي انه بكمس الطاف
العرية سكن الياه الا صيا بغير الحيرة والغير كذا في الجرافس ومن قال بغير كمة
بل مقصور من آ الحيرة فخذ غلط غلطين فانه ليس مرادف كمة ولا مقصورا منه بل هو
لغة برا سها واذ اريد عليه لفظ تر بغير رسم تفصيل را منزلة اي القدر مانه مقارن
ماندن منه را بكمس الميم وسكون الياه الا صيا بغير الحيرة ومن قال بغير كمة بل مقصور
منه مثل غياط ومخيط على ما قيل فخذ غلط مثل الغلطين الذين سمعنا انفا وقاسم الفارسية
على العربية لعدم التنبه بالفارسية والمعنى المراد ان ذلك الشخص لما عمل غلط لا يلق
اهل التصوف كما وزعموه اليسا على بيتي كه كايه بالظاف الفارسية وياه الوحدة
اي بقو واصدور علت زار والمراد به المزرعة التي تزرع فيها العلف بيا ليد معناه
المطابق بالتركي بولاشد در جه كاوان ده را اي اذا دخل بقو واصد معناه
راه صاحبه او الراعي يمسوق الجميع بالقراب والايذاء وهن يخلطن من شدة
القراب فكان ذلك البقر يخلطن ومن لم يعرف المراد فكمه بقوله يوذوي و
كت حاشية قال فيما تفسير يلزم معناه المطابق المراد هنا كقيم سباس ومنت

خداي را عز وجل كه از خواند در وراثت محروم نماند اذ علت ان المقارنة مع كقيم
بجمله غير جائز اگر چه لا صحبت است ان فريدي و ميشدم اما بدین مكاتب مستفید كقيم
وامثال ما اي الذين يسجون في الارض در جه عراين نصبت بكار آيد يك
بفتح اليا السببية تا تر اشيد كناية عن غير المودب در مجلس بيا الوحدة بر كمة مضاعف
من رنجيدن دل حوشمندان اي طلب العلاء بس ويقع هذا الامر كثيرا اگر بركه اي
الحوش الذي يحقق فيه الماء ومن اضاف الماء الى المطر حيث قال يحقق فيه ماء المطر فخذ
قيدا مشوا بركه اذ كلاب اي من ماء الورد جو سرك وانه بعض النسخ سكي ورد
افند كمة مضاعف من كرون منقلب بفتح الميم والجيم وسكون النون بينهما ما كس
كريمة را بدي همان بادشاهي بيا الوحدة فيما بود بسكون جون بر سفره منشته
اول الطعام كمة ازان حوزر كه ادا وادو اي لم ياكل مقدار ما يرا كمة وجون نماز كمة
اي قاموا الى الصلوة بيشته ازان كمة كه عادت او بود عليها بقوله تاطن صلوات
حق او زاده كندا اي يغفون ان تخيل الاكل كيرة اطاعة ترسم نرس كعبه
انفان و تنقل الى الكعبة اي اسرا لي علة بقوله كين ره كه تو سيرة بركت است
اي الطريق الذي تسلكه قرا الى الولاية التي تصح بركستان چون بمقام خویش باز آمد اي
رجع الى منزله سفره خواست تا تناول كندا اي ليا كمة بسري داشت اي كان لابن
صاحب فرامست كفت اي پدر چرادر دعوت سلطان چري نخوردي كفت فاعلم
پدر در نظر اراثان چري نخوردم كه بكار آيد كفت فاعلم غير سپر غاز رام قضاكن كه
چري كزدي كه بكار آيد اي هنر ها نفا ده بر كفت دست لاراة عيبارا كفة
زير بقل كمت الا بيا اي كمت وستر ك عيو بك تاجه خواهي خزين اي مغفور
روز در ماني اي يوم العجز بسيم دخل بفتح الال الملهة والغين المعجمة بفتح الفاد

مثلاً دخل والمراد المرفوع **حکایت** یاد دارم ای یه خاطری ثابت بجهت مانیت
 که در عهد طفولیت ای زمان الضعف مقید بودم و شب خیز و صفت ترکیب و مولع
 به اللفظ استعلا صیغه المفعول بجهت المولع و کسر العین لاضافة الى قوله زید و غیر
 ای کنت زیداً علیها شیخ در خدمت پدر و هو شیخ عبداللہ قسری شسته بودم و
 همه شب دیدم بیهوش بقیقین نه یسته کنایه عن عدم النوم ای کنت فیما ثم في تلك الليلة
 و معصف غمزور کنار کوفت للقلوة و طائفة من اهل البيت کرد ما کبر کاف النار
 اطرافاً غفلة ای نمانین پدر را کفتم ازینجا یکی سر بر تنیدار و ای لایر فروراسه که دوا
 بگرد چنان خفت اند ای ناموا عا و جمله کوبنی مرده اند کافم مائة اکت جان پدر
 خطاب لطیف تو نیز اگر بخفته به که در پوستین بجهت الوضو خلق افیة عبارة من ذکر
 المشاب والمعاب **ح** نه بنیدد عیر خویشین را ای لایر غیر نقد که داد
 پرده پدر را ای ستر حسن الطن در پیش بذا کنایه عن الکبر و العجاف اگر چشم خدا
 بیش لفظ خدا پن و صفت ترکیب و بذه العین کنایه عن العین التی تری الخ و
 لا تر فراخی حق و الضمیر راجع الى المذنب یحشد ای نه بنیدد هیچکس عاجز از محویش
 و بعضی نسخ اگر چشم خدا پن به بچشد نه بینه هیچکس را نه یکون التفات من الغیبة
 الى الخطاب و هو نوع محو من البلاغة معارضة موضع و من قال و الاول
 انب لتمام و اولی کلا یخفی قد خفی علی هذه البلاغة و المقام مقام الخطاب من
 المقام الی کلا یخفی **حکایت** هرگز کی را در محفل بیا، الوحدة فیها هرستود ای کالو
 محمود و در اوصاف جمیلش مبالغه می نمودند و کالو بنظر و نه سر بر آورد و کون
 حیثیاهم من ام که من دادم **ح** کیفیت مخاطب مجبور من الکفایة اذ انصب
 التیمر یا من تعد من العدا فاعلی غیر الخطاب المستتر فیها عینه لفظ انت محاسنه

بنی سترین
 غیبت

یروند پندار
 پیر و دگومان

ای مجلس عبادت

مطلوبه و هو جمع حسن بقیقین عا خلاف القیاس علی بنی غیر مقدم لمبتدأ مؤخر و هو هذا
 ای هذا ظاهری و لم تدر من الدرایة و علی العلم فاعلی کما عل تعد ای لم تعلم باطنی لم تدر
 الحق یا من تعد محاسنه ماد فاکفیت اذ فاکتک تر ظاهری و لیس کمال اطلاع عا
 سر **ح** تخفم بچشم عالمیان خوب منظر است ای شیخیه فی اعیان الناس بر
 حسن الوجه و ز غیبت باطن ای من غیبت باطنی بر غیبت فساد میش کما ان الرجل
 اذا غفل طاراه طاراه طاراه را بنفش ظاهری که هست خلق در هون تخمین کند
 لحسنه و او غفل از پشت خویش من رجله القیمة طاراه طاراه من بعد و هو یعرف غیبت
 الباطن فیقول من **حکایت** یکی از اصحاب اهل بیت عثمان اسم جمل
 قالوا ضاعه بیانیة که مقامات او در دیار عرب مذکور بود بالخر و کرامات او مشهور
 في تلك الديار یکامع دمشق هو معروف یکامع بنی امیه در مد و بر کنار بکره آب
 الخوض و من اصاب الماء الى المطر ففسد البرکة ساقا الی مثل ما ذکرناه هنا
 هذا اعترف بالحق طهارت میکرد بایش بلغزید مامن من الغزیدین بجهت الزلق و
 بخوض در افتاد و کادان یغرق و بمشقت بسیار از انجا خلاص یافت چون
 نماز را پیردا خند جمع ماض من بر و اخلاق ای اتوا یکی از اصحاب گفت محافل
 مرا مشکلی بیا، الوحدة سمست شیخ گفت آن چیست گفت فاعلی ضمیر یکی یاد
 دارم قد مر بیانه قریباً که بر دوش در بانی مغرب میرفتی ایاء الخطاب و کلمه تی
 حکایت الحال الماضية و قدمت تر غرض شی فاین الفرق ام و درین یک
 قامت آب هکذا و وجدنا عبارة المتن في النسخ التي رايناها و من كان انه
 بالعربية فعدا و در عبارة المتن یک قد آب و خبره بقوله یخفق ماض و
 خمسة و عشرين مثلاً سمعت من البعض و یوافق الکتب الفقهية و لعل

اقبال اراده انكنايه عن القلعة الكلامه ومع عدم صحة هذه الرواية غير مطابقة الواقع
 لان ماء الخوض في ديار العرب لا يكون اقل من القلعتين واحتمال الفرق انما يكون
 في الماء لا يكسر ويبلغ فوق الراس از هلاك الماء للحطاب جزي مياه الوحدة
 نمانده بوداي وجد كل هلاك ولم يبق منه شيه وجره اصلا ومن لم يعرف الحق
 قال في تفسير قول الحق از هلاك يفر عز از هلاك وليس هذا الاخير شيه
 بضده درين وجه حكمت هذا الكلام صريح في السؤال عن الحكمة لا اعتراض على
 الشيخ شيخ سر كجب بفقو وكون اياه تفكر فو وروكا هو عادة المذققين
 المتعقبن ولسانها مل سياراي بعد التامل لكثير كفت تشبيهه كسيد عالم
 محمد مصطفى الله عليه وسلم كفت لي مع الله وقت لا يسعني فيه ملك مقرب
 ولا نبي مرسل فان التثنية في قوله وقت يعيد الوحدة فالحق في مع
 وقت من الاوقات لا يسعني في ذلك الوقت ملك مقرب ولا نبي مرسل
 وكفت على الدوام عطف على قوله كفت اي لم يقل انما مع الله على الدوام وفيه
 جبين ابتداء كلامه في قوله مودع الحديث المذكور في الجبرئيل وميكائيل نبرداي
 يعيد لا يفارق ابدا في ذلك الوقت فان معنى پر داختر بظلال و ساختن
 بظلال للمقارنته به والمصاحبه معه ومن لم يعرف الحق قال لا يشغل بها
 وديكر وقت باحضه وزينب اسمان لامرأتين من امهات المؤمنين
 در ساختن اي ايضا جفا كه مشاهدة الابرار جمع بر بفتح الابه صفة مشبهة
 او جمع بارتين النجلى والاستتار يعيد لا يدوم مشاهدة الابرار والنجلي لم
 بل جمع كفت وستر فوقه الكلمات كالمشي على الماء لا يقع كل وقت
 بل انما يكون في وقت المشاهدة مرعايد و مرعايد اي قلوب الاولياء

در بیان در بیان و بر جزی میکنی خطاب محبوب باز در خویش و آتش مایه میکنی
 آتش در صیغه المکرم و صده من موصول اخوی صیغه المکرم الیمن باب علم
 الهواه بخلاف کما مذکور المصوب ای آتشیدن اجبه بغير وسيله متعلق بارت
 فیلحقنی ای بدرکنی شان ای حال اصل صیغه المکرم الی ای اصل انما بخلاف
 الی الی الموصوف طریقاً مفعول اصل تخرج نارا ای یوقد یعنی عشقه ثم لطیف
 بالیاء ال کنه اصل بالهزة ای یجعلها منطوية برشته ای قیل من ماء الوصال لولاک
 آتش را به الی فا ذکر و هو ما یجی النار و اطفالاً ما ترائی بظرفی محرقاً هم مفعول من
 الی ارق و غیرتاً بفتح المفعول و هم مقبولان على الحالة **بکی** بر سیدان کم کرده
 و زنده اراده یعقوب علیه السلام فانه کان فقدا بمنه یوسف علیه السلام کما یرونه
 معناه کلفظ لا یخفى على احد و من خبر یعنی پاک و صایه جوهر فقدا خطا نیت ضربه بغير حق
 بر خرد و من صفة المناوی رخصش هذا الی بیان و من قال یعنی بغير
 فقدا لقی بینه یصیر شجرة فقار بوی پراهن الظان الضمیر الراجع الی فوزند الداخل
 قوله مصر یفغان يدخل على قوله پراهن و انما قدم فوزن شندی فالحق ندمه
 بوی پراهن فوزند شندی و اعلم ان شندیان یستعمل بمعنی بونیدن مجازاً
 و من قال انما بالاشترک او المجاز فقدا خطا نصف کلامه اذ لم یوجد شندیان بمعنی
 بونیدن في كتب اللغات الفارسية چرا در جاه کفالتش بیدی الضمیر کلاول الی
 الی فوزند و من اهل الاول و قال ههنا الشین راجع الی فوزند فلیات بالبيان قوله
 فکامل یعقوب علیه السلام بهذا الوجه بکفت في جوابه احوال ما برق جهان است
 ای ما برق دمی پیدا و دیگر دم نمان است فیدل بهذا الجواب على ان المشرق والمغرب
 لید و مان کبی بیا الوحدة و هو مقصور و قد مر بیان بر طارم استغله النفس بالحقا

کند و دست میزدند

بر طارم
مانند

الثالث في الراء و قد اورد بعضهم في حافية الترحم فظن ان مقتضى الراء في حافية بارم
فظن مكيور الراء والفتح فخر المحقق ومن قال بكسر الراء على ما فهم من بحر الغرائب
لم يفهم ما فيه لان صاحبه اورد في حافية الترحم حيث قال **از عالم كبريا كه علم**
چون رحمت ايزدش ترحم و هم از بي كبرياش بي شك تا غايت اين رو
تارم و اهل اللغة متفقون على ان معناه بالتركي قوله او يطلع على الفلك تشبيها
واذا وصف بوصف العلوم متفقون ذلك كما فهم فيه فانه موصوف بقوله اعلى
نشينم وذلك جاذبه التجلي في بر پشت پاي نيزدني من المراء عدم رية في المراء
او فيه المتباعدة المراء في المقام ومن لم يعرف المقام قال في تفسيره يعجز عن
بر پشت پاي نيزدني من او را اگر درویش بر حالي باشد المراء حال التجلي سرودت
ازد و عالم بر قشاقان من استغرق في الجبال فمن من يراء الله تعالى
در جامع بعلبك اسم بلدة في ارض الشام كلمة جند بر طريق و خط ميكتم حطية باجماع
بياء الوحدة افسرد و هم مفعول من افسردن والمراء كونهم كالمجدة البرودة وفقد
التأثير دل مرده و وصف تزيين به او ما قبله وصفان للجماعة وراه از عالم صورت
بمعنى بمرده افسرداه مفعول مقدم للفظ بمرده و الجملة صفة الياء يدم كلفهم
بفتحهم في در نميكير داي لا يتركه قال الشاعر **بجو بان در نميكير فغان**
ناله و زاري **بكام دل رسيه آخر من يعلى كه داري** هذا الال البيت تعلية
لان النفس من الي و معنى المصراع الاول طاهر و هو انه لا يتركه الا في سبب
انين و حنين و تفرغ و معنى المصراع الثاني موقوف على قصته و هي ان ملكا جعل
نقش در هه من يعلى شعاع ذرة خيرا يره فشمع اسم درهمه في ان النفس
يقولهم من يعلى فامعنى فصل الى مراد القلب ان كان لك ذلك الدرهم

بالتش كرم و در هيم تزي الراء كارة في الخطيب الرطب اثر نميكير اي كلامي الحار طيرة
فهم ادم استعداد صرع ادم اي جاء في التاصت تر بيت ستوران جمع ستور
عوسم لذات القوام الرابع و آئينه داري بالياء للصدر و در محذوران جمع كور
والكاف العربية و هو لغة مشتقة و يمكن و بكسر الراء لاضافة الى الخط معنى باركوه تا ينيان
اي كان باب المعنى مفتوحا و سلسله سخن در ر عطف على ما قبله و در بيان اين
كه سخن اقرب اليه من جبل الوريد قال المفسرون اي سخن اعلم بآله ممن اقرب اليه
مبل الوريد يجوز اقرب الذات و جبل الوريد مثل في القرب و اجمل العرق و اضافة
بيان و الوريدان مرفقان كمتفان بلفظ العنق في مقع معا متصلان بالوتين
برهان من الاس اليه سخن بگاني رسا غيده بودم كه ميكتم في تفسير الآية
دوست نزديكتر و هو بمعنى اقرب از من بمن است موضع لفظ است نزديكتر و در
موزن و ين بكسر الواو فقام مقام همزة اين و من قال لمواضعة ما بعده لم يعرف
التعليق بجملة كمن لدوني دورم اخلا خباب من جاني كما قيل علم عجب بنگ
بين الله تعالى شتغالك بنزير بنگ و اعتمادك على عاجز منك بكنم بانه توان
گفت كه او در كنار من و من محروم من و من از شراب اين سخن مست حجة
سالمية و فظة قهر و در دست عطفت على ما قبله كه روضة از كنار مجلس كذا كرد
اي مراد من المجلس و دور آخر بفتح الدال و سكن الواو و كسر الراء و اضافة
الى قوله آخر درواش كه كانه شرب و سك نغره چنان زد كه ديكران بموافقت او
در خوش آمدند صوت يصد منع البكاء عن الغفلة كذا في الصالح القاري و هذا
المعنى هو المناسب للمقام و في بحر الغرائب بالتري كعلمه كور لذي كه بهادر دن و
جانزردن ظاهر و لو و قول ان قال في الجرح و ش صوت يشبه بالاعد يظهر من
الحيوانات و من الرجال الكفاة و كمن بمعنى المحلثة و الصولة اي كجالت ما قلناه ببيان

بمعنى باركوه تا ينيان

بمعنى باركوه تا ينيان

بمعنى باركوه تا ينيان

چهاره و طمان مجلس در پیش بیفتن افعیان گفت سبحان الله تعالی دوران
 هم الدال جمع در بیعت البعید با طیر صفة له حد حضوره کال حاضرین و نزدیکیان
 بی بصر دور لعم صفت و اثر القرب منهم **م** هم سخن تانگه و فاعله مستمع
 مرمون قوت طبع از منکم محوی نیز من جستن ای لطلب من المتکلم قوت
 الطبع و حسن التوفیر قوت کلامه صفت و معنی میدان ارادت بالا ضافه
 افعلیان بیا را آوردن تا بزنند فعل مضارع فاعله مرمون بکسر الدال و ضافه
 سخن کوی که صفت ترکیب ای رجل منکم کوی مفعول بزنند و اعلم ان لغه کوی
 بالفارسی الفارسی بجهت بجهت الکره بضم الکا و فتح الراء و تحقیقها و هو المراد
 و قد يكون وصفاً ترکیباً اذ اکتب مع غیره کما سمعت انفا و يكون امر من کففت
نکته شیخ بیاء الوحدة در بیان مکه ایاء البریه از غایت بجزای پانی
 رفتم تا بکون التوان و الدال کنایه من کمال العجز عن المشی سر نهادم لغوم
 شتر بان ما مثل بلیان کا و خفت گفت دست از من برداری یعنی **م**
 مسکین پیاده چند رود علیه بقوله کما کل سته شد ای عجز کذا بمعنی کلا سته
 و کونه بمعنی صار و جردی کما قال البعض غیر شتر لبعی الاستعمال و انکان یسئل
 علی المبالغة و بعض النسخ سته بمعنی المدح و لا يكون کما کل تعلیلاً بل ان
 الراجح کی پیش بلا حمله بذه القصة بجهت بعض الباء العربیة و انحاء المعجمه بالنسبة
 سیرک دود تا شود جسم و لاهر بیا الوحدة لا عنی الباء کالاول مرده با هم
 ایما یصیر من از سفتی بالباء المصدری گفت فاعله غیر شتر بان ای برادر حرم
 در پیش برتیر حرم مکه و المسجد الحرام و حرامی در پس غیر صفة القصد اگر
 رفعتی بر دی بیا انتخاب فیها و مفعول بر دی هو المرفوع بقية قرینه و من
 ای جان بکله فقد اکتب قیداً تا اذ المراد تحلیص روح مطلقاً ایها الدال

الکره
 المراد بجهت
 الباء فی قوله
 الباء فی قوله

خطاه و تحقیق مرمی بکم الیم ای تموت و نه جزاء الشرط **م** خوش است جز مقدم زیر
 مفعول کسم شجر مشهور بره بادیه ای البریه خفت بمعنی خفتن مبتدئ و مؤخر تب
 رجل طرف خفت ای لید الارکمال ولی ترک بان بیا به گفت ای ينبغي ان یفک
 ترک روج و قبلت کل عیایة و لو کان قتل و المراد ترک الروح فخللا القول
 المتضمن حقیقة و قول من قال ولا بعدة استقال گفت معنی که دفان امشاکه
 الفارسی نیست بجزیر الاثر الی قول جان شد و او از نیاید قول بزیوت بجهان
 اما و فخللا و لو اراد بکون گفت بمعنی که دان مجاز خلا و جملخص بالفارسی فانه
 باب واسع و کل لغته و ان اراد به حقیقة فله بدین بیان اهل اللغة و لم یسود و اما
 ثانیاً فخلان افند شد حقیقة بمعنی ذهب کانه حقیقة بمعنی صار فخللا وجه الفیاس علی
 علیان القیاس لا یجری فی اللغات **م** پارسائی را دیدم بده سیه
 بر کنار و دریا که زخم پانک داشت ای اصابع الجراحه من الغر و بهیج وار و بمعنی
 الداء به نرسید و نه تمام دران رکب و بود کمان مرصفاً فی مدة مدیده و مدیدم
 یعنی حیاتی شکر خدا تعالی میگفت الحمد لله که بمصیبتی که فارم نه بمصیبتی
 که مرار بکمی عاصمین احدیها الشخص الذی لاین بالمرکی الهمی و الشا باده ادا
 مکان کما کلا و سخن زار و المراد منها هو المعنی الاول و هو حال عن المفعول اعین
 مراد من قال قول زار مفعول ثان قول و ده فحقاً خطا بکشتن و ده آن یار عزیز و نه
 قاله الجوزاری بمعنی ناله و زاریدن بالباء بمعنی نالان و لا یستعمل یستعمل زار معنا
 بمعنی زاری مفعولاً نه لم یعرف و لا کانه المعنی و من البعید غیر بعید و طعن ان القصر
 بجزیه کل فخللا تا نکوشی بیا انتخاب که ده آن دم ای بذهک الوقت غم جانم باشد
 ای ایس انینی لاهاب روی کویم از مدیه مسکین چه کنه مخفف من کاه صاه
 شد ای وقع که حاصله که او اشاره الی یار عزیز و نه شد از من ان الفعل

در روایت

قلبه منی غم آنم باشد مکتون نه ذلک **الحکم** در روایت را ضرورتی بیا
الوصدة فیما پیش آمد یعنی وقوع حاجه همه کلیمی از خانه یاری و البیاء فیما
گاه دل بدزدید فاعله ضمیر در ویش حاکم فرمود که دستش میرند بفتحین علامه
تعالی سارق و السارق فاعله فاعله صاحب کیم شفاعت کرد که من او را
بکل بنشدی الامم فی الاصل حلال کردم ای عفو من عنه و من قال دعوتی کم فقد
اخلفا فان الدعوتی شرطی الحکم بالقطع فلا حکم الحاکم بالقطع علم ان الدعوتی حد من صاحب
المناع حاکم گفت شفاعت تو صد شتر را و هو القطع فیه کذا ارم ای لا امر به گفت
راست فرمود خطاب للمحکم اما هر که از مال و وقت چیزی بدزد و قطعش
لازم نیاید که الفقیه لا یملک شیئا عاصیفاً لعلوم و الوقت لا یملک علی صیفة
المجول الا لیکن مملوکاً للناس در چه درویشان راست و وقت مختار جان است
و من سرق من الوقت یزید و النعمان لا یقطع حاکم دست از و برداشت ای ترک
بذا مع اللفظ که عفت فرمود دست از من بردار و من قال ای ترک القرض
لم یست بمعنی الضم و گفت تو بی سارق جهان بر تو نیک آمده بود که وزدی
نکردی الا از خانه چنین یاری و ترک الامانة ماله گفت ای خداوند نشنیده
که گفت اندر خانه دوستان براه من رفیق بفرم راه کنایه عن اخذ فیه
جمعاً و در دشمنان مکتوب بفرم که من بیدار الفاء باء مستقبلة بمعنی
الفرق ای لا تفرق بابت القدر لاجل قضاء الحاجة و من قال فیرم کوبیدن
بالکاف العربی و البیاء الفارسی فقد ظن ان بقاء فارسی چون فرود
مایه بسختی ای اذا عجزت فی الشدة تن بعجز اندر کن ای لا تجعل بدک الشجر
و من قال آ اذا اضطرت بالشدة و اکثره فلم یأت بمعنی اللفظ دشمنان را
پوست بر کن ای اسلحه خود را در اخطایا فرمود در دشمنان مکتوب فاقض

نفرین دوم

مایل

مایل و یقین ان قتله دشمنان را پوست بر کن لا یم ظاهر بقوله در دشمنان مکتوب
دشمنان را پوست بر کن فعلت بهذا لاخیر **الحکم** یکی از بادشاهان پارت
را دید و گفت چیست برآء الخطاب از مایه ای آیه گفت فاعله ضمیر علی بکسر الهم
بر که مقصود من گاه ای کل وقت که خدای را فراموش میکنم **الحکم** در سوره و قد
مضارع من و دیدن فاعله انکس ای بعد و الی کل جانب شفق زور بکسر الهم
ای من یاب الله تعالی بر آن فاعله هو الله تعالی ای برده الله تعالی و انرا که بخواند ای الذي
یدعوه الله تعالی بدین مژده اند مضارع مضارع من و انیدن ای لا یرده الی باب احد
سواء یعنی لا یحظر محال غیره **الحکم** کان مضروب عن عاریتاً و کان است
تغزل فی فیضه فاعطته یوماً در همین و قالت اشتد بر من خیراً و بر من قلنا فوی
رجلین کچرا حدیثاً الاخر الی القاضی بسبب در همین فقد قیل بها و ذهب الی امره و آخر
فدعته و اعطت غزلاً شتر یشتی لکل فاعله دخل سوقاً کسدره فکسر لک
و قد ایت سکتان مشتقان فاشترطوا بغزله فشتقوا منه فوجدت فیها نوا
فیضاً باءاً بضمه بدرة فاعله دخل سبباً لودی من زاویه البت یا مضروباً بفت
در حکم و ذکر نالک الدرهم البایة **الحکم** یکی از صالحان بادشاهی را
بجواب دید در بهشت و پارس را در دو مرغ پر سید اظهار ان السوال وقع فی
النیم که موجب درجات جمع درجه ای المرتبة العلیا و هی مستقلة مقامات الجنان
این اشاره الی بادشاهی صحت و سبب درجات جمع در که ای المنزلة السفلی و
مستقلة من منزل جنم آن اشاره الی پارسا چه که ما بخلاف آن پنداشتم نظم
وزیر الصلح گفتند جواب آن بادشاه بجهت درویشان و در بهشت است و آن
پارسا بقرب پادشاهان در دو مرغ کما دروغ اخیر نعم الامیر خطاب الفقیه

و بشن گفتار باب الامير ^{و بشن گفتار باب الامير} دلالت خطاب بر ايد كج كاريد و تسع غلظت
 على دلوق برقع صيغة المفعول غلظت ايضا معناه بالتركي يا تو غلظت خود را غلظا
 بگويد اسم مفعول من كوييد بكثر النون بمعنى التخيير والمزلة بري داراي اجل
 تفكر بري من افعال القينة والاعلاق الذميمة حاجت بطله تركي بفتح تين
 جنس الفلسفة كذا مرجع بحر الغرائب ومن قال نوع من المتاع يعجز الصوفيون
 لم يدركه فان الكلام في الفلسفة لا في الغنمة دانست بفتح النون واصل ماء
 الخطاب نيت فان الاعتبار ليس بالهودة درویش صفت باش وكلاه تفری
 تفری دارالمراة فلسفة بلسان الجندی والطائفة المعروفة بما تاركا اسمعنا من
 الاساندة العالمين ومن قال يعجز كلاه امير انك اقال بعض كل فتاة قدم عا
 شرح الكتاب مع عدم علمه الحال ان التعليم انما يكون بعد العلم **سبب** بيادة
 الغزاة للوحدة كما عرفت سببها ويا برهنه باكار وان مجازي مع عدم انكوف بدناه
 اخرج وعلامه شادي صافيقا فان هيرفت وميكفت **سبب** نه برشته
 سوارم اي التي يركب على جل نه جوشته زيارم ولست انما كالجمل تحت اكل
 نه شدا و نه بر رعت اي غير مالك الرعايا نه غلام شهر يارم ولست انما بعبد
 غم موجود و نه پر لشت يا بيا المصدرة معروم نه ارم اي ليس لي هم المال كالتعني
 وليس فوق البال لعدم المال كالفقر الغير الصابر فني بفتح تين زعم اسوده
 مفعول من اسود و عمرى به ارم يعني يحصل به استراحة كل نفس كافي تحت
 عما كالا شتر سوركي بيا الوحدة كفتش اي قال لذلك الفقير اي درویش
 كجا ميروي باز كد با كافت الفارس اي ارجع بسجته بمير اي توت با شدة
 نشيد كلاه و قدم در ميان نهاد و برقت معناه چون بخلة عمود هم مكان سید

و بشن گفتار باب الامير
 تفكر بري من افعال القينة
 جنس الفلسفة كذا مرجع بحر الغرائب
 لم يدركه فان الكلام في الفلسفة
 الخطاب نيت فان الاعتبار ليس
 تفری دارالمراة فلسفة بلسان الجندی
 الاساندة العالمين
 شرح الكتاب مع عدم علمه الحال
 الغزاة للوحدة كما عرفت سببها
 اخرج وعلامه شادي صافيقا فان هيرفت
 سوارم اي التي يركب على جل نه جوشته
 نه شدا و نه بر رعت اي غير مالك الرعايا
 غم موجود و نه پر لشت يا بيا المصدرة
 وليس فوق البال لعدم المال كالفقر الغير
 مفعول من اسود و عمرى به ارم يعني يحصل
 عما كالا شتر سوركي بيا الوحدة كفتش
 كجا ميروي باز كد با كافت الفارس
 نشيد كلاه و قدم در ميان نهاد

تو كراي الذي كان راكب الجمل و يدوم كاجلش و ارسيد اعلم ان لفظ راكبي بمعنى
 التوقيل المعامل ففت كذا في مختار الصحاح و قد يدخل في اواصل المصادر والافعال تحيين
 اللفظ كذا في بحر الغرائب ومن قال قال في بحر الغرائب في اللفظ فارسي يدخل في
 اوائل الافعال فخذ غفل عن المعنى الاول و كتم بعض ما في البحر فالظن ما ذكرناه والمراد
 هنا هو ان يزدرو و يوش بيا لينش بيا مدلة الموضوع الذي مات وكفت ما سيجي
 فريدم تو بر كجتي بروي **سبب** شخنة هم شب بر سر چهاركيت يظن انه يموت جرح
 روز شد او اشاره الى شخنة جرح و چهاركيت اي بسا قد عرفت معناه اسب
 بكثر الباء للتوصيف تيزرو وصف تركيبي من رقتن كماند بكون النون والذال
 اي عبي و عز كج و في بعض النسخ تركي الكاف للتخفيف والياء للوحدة تلك اي اوج
 جان بمنزل برده و كذا بس قد مر الا كد و خاك تدرستان را فريهون و فريهون
 زعم فريهون يعني الخروج فريهون مقدم مجي اجد **سبب** عابدي را بادشاهي بيا
 فيها طلب كد ليراه عابدا فريهون اي تفر كد دار و في فريهون بفتح فريهون
 الدواء كد اعتقاد در حق من زياده كند فاعله ضمير بادشاه آورده اند في الحكاية
 كد دار و قاتل بود بخود و ببرد **سبب** اكله چون پسته بكثر الباء الفارس بالتركي
 فستق و يدريش بفتح تاء الخطاب والشرين بعده راجع الى اكله اي فستق لان
 و يدون هني ليس بمعنى الابصار بل بمعنى رؤية القلب هم مغزاي كد كد پست بر
 پست بود اي ليس شيرت اصلا هي مجازي كالبصل پارسان كد روي در
 مخلوق اي الزهاد الذين وجههم الى الخلق والمخنة يذالك لا يخفون من قال يعني
 پارساند ففتاني بمعنى من خذ نفسه و خض الفذ العام من فريهون بفتح فريهون
 ميكند نمازون اعراضهم من الحق قلبا كاعراضهم من اللعبة قاليا **سبب** چون بنده

تو كراي الذي كان راكب الجمل و يدوم كاجلش و ارسيد اعلم ان لفظ راكبي بمعنى
 التوقيل المعامل ففت كذا في مختار الصحاح و قد يدخل في اواصل المصادر والافعال تحيين
 اللفظ كذا في بحر الغرائب ومن قال قال في بحر الغرائب في اللفظ فارسي يدخل في
 اوائل الافعال فخذ غفل عن المعنى الاول و كتم بعض ما في البحر فالظن ما ذكرناه والمراد
 هنا هو ان يزدرو و يوش بيا لينش بيا مدلة الموضوع الذي مات وكفت ما سيجي
 فريدم تو بر كجتي بروي **سبب** شخنة هم شب بر سر چهاركيت يظن انه يموت جرح
 روز شد او اشاره الى شخنة جرح و چهاركيت اي بسا قد عرفت معناه اسب
 بكثر الباء للتوصيف تيزرو وصف تركيبي من رقتن كماند بكون النون والذال
 اي عبي و عز كج و في بعض النسخ تركي الكاف للتخفيف والياء للوحدة تلك اي اوج
 جان بمنزل برده و كذا بس قد مر الا كد و خاك تدرستان را فريهون و فريهون
 زعم فريهون يعني الخروج فريهون مقدم مجي اجد **سبب** عابدي را بادشاهي بيا
 فيها طلب كد ليراه عابدا فريهون اي تفر كد دار و في فريهون بفتح فريهون
 الدواء كد اعتقاد در حق من زياده كند فاعله ضمير بادشاه آورده اند في الحكاية
 كد دار و قاتل بود بخود و ببرد **سبب** اكله چون پسته بكثر الباء الفارس بالتركي
 فستق و يدريش بفتح تاء الخطاب والشرين بعده راجع الى اكله اي فستق لان
 و يدون هني ليس بمعنى الابصار بل بمعنى رؤية القلب هم مغزاي كد كد پست بر
 پست بود اي ليس شيرت اصلا هي مجازي كالبصل پارسان كد روي در
 مخلوق اي الزهاد الذين وجههم الى الخلق والمخنة يذالك لا يخفون من قال يعني
 پارساند ففتاني بمعنى من خذ نفسه و خض الفذ العام من فريهون بفتح فريهون
 ميكند نمازون اعراضهم من الحق قلبا كاعراضهم من اللعبة قاليا **سبب** چون بنده

خدايي خویش خواند فاعل خواند ضمير بند خدايي خویش مفعول بايکد بخبر خدا که
 خواند خواند حقیقه نشان غزاله تقاطع وجه تو چه الی غیره ولو کان مسلماً تا
 و قول من قال فاعل خواند ضمير خدايي خویش و مفعول بند غیر مناسب بالمقام
 کلا یکنایه ای الا مقام **حکایت** کاره الی را در زین یونان بزدن یعنی قطع
 الطريق بزمینة المقام و تحت بقیاس برود ای اخذوا الاموال الکثیرة باز کانان
 کریم و زاری کرده و خدا و رسول را شفع آورده و تضرع الی قطع الطريق خواند
نادر جو پر و زهره بایاء الغار **حکایت** منظور شد و زد بکسر الال للاضافة غیره
 روان یعنی الروح قطع المهرج بالترکی و من قال فی شرح لفظ غیره روان آن
 جمع تیره رو و هو و وصف ترکیب یعنی شیشه و من قال و قيل قوله تیره لارف و
 قوله روان صفة مشبهة من صیغة رفن مثل روان من دویدن یعنی دزد
 و دزد در تیره ای فی ظلمة الليل فحفظه غیا اختاره و فیما نقله و لم یح حوال
 اصلاً چه نم و لر و ذکر که کاروان ای لا یأثر من یکنایه ظلمة رو و چه وقت که قلب
 لقان حکم در میان بود ای کان فیما بینهم یکی از کاروانیان گفت لقان کلمه
 چند از حکمت و موعظت با ایشان بگوئی باشد که طریقه بعضیین بعضی از حال
 دست ندارند یعنی میزن کوفه و دروغ باشد که چندین نعمت خلق تو کرده لقان کن
 اجاب انما قل دروغ باشد که حکمت با ایشان گفتن فاحصه من ید
 الحکمة ان حصة کلمه الحکمة من اخلاق الصالح و الاعتقاد **حکایت** روایت ان احد
 من ارباب الدنيا حضر عند المولی مولانا خلیل الدین محمد اروج قدس سره و هو
 لم یکنم بالرفع و الحکمة و الحال انه کان کثیر الکلام فی الموعظة و النصائح و الحكم و المثلث
 خلا فاب ذلک الشخص سأل الاصحاح عن حکمة ترک کلمه اجاب بانه کان را

غلیظ القلب مقبلاً الی الدنيا معرضاً عن العقبی فاصیبت کلمه الحکمة **حکایت** آهین
 را که مور یا نه بخورد و مور یا نه لفظ فارسی معناه بالترکی و مور قور دی و پاس اول
 و المقام بکلمه الحکمة لان یملکان الحدید بل المراد هو ان یأقرینة مفعول المصراع الی
 و من قال قال بعض الاساتذة الحق هو الاول لم یجب ایضاً بخور و یثبث سر اکون
 ای افتاه متوال بر دار و من ذلک الحدید بصیقل ذلک لانه افتاه و ما یرحم
 الصفاء لایقینة الحدید باسبیه دل چه بود گفتن و عذای لایقیدانه نز و من آهین
 در سنگ **حکایت** بلی خود کار که ناپید سال خاره رضا **حکایت** بروز کار سگ
 ای نه زمان الصحو شکستان جمع شکسته یعنی المکسور دریاب قد عرفت معناه
 فی قوله دریاب کنون که نعمت است برکت و المعنی المراد هنا حسن المکسورین که
 پاس خاطر مسکین قدم بیان فی قوله برکت پاس خاطر چهارگان به کرد انداخته
 بالترکی بلای و دزد و بعضی نسخ که خبر خاطر مسکین و معنی الجیر بالترکی و نه
 النسخه غلام قوله شکستان چو سائل از تو به زاری بایا المصدی طلب کن چیزی
 بیاه الوحده بده ای اعط السائل ما سکه و کنه ستمکاری الظالم بزور بستاند
 یاخذ بالقوة و القهر کاخذ قطع الطريق اموال المارة **حکایت** چند کلمه مرا شیخ
 اجل بنشد ید الام شمس الدین ابو الوضوح الخوارزمی و خوشی گفت که سماع و
 صحبت فرمود بیاه الحکمة و بکلمت و عزالت اشارت کردی خانه لا به ملک
 نه او ائل الحال من الخلو و الغرلة عفتون شایم ای اول شایب غالب آدمی
 بیاه الحکمة ای نه و هو او حوس طالب سجع ناچار بکلمات رای مربی ای شیخ قدی
 چند بر فتنه و از سماع و محالمت خطه نصیب بر گرفتگی لان الشباب شعیه من الجنون
 و چون نصیحت شیخ یاد کنیدی گفتی **حکایت** قاضی را با ما شنید بر فساد دست را
 که شایب

مور
 معنی اصل

لخصو النشأ بالاصحیح محض کرمی خورد معذ و در دست را یعنی ان اشخ قد
 علی ایام شبیه مثل هذه الافعال فانی معذ و رعدنه تاشیج یجمع قومی بیاء الوحد
 ضیاء بر سیدم بفتح الاء که در ان میان مطریه دیم **کونی** خطاب من
 کفان ای تقول حق اذ اسمعت ركب بفتح الاء المجله والکاف الفارسیه وهو
 اصل سکن و کسر حنا لا ضافه الی جان ای عرقه میکسد ای یقطع نغمه تاسارک
 و کذا تا غمشته ای اقی از او از قمر کب پدر او از انش ای صوته اربع من الصوت الاء
 کان لموت الالب کلام کلشت حریفان بریدید لرب الالبس از و در کوشش
 لئلا یسمعو الکلامه و کلام بر لب که خاموش ای شیر و ن الیه بوضع الاء صبح عا
 رما الی السکوت **یحتاج** مضارع مجهول من حاج الی الشیء یعنی هیئت
 مال الیه و هو مسند الی الحار و الحار و راجع قوله الی صوت الاء فانی جمع غنیه و هی
 جمع الغناء بالکسر و المده بالفارسیه مرود یطیها متعلق بقوله یلجج و انت معنی
 جمله اسمیه حالیه ان سکات یطیبه جمله شرطیه مرخوذه الحلق علی الناصفه معنی
نه بیند کس ای لایری احد در جماعت اناء الخطاب خوشیج بیاء
 المقصد مک و وقت رفیق ای الاء وقت ذکایک که دم در کس بیاء الخطاب
چون در او از ادکن بر لب بفتحی البائین لغه صیحه و بفتح الاول و هم الثانی
 مشهور سراسر بکسر السین و غما من سرانیدن و ركب مع بر لب و جعل الجمع و
 ترکیب و المعنی المراد فیز جالی کتبه از کفم ای قلت لک صاحب البست از بهر خدا
 که در تقاضی بکسر الاء و فتح الباء و کسر الاء بالفارسیه ژویه در کوش کن
 لاصیر اصم تا شوم هذا الصوت الاء و یادرم بکشای ای فتح الباب لی تا
 پروان روم فی دله و انچه علی کمال صوته من سحر ذک المعنی غا کما یظهر باران

را و فرست

را و افقت کردم و شییج کینه من مجاهده بر و ز آوردم **مؤذن** بانک
 بسکون الکاف الفارسیه بفتح الصوت کبی هنگام برداشت ای ریح المؤذن
 صوته بلا وقت نمیداند که چند از شب گذشته است اصل گذشته است در از ای
 شب بکسر الباء المقصد لا ضافه از مرکان من پرس علیه بقوله که یک دم خواب
 در چشم نکشتت بالکاف الفارسیه با صد ادان حکم تبرک ای بطریق التخت و ستر
 از سر و دینار از کرم یک دم لا عطاء و پیش معنی نهادم عطیه له و در کنارش فتم
 قد عرفت معناه و کذا منعه قوله و لب شکر کفتم و من قال یعنی بسیار فقد اکثر
 الکلام بلا قاعده یا داران ارادت من در حق او اشاره الی المعنی الذکور بر خوف
 عادت دیدن لان اصل لم یکن یعطیه ^{الاصح} هذا المقدار قد و بر خفت عقل من بالاضافه
 الغفلین و من قال باضا فین لم یشرع کما یبغی حل کردند و نفعه نفسین غنیه
 بحدید ندیک ازیشان اشاره الی یاران زبان تعرض دراز کرد ای طعن و طاعت
 کردن آغاز و بیند که این حرکت را مناسب حال خودم مذکری علیه بقوله که
 خرقه مشایخ بکین مطریه بیاء الوحد و ادی که در همه عرش در می بیاء الوحد
 مراد من در کف او بنوده است و قراضه بضم القاف و انشاء المعنی بالفارسیه
 بره زرد و دفت **مطریه** مجرّمه مذکوره ای بیاء مطرب دور ازین
 نجسته بضم الناء المعجمه و فتح الجیم بفتح المیار کسر و ابد المعرفه بیان الموضع
 و الحقه و حاشیه کس دو یارش ای مرتین مذید در یکجا و المعنی انشاء صفه قوله
 مطریه راست بفتح المستقیم و فی المعنی الایمانی چون بکش از دهن بر خاست
 ارفع صوته من فیہ خلق را می بر بان برخاست ای اشتهر جلودم بکون صوته
 مقلعا مع الیه ان قد مر بیان الاول زهول بالفتح و السکون آیین صوت او برید

ما یجری

الخلاص از عذاب خدای قان الله یقبل التوبة عن عباده ویعفو عن السيئات ویک
می نتوان تقدیم ی ضروریة الوزن ومن قال تقدیم می ایایات مثل تعالی وواقع
فکلامه خلق عدم الضرورة از زبان مردم است بفتح الراء یعنی رستن طاقت جور
زبانها نیاورد ای لم یصبر علی ذلّه است و شکایت پیش بر طاقت برد و شکایت
شیخ مشیخ بکریست ای یکی و گفت شکایت این نعمت یکم نه گزاری ای کیف تشکر علی
بذله انعمت که بهتر از این بیاید الخطاب که بذارند ای احسن مما یظنون انک مستحق
چند کوی که بداندیش و مسود مرهون عیب جوایان جمع عیب جو و هو و صفت
ترکیب من مسکین انک بکسر النون فی لفظ جوایان و من لا ضافة که مقصور من کاه
من قال کوهه بقوله انک فلم یعرف عبارة الملقن بكون رکنتم و من قال رکنتم
و پیش بقوله بفتح النون فقد غیّر الملقن بر غیر ندای یقومون یعنی که کالاول جود و
قال و ربه بدیش علی الاول و المبین علی الجمل جمل من استقام و من قال خواست
فقد ارتکب الشرح لا تعلم الملقن بمنشیخ فها ماذکرناه من الملقن الصبیح یون بدایه
الشای من تمته مقول القول فاستمع به ابک ایها المشکی نیک باشی فی نفس الام
و بدت که بدخلق مرهون یک بد باشی فی الواقع و نیکت بیند بد اجواب علی
و کلام قصه و لیکن در این من کلام الشیخ که حسن ظن حکیمان در حق من بکالت
و من در عین نقصان بد کلام المصنف **ک** را انما که من گفتی کردی بیاید الکتابه
کوسیرت و پارس بودی ای حیرت رجوع من الصبرت و زاهد **ا** ای
مستتر من عیان جریانی بکسر الجیم جمع جار مجتنب الراء و الله یعلم سرّی فی فیض الفرة
جمع سر و آغلای فی فیض ایض جمع علن کلام بداهه المسبح من استاده و الروايات
خلا تلقت ای خلیل الابرار بکسر مصدر اسررت و الاعلان بکسر مصدر اعلنت
د در بسته بروی خود مردم یعنی اغلقت الباب عا و جبر من الناس باجیب

کلمه نه ما ما لکون عیون العیوب انما یستلکون عیوبنا و رسته چه مسود ای
و یفتح اغلاق الباب عالم الغیب الله تعالی انما و شکارا **چ** و میراث
که حق چنانچه دانست **ن** انما و شکارا خدایش کن راست **ش** پیش یکی
از مشایخ کلام بکسر الکاف بمعنی الشکایت کردم که فلان در حق من کواهی بایه
المصدق واده کلمت بناسازی قال فی حق کلاما لا یلیق و شهد علی بالسوء شیخ
گفت بصلا مش الغیر راجع الی فلان خجل بکسر الجیم صفة مشبهة کن ای خجل
بالصلح حتی لا یقدر علی ان یتکلم فیک کلاما قبیحا **ت** تو نیکو روش بکسر الواو
مصدر باش تا بد رسال بکسر ال سین المصلحة و الکاف الغاربی و هو مع لفظ
بد و صفت ترکیب بقیض تو گفتن نیاید بحال علی بالیت الاتی جوا هک
بربطا قدم بیاید و من بینه و فیه خاک ثم قال هبنا بفتح الباءین من آلات
الهم و معروف کذا الایوان فکانه نیه ماذکره کذا الایوان فکانه نیه ماذکره
و بیان الباءین بعض مخالفة بود مستقیم صحیح کی از دست مطرب خود کو شمال
قدم میانه فی حکایت ملک زاده کوناه قد **ی** یکی از مشایخ مشام
پرسیدند که حقیقت تصوف چیست و اعلم ان علم التصوف علم باحث عن ذات
الله تعالی و صفاته من حیث الوصول الیهما بالعمل الصالح فموضوعه ذات الله تعالی و
صفاته من حیث الوصول و غایته الوصول الی الله تعالی بالعمل الصالح و التصوف
حقیقت لا یتحقق الا بالعمل الصالح فالصوف حقیقة هو العمل الصالح فمعنی قول
الساأل حقیقت تصوف چیست ما به یتحقق التصوف ای شیخ هو و جواب العمل
الصالح لا تقییر الشکل و الاجتماع فی الصومعة صورة و تفرق القلب معنی و لهذا
اجاب الشیخ بجواب یطابق السؤال المذکور حیث گفت پیش ازین زمان طائفة
بودند در ظاهر پر کلاه اذ لم یکن فی الزمان السابق صومعة الصوفیة و انما بنیت

و بسبيل يكون العلم منكر حال درويشان بود و بی خبر از درویشان بقیه ملشد
تا بر سیم به نخل بنی حلال اسم موضع کوه کی سیاه ای صبیح و احد سود از حی
بفتح الحاء الملهة و تشدید الیاء یعنی قبیله عرب بدر آیدای فرج و آواز بر آه و دو کجا
صورتی غایب الحسن که مرغ از هوا در آورده و در کشتن عابد را دیدیم که برض در آیدای فرج
رجلها علی الارض عابد را برینداخت و راه بیابان گرفت گفت ای شیخ در میان
اشکر که هذا الصوت الحسن و ترا اثر نمیکند **و** الی که چه گفت مرا آن طبل که
و من لم یعرف او ذان الشعر قال فی بعض النسخ مرا آن بدون الالف بعد الراء و نه
قد عرفت التحقيق فی بیان لغوی و نه قول المتألف یا و فاصد و نه در عالم و من لم
یعرف الفارسی قال خود ما کید بقول تو و هذا مثل ما یقع فی العرب انت نفسك
لذا و کذا چه آدمی بکسیه آدمی یقیق الیاء انشیه و هی خطاب که عشق که
الراء و من قال و قد یقو بسکونه لم یعرف ان العین لا یتلف و الا دخل النظم فی خبر
قال الغلیان من العشق اشتی بشعر عرب در حالتی و طلب بد معلوم فی
دیار العرب فان المحالین یقو و ن الا شعاعه الاسفار عند الابل فی الغفار فانما شی
سر یعی باجلا و و الفوج کرد و ق نیست ترا کن یقع الکاف العرب یعنی المعوج و ما
و قع فی بعض النسخ کج یا کیم بدل الراء سمو فان کج یعنی النورة فلا عمل له اصل
و من لم یعرف الفارسی لم یحزم بکونه سمنو محث قال و ما وقع فی بعض النسخ
کج یا کیم فیصل انه سمنو طبع لفظ کج طبع و صفت ترکیبی صفة له جانوری بیاء الخطاب
تعین الصفة علی الموصوف جانریه بذه اللغة و بذه صفة جرت علی غیر من حیله
رویی من بعض المشایخ انه قال کنت امشی مع الامام الشافعی وقت الهجرات
فجاءنا موضع یقول احد شیئا فقال هل بنا الیه ثم قال الی ربک هذا فقلت لا فقال

ماک حرا استلذا القلوب بالاصوات الطیبة **و** الاستراب **و** شتر را چه شود
طلب در سرت کما سمعت سماع و طرب بالشعر و الصوت الطیب اگر کوی را باشد
خرست فی صورة البشر **کایت** سئل عن بعض الفقهاء انه اذا مات السلطان
بقی له ابن صغیر و اتفق الناس علی ان ال وزیر متصرف الملک و السلطة الی ابن
یبلغ الابن و ولد او ان یعلموا انه عاقل او مجنون فم یعرف ذلك فاجاب بآ
یعنی عنه و بالکمال الحسنه فان فرج به و مال الیه فانه عاقل یعنی اذا بلغ بصره عاقل
و عیبه یجوب الکثیرات ای عند ترک الرباع و من قیده بقوله من جانب
الی آخر فقه ذکره من عند نفسه و سمیت الرباع بانما اشارت لشدة السجدة الجو
عنا الحی بکسر کاه الملهة و فتح الیم موضع یحفظ السلطان و کونه و من قیده بقوله من
الرواب فقه ذکر قید بلا یخص فیقول ان بان بالتریکه العون و قیل هو
و قیل جبار و قیل خوارق لا یجوز القصد ای الصلب الالمس یعنی اذا یبک الرباع
عنا الصهار تنکرک اغصان الاشجار انما ههنا حجار الیاء و المقصود ان الاصوات
انما یستلذ بها عما اصحاب الجواهر السیمة الا صاحب الامزیه الیاء **و** الیه
و من بعض المشایخ انه قال کنت فی البادية مسافرا فوافقت قبيلة من قبائل
العرب فاضا فی رجل منهم فرأیت غلاما صود هناك و رأیت جملة ماتت بقیاء
الیت فقال لی الغلام انت امیت ضیف و انت حمو لای کیم فاشفع لی فانه
لا یردک فی فقلت لاصحاب الیت لا اکل طعامک حتی تحل فی الغلام فقال فخریه و
انفق مالی قلت ما فعل بک فقال لم صوت طیب و کنت اهرس من ظم الجبال
فخلنا احوال ثقیلة و بعد لما حثی سار فی یوم مسیره ثلثة ايام فلما حل اهل معنا
ماتت کلها و کن قد و هبت لک و حل ل بعد هذا اصبحنا اجبت ان اسمع صوت

فانه من ذلك قام الغلام ان يجدي على كل كان عابره هناك بسيفه عليه
 فجدى فقام على كل عابره وقطع حباله ولم اظن اني سمعت صوتا طيب منه
 ووقعت على وجهي اسنار الى بالسلوك **بذكر** كرش الضمير راجع الى الله
 تقا وكذا قوله بر كاش ومن اخذ هذا البيان الى قوله بر كاش فقد اهل هر چه بينه
بذكر در خوش بخت كما قال الله تقا وان من شئ الا يسع بكرة له في دنانير من
 كوكبه التي تسع من بابل بر كاش تسع حوان بت لفظ تسع حوان وصف
 تركيبه والمعنى ليس العذيب على رد الله تقا سجا فقا هذا معلوم بقرينة المثل
 الثاني كد هر خاري به تسعش بان بت الظاهر ان كجري الظلام على ظاهره حلا على
 المبالغة المطلوبة بحسب المقام وصفه الشريعة ان نفس الشوك كسان وكجش
 احتمالا مرعوبان يكون المعنى لكل شوك كسان سجد ومن عكس البيان فقد
 ربح المرجوح وانما ورد لفظ خالان من الصلح الشريعة ان يذكر الاشياء بالنسبة
 كما اذا ذكر العذيب ذكر الورد واذا ذكر الورد ذكر الشوك على ما هو جوازه علم
 البدائع ورسائل الشعراء ومن لم يعرف هذه الصنعة قال وانما ورد لفظ خالان
 قصدا الى ذكر الرقب مع الجيبية **بذكر** واحد **بذكر** كج از ملوك مدت
 هر ش سپري بغمقى السين الملهة والبهاء الفارسى وبالياء الاصل بعد الراء
 قام **بذكر** **بذكر** كج سپري كج ران جمان ذكر زيشن كلك كدم كج
 سپري وقام مقامى نداشت اي لم يكن له ان يقوم مقامه السلطة وصيت
 كد كج با عافان اي بعد مودة سواء وقع مودة اليوم او الليلة او العذ قبل قدم
 احد ومن قال يني در صبا كج شب كج ملك موده مشد فقه قيد من غير دليل
 خستين بضمين يني اول كد از در شهر اي من باب اندر اي يدرخل تاج شاه

بالياء

بالياء **بذكر** او يا بالنسبة بر سر و يني بذكر يني صيغة امر حاضر من نهادن
 و تقويض مملكت بدو كنيذ بغم الملك وكسر النون جمع امر اي ان تقا اول كج
 كد از در شهر و را يدي دخل من باب البلدة كذا في بياض الوحدة بود كد در هر
 لقمه لقمه از د و خني و خرقه بر خرقه و خني اي كان فقير متاحيا ار كان دولت
 واعيان حضرت وصيت ملك بكر الدم را كج او ر د ملك بغم الميم و خزان
 جمع خزيمة بدو از را يني داشتند در و يني مدية مملكت را يني بثلث سواكن من
 من را يني تا بعضه از امر اي دولت كد دن بالكتاب الفارسى بغمى العنق از
 طاعت او بجا يني ذاي بغوا عليه و ملوك ديار هر طرف بمنارعت بر خاستند
 اي قاموا و بمقاومت بشكر آراستند فوق الهرج والمهرج الملك في الجبل
 سپاه و رعيت بهم بختيار بر آخذند والمعنى بالنسبة كج و مشد و قد يراد به العقب
 ٣ اشطط الباطن و هو ليس براد حنا و من لم يعرف المعنى قال شرحه بضم
 واقفوا و بر خني اي بعضه از بلاد بكر الباء جمع بلد بفتحين بغمى المدنية از قبضه
 تصرف او بدر رفت اي خرج در و يني از يني واقعه خمسة خاطر هر يدي سم قلبه
 تا كج از د وستان قد كيش كد در حالت در و يني قوين او بود از مسو بازا آمد
 الى تلك البلدة او را در چنان مرتبه ديده كفت منت صا ترا عروجل هذه العبارة
 عين العبارة التي افصح بها الكتاب كج بخت بلذت يا وري بالياء **بذكر** كرو اي
 اعاك الجدا لا عرجت حيرك ملكا و اقبال رهبري و دل دولك تا كج بغمى **بذكر** بر مشد
 الملك الفارسى وبالياء الخطاب از خار و خارت از پای بر آي خني و يني بايه
 اي مرتبه رسيد ان مع العبر **بذكر** **بذكر** كج عن رسول الله صلى الله عليه
 وسلم ان خرج الى اصحاب ذات يوم و ما مشد و هو يني في يقول لن يغيب عني

بذكر و مشد و مشد
 بذكر و مشد و مشد
 بذكر و مشد و مشد

دستراقم بالاموال ثبات و اغترارم بالذوق الغانية و زود ما ندي و معزولي
 وقت العز و العزل در دل پیش دوستان دارند فاحشه من هذه الحكاية ان
 الواقع الطلاب الآخرة ان لا يطلبوا المصاحبة مع اهل الدنيا بل ينبغي ان يكون
 الامر بالعكس **حكاية** ابو هريرة رضى الله عنه كنية رجل من الصحابة رضى الله عنهم
 اجمعين وكان اسمه في الجاهلية عبد الشمس و عمره في الاسلام عبد الرحمن و
 كنيته اذ كانت له امرأة صغيرة يكلها و رآه النبي صلى الله عليه وسلم فقال انت ابو هريرة
 فاشترى هذه الكنية و كان يحب ان يدرى بها لبركه بلفظ النبي صلى الله عليه وسلم
 و كان اخذ الناس ببركة دعائه عليه السلام و قد روي عنه عليه الصلاة والسلام
 خمسة آلاف و ثمانمائة و سبعين حديثا و مات باطنية سنة سبع و خمسين و
 هو ابن ثمان و سبعين سنة و كان في حجة النبي صلى الله عليه وسلم يوم اطلبه كما قال
 بر روز بخدمت محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم آمدی بیا حکایتی گفت یا ابا هريرة
 ز رتی بقم الزاء و سکون الراء امر من زار زیارة قبا بکسر العین و هو ان یاتی یوما
 دون یوم و قبل ان یزور کل سبع مرة و قبل تقبیل الحائط مطلقا و ذلك اما
 یتحقق بان لا یاتی کل یوم تزود مضارع معلوم مجزوم ان جواب الامر صا غیر
 یخبر هر روز میا تا محبت زیاده کرد و تفسیر المظاہیر با خیار الوجه الاخیر من
 الاخاویل صاحب دیه را گفت بدین حوزة بالباء المصدرة که افتاب است ای اما
 حسن فائق قبل هذه المقدمة یز مسلمة لا یس للشمس من اسباب الحسن سوس
 انور ششده ایم ای ما سمعنا که کسی او را دوست گرفته است ای آنکه محبوبا و مشوق
 آورده ایم عشقه گفت فاعلم غیر صاحب دل از برای آنکه هر روز می توان دید مکرر
 در مستان و الشاء که محب است و محبوب **حکایت** بدیدار مردم شدن بعضی رفیق

یجب

یجب نیست خان زیارة مستحب و لیکن نه چندانکه گویند بس ای الاثر مذموم فاما
 کثرة المشاهدة فوجب قلة العرة اگرچه پیشتر را طاعت کنی اما ولی ترک العقید
 لیذهب السامع لیذهب و من فیده بتقصیر خدمت و متابعت هو او هو
 فقد عصى العام من غیر مخصص و اعلم ان جواب الشرط محذوف ای معذور طاعت
 بنایستندون ذکر **حکایت** یکی را از بزرگان بادشاهت در شکم ای غیظ
 بچیدن گرفت و توجه الی الخروج و طاقت ضبط آن نداشت ای لم یقدر علی ضبط
 لی اختیار از وی صادر شد ای وقوع الضمانة گفت ای دوستان ما در آنچه
 کردم اختیار نمود و بزه ای ذنب بر من ننوشتند لان الاثب انما یكون الاثبا
 الافتیاری و راجحة بمن رسیب شما نیز بگویم معذور در ادب **حکایت** شکم زدن
 بادست ای خردمند و ذاممقر نادر هیچ عاقل با دور بدای لا یحب جوباد
 اندر شکم بچد خو هل بالترکی اشتغال و یرضی بخرج که با داند شکم بارت بدول
 بذکام صحیح و ان کان في صورة الزل **حکایت** حریف ترش رویی نام از کلام ای الهاب
 الذ هو عبوس الوجه و غیر الموافق چو حواهد شدن اذ اراد الذهاب و ت پیشتر
 ای لا تمسح من الذهاب مناسبتی بذه بالباب ان مسحة العیب و التقی غایب
 سماعه شین و قبول لغد من اخلاق الصوفیة **حکایت** بدامن عیب رندان
 پوش زاید لباس زید پوشیدن چه کار است **حکایت** روي ان الحاتم الامم
 قدس سره لم یکن اصم و لما تزوج امرأة باشر المصاحبة ليلة الزفاف و وقع منها
 الضراط فاختار فانه من فقه الصم لئلا تسعی منه المرأة و عاش معها سنین
 کثیرة فاعلمنا کالذی فیهم صمم شدید و لهذا اشتبه بالاصم فاذا عرفت الحققة و الحصة
 فلو تنقلت الی ما قبل الظاهر ان بدایس من هذا الكتاب بل جمعت من بعض المحققین

فخری که در کتاب
 فی الامور الدنیویة
 از مولانا ابوالحسن علی

آید قریب
 از مولانا ابوالحسن علی

ان قال اني راست بده الحكاية رسالة الشيخ الهذلي ان الطائفة فالحقا بعض
اناس من هذه الكتاب انتم ان كون هذه الحكاية مكتوبة في رسالة الهذلي والحق
لا ينافي امراد كما به هذا بل اكثر ايمان وكتابة ما وقع بعض مؤلفات كما صرح به
من جامعة خورشيد ورواستن به از جامعة عاريت خواستن وكون هذه الحكاية من
الهذليان لا ينافي ان ياخذ العقلاء من الشرح كما قال **مكون** من امر بازيه حريه كونه
كثيره وحب خوش ووجود هذه الحكاية في النسخ القديمة يدل على ان المصنف الحقايق
الكتاب وذا الهزل النسخ ليس عيب واثباته كما بعض النسخين استحياء من ليس
بعض كما قال الله تعالى ان الله لا يستحي ان يعزب مثله مما يحشون عاقلوه واليه وقال
المؤمنون الرومي **بيت** من بيت شمس اقليم است **بيت** من هزل نيت تعليم
حكايت از صحبت يار و مشفق قد عرفت بيان ملائقي پديد آمده بود اي و قوفي
قلبي انك از من سر در ميان **الطيف** قدس نهادم و تركت الانس مع اونس با حيا
النس كرفتم تا وقتي بياي الوحدة طرف كه هم قيدي فرك شدم و در غنق طرايس
هم بلا مشهور من نواحي الشام و ساحل البحر و كان دار الكوفة ذلك الزمان
و في يد الاخر **ما** جهود اثم بكار كن بكسر الكاف الفارسي الطين بداشتند تا يكي از
رويس **كلب** بفتح قين **دينه** كه ساجقه معرفتي ميان ما بود و گذرد و قدم في
طرايس و مراد شناخت اي عرقيه و كفت اي فلان يعنى شيخ سعد اين جماعت
ست و چاه كه دري كفت **بوابه** **هي** كه تخم از مردمان بكوه و بدشت قدس
افز من الناس الى الجبل و الصواء كه از خدائي نبودم بديكري پرداخت **لما** كون
مقارنا مع غير الله تعالى قياس كن كه چه عالم بود درين ساعت و چون كه در طين
نام و دم بيايد ساخت بمعنى ساختن اي لا مني ان امسك جردان

چيز
بر

پاي در زنجير ميش و دوستان اي كون الرجل في السلك هذا صاحب **بيراو** معنا
الايمان و من قال يعنى بفترا في بقيد زانده من عذقه كه هو مادة كه با بكا كان
بالطافين الفارسيين جمع بكاهه ضدا شناه من قال و هو لا يخفى فلم يبينه لان
الاجنبى هذا القريب در دوستان فلما را في هذه الحالة اكبر به هر حالت من دم آورد
بده دينا را از قيد فرنگم خصوص كواي اشترافى بعشرة دنانير و با خود كلب برد
و خري داشت اي كانت در بنت در عقد النكاح من آورد بكاين بالطاف العربى
يلقى عا معين احد هما عقد النكاح و الآخر المهر المهر على ما صرح به في الصحيح العربي
و المراد هنا المعنى الثاني بقية المهر و من لم يعلم التفصيل اعلم ان كل واحد دينار
چون مدته برآ كذا في المعاشرة دختر بدخوي و ستينده روئي يعنى كانت معا
و كذا ما فرمان بود اي غير مطبوعة زبان و داري كردن كفت اي شرف في اطالة
السان و عيش و ماعتن **الشيخ** اي مكر را خلق كفت چنانكه گفته اند
زن بد بكاره انون **الفوق** در سرائي مردنكو باه خافه في السفين هم درين
عالم است در زخ او فان ميتة بصير حجرة جهنم لسه خلعها ز دينار بالياء از قرين بد
ز دينار بدون الباء كلاهما كلمه تنزيه و كذا مير كا قال خواجه حافظ **دل** خرابي
ميكند دل را را كه كنيد آخري دوستان جان ز نهار جان شما و بچي ايضاً **الامان**
كا قال خواجه حافظ **الذكور** از نعل تو كرايم انكشتر ي ز نهار صد ملك سليمانم
در زير نكبن باشند و من قال في بيان المعنى الثاني نقل من صاحب الجروحي **البيت**
بمعنى العدة و بمعنى العصمة ايضاً فخذ اني بعينين قريبين من المعنى الاول صاحب
البحر و الاستدلال بقول الانوري **تا** حشر نكس نشود آفتاب اكون آيد بجز
سايه عدلت بر نهار و بقوله ايضاً **دامن** عمر تو از گرد اجل در عصمت پايه

جاءه فورا سبب فلک در زمانه لا یصح لانها بمعنی الامان الذي ذكرناه فاقبل وقتنا
امر حاضر من الوقایة بمعنی الحفظ ربنا مقصوب لانه متاد مصروف حذف حرف تناد
اي يارب عذاب النار نصب على نزع الخافض آي من عذاب النار و هذا المصطلح اقتباس
من آية سورة البقرة اولها ومن الناس من يقول ربنا آتانا الدنيا وماله في
الآخرة من خلاق ومنهم من يقول ربنا آتانا الدنيا حسنة وفي الآخرة حسنة و
قنا عذاب النار وفي الآية وجوه والاشتباه بالمقام ما روي عن علي رضي الله عنه من
ان الحسن في الدنيا المدة الصالحة وفي الآخرة الكرامة وعذاب النار المدة السوءة
باري ايمرة زبان تعنت بمعنی طلب الدلالة وراز كره و ميكنت مخاطبة الى نو
ان شخص سبيته كدور من تارة فريد فيك بدو دینار خزیده فلما عاتبه كتم على
بدو دینار باز فريد و بعد دینار و هو المثل المثل بدت تو كرفار كرد فاني لو
طاعتك يلزم اداء ما تدینار و لا فقد عليه قائل ما فعل بابوك احسان و آخرها
فعل اساءة **س** شنیدم كوسفندی را قدمیانه بزرگي مرهون رهانیدم
ماض من رهانیدن فاعله غیر بزرگي و مفعوله كوسفندی از دهان و دت
كركي بیاة الوحدة فاعله كوسفندی و بزرگي شباهت كارد بالظايف الفارسی
و ثلث سوالن بمعنی السكين بر حلقش بمالید كینكجه روان كوسفندی از دي
بنالید و قال بسان احوال كه از چكال كركم در بودي و خلعتی من تحریقه
وا هلاك اياي چو دیدم عاقبت كركم تو بودي فكذا حال بیک اطلقني من جسام
الافرنج و قید بقیودك **س** یكي از بادشاهان عابدی را پر سیده و كان
ذلك العابد اهل عیال كه اوقات عزیزت چو ن میگذرد ای كيف نرفت ای
العابد همه شب در مناجات و سحر و دعا حاجات و هم روز در مناجات

کافی

ای افرنج الكونج و تحصیل نفقة العیال هذا هو المعنی و السياق يدل عليه و من قال
اخراج الخواطر عن القلب فقد بعد عن معنی اللفظ و المقصود من السياق ملك فرمود
تا وجه كفات و معین دارند من خزانه تا باریك از دل او بر خیزد **س** ای
كرفار ای اسیر و پای بند یكي لمعین احدی بالتركي یا لونه و الآخر بالتركي یا فی
یا علو و هذا هو المراد فکانه عطف تقیید لقوله كرفار و الدال مكسورة لافاضة الى قوله
عیال قد مر بیان ذكر ان اذكي مبند خیال فان الحاطرة تغلبك كما قال غم فزید و
بارجامه ای حمل الثوب و خوت بسكون الاول و بمعنی الزاد عطف على جامه بازت
آرد ای بر جعك زسیه در حكومت ای منه قاله فی ترا الصالح الملكوت من الملك
كالهویت من الرهبة هم روز اتفاق می سازم و الوی كرشب باصفا پردازم
ای اخطا لمع شب حرف الطرف مقدر چو عقد غازی بنم في الخلوه چه خورد باعداد
فوزند ای یكاجنی هذه الحاطرة **س** یكي از متعبان شام در پیشه سالها
عبادت كرده بیاء الحكایة و برك در زمان خور دی بادشاه ان طرف بكم
زیارت یزدك اورخت فلما وقع الملاقاة كفت اركم صلت یمنی در شهر
از برای تو معافی بسازیم حتی یمنی كه فاعت عبادت ازین به میسر شود و لك
و دیگران بركت انفاست ما ایمن كاهانك مستقیمی شوند ینفخون بها
و بر اعمال ملج سما اقد كند زاهد این سخن را قبول كرد اذ فروع العبادة انما
یكون في الخلوه و العزلة و القلة اركان دولت كفتن لئلا یهدیا بتخاطر ملك الاول
رعایة خاطر الملك حصلت آن است كه چند روز بشهر در آئی اركضائی وقت غزینا
المراد ذلك الزاد و صیغه الجمع از صحت اغیار كدورت یزید ای الكدر
اختیار بایه است ای لك ان ترجع الى هذا المكان آورده اند انكایة كه عابد بشهر

تغییر كفت

در آنکه بستان سرای خاص ملک را بلاضافة الزماني او بر حاشيت اي احضروا
 واما مقامی دیگر شاه و صف بستان سرای و در آن است لفظ است با مله
 مقصود من است با بایا و هو اسم مصدر مصدره است بستان و بمعنی لکيل الفار
 مانند کوزه مشک است و کجی صیغه امر بمعنی اسودن و يستعمل وصفه ترکیباً لکانه
 کن فيه **ب** کل سرخش افیروز را معنی آنست که مقام جو عارض جوانان و العوا
 و الطافه سببش همی زلف محبوبان و الراحه و الطراوة و همچنان مع کون کک
 از تفسیر بقیه النون لفظ خارج بمعنی الخوف بر و عجز و هو بر و معروف یعرف
 اناس تحت الصبی و العجز و من قال وهو بر و محققش زمان سیر یکنون و بیا
 من اهان قوم العلقی الی الروم فقد اتی بشیء لاجابة الیه و المخرج الی البیان
 ان یقله ذکر العجز و طفل و ایه صفة بدیعة شیه با ضرده طفل و ایه هو و
 یعنی ان و رده الامح و سببه الطریقه و الطافه کانه طفل طرلم یشرک اللبن بعد
افانین جمع افان جمع خلق بعقبتین غصن الشجر فجمع الجمع مرفوع
 الابتداء علیها جلتار بکون اللام بالفاکسیه کذا و الجملة الظرفیه اعنی علیها
 جلتار صفة افانین علققت ماضی مجزول من العلقیق بالترکی اصلق بالشجر الاظهر
 متعلق بالفعل المذکور ماضی مرفوع عانده قائم مقام الفاعل و الجملة الفعلیه مرفوعة
 المحل علیها انما خبر المبتدأ اعنی قوله افانین ملک در حال ای علی الخور یعنی حین مجيء
 الزاهد الی المقام المذکور و کنیزک حوزب کو پیشش و استاد **ازین** یعنی
 ان تلك الجارية كانت ودا من طافقة یقره کل واحد منها میده پاره عابد و بیه
 و صف ترکیب ملائک صورت طاروس زبیه بمعنی الزینة که بعد از دیدنش
 صورت نه بزد و موهون و جو و پارسایان را تشکیب بکشدین بمعنی الصبر و ایاء

جفتار
 بکسر کاف
 تار
 بکسر کاف

للوحدة و هو قاعل ببنده و همچنان ای کار سال الجارية در عیش غلامی بیاء
 الوحدة یدیع الجمال ای عجب الحسن لطیف الاعتدال و الخلق و الخلق **هک**
 الناس حوله صیغه الظرفیه عطفت اتمیز عن نسبة هک الی فاعله و هو مبتدأ
 سابق جزه و الجملة الاسمية حالیه یرى ماضی مجزول من الاراء و هو مع التفتیر
 المستتر فیه الرابع الی قوله سابق مرفوعة المحل بالصفة سابق و لا یستقی مضارع
 منفي معلوم من الاشياء عا و زن لا یرى عطفت عا قوله یرى و مفعوله محذوف و لا یستقی
 الشراب و من فعلن الفعل الاول معلوما و الثاني من المیز و قال و حذف مفعول الفاعلین
 لا یستقام مع قیام التوت ای هو سابق یرى و لا یستقیم الشراب فحذف و یدیه از
 دیدنش کشیده سیر ای لا تشبع العین من رؤیته همچنان کزابت مستقی بقیه الفا
 الماء العذب و مستقی بکسر الفاف من بعد من الاستعفاء فانه لا یشرع من الماء و
 الحال لا یضرب عابده لانه لا یزید و کرفت و کسوت لطیف بوشیدن ای شرح اکل
 الطعام اللذی و بسبب الباس لطیف کامرة اول الکامنة الاولى و قول الکلم ملک را
 و شام و اذن کرفت و سقا کفلق و من قال هکذا یعنی عادت کرفت فقد استظا و از
 فوا که جمع فاکمة و مشتم لطیف من الشیء الذی لا یلحقه لطیفة حلوات و تلمع الظل
 از لحن و نشر مرتب یا فلق لفظ کرفت مقدر فیه و فیما بعد اعنی قوله در جمال نظام و
 کنیزک نظر کردن فقیه عقله و جسر فیه که ضرر و مذل کفنة انما زلف جوانان را بیزیر
 یا فی عقل است بلاضافة فی اللطفین و کذا فیما بقیه اعنی قوله و دام و زبیرک **ه**
 در سر کار تو کردم ای حرفت بملک دل و دین با همه دانش مع جمیع العلم و زبیرک
 بحقیقت من امر و ز تو و ای الطاهر الی الیاء الخطاب فان جمیع لفظ تو را در کمال
 قوله تو که بادشمنان نظر داری و من ریح کونه للوحدة فقد عقل من استقال الشائع

در سراب شکسته

مشوم
 و زبیرک

به اصل ضلعتا نقش و نگاره خاتم فیروزه قدم برانداختا گو مباش **تأوهت**
 و بکرم باید ای اژدا کان لی عایسد الر مق و اطلب البیر که خوانند ز اهرم شایه ای
 بینقی ان لایسمو نه ز ایداد و نه از معنی است لایق به نظیر ما قبل **شیخ**
 مانی مال امد مرید و مباشش مانی دینار زیر مالک ویدر نیست و من قال
 هت هت هت رابطة بمعنی است و المعنی ناکه مرا چیزی دیگر بر خدا تعالی بایست قدر غل
 عن اللفظ والمعنی اما اوله ان فیه ان فیه است یقتضی معنی اللفظ اعنی ان فیه است
 کل موضع که از اقل در خانه مان هت و اما الثاني فان تقدیر چیزی دیگر جدا
 تقا بایست لایق من السیاق و لا یل علیه لفظ عطا فی این سخن جز مقدم تولد
 بادشاهی را می پیش آید ای وقع در امر هم گفت اگر انجام این حالت بر مردم
 باشد چیزی درم زایدان را به هم بکشد انما کما عرفت القاعدة و اول الکتاب
 بچون حاجتش بر امد ای حاصل مراده و قانی نذرش بجز بستره لازم آمد لاجرم
 یکی را از بندگان خاص کسیه درم بداد تا بزدان قرضه کند ای یوزع الیم
 گویند غلام عاقل و هشیار و چون معانی احدی با لریک الیم ویراد به من لا
 غلظت فیه و الثاني او صلوا الظاهر ان المراد هتاهو المعنی الاول و من لم یعرف
 المعنی قال فی شرحه بضم الباء عطف تفسیر و کل ان لا معنی لهذا اللفظ سواء
 من مستم و چشم تو برابر هشیار بیاد کی شود مست بود فعل بمقتضی اللفظ هت
 روز بگردید با کثافت افکار سیاه من کردید و المراد هتاهو بالترکی و لا یمنق
 و شبانه باز آمد الی خدمت السلطان و در محراب ابرو داد تعظیم الملک و پیش
 ملک نهاد و گفت زایدان را نیافتم گفت ای السلطان این چه حکایت است

آنچه من دادم من مثا هیه الزمان درین شهر چهار صد زایدند گفت ای غلام
 ای خداوند جهان آنکه زاید نیست نمی ستاند از حاجت هم ای التمول و آنکه ستاند
 زاید نیست ملک بخندید و مدحان را گفت چند آنکه مراد حق این طایفه از ایران
 ای العباد و الزمان در ادوات است و اقوال این شیخ دیده و بسکون الخ المجمع و صفت
 ترکیب ای کسب از ادوات است و انکار خود و حق بجانب اوست من کلام الملک
 لا من کلام الحق **مکاتبت** یکی از علماء راسخ را عبارت الملقن اکثر النسخ بهذا الوجه
 و الاظهر علی الاطلاق ما یجری بر سیدند که چگونگی در ثانی وقف ای نه مد و حرمت
 گفت اگر از برای ای لاجل جمعیت خاطر و فایده عبادت می ستاند جلالت فایده
 الرقی و اگر جمیع از بندگان نشیند ای بجهت و لیستون و لیستون الصومعة لاجل خبر
 الوقف و الکلام حرام لان الواقت انما وقفه لیحصل فی ذلک قلوب العباد **ب**
 ثان لفظ را مقدر از برای کتب عبادت گرفته اند صاحبان کتب عبادت بر آنان
 ای لاجل سکون و زادیة العباد و لا لاجل خبر **مکاتبت** در ویش بقای میاء الو
 فیما رسید که صاحب آن بقعه ای موضع شش کیم النفس بود طایفه اهل فضل
 و بوقت ای جماعت من اصحاب کمال در محبت او بودند ای کانون حاضرین بجله
 هر یک بزرگ بفتح الباء و کسر الهمزة للوحدة و سکون الزاء المجمع بمعنی طیفه فتولد
 و لطیفه عطف تفسیر چنانکه رسم ظریفان باشد جمله مقترضه می گفته در ویش
 راه بیابان قطع کرده بود و مانده شده و چیزی نخورده یکی از ان میان ای و
 من اهل المجلس بطریق انب و گفت ترا هم چیزی بایست بگفت بگفت که گفت
 مراد در ویش جواب داد که ما چون دیگران فضل و بلاغت نیست حتی قدر خط
 اعلام الکثیر البلیغ و چیزی نخورده ام و لیس لیا معلوما کثیره بیک پست از من

راست بر سر کتب

کتاب نفس
برند
نمود

فما كنت كنه حكمان بر غبت و ارادت گفتند بگو گفت **من** کرسنه در برابر
ای نه مقابلی سؤفة نان قوله من کرسنه مبتدا و قوله سؤفة نان مبتدا ثان
و قوله در برابر خبر مقدمه و هذه الجمل الاسمية موقع الحال حال کون
سؤفة انجزه مقابلی و لا اقدر على الاكل منه همچون عزم العرب من لا زوج له
بر در حرام زمان فانه ينظر من بعيد ولا يعتقد على الواقعة و هذا المصراع خبر المبتدا
الاول همه ای جمع الحاضرين يدنو سؤفة پیش آوردند ای فموا من کلامه و جمل
صلب دعوت گفت ای یار ز مانی بیا الوحدة توقع کن که پرستار نام جمع
پرستار یعنی الجارية و المیم التکم کوفته لفظ جاده مشترک في الفارسی و التری
اسم الطعام مخصوص من التیم بعد التوقع الترقیق باجراء السکین علیها کثیرة
می سازند در ویش سر بر آورد و کوفت **کوفت** بر سؤفة من کو مباشر
قد بر بانه قریب کوفت بانه اسم مفعول من کوفت بمعنی التوقع و اراد به
اذ وقع علیه لام السؤفة لان فی ای انجز المفض بلا ادم کوفت است
ویدی گفت پیری با بیا الوحدة فیما چکم که از خلاقی بر زمت اندک قدر ابیا
في نظاره از بسیاری لغز از بمعنی من الاجلیة و الیا مصدریه که بر یار تم هی
آیند و او قات عزیز مرا از نزد ایشان ای من مجینم و ذاکم تشویش اصل
می شود گفت فاعله ضمیر پیر هر چه بر آید به معنی هر که مجازاً فان استعماله غیر ذی
التعقل مثل تل لا مضمضیه در ویش اند ای الذین یزورونک من الفقهاء
ایشان را و ای بده لیکو توا مدیونین فله یحشون خوفا من مطالبة الذین و استیاء
عدم ادائه **روایت** روی من قیس بن سعد بن عبادة الخزرجی رحمه الله تعالی
وقتا ولم یعبده احد من بلده فسأل عن ذلک فقیل انتم یستحیون من عبادک

کرسنه در برابر

کوفت

لک عظیم

لک عظیم دیوتا فقال لا غیره حال کحول بین و بین احوالنا فاما الذی فی البلد اما
من کان لنا علی حق فقد و جناه له و قبل و یب اکثر من ماتی الف درهم و هر
تو نگارند ای الذین یزورونک من الاغنیاء از ایشان چیزی بخواه که دیگر کرد بکسر
الکاف الفارسی و بکسر الدال لافقة الی قوله تو کردند بفتح ای لایحیون ک
لعدم ادائهم صفا و الخوف بذال لال الیک **ک** کلا پیشرو و هذا وصف ترکیبی
من رفیق یعنی مقدم لشکرا سلام شود و فی بعض النسخ بود بفتح الواو کا قرار بیم
توقع ای من خوف السؤل برود مضارع من رفیق و المراد ان یفوت ما در بسکون
الراء حرف ظرف استقل بمعنی الباء جین اعلی ان لفظ جین کنی لمعان الاول اسم
بلدة یعقبة تعریبه صین و قد یطلق على جمیع المملکة و انما فی بمعنی المستقیم و انما
بمعنی المعوج و الراء امر من جیدن و قد یستعمل صفة تجزعق جین و المراد هنا هو
الاول بهذا تعلقت من استاذی و سمعت بعض الناس یقولون بکسر الراء و اختاره
الاک نقضی شرح الکتاب و قال ای بابه و اراد به هدوده و لا یخلف بعده **ک**
فقیهی پدر را کوفت ای قال فقیه لایبیه هر ازین سخنان بکسر النون لافضا فی
قوله دلاویز و هو وصف ترکیبی صفة لقوله سخنان فاضافة من قیل فاضافة
الموصوف الی صفة و هو ای قوله دلاویز بکسر الراء لافضا الی قوله متکلمان هذا هو
التحقیق فی حل التریب و من قال و هذا الجمع المركب من الموصوف و الصفة ای قوله
سخنان دلاویز مضاف الی قوله متکلمان فقد از کتب تکلفا خارجا عن القاعدة کما
لا یخفى در من اثر نمیکند بعلت آنکه غی بینم ایشان را کردار بکسر الکاف العربی بمعنی
العمل المعتاد الذی یفعل المرء موافق گفتار ای انی لا ارى لهم فعلا و علایا وافق قوله لم
ک ترک دنیا هر دم آموزند ای یعلمون الناس ترک الدنیا خویشین بسیم و

بیشتر
بکسر النون

کرسنه در برابر

لله

غدا اذ وزد اي يكسبوننا ولا يعجلون بما علموه الناس عالمي بكسر اللام وباء الوحدة
را كفت بائس فخطاي لا قول بلا عمل جوت يكون يد اي يحكم ويعطى كبري اي
لا يثر اندر كس في احد لان كلمة اذ ظرف بمعنى في عالم جرح قلب بكر الغراب
ومن قال لا يثر في قلب احد فكلما ظن انه بمحنة اندرون **رواية** صلي عليه
عليه السلام قال قلتموا اما يخزي فاني رايت في نفسي انه ليس في قوم
افضل منه فخطوبى لعالم عرف نفسه وزاده العلم خوفا لا خيلاء فذلك الصديق
يستشفي بانفاسه عالم الكس بوجه الوعد به كذا اي لا يعمل عملا قبيحا بكونه
بخلق ومحمد ينبغي ان يرفع الحياء رعاية القافية كذا اي ليس لعالم من يقول
لناس ولا يعمل خوفا نفسه هذا هو معنى هذا المصراع ومن قال لا يفعل ذلك العلم
نفسه بما يقول للخلق لم يات اللفظ **حكايت** قال عالم غارة الدنيا باربعة اشياء
احدا عالم يعمل بعلمه وثانيا ما جاهل يستنكف من التعلم وثالثا غني لا يترك
حق الله تعالى ورابعا فقير لا يبيع الاخرة بالدنيا قال الله تعالى اتاكمون النكاح
بالبر وتنسون انفسكم تتركونها من البر كالمسيات **عالم** كذا في عالم
العربية وصفت تركيبة مركب من لفظ كالم بمعنى المراد وان بمعنى رائحة والباء
مصدرية وكذا قوله من پروي كذا اي يربى بغيره بدو بكثرة الاكل او خلوته
لم يست بضم الحاء الفارسية اي هو نفسه ضال من الطريق كراهية بايا
المقصود كذا لم يهد الى سواء السبيل **حكايت** صفة الرواية ان اكل المجنونة
كان يشبه اكل الطير فله **ع** وغيره في يامر الناس بالحق طيب يدا الناس
وهو مريض بدر كفت في جواب اية الفقيه اي يسر بغيره من خيال بالال
نشايد اي لا ينبغي روى از تربيت باصحاب بر تافق اي الاعراض من تربيتهم

وراه بطالت كرفقن ودر طلب عالم مقصود اي لا ينبغي ان تطلب عالما مقصودا ولا كفا
ولا تسمع العلم من غيره وبهذا انما تعلم محروم ما ندن بل الاقرب ان تسمع العلم من
كل عالم علما بقيل الطرالى ما قال ولا تنظر الى من قال هجرنا بيناى كذا ينبغي بقاء الوحدة
فيما قد وصل بفتح الواو والحاء المعطاة الطين الراجح افتاد وكفت اي مسلمانان
بر راه من داريد كانه يريد ان يريه الطريق زنى فاجره بشيخ وكفت توكيد
نه ينبغي كبر اخ چه ينبغي والمقصود من التمثيل ان العلم مبراه وانت كالا على لا تراه
فكيف تمثلي به ومن يفهم كذا في يعلم ارتباط هذا الكلام بما قبله ومن قال لا ينبغي
عليك ان ارتباط هذا الكلام بما قبله ليس بواضح فان التشبيه الذي ذكره بقوله هجر
نا بيناى في لا يجوز عن تحلف كالا يخفى عن الذوق السليم ينبغي ان يقره شأنه بكونه
جرحا لانه بينه كبر اخ چه بينه كالا يخفى عن الذوق السليم هين مجلس وعلم كلية بضم
الحاء الفارسية والباء العربية كذا لعينين احدهما الدكان والاخر بالتركي الامم
وقد يطلق على كل بيت ضعيف البناء والمراد هنا هو الاول بزاز است لانه انما
تافقي ند في بضا عتة نسايا اي لا تأخذ المتاع بلا مشن وانما ناداوتي بياوس
بما كخطب سعادة الياء كالا في شري بضمين والياء كالا في شري **ع** كفت عالم
بكسر الاء للاضاحة وبذا من قبيل اضافة المصدر الى فاعله لان لفظ كفت بمعنى
كفتن يكون شجان بشو المراد به القول ورمنا بفتح الزن مضاف من ماستن
او ما يدين بالتركي كذا مك او من ما ندن بالتركي فالملق بكفتش كذا مر بيا
باطلت كذا كوكوب موقول القول هو المصراع ايا خفت اي نام را خفت ايا نام
آخر كي كذا يدا اي لعالم الغير العامل كالا ثم فلا يفيد النائم الاخر ايا كاهل وهذا القول
باطل لان الله تعالى قد يبدع غيره بقول قاهر كالا ينبغي ان الله عليه السلام ان الله تعالى يبدع

از روي
بروي

هذا الدين بالرجل الفاجر اعلم ان المراد بقول الله تعالى مدبر هو الحكيم الشئ وهذا المصراع الذي
حكم الله بطلانه اعني خفة راحة كي كنه سبيل كلامه اول هذا المصراع في كلامه
عالمت خفة راحة خفة وذا بيت من قصيدة مروا به كبره داند كوش اي
يستمع ويقبل وروشتت بوجه المنة مذبذب وار فالتصا الصادرة من العالم الغير
العامل ليس ياد من المكتوب على الجدار **صاحب** صاحبى بدرسه آمد تفصيل العلم
وذا نقاه و ترك التصوف كما قال بشكت عديجت اهل طريق را فلي فعل كذا
كلم ميان عالم و عابد چه فرق بود يعني ما حجة رحمان العالم على العابد تا اختيار كرس
ازان اي من فرق العباد اين وبق را علما كفت فاعلم غير صاحبك ان اي عالم
كليم خویش بدر ميكنه اي بخرجه راجع خفقه مقصود راحة وين جرم ميكنه كبريد
غريق را للتخلص **روايت** قال بعض اهل المعرفة حيوة البدن بالروح وحيوة الروح
بالقلب وحيوة القلب بالعقل وحيوة العقل بالعلم **حكايت** يكي بر سر راهي مت
خفته بود و زمانم بگر ازاء اخلاص را ز دست رفته كناية عن غيبة سر
عابدي بر سر او گذر كرد و در حالت مستغرق او بفتح اباء نظر لاحاجة الى كتابه ففقه
كرو حنا لم عرفت وارا جوان سر بر او داي رفق راسه و كفت واذا مودا باللق
مروا كراما اللغو ما ينفذ ان يلقي ويلطخ من قول و فعل و المنة و الامور و ابعاد
المرن بالاعو مودا معرطين مكر من الغنى عن التوقف عليهم معهم **ص** اذا
رايت اثما ففعل من اثم كني بترادف حيل من الحيل بالسر وهو الاناة فالكليم
لا يكره الغضب بسببه و يا من **روايت** تعوي لا تتركها لتقيد اخلافة الذين قال
الله تعالى من انهم ما قال **ص** كتاب نير من تافق اي لا ترجع اي يارس
ور ايد روي از كشكاري العباد ببحث اشدكي اسم فاعل من يمشون و اياه الله

بدرسه
بدرسه
بدرسه

يا من تقيد تعوي لم لا تترك كرمنا
بدرسه
بدرسه
بدرسه

عليه و الحاف انما رسيه مصدرية دروي نظر كن اي انظر عليه بالرحم الرحمن ناجو انمردم
اعلم ان لفظ ناجو انمردم يعني السني و لفظ ناجو انمردم يعني الشيعي بكونه اري بالعلم الصالح و من
قال بالعلم السني فحقا خطا به من چون يعني المثل جواهر ان كذا **حكايت** سني
ان رجلا جاء الى بعض السلف بشكاية عن جار له يعمل المعاصي قال له هل نسبت
العلم لا جله قال لا قال ادع الله لا جله سبع نياي فان الله تعالى يوجب عليه فان
فعلت ذلك و لم يت عليه فاعلم انك مشر من **حكايت** في لفظ رندان بافكار
درويش بقاء الوحدة بدرامد اي خردوا و سخاين ناس الفتن و برون و برجا نيدند
ما من من رجا نيدن بجهانك شكايت دش بر طرفيت بر و كفت حسين
صالي رقت و كني ما وقع عليه من الاذى كفت اي شيخ الطريقة اي وزند حرقه
درويشان جامه رخت بر كه درين كسوت كحل بي مرادي كنه مدبر است
نذر و ليش **ص** در ياي خردوان اي الجواهر الوافر نشود تير داي الا بصر كذا
سك است بالقاء الجرف و في بعض النسخ بسيل وهو واحد السيل عارف
كه بر كجرتك بفتح القاء و ضم انون يعني الرقيق و القليل است هنوز بهما لنون
كه كوزت رسد كحل كن اي اصبر على الفقر و اهل اليك كه يعجزون كنه ياك
شوي فان الله تعالى عنيك الحقوي برادر چه عاقبت خاكست اي خيره ترا با خاك
شويش از كنه خاك شوي علا بقوله عند الصلوة و السلام مودا قبول ان مودا **روايت**
قال بعض العلماء ثلث اشياء من افعال الكرام اولها يحبون الاتفاق على المسكين و
المحتاجين و الثانية يكونون العفو لضعفاء المسلمين و الثالثة انوا بفتح و الاحمال عن
الخلق اجمعين **حكايت منظوم** اين حكايت شنيو بگره اشين امر من شنيدين و
يسكن اذا دخل عليه الباء نحو بشو كه در بعد اسم بلد مشهور لقبه مرجع الاولياء

الحسن

بدرسه
بدرسه
بدرسه

بدرسه
بدرسه
بدرسه

برکات

بسم الله الرحمن الرحيم

تبعیت میراث و دیگر ترس

معنی هذا اللفظ و من قال قد مر معناه الیما بجهة خدا فری عا فخره فانه لم یسجد هنا
مکات یکی از صاحبان زور آزمائی الیاء الاول اصلیه و الثانیة لوصة راوید
که بهم برآده فخر معناه ع کلیت یکی از باده شاهان و در شمشه بمعنی رفته و
بر دکان آورده که لعطف التفسیر گفت فاعده ضمیر یکی این را چه حالت است که
گفت ع جواب ظن و شام داده است ای شمشه گفت این فرمایید فخر میانه
حکایت دزدان عرب بر ازرق بتشدید التون سنگ بر میدارد و طاقت با سخن
نمی آرد **لا** سبب یکی بایاء المصدر و دعوی بکسر الیاء لاضافة مردی بده
الیاء کالاهلی بکذا رای اثر کما عاجز ماند حرف مذاته نفس و و میاه صفة نفس
و من لم یعرف المعنی قال صفة عاجز چه مردی چه زنی لا تفاوت است که کنه رحله او
اعراض کرت از دست برآید بقتیر الكلام اگر از دست تو برآید ای او بقتیر دهی بیاه
الوصة شیرین کن بذا هو الجویة مردی آن بایاء المصدر نیست که مشتبه با لظم
الیاء للوصة بیزنی بردهی و لکن اگر خود بر درو بتخفیف الراء مضارع من دریدن
پشتای بکسر الیاء الاصلیة لاضافة بیل ای جمیة الغیل مردست اگر در وی مردی
بالیاء المصدر ای انشیه نیست بنی آدم سرشت اما کس بمفع الطیعة او مانع
بمعنی المصدر الجبول اسرشتن از خاک دارد فان آدم علیه السلام خلق من تراب
اگر خاکی نباشد آدمی نیست فیثقی لانه ان کیون حلیما محملا کالتراب **مکات** روج
ان رجلا شتم الاصف بن قیس و هو یمنیة الطریق علیا قرب من اخی توقف و قال
لشتم ان بنی ع فلیک شیء فعل ص لا یسمع سؤناء اخی شتمک فمجبوک **مکات**
بر یکی را پرسیدند که از خوان صفا گفت کمینه الادنی آنکه ای شخص مراد خاطر باران
بر مصلح خود مقدم دارد و قبل علاوه بذال الروح کلاص غیره حکا گفت اندر برادر کسی

ایمان حق ابرو بخدا و بر سرین
کین کن بیت از دوستان
خالصی شری

از سیرت

که در بر خویش است ای مقید فیه فیه مشتغل بجهان نه برادرست و نه خویش
ای یس باغ و لا قریب **ه** هراه ای رفیق اگر کتاب کند نویست عجب هم تو
نیت لایو افکند دل در کس میندای لا تعلق قلبک الی من که دانسته تو
نیت ای یس قلبه متعلق بک دیگر چون بنود خویش را بجمع التوبه دیاست و
تقوی بکسر الواء استغفار هل لغرس قطع رحم بجمع التوبه جهنا بهتر از مودت
قوی بکسر الیا ایینه یاد دارم که مدبر درین است بر من اعتراض کرده گفت بیان
الاعتراض حق جل و علا در کتاب مجید و قرآن عظیم از قطع رحم نوی کرده است کافال
سورة النور لا یأمن الله الا فضل منکم و السعة ان یؤتی الاولی الثانی و الم یکن
و الم یجرین سبیل الله و بمودت و دوستی و التوبی فرموده و آنچه تو گفته مناقض
آنست گفتیم رد اعتراضه غلط کرده ای موافق قرآن است قال الله تعالی ان ما هذا
ضییر النشیه لله الدین علی ان تشکر بی ما یس لک به علم ای ان تشکر بی ما یس
لک به حقاقتی تشکر بقلیایا فلو تعلموا جواب ان ای فلو تعلموا الدین ذک
فانه لا اطاعه للمخلوق معصیه الخالق **ه** در از خویش ای قریب که بیکانه از خدا
باشد و چون فدای بکسر الیا لا ضافه یک تن بیکای می باشد باشد بالله
حکایت منطوقه پیر مردی بپناه الوحدۃ لطیف و صوف در بغداد مرده و در حشر
را بکش و وزی کوش و در وصف ترکیب و ادای زو جها ایه مردکی بکاف و تصغیر
للتحقیر سنگ دل و صفت ترکیب چنان بکاید فعل ماضی من که بدین فاعله ضمیر مردک
و مفعول لب و خمر قوله چنان معروف الی قوله که خون از و چکیده من چکیدن
با دواوان پر چنان دیدش الضمیر راجع الی و خمر پیش داماد بجمع التوبه رخت
و پر سیرش و قال محاطا الیه کای فرموده این چه دندان است و ای قلبه پنه چند
برادران

فایز

خانی خطاب من خاندان لبش ای شفته البت مذنبان است بقیه الزمره و سکون التو
و فتح الموحدة و الالف و النون و وزن غلثات بجمع التوبه بکسر الیم و المراد به
همنا الجملۃ الذی یوغل مطلقا بمرآت الزاج بکسر الیم التلطف و التامم خطاب
من لک کل من التی السمع و هو شیهید تکلف بالنون انافیه فایسغ الصیغه و هو
المسح من الاستاذة و نحن کتب بالیا الموحدة لم یعرف الملقن این گفتار یعنی ما
گفت بیده الکلیه طسپیل الزاج هزل و هو المراد المحض و الظلام الباطل بکداری آنکه
و جد بکسر الیم فذل القول از و بر داری رفیع و قد یعنی لکن یعنی لک ان تترک شایه
القول من الظلام و تاخذ من النور و الحکمة و اشار الیه بقوله خوی بدو در طبیعتی که شد
ای ممکن مضی الجملۃ طبعه الاستکاف نزود بالاء المهد و الواد بعده مضایع معنی مز
رفیق فاعله ضمیر خوی بدو بوقت مرگ از دست متعلق بقوله نه و دای لا ینیب من
البدال و وقت الموت و اعلم ان العبارة وقعت فی النسخ الصحیح بهذا الوجه و هو المسح
من الاستاذة و من کتب مذ به بالدال و الیا بعده و یکن المعنی بقوله یعنی آن
طبیعت مذ به از دستش آن خوی بدش را که رسوخ یافت است در ویک مکر بوقت
مردن ای لا ینترکه و لا یفارق الا بالموت ثم قال فی بعض النسخ نزد باراء المجلد من
ربین و هو الظاهر الی ولی کلا یخفی علم بقیه الملقن بل لکن الملقن المفسر صحیح **روایت**
کان فی بلدنا رجل کامل معروف بکمال شجاع یقول ان ابناء ابلا و غیره و ان کتابستان
کا ان ابناء التوبی حروف کتاب القدر **حکایت** فقیهی و خرمی داشت بیاء
الوحدۃ فیما بغایت زشت روی و صفت ترکیب که بد زمان رسیده یعنی صارت
مشتهة باه و جهل و نفقت ای مع کونهما موجودین کس بمناسبت او رغبت می
نمود و بقیه و جهل زشت باشد و مشتی بدو بالحرکات الثالث الدال ثوب

در بیان

منسوب الی موضع و در بیان بعضی الی سراج و هو مغرب منبر زیاده الی کم که بود بر و کس
 قدم بیان فی الدیاجه نازیبا بالترکی بر اشقیه که حکم ضرورت با ضرر یعنی اعی
 عقد تراشستند فان الاعرابی قبح و جهلا آورده اند که در آن تاریخ حکمی بر آید
 الطیب جهلا و المعقده الحال فان الحاله باب من الطب و اما افرد بالتدوین کثرة
 مساند لا فوائدی از سرانیه اسم موضع فی الهند بر سید که دیده نایب ان روشن
 کردی ای نفع عیونهم و یجعلها بصیرة فقیه لا یفتن بر آید اما دست الداء الطایف علاج
 کنی کفست برسم که پنا شود ای اصاف ان بصیر بصیرا و و خرم اطلاق و بهر تو
 قبح و جهلا **مطهر** و هو فی الاصطلاح اسم نصف البیت و قد اشترک بعض المصالح بل
 مصراع الیه و بنما میزان بعض المراءه جواز شرفه نصفه قوله زن نایب الی
مطهر کان رجب من قبحه و جهلا بصیر کانی بجهلا و یانها و قالت ذات یوم
 از جهلا الی لو کنت بصیرا لرایت فی حق کالبیره عنقی کالفقه و ذوالغنی
 کالذنب و جهلا کالورد و شفقی کالعل و الیا قوت و اسنانی کالول و لست کالمری
 قال و ان لم یکن لی بامره و لکن عنقی کامل فاکلک لو کنت کالقیت ماز و جهلا
 بصیر منشی **مطهر** بادشاهی کچشم حقارت در طاعت درویشان نظر کردی
 بیا و حکایتی یکی از ایشان بفرامست دریافت ای تعظن و گوشت ای ملک مادرین
 دنیا بکیش بفتح الچم یعنی العکس که تو کمتریم و بعیش ای الحیوة از تو بیشتر
 فراغ قلبنا عن المشاغل کثیرة و برک برابر از کافین ذائقه الموت و
 بقیامت بهتر ما و نه از بزموتون عا ما تعیشون و کثرون عا ما تموتون
 اگر کشور کشای کسرا طاف العربی یعنی الاطعم و کشای بعض الطاف العربی مجموع
 ترکیبیه مثل کادان فی قوله کادانست فی الدنیا و کرد ویش حاجت ندانست

شوی بضم الشین از بزم

مانند

در بیان

فی شدة الفقر دان حال که خوابند این و آن مرد بجهلا مردن نخواهند از جهلان
 پیش با بیا العربی از کفن بر دمی بر دین چو رخت ای الساع از مملکت ای من
 الدیار برست خواهی گدایی با بیا المهدیه خوشتر است از بادشاهی لان من
 کان حملا احف بکون سفه اسمع طاهر درویش جامه نذر بفتح الزاد الفارسی
 و کسره بمعنی الخلق بکسر اللام است و موی سته ده برادر بهر خرد و صیغرت ان دل
 زنده و نفس مرده **مطهر** نه آنکه بر در و حق نشیند ای لیس العویة من تعقد
 عا باب الدعوی از خلقی با کناه المبعی که کوفت کنش ای خالقه بیک بر خیزد
 یقوم بل العویة خفوت ماذ کانه نه یعنی ان یکن صابرا حلیم و کز کوه و غلغل
 آسیا سکنی نه عارفت که از راه سنگ بکسر الماء مواضعه الی قوله سنگ بر خیزد
 بل اعارف هو الذي یرضه بقضاء الله تقاطع طریق درویشان ذکر است مدتها و شکر
 عا لغناء و خدمت و طاعت که فی طریق ماضت است و ایشار و هو بزل یا بکلب
 و قامت ای الکفاه بالقلیل و الرضاء بالعسرة و تو حیدای تقویا کنی و هو شکر
 اقام الاول تو حید الافعال و انشاء تو حید الصفات و انشاک تو حید الذات
 و توکل و هو الاعتماد عا عا الله و الیا س من مافی الی اناس و تسلیم و
 هو الاتقیاد ای اظهار العبودیة و قال اهل التحقيق التوکل برایة و هو فقه المؤمنین
 و التسليم واسطة و هو صفة الاولیاء و التقویة من نایة و هو صفة اخلاص
 و تحمل و هو تخرج المارة من غیر تعب بر کبدین صفتا موصوفت ای متصف
 بهذه الخصال بحقیقت درویش است ای صویغ اگر چه در قباحت ای فی البکاس
 الفارغة لا کسوة الصوفیة اما هرزه کوئی و صفت ترکیبیه و کذا ما عطف علیه
 الافعال الیتمیة یعنی و لی ماز و هو ابرست و هو س با دای من کان صفت کذا

بر کسری ناک

بر بست
فصل

از کرمش

در بیان

فصل کوی
سپهر

وكان كرونا كاشف كرو در مذمت شوم با طلبا و شهبان و زكند و خواب غفلت و
تسليان آفت و كجور و بفتح الا مضارع جرج در ميان آيد و لا يخر من الشبهات
و يكوي هر چه بر زبان آيد و لا يخر من الخرافات رذلت و عيارا كجور و عيار
اي حرف نهاده و المادى محذوف در وقت برهه بفتح عريان از تقوى كبر
الواو و ذبرون فاعل الصالح العج بالضم جامد رياء دارى و العيرة بالباطن پرده هفت
رنگ در كنار اظهار ان كلف در زانده و المعنى لانه كذا الستة المقوشة بسبعة
الوان و لا يخفى ان يكون در معنې الباب و لفظ به مقدار قبله و من على التقرير فقد
خرج المرحوم نو كدر خانه بوريا دارى فاعل بليغ كمالك و وضع الستة المتلوثة و ليس
بينك من غرا الحيرة و المراد تقدير لبس لباس الصوفية رياء **د** ديدم كل نزه
چند دسته هذه الحكاية بطريق التوضيح بر كنيدى بياء الوحدة از كياه بسته ظلال
هكذا كلفم چه بود بفتح آيا كياه ناجز مرمون نادر صوت كل شبيه او نيز حرف معن
كذا في كبر الغرائب و من قال كبر النون يستعمل بمعنى ايضا فلم يعرف معناه بكون
كياه و كفت خاموش اي بكي و قال اسكت صحت كنه ارم و خاموش اي اكرم و كنه
الصحة كنهيت جمال و رنگ و بوم كالورد آفرنده كياه باغ اويم من قبل الاستفهام
التقري من منة صفت كرم و هو الله تعالى پرورده نعت قديم فلما برت نعت
من قبل لا جود رحمة من بعد كرمي هضم و كرمه من مرمون طفت اميرم از خداوند
على ما جرت عادة بالانكشاف مع نادرم قدم بيان البضاعة في الدياحة سر ما يثير
طاعة نادرم حجة اشتهر بآب او جارة كار بنده دانند لانه ارحم الراحمين چون
وسيله ش غمناك بجز رسم است اي عادة مقرر كمالان بخير اى الذين يعقدون
اعتاق العبد آزاد كند بنده پيرونده العباداة معلومة **ص** روى عن النبي

الاشعري

الاشعري رضى الله عنه انه لما دخل مكة الذي مات فيه و قد بلغ سنة ثمانين سنة
ارسل وكيله الى سوق النخاسين ليشترى له عبدا شريفا كنهت يعتقد بوجه
نقا و يعتقد الله تعالى من انادكا قال ابن المطر حلى الله تعالى عليه و لم ان من اعحق الله
احقته بل عظم من عظم من الفار فطلب الوكيل في السوق عبدا مستافلا و احب
يقول له اين بود مثل العبد الشيخ الذي تطلبه لان ما من احد الا وان يعق العبد
البالغ هذا السن فلما ايسر الوكيل جاء اليه و قال و جرت عبدا كبيرا و كل اهل
السوق سقمي بان قال اي مولى و يعق العبد الكبير البالغ هذا السن فقال الوكيل
اي تسع ما يقول و كيلي فاعق عبدك البالغ في ثمانين من المار اى بارضاى هو
بفتح المولى كذا قال صاحب كبر الغرائب و استعمل عليه بشعره لوزي **د** اي بر
اطراف دهر فمانده اي بر اثنائى دهر بارضاى و من قال صله باري خذف ياء
الوزن في الصلح الفارسى بآلف مشتهر كين اخذ العرب الهم معناه الله و
خداى فقد ظن هذا اللفظ اعني بارضاى لفظا كيا ثم قال و في الفصول العادية معن
بارضاى بزرگ هذا لان لفظ بار لفظ فارسى بمعنى بزرگ انتر فقد غفل عما في كبر
الغرائب و هو صلب الامة و هو اولى بالاعتقاد على كلامه و ما ذكره هو المناسب
بالسباق و هو انب بلا عناق كيني اراى و صفت تركيب معنى فز من العالم بر بنده
پر نور و بخت ارم من بخت نودان بمعنى التزم اى ارحم سعدي مثا لى خذف حرف
ثاندا و كعبه رضا كبر اى اسلكه اى مودنا و خدا كبر لفظا لى به بخت بسكون الاء
مبتدا كى جره كه سر بتايد مضارع من تافق بمعنى الاعراض هين زين در متعلق
تو كسر بتايد اى الوض عن باب الله تعالى كدر و كبر بتايد اى لا يحد بابا اخر غير باب
الله تعالى **د** از حكيمى پرسيدند كه از شجاعت و هو مشقة القلب عن اهل

و سخاوت و هو الجود و دام اي انما بهتر است گفت اي الحكيم آنرا كه سخاوت است
 بشيخانت حاجت نيت فاسخاوة اولي منه من كل الوجوه **نوشته** نيت
 اخي كنوب بر كور بجهت اخير هزارم كور بالكاف الفارسي في النطقين كه دست كم بر كه
 باز وى زور بجهت القوة **نوشته** غايد بسكون النون و الدال ما مضى معنى ما مضى
 اي مات و ليك تا با بد بماند ما مضى مثبت من ماذن اي بقي تام بلندش اسم
 ايتا به نيكوي مشهور فاند بالسخاوة مذكور **نوشته** روي عن امه انه متى كان رقيقا
 و ليس ثديا لولم يكن جبهه آخر ميراث الذي اقره زكوة مال به ركن **نوشته** اخيرا كفضل
 كز نفع الاله الملة و سكون الملة شجرة العنب راجع باغبان بير و بصفتين الفا
 قطعها بشتريه يد الكور كما هو مجرب معلوم فالزكوة نفق صورة و زيادة حقيقة
باب سيم انقاعة بانفع مصدر قنع بفتح من باب علم و قد مر بيان قويا
 و قنع بفتح قنوعا من باب فتح اذا سأل منه قيل العبد حران قنع و الخ عبد
 ان قنع و قيل من باع الخوص بالقتاعة طوق بالقرعة المودة **نوشته** خواصه
 سائل مغرب در صحت بتشديد الفاء عربي برازان حلب ميكفت اي خاوندان
 نعمتيه ايتا لا غنايه اگر شما انصاف بودي و مقضاه اعطاء الزكوة و الصدقة بغير
 سوال و مارا قناعت و بوجبه الصبر على القليل و ترك السؤال رسم سوال آه
 بذه العادة الزجران بر خاسية اي ارتفع و الياء للحكاية في الموضعين **نوشته**
 قناعت تو تكلم كردن بالالف الفارسي اي صبري غنيا كه درائي تو جمع نعمت
 نيت اي انت في شتي جميع نعم ليس و راهك نعمة كز نعم الكاف العربي بفتح
 الزاوية و هو المسجع من الاستانة و الملاق الزاوية على الصبر شافع كما سيجي
 و كحتم ان يكون بفتح الكاف الفارسي بفتح خريسته صبرا اختيار قناعت فانه افاض

مغربي
الشرقي

بر كراجه نيت نيت نيت **نوشته** دوا ميرزاده بودند در مهر كي علم آموخت است
 تعلم العلم و ديكر مال اندوخت اي اكتب ان اشارة الى الذي تعلم العلم علامة
 عمر شد و اين اشارة الى الذي اكتب المال و من وضع لفظ اين مقام ان لم تغير
 او اشارة و العارف بكيفية اشارة عزيز ميراث بفتح الكاف الفارسي مراد
 شد پس اين نون كز بفتح مختار و استعاره رقيقه اي عالم و من لم يعرف الحق
 وضع لفظ فقير مقام فقيه نظر كدي و كفتي من بسلطت رسيدم اي وصلت الى السلطة
 و تو جهن كمالك الاول در مسكنت بماندي كفت اي برادرشك بار بقالی بر من
 است كه ميراث چقا ميراث يا فتم بفتح علم تغيير من المقام و تو ميراث فرعون و
 ثمان و هو وزيره يا فتم و من لم يعرف الحق و صحة المعنى قال رسيد مقام يا فتم بفتح
 ملك مهر **نوشته** من ان مورد كه بد بايم بالنداي اني نعمة ضعيفة يقع الناس اقام
 علي و يلكوني مذكورم كه از نيشم براندازي لاقدرة لي عا اذاه الغيرة قد و جدي
 اكثر النسخ لفظ و ستم مقام نيشم و الالب بالمقام ما اخترناه كما هو مشكرا نيت
 كرايم اي اين اشكر طاهي النعمة كذوري مردم ازاري و صفت تركيب نزارم كانه
 تفسير السابق **نوشته** درويش لا شنيديم كه در آتش فاقه بفتح القوا كما مر في
 سوت حكايه حال ماضية و خرقه بر خرقه في دوخت كما هو عادة الفقراء و تسلف طاهر
 برين نيت ميكرد **نوشته** بنان خشك قناعت كنيم و جامه و لقي طلف على قوله
 نان كه بار نيت خود به كه بار نيت خلق و لفظ باره الموضعين بفتح الحل بك الحاء
 كيه كفتش اي قال قد كذا الفقير چه نشسته كه فلان درين شهر طبع كرم داره و كرم
 عيم ميان كذا مت كذا كان بسنة و بر در بستر الاء و بها نشسته اگر بر صوته حال تو
 مطلع كرده باشي طر عزيزان مت و در كفت ذلك الفقير خاموش كه نه نيت فقر

در سوره و بلند كونه
 و مراد بفتح علم است

كجا
نيت

مردن به حاجت پیش کی بردن که گفت اند **ه** هم رفته بزم الا بالترکی پاره
منه رقع الثوب بالرقع و با قطع دو مختار به الزام کج صبر اتفق العارفون **بنا**
الكتاب على اذ بزم الكاف فذا ما وعدة اتفاقا علم ان الزام الشيء والتزامه الاتفاق
به كبر جامة رقعته وهي حنا واحدة الرقع التي تكتب ببر بكرة الا لاضافة ضوا بجان
اي عظم نوبت بخت نوشتن والمرا دارس الارقة اليم طلب الثوب **مقا**
که با عتوبت ووزج برابرست من جنة التام رفق بجای مردم هم اید و بخت
و به بعض النسخ مردی با یا المصدک بدل مردم **کایت** یکی از ملوک عجم
طیب حاذق ای ماهر را من حذق الصیحة التوکان والعقل فاحمد و من فخره بقوله
بمخاض السناد مطلقا فقد فعل عن المهاراة بجرمت سید المکونین والتقلین محمد مصطفی
صلی الله تعالی علیه وسلم و ستاد سالی چند در دیار عرب بود که من الصیحة رفق الله
بجبرتی پیش و نیامد و معا لقی از وی در کواست لفظ در صد سال که روزی پیش
رسول علیه الصلوة والسلام آمد ذلک الطیب و کله بکسر اناف الفارسی بعنه شکایت
کرد که مرا برای معالجه اصحاب و ستاده اند هیچکس درین مدت ای المدة المديدة
ای کنت فیما بعد الی یارب من العفات کزنا خدمتی بیا الوحدة که بر من بنده عین
ست کجا ارم عبارة عن الاداء رسول علیه الصلوة والسلام و مود که این طافه را
قاعدة هست که تا اشترا غالب نشود چیزی بخورند و هنوز اشتها باقی باشد که دست
از طعام باز دارند گویا نه عن ترک الاکل و من قال هذا فظلم یعرف المتقن حکیم
ای طیب گفت این است موجب تذریست پس ز میان خدمت پیوسید و برفت
س سخن آنکه کند حکیم آغاز ای حکیم یشرع في الكلام في وقت یا سمرانکشت
شوخ لقمه در ازای تناول و لوجه انما له کما الله که زمانا گفتش فضل زاید ای تو

بسیار
طوبه

اخر من عدم کلامه بذایمان المصراع الاول من البست السابق یا زنا نوره نش کجان
آید قرب من الموت من عدم کلامه بذایمان المصراع الثانی لوجرم حکمتش بود اختار
تقدیر الکلام کفارش حکمت بود حکم متوقع عا الاول منوره نش متذریست کرد بار بخت
ثمر حکم متوقع عا الثانی **کایت** یکی تو به بسیار کردی و باز شکسته میاه الحکایه
فیما تالیکی از مشایخ بدو گفت چنین میدانم که بسیار منوره ان عادت داری بیا
الکتاب و قید نفس از موی باریکتر است فسر المصراع قید النفس بقوله یعنی تو به است
برید ذلک الشیخ بقوله قید النفس التوبة **کایت** رومی عن رجل صالح انه قال
ما شئت فطالو عصیت السدا و جمعت بالمعصية ثم شئ المصدا حکایه کلام ذلک الشیخ
و نفس اچیلین بر وی عا بذالوجه تربیه که زنجیر بکسلاند و آید و نسی که ترا بدرد
مضارع من درین **ه** یکی یکی اگر کسی بر وید اشاره الی الذی به و قتل
مری النفس چو پرورده شد ای صاحب بر وید ای احکام
کایت در سیرت کرد مشیر با بجان اسم ملک من ملوک السانیه هذا فی رده
استغفار آید هست که حکیم عرب را پرسید که روزی بیا الوصدة چه مایه طعام
باید خورد و فیہ تنبیه عا انه ینبغي للسلطان ان یطلبوا حفظ الصحة لیسیر تذیر الملک
اذ فکر العلیل علی گفت الطیب صد درم سنگ ای وزنه من الطعام کفایت
میکند گفت ای الملک که کو بر این قدر چه قوت بتشدید الواد و بد حکیم گفت هذا
المقدار یحکک و ما زاد عا ذلک فانت حائل یعنی تقصیر من لکما این قدر ترا برآ
حمیدارد و هر چه برین زیاده کنی حال آتی **ه** خوردن مبدء برای زیستن خبره
و ذکر کردن است عطف علیه تو محققه زیستن از بهر خوردن است **ه**
در ویش خراش طارم صحبت یکدیگر بود مزی و سیاحت کرد مزی قدم میانه

برنگر

اول الباب الثاني ومن بينهنها كماله في ارضها واما ههنا حيث قال
في ارضها كماله في ارضها كماله في ارضها كماله في ارضها كماله في ارضها
عازب يكن ضعيف بود که بهر بخت اياه و در شب افطار کردی بیا به حکایتی ثلثه
مواضع و آن دیگر قوی که روزی بیا به الوحدة طرف سهار و روی قضایا و
بعضی نسخ اتفاقا بر در شهر بیا به الوحدة بهمت جاموس بیا به المصدر
که قار آمدند و هر دو در خانه کردند ای جسم خفیه و درش را بکن کسرا لاف
در آوردند ای بنوا بالطنین بعد دو هفته معلوم شد که یکتا بهند و یکتا ماند
فحقوا الی باب قوی را دیدند مرده و ضعیف جان سلامت برده درین آب
ما ندای اناس حکیم گفت خلاف این عجب بود که آن یکی بسیار خوار و
ترکیبه بود و طاقت بی نوا بی بایا به المصدر اعلم ان لفظ نوا کنی لمعان الاول یعنی
حسن المال و الغناء و الهيئة و الثاني یعنی العکس و الثالث اسم آله الهی و الرابع
کس مقام من مقامات الموسیقی و الخامس یعنی الزهرن کذا به بحر الغرائب و قال
في الصالح الفارسی یعنی النعمة الظاهر ان المراد هو المعنى الاول والاخير و من فسر
بقوله یعنی بی زادی فلم یات معنی من معانیه نداشت ای لم یصبر عا عدم حسن الحال
ولا عدم النعمة هو ک شد و آن دیگری ای الضعیف توفیق دارد و صف ترکیبه
بود ای کان ضابطا لفظ بر عادت خود و صبر کرد و سلامت ماند چو کم
خوردن طبع شد ای اذا کان قلة الاکل طبیعه کسیه ای و حدیج الیافه
چو سختی پیش آید مثل کبکس مع عدم الاکل سهل کبر و یقدر علی الصبر و
تن پرور است ترکیبه اندر فراخی چو تنگی بایا به المصدر فیما بعد از سختی
بمیرد **علامت** یکی از حکما پسرش را زهر کرد از خوردن بسیار و علاج نداشت

جاموس

بقوله کسیر بایا المصدر ای الشیخ مردار بخورد و ای بکمل میضافت ای پدر
کرسکی لفظی بکسر الطاف الفارسی و الیایا بفتح معنی المصدریه ای اجمع بکشد
بقیم الطاف ای بقتل نشینده که ظرفیان گفت اندک بسیری مردن به از ارستکی بردن
گفت ای حکیم اندازد بکشد قال الله تعالی و اشربوا و لا تسرفوا **علامت** که چه خدا
گفت کما و اشربوا و لا تسرفوا **علامت** قال في الکتاب حکایان
فأرون الرشید کان له طیب نفرای عاذق فقال لیل بن الحسین بن واحد لیس
في کتابکم من علم الطب شیء و العلم علمین علم الابدان و علم الادیان فقال له قریب
تعالی طلب کلمة نصف آیه من کتابه قال و ما هی قال قال الله تعالی کما و اشربوا
ولا تسرفوا فقال نفرای و لا یوتر من رسولکم شیء في الطب فقال قریب رسولنا
عنه الله تعالی علیه السلام الطب في الفایسیرة قال و هی قال قوله صلی الله علیه و سلم
المعدة بیت الداء و الحمية راس کل دواء و اعط کل بدن ما عوخته فقال نفرای
ما ترک کتابکم و و نیکم لایوسر طباً **علامت** بچندان بخور کرد و نداشت براید نوبی
المعنی عن کثرة الاکل بچند اندک از ضعف جانت براید نوبی المعنی عن قلة الاکل علی وجه
المبالغة **علامت** با آنکه در وجود طعام است خلافت و هو مسلم ریح او به دفع الواو
فا علیه طعام ای یاقه بالمرض که پیش از قدر بچندین بود دفع الواو ای لو کان زائفا
المقدر لانه کما کشر خوری بکلفت زیان کند و هو مجرب و ریان خشک است از خمر
بل اولم ویر خوری بکلفت کما کشر بود **علامت** مرض رجل عاقل و قال لابنه بطریق
الضعف لا تأکل طعاما مع السكر قال لابن مائکات ما کثیرا حتى اقدر عاذک قال لا
امسک نفک من الطعام ای ان غلب الاستمراء حتى یصیر کل الطعام کالسكر لانه
علامت رنجوری را گفت ای قاتل المرض که دلت چه میخورد گفت آنچه دلم چیزی بخورد

و حق گفت
و کمال گفت

و اسرف آن است
که در کتاب خیر صریح
نموده باشد

بیماری که در دهان است

یعنی اجاب ذک المریض باقی الطلب ان لا یطلب خاطری سنی **معد** چه بکشت
 و شکم یعنی اذا کان المعدة والبلغم منکین در وقت تمام المریض سود ندارد
 اسباب راس ای لا یتفقد کون جمع اسباب المعاش مستقیمه اذا القلب لا یعمل
 ایها فاحصه راس کل عیش هذا الحق هو المناسب بالسیاق ومن قال ویفقد
 کل معالجه مجریه بجزیه صحیحه فحقایق بلام غیر مناسب بالمقام وان تفسیره یقین
 انه اذا حدث مرض فی شخص لا یتفقد علاج اصله و هو البطل باب الطلب کما لا یخفى
نکات بقالی را در می چند بر هو فیان کرد بکسر طاف آمده بود و در حقیقت طافه
 من الصوفیه طعاما مثل الارز و السن من بقالی بجمع درام متعده عاده مسم
 دینار و هر روز بقال مطالبه کردی و سخنای ناخوش کفیه بیاء الحکایه اصحاب
 ای الصوفیان از لغت قدم بیاء خسته خاطر بود و در جز از کل چاره بود و ای
 فتره لا یقدرون عا الداء خاصه فی الزان میان گفت نفس را و عده دادن
 بطعام آسان تر است که بقال را بدرم بکسر الدال بجمع الدرهم **ترک** صان بود
 او بتراسن کا قبال جفای بود بان ای من قبال اقام کا قیل **م** و بیامنه بر کرد
 جان **د** و لا چند انکه چنانچه نیز زد طعام جزب و شیرین سلطین زبان را و در بی
 نیز زد **ب** بختای کوش با طاف الفارسی بجمع العلم مردن به اولی که تقاضای زشت
 قصابان بلاضافه **م** روی ان صانی امرید کان قصاب فعال تعصاب عین
 لمیسمینا فاشتره قال ذک الصالح النیس فی درم قال تعصاب انی اهلک
 قال الصالح النیس روی من امماک قال تعصاب لاممال النفس مرث
 اعجف قال الصالح لا یکنه جسد هذا ان یکون غذا له یدان القیر **نکات** جو نکره
 را در شک تا نار حراجه بیاء الوحده فیها هو انک بافت و السکون رسید یعنی

بقالی
فکانندار

اصحاب حراجه خوفه میت ذالطلب کسی گفتش فلان بازار کان نوش دارو داروی
 عنده دواء نافع لمراسک اگر بخواهی شاید که قدری بفحوق و بیاء الوحده ای مقدار
 بسیار بد و گویند ای بیرون آن بازار کان بخل معروف ای مشهور بود **نکات** کرباج
 نالشی اندر سوره بودی آفتاب و هو ان تا قیامت روز روشن کس ندید بر بختاب
 و نه لا یفقد سوره حقه نظف الشمس جو اندر گفت اگر نوش دارو خواهم لا یکنو عن
 احتمالین و بد یا ندید و اگر بد فو کمال احتمالین آخرین منفعت کند یا کند باری از و توان
 زهر قاتل است **م** هر چه از دوتان بمنست خواسته بفع آگاه اذا اورمیه و رن
 افرو و دی و از جهان کاسیه بیاء الحکایه من کاستن بمعنی انقض مقدیاً و حکیمان
 گفت اند اگر آب حیات مثلش بفحوق یا بروی و نوشد ای لوبیع ما الحیوة مثلما به
 الوجه ای بهک العرش فانما تجرد ای العالم لفظاً و من فتره بالعقل فخر جهل بمعنی
 لفظ و انما که مردن بغیرت به از زنده گانی بدلت **م** اگر صفت خوری بالی المخله
 و اطباء الملعنه از دست خوشه ای الحسن الخلق و العاده به از شیرینی بیاء الوحده
 از دست ترش بضمین روی جوس الوجه فخره خوش خوی و ترش روی و صفت
 تر کب **نکات** یکی از علما خورنده بسیار داشت ای کانت در مرتبه کثیره
 و کفاف اندک شکایت با یکی از بزرگان من اهل الدنیا که حسن ظن بلیغ ای عا
 المبالغه در حق او داشت فاعلمه خیر یکی از بزرگان بگفت فاعلمه یکی از علما قال که
 رجل عیالی کثیره و کفایه قلیل رویی از توقع وی اشاره ای یکی از علما درم کشید
 فاعلمه خیر یکی از بزرگان و تعرض سوال از اهل ادب در نظرش ناپسندیده آمد **م**
 بخت بسکون انما روی ترش کرده حال من خیر مرد و پیش یا مرزب مرهون
 مرد که عیش و روی نیز قدم بیاء الحکایه المنظمه النیه اولما دیدم کل تازه چند و است

شربت با میوه و نباتات
 مشروب بر تاجا که در ملک
 است در شکرستان است
 که آن را نخل و درختان
 میوه و غیره در آن
 است و در آن
 درختان میوه
 و درختان میوه
 و درختان میوه

که آن یکی دلیل بر سیاحت بود بآلایه المقصد فیما او الیاء للوحدة و مشیت بالضم و السكون
 و الیاء للوحدة لا غیر ای مقدار القبضة غنوة یا سترکی او رنگ که آن را بحر القرب و زوار
 و فیه خرواری فی الاصل محل الحار ثم اطلق على الكل مطلقا ای گاه محل کان خالیاء فیه
 اصلیه **هـ** تنزی کرکت ان محنت را تنزی را بدان نباید گشت ای بقصاصه
 چند باشد چو بحر بغداد شل اشین را جمع الی خزان محنت اما ماعل باشد فیه
 آب و من قال اشین فاعل باشد فقد اخطا که ای محنتی غا من یا ماعل المعنی در زیر نظر
 آب و آدمی عطف عا آب بر پشت کنایه عن کونه ذابا بتر چنین شخصی که طریقی
 بغایت آگین از لغت او شنیدی و دان سال نعمت بکران داشت قدمه
 مثل تنگستان را وصف ترکیب بر او بلام القواء سم و زردادی بیاء الحکایه ای که
 یصدق بها علیم و مسافران را سوره نمادی ای کان یطعمهم کوهی درویش که
 از جور فاقه یعنی فقر بیکان آمده بودند و همارا مضطربان ایک دعوت او کردند
 و مشورت بمن آوردند سر از موافقت باز زدیم ای امتعت عن موافقتهم و کفتم
هـ نخل و شیر بکون الیاء نخل و سکه سوره کر سخی سمیر داند غار را
 فی الکف تن بر چارگی و کر سکی و هون بند و دست پیش سخل طارای لاندن
 یوک الی الدلی السؤال کر فیدون شود به نعمت و ملک مرهون بی هنر را به چپکس
 مشمار لا تلقت الیه پریان نفع الیاء الفارسی و النون الحمریه المنقش و تسج فعل
 بمعنی المفعول ای الثوب المنسج المنقش بر تاجا اهل ای عا الجاهل لا جود و طارست
 و هو کل ما یطایه و قد یقه بالیاء و یکتب بر دیوار **هـ** حاتم اسم رجب معروف
 مر با کرم بعض بیاء قبیل بذا الباب طای فی مشوب الی قبیل طای را گفته اند و
 بزرگتر است در جهان دیده یا شفیقه گفت روزی چهل شتر و بان کوه بودم

و بالامه

سبک و سبک

و بالامه عرب بکوشه صحرا بیرون رفتم غار کنی نفع الکاف العربی و وصف ترکیبی و
 الیاء للوحدة را دیدم که پشت تیار خرام آورده ای جمع کفتم بمعانی بالیاء الیه صحت
 الضیافه نزوی که خلقی بر سحاط او کرد بکسر الکاف الفارسی آمده گشت **هـ** هر کسان
 اند علی طیش خورده نفع الیاء منت حاتم طای نبرد قال علی کرم الله تعالی و **هـ** نخل
 البصر من قلیل الجبال احب الی من صفة الرجال یقول الناس لی فی الکس عار
 فعلت العار ذل السؤال من او را بهمت و جو انفرادی برتر از خود دیدم **هـ** کفتم
 موس علیه السلام درویش را دیدار بر هیکل ای من العری برنگ بالیاء
 الفارسی بمعنی الرجل الذی را ای اندر یک کام نمان شده بود کمال فخره گفت فاعلم
 ضمیر درویشی ای موس دعا کن تا خدا تمام الکاف ده قدر بیان الکاف فی الباب
 الاول فی قول الکاف وجه الکاف بتقارین مجری دارند و من بین معناه هناك و **هـ**
 هنا بالعنافة فقد غفل عن ما مضی فکان قال مضی مضی که از بیاضی بیکان آمده ام **هـ**
 علیه السلام دعا کرد تا حق تعالی او را دستکاهی بیاء الوحده دستکاه بمعنی قدرت و **هـ**
 ذکره بالیاء و لم یغرض به و قال بمعنی قدرت و مکنت فقد اهل عن الیمان بل غلغ
 اذ المراد نوع واحد و قطعة من القدرة و بهر حاجت آمد بعد از چند روز باز آمد از
 مناجات و یدش فاعلم ضمیر موس علیه السلام و الضمیر الیاء را جمع الی درویش کر فاعلم
 ای محبوس و خلقی ابنوه بالفتح و السكون بمعنی الکثیر بر و کرده بکسر الکاف
 موس علیه السلام این چه حالتی گفت خمر خورده ای شرب الخمر فان اطلق خود کن
 بمعنی آتش میدن فی اللغة الفارسیه و عربیه یا نخله العجم العربیه سیه الخلق و طای
 معرب بکسر الباء ای یوز نذیمه سکره و معناه الغرغ یا نخله که غوغا کرده و یکی را
 کشته بضم الکاف العربی ای قتل احد الکون قصاص میکنند **هـ** کریمه مسکین اگر بر

بر سحاط
 و سبک و سبک
 و سبک و سبک
 و سبک و سبک

وانشی ای لوکان لاهرة المسکنة جنات تحت بفتی الکاف والجم العریقین العصفور
 از جهان برداشتی بخدا قد بکد الضعیف قدرته فیو ذی الضعفاء کما قال ما جبر
 باشد کدوست قدرت یا بد خلاصه البت السابق بر خیزد دوست عاجزان بر تابد
 مضارع من تافقن یعنی یوزیم موس علیہ السلام بکلت جهان اوزین و صفت ترکی
 اقرار کرد و از سر کجا سرخویش ای من مراد عالمه استغفار قوله تقا و لوبد الله
 الرزق لعباده لیغوا فی الارض بر تواند ای و مقبوله لان الایة نزلت علی نبی علیها السلام
ما اذا خاضک اخاض افعل من الخوض یعنی الشروع و اصله ورود الماء بشیء
 و کلت اما استقنایه فذا بمعنی الذي و اخاض صلت و الجمع جزای شیء الذي
 اخاضک او کلت مامع ذال اسم واحد بمعنی ای شیء من مبتدأ و الجملة الفعلية جزای
 ما اذا عیای شیء اخاضک اجعلک خاضعا یا معروضة الخطر بفتح الخاء و الاشارة
 علی العلوک و يجوز ان یکسر الطاء للفاقية حتی حلت و الجاران یعنی فی و حتی متعلقان
 بقوله اخاضک فلیت القمل لم تطر یقر بفتح الطاء للفاقية الاول و یکسر هاء الاشارة
سفله الطهران کلمة را مقدره چو جاء بالجم العربی اعدوس و زرش ای اذا
 جاء المنصب و الفضة و الذهب الذي سبلی بکسر الهمزة و الهمزة الموحدة
 فیا هم الضرب بالید علی الضعفاء یقول بالترکی سله و من قال الهمزة التي تقرب
 علی وجوه الصبیان عند لاساة في الادب فقلنا سحی ان یقوله محمد سبلی حواید
 بحقیقت سحرش اذ فعل عن لفظ سرائین مثل آخره حکمی زده استقام نگاری
 و المشار الیه هو المفعول الثاني منور همان به که بنابرش برش بد مثل بجم کما ان قوله
 لیت القمل لم تطر العرب بد را عن سيارت و لیکن پسری در است یعنی
 غایب حراره اما ذاتیه او عرضیه فیفره العسل و لهذا یمنع من اكله لا یجد و من

این دو در وصف عالمه استغفار قوله تقا و لوبد الله
 از جهان برداشتی بخدا قد بکد الضعیف قدرته فیو ذی الضعفاء
 باشد کدوست قدرت یا بد خلاصه البت السابق بر خیزد دوست عاجزان بر تابد
 مضارع من تافقن یعنی یوزیم موس علیہ السلام بکلت جهان اوزین و صفت ترکی
 اقرار کرد و از سر کجا سرخویش ای من مراد عالمه استغفار قوله تقا و لوبد الله
 الرزق لعباده لیغوا فی الارض بر تواند ای و مقبوله لان الایة نزلت علی نبی علیها السلام
 ما اذا خاضک اخاض افعل من الخوض یعنی الشروع و اصله ورود الماء بشیء
 و کلت اما استقنایه فذا بمعنی الذي و اخاض صلت و الجمع جزای شیء الذي
 اخاضک او کلت مامع ذال اسم واحد بمعنی ای شیء من مبتدأ و الجملة الفعلية جزای
 ما اذا عیای شیء اخاضک اجعلک خاضعا یا معروضة الخطر بفتح الخاء و الاشارة
 علی العلوک و يجوز ان یکسر الطاء للفاقية حتی حلت و الجاران یعنی فی و حتی متعلقان
 بقوله اخاضک فلیت القمل لم تطر یقر بفتح الطاء للفاقية الاول و یکسر هاء الاشارة
 سفله الطهران کلمة را مقدره چو جاء بالجم العربی اعدوس و زرش ای اذا
 جاء المنصب و الفضة و الذهب الذي سبلی بکسر الهمزة و الهمزة الموحدة
 فیا هم الضرب بالید علی الضعفاء یقول بالترکی سله و من قال الهمزة التي تقرب
 علی وجوه الصبیان عند لاساة في الادب فقلنا سحی ان یقوله محمد سبلی حواید
 بحقیقت سحرش اذ فعل عن لفظ سرائین مثل آخره حکمی زده استقام نگاری
 و المشار الیه هو المفعول الثاني منور همان به که بنابرش برش بد مثل بجم کما ان قوله
 لیت القمل لم تطر العرب بد را عن سيارت و لیکن پسری در است یعنی
 غایب حراره اما ذاتیه او عرضیه فیفره العسل و لهذا یمنع من اكله لا یجد و من

لم یعرف معنی کرمی در است قال یعنی ان ابنه عار المزاج لا یناسبه الحال لعل
انکس که تو انکس نمیکردی ای لا یصیرک فیا او مصطلحیت تو از تو بهتر دانند
کایت اعرابی العرب کل من ولدا سمیع علیہ السلام سواء کان سکناء یا باق
 او امصار او اقرب و قول الجوهری هم سکان هم معاصر غیر من و النسبة الی العربیة
 و اما الاعراب هم سکان البادية خاصة و النسبة الیهم اعرابی فالاعراب یس کنع عرب
 بل هو کم جنس و ایامه لفظ الموحدة و النسبة یعنی واحد من الاعراب را دیدیم
 در حقیقه جوهریان بصره ای غیما هم ادره سو قوم حکایت می کرد که یکی از در
 بیابان ای المعازة راه کم بالعم کرده بودند و از زاد و معنی بلاضافة و اعلم ان الزاد
 طعام یعنی السفر و آتیه لفظ معنی مایه خذ که مع زاد یعنی المعازة فی النبی یعنی از
 جنس زاد هم یا من چیزی مانده بود و المطلق لفظ معنی علی الامر المم و الشیء المکتم
 من المال و الازاد شاع کما یقوله التریکی معنی سو کلمه میر فاذا عرفت المعنی فلابد
 تلقفت الی استعجاب من لم یعرف معنی لفظ معنی و فائدة زیاده و دل
 بر هوک نهادم که تا که مقصور من ناکه یعنی فیاة کلغة ناکان کیسه یا فقم پر
 از مر و از ید ای التو لو بر کران ذوق و شادی و اموش بکنم که چند شتم ای
 ان غایب الیس کندم بریان است و هو بالترکی قادر لکن بغدادی و من قال
 قبل اوقته و هو معروف عند اهل قندهار بکنم معنی الفقه و المعروف فی البلاد ان
 البغیة لغیر ان احلوا اذا ارادوا السفر یحملون الحظمة المشویة فی الیس و الجراب
 لاجل الزاد فی الطريق و الاعراب الواحده لمن ان مانه الیس هو الزاد من الحظمة
 المعبودة و باز فراموش بکنم آن تخنی و نو میدی که معلوم کردم که مر و از است
در بیابان خشک ای غی المعازة الیایسته و ریک رولان ای الزمل الحار

این دو در وصف عالمه استغفار قوله تقا و لوبد الله
 از جهان برداشتی بخدا قد بکد الضعیف قدرته فیو ذی الضعفاء
 باشد کدوست قدرت یا بد خلاصه البت السابق بر خیزد دوست عاجزان بر تابد
 مضارع من تافقن یعنی یوزیم موس علیہ السلام بکلت جهان اوزین و صفت ترکی
 اقرار کرد و از سر کجا سرخویش ای من مراد عالمه استغفار قوله تقا و لوبد الله
 الرزق لعباده لیغوا فی الارض بر تواند ای و مقبوله لان الایة نزلت علی نبی علیها السلام
 ما اذا خاضک اخاض افعل من الخوض یعنی الشروع و اصله ورود الماء بشیء
 و کلت اما استقنایه فذا بمعنی الذي و اخاض صلت و الجمع جزای شیء الذي
 اخاضک او کلت مامع ذال اسم واحد بمعنی ای شیء من مبتدأ و الجملة الفعلية جزای
 ما اذا عیای شیء اخاضک اجعلک خاضعا یا معروضة الخطر بفتح الخاء و الاشارة
 علی العلوک و يجوز ان یکسر الطاء للفاقية حتی حلت و الجاران یعنی فی و حتی متعلقان
 بقوله اخاضک فلیت القمل لم تطر یقر بفتح الطاء للفاقية الاول و یکسر هاء الاشارة
 سفله الطهران کلمة را مقدره چو جاء بالجم العربی اعدوس و زرش ای اذا
 جاء المنصب و الفضة و الذهب الذي سبلی بکسر الهمزة و الهمزة الموحدة
 فیا هم الضرب بالید علی الضعفاء یقول بالترکی سله و من قال الهمزة التي تقرب
 علی وجوه الصبیان عند لاساة في الادب فقلنا سحی ان یقوله محمد سبلی حواید
 بحقیقت سحرش اذ فعل عن لفظ سرائین مثل آخره حکمی زده استقام نگاری
 و المشار الیه هو المفعول الثاني منور همان به که بنابرش برش بد مثل بجم کما ان قوله
 لیت القمل لم تطر العرب بد را عن سيارت و لیکن پسری در است یعنی
 غایب حراره اما ذاتیه او عرضیه فیفره العسل و لهذا یمنع من اكله لا یجد و من

وَمَنْ قَالَ يَنْبَغِي لَمْ يَأْتِ بِمَعْنَى اللَّفْظِ الْقَدْ تَشَبَّهَ بِذَلِكَ وَهَذَا جِهَةٌ فِي بَعْضِ الدَّلَالِ جِهَةٌ
 صَدَقَتْ إِذَا لَوَّلَا لَا يَدْرِي عِلْمُهُ كَالْبَصَرِ مَرْدِي تَوْشَهُ بِمَعْنَى لِي زَادَ كَوَاحِلَهُ
 كَمَا أَوْشَارُهُ إِلَى مَرْدِي تَوْشَهُ فَتَدْبِغُ الْعَاءُ مَضَى مِنْ فَتَادِنَ وَهُوَ مَرْدِي تَوْشَهُ
 فَذَا اسْمُ التَّحْقِيقِ فَهُوَ تَلَفُظٌ إِلَى كَلَامٍ لَا يَلِيقُ بِزَبَانِي بِرَكْمَتِهِ وَجِدَ فِي حَرْفِ
 أَيْ لَا تَعَاوَتْ بِهَا وَحَرْفٌ بِقِيَّتِي الْكَلَامِ وَالزَّاءُ الْمُجْتَمِعِينَ بِالنَّوْكِ سَقَى وَمَنْ قَالَ
 أَرَادَ مَقِي يَارَسِي فَقَدْ زَادَ مِنْ عِنْدِ نَفْسِهِ **كَيْفَ** كَيْفَ أَرَادَ أَيْ وَاحِدُهُمْ
 وَدَرَجَاتُهَا بِأَيِّ بَيَانِ الْوَحْدَةِ لِزَغَابَتِ لَشْكِي مَكَلَّتْ **كَيْفَ** يَأْتِي قَبْلَ حَرْفِ
 لِقَوْلِهِ أَخُو مَنِي قِيْلَ بِمَعْنَى الْمَوْتِ يَوْمَئِذٍ مِنَ الْخُرُوفِ وَالْمَرَادُ بِالْيَوْمِ مَطْلُوقُ
 الْوَقْتُ لِأَنَّهُ اقْتَرَنَ بِفَعْلٍ غَيْرِ مَمْدُودٍ وَمَنْ لَمْ يَعْرِفِ الْقَاعِدَةَ قَالَ وَالْيَوْمُ زَمَانٌ يَلِينُ
 طُلُوعُ الْفَجْرِ إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ وَقَدْ طُلِقَ عَلَى مَطْلُوقِ الْوَقْتُ وَهُوَ الْمُنَاسِبُ هُنَا فَخُورُ
 أَيْ الْخُفْرُ بِمَنْشِي بِالْفِعْلِ أَيْ الْمُتَقِي أَيْ يَأْتِي قَبْلَ أَخُو لِمَا فِي قَبْلِ مَوْتِي نَهَى بِالْجَرِّ عَلَى
 بَدَلٍ مِنْ مَنِي تَلَفُظٌ رَكْبَتِي صِفَةُ نَهْ وَهُوَ تَعَاوَلَ مِنَ الْمَطْلُوقِ بِالنَّوْكِ كَيْفَ يَخْلُو مِنْ
 عِلْمِهِ الْمَوَاجِزُ حَرْفٌ بَعْضُهُ بَعْضًا وَخَارِجًا لِمَا فِي الْقَوْلِ كَمَا فِي قَاعِظِ الْمَضْبُوتِ
 بِأَضْرَارٍ فِي جَوَابِ الْقِيَّتِ أَيْ الصِّيرَاقَ أَطْلَقَ قِيَّتِي بِكَلِمَةِ الْعَوَافِ **كَيْفَ** هَمِيحٌ
 قَاعٌ بِمَعْنَى صَوَاءٍ وَهُوَ حُرُوفٌ بَسِيطَةٌ أَيْ مَسْطُورَةٌ وَطَوِيلٌ وَمَنْ فَسَدَ الْقَاعُ بِالنَّوْكِ
 مِنَ الْأَرْضِ جَعَلَ لَفْظَ بَسِيطَةِ صِفَةٍ كَالصَّفَةِ مَسَاوِيٍّ كَمَا شَدَّ بِوَدَايِ خِلَاطِ الْخُرُوفِ
 وَبَعْضُ النَّسَخِ رَاهُ كَمَا كَرِهَ بِوَدَايِ الْكَلَامِ الْبَاقِي وَقَوَّتْ بِتَشْدِيدِ الْوَاوِ الْخُرُوفِ
 وَقَوَّتْ بِسُكُونِهَا غَاثَةً وَدَرِيٍّ جَنْدٍ بِالنَّوْكِ بِرَقِ الْقِيَّتِ **كَيْفَ** رَشَادٌ زَلَّخًا
 كَيْفَ بِأَيِّ سَلَكَانَتِ مَا تَزَلَّخَ كَمَا فِي كَبِيرٍ بِرَمِيَانٍ وَاشْتَكَ بِبَارِكِي
 بِمَعْنَى الْكَافِ الْفَارِسِيَّةِ بِالنَّوْكِ دَوْلَا يَزِي رَاهُ كَمَا فِي نَهْدٍ وَبَسِيطَةٍ هُوَ كَشَدَّ أَيْ يَأْتِ

أَقُولُ بِمَنْشِي
 الْوَاوُ كَمَا فِي مَعْنَى

فَاعْظِلْ الْمَلَا قَبْرِي
 بِرَكْمَتِهِ مَشْكَوْدًا

بِالشَّرْطِ

بِالشَّرْطِ فَاعْظِلْ بِرَسِيدِ أَيْ ذَلِكَ الْمَنْزِلِ وَدَرَجَاتِهِ دَرَجَاتُ دَرَجَاتٍ وَدَرَجَاتُ دَرَجَاتٍ
 بِرَحْمَتِ أَيْ كَلَامُ تَبَشُّرٍ **كَيْفَ** كَرِهَ زَبَانِي بِتَشْدِيدِ الْوَاوِ لَوَّلَا جَعَلَ يَدْرِي وَجَدَ
 كَيْفَ مَشْهُورٌ بِالْعَالَمَةِ وَارِدٌ فَاعْظِلْ أَوَّلَ الْمَفْرَعِ الْخُرَافِيِّ وَبِكَلِمَةِ الدَّلَالِ بِمَعْنَى تَوْشَهُ أَيْ
 لِي زَادَ بِرَكْمَتِهِ كَامٌ بِالْحَافِ الْفَارِسِيَّةِ بِمَعْنَى الْخَطْوَةِ أَيْ لَا يَرِيقُ خَطْوَةً أَيْ لَا يَقْدِرُ عَلَى
 أَنْ يَخْلُو خَطْوَةً بِذَلِكَ الْمَرَادِ بِسَبَبِ الْمَقَامِ وَمَنْ قَالَ وَفَدِيَّةً بِالْحَافِ الْعَرَبِيِّ بِمَعْنَى الْمَرَادِ
 فَقَدْ زَادَ مِنَ الْمَرَادِ دَرَجَاتُهَا بِالنَّوْكِ بِسَبَبِ الْمَقَامِ وَمَنْ قَالَ وَفَدِيَّةً بِالْحَافِ الْعَرَبِيِّ بِمَعْنَى الْمَرَادِ
 تَوْشَهُ أَيْ الْفَضْلَ السَّيِّدِيَّةَ بِرَكْمَتِهِ فَاعْظِلْ بِمَعْنَى كَلَامٍ وَمَنْ قَالَ يَنْبَغِي أَيْ حَافِظُهُ
 مِنَ الْمَشْغَلِ عِنْدَهُ الزَّادُ وَرَمَانٌ نَائِيَةً بِوَدَايِ مَا فِي صَفَتِي مِنْهُ الْمَعْنَى تَقِيَّتِي مَنِي أَيْ لِي
 وَجَدَ وَدَايِ لَزْكَ بِرَكْمَتِهِ مَصْدَرٌ مِنْ كَرَمِيَّةٍ بِمَعْنَى الْفَارِسِيَّةِ آسَمَانٌ وَدَرَجَاتُهَا
 تَكْسِيَّةٌ وَبِالْمَعْنَى بِوَدَايِ مَرْدِيٍّ كَمَا فِي كَلَامِ بَرْمَنَ وَاسْتَفَادَ أَيْ قَدَرْتُ بِأَيِّ تَوْشَةٍ
 بِرَاهُ بِالْمَعْنَى الْإِصْطِلَاجِيَّةِ بِأَيِّ مَرْدِيٍّ بِمَعْنَى تَوْشَةٍ أَيْ قَدَرْتُ أَنْ أَشْتَرِيَ الْمَدَامُ بِكَلَامِ
 كَوْنَهُ دَرَجَاتُهَا وَدَرَجَاتُهَا فِيهِ لَشْكِي هَالِكٌ كَوْنٌ رَجُلِي مَافِيَّةً كَيْفَ رَاوِيٍّ كَمَا فِي
 ذَاتِ سَبَاسٍ وَشَكَرْتُ حَقَّ كَيْفَ أَوْرَدَ أَيْ شَكَرْتُ بِنِعْمَةِ اللَّهِ تَعَالَى وَجِيَّ حَقِّ
 بِرَكْمَتِهِ وَبِالْمَعْنَى بِالْأَيَّامِ الْمَصْدَرِيَّةِ صِيرَ كَرَمٌ **كَيْفَ** بِرَمِيَانٍ أَيْ الْطِيرِ الْمَشْهُورِ
 بِجَشْمِ مَرْدِيٍّ بِرَكْمَتِهِ الْجَمْعُ لِمَا عَرَفْتُ كَمَا فِي كَلَامِ بَرْمَنَ بِرَمِيَانٍ بِرَمِيَانٍ بِرَمِيَانٍ
 بِمَعْنَى سَوَاءٍ مَعْلُومَةٍ مِنَ الْفَعْلِ أَنَّ الْمَتَّعَ الشَّجَاعَ لَا يَعْرِفُ قَدْرَ الْفَعْلِ وَكَمَا فِي
 وَاسْتَكَا بِمَعْنَى الْقَدْرَةِ فِي مَجْمُوعِ اسْتِمْلَاةٍ وَمَنْ قَالَ فِي أَكْثَرِ اسْتِمْلَاةٍ فَقَدْ أَظْلَمَ بِالْبَيَانِ
 وَفَدِيَّةً بِالْفَضْلِ وَبِالْمَعْنَى بِرَمِيَانٍ وَفَدِيَّةً بِمَعْنَى تَوْشَةٍ أَيْ لِي
 بِسَبَبِ خُدْرَةِ وَالْمَرَادُ بِهَا الشَّخْصُ الْكَبِيرُ تَشْلُفٌ بِرَمِيَانٍ بِرَمِيَانٍ بِرَمِيَانٍ **كَيْفَ** كَيْفَ
 بِمَعْنَى جَنْدٍ وَخَارِجٍ بِبَيَانِ لِقَوْلِهِ تَقِيَّتِي جَنْدٌ وَشَكَرْتُ كَمَا فِي مَرْدِيٍّ بِرَمِيَانٍ بِرَمِيَانٍ

چیزی را من المال او المقام فلان ضمیم است ای کفایت مال او ضمان در کار کفایت
 که خاطر اسکندر دارم که جوانی خوش است و گاه کفایت که دیا عرب مشوش است
 ثم عداه سفار المقدمه الواقعة في المسافات البعيدة سؤا واحدا حيث قال
 سعد يايك سفر در پیش است ای نهی و قدام فكري المآل ان كرام سؤرت گفت ای آنرا
 بگوشت نشینم و ترک تجارت کنم گفتم هذا كلام المقام ان كرام سؤرت گفت ای آنرا
 گوگرد بقیع الطافين العربيلين پارسی کچن حوام بر من شنیدم که آنجا بقیع
 عظیم دارد و هذا سفر عظیم في نفسه عدا التاجر جزء سفره و اذا كانا كاست جیبه بروا ارم
 و نذره خطر و دیاری روی همند هذا سفر بعيد و بولاد معدي كلب هذا سؤرت
 و اكبته بالمد و كسر الكاف الفارسی یعنی فاروزه حلی بین هذا سفر خیره و بر و نام
 یایه متاع بلوغ بهارس کلو احد من هذه السفاران تیسرا فان يكون بالمر الطويل
 و عده التاجر سفره احدا بسیرا و قد عد نفسه عرا طولا بعد هذه السفار حيث قال
 و اذا ان پس ترك تجارت كم یرید ترك السفار ترك طلب الدنيا اذا قال و بدقا
 بنشینم چندان زمان ما یجوز لیا ای افکار افاسد و هو حواء بسكون النون که پیش
 بالباء العربی ای زیاده طاعتش غاذا بسكون النون گفت ای سحریه تو نیز سحری
 بگوی از آنجا که دیده یاشنیده گفت آن شنیدم استقام که در صحرای
 غور بضم الغین المعجمة اسم مکان پار یا بباء الفارسی و بسكون الراء في السنة
 السابقة سالاری ای سید احد و تاجر صاحب الملك و قد بقاء بالباء العربی
 و كسر الراء هذافه الى سالار و معنی بار سالار بار و من خطه میهنی بقیع
 في توجيهه بقیع دار ستورای من المركب گفت چشم تنگ بالاضافه دنیا دار
 و صفت ترکیب و المراد به اهل دنیا که هو الطاهر المتبادر من اللفظ المذكور و من قال یعنی

بسیار

و لیر

من كسب الدنيا و طبع فيها فقد اتى بمعنى من عند نفسه یا قناعت پر کنه یا خاک کور
 مالداری را شنیدم بخیل چنان مغرور بود که تمام طایفه بسنی کان در وقت خلافت ظاهر
 حالش بخت آراست کثرت مالد و ثروت نفس جلی کسر الام المشددة ای الخلق
 چنان در باطنش در تنگن ای ثبوت و توار که نانی را بجای از دست ندادی لایع
 جزا و احدا و کریم الی بر سره را بقیع نهواختی بیا الحاکم سابقا و لاحقا و هذا مفضل
 منخی من الاخت و سکر صاحب کفایت ما استخوان شنیدم ختی مع کونهما علی حسان
 في الجمل فان اواك زیدی در کشاده یعنی مقوق الباب و سفره او را سر کشاده
 لام که طایفه المبالغة در ویش بجز بوی طعامش شنیدی اعلم ان شنیدی
 يستعمل یعنی بونیدن في افعة الفارسیه همانا شاعرا و كذا الفانر همانا عا و عت الخلق
 فداقت الی اقل انباء شتهاك و الی قول من قال ان هذا كذا عن كمال مساك
 بحيث لا یسمع العیقا كذا طعامه من غیره و فی انزل یس بابا الفارسی و كسر الراء
 مصاف الی قولمان خورون او ریزه بچیدی ای لا یلتحق بطیر کسیره اجز من لایا
 سفره شنیدم که بدریای مغرب ای فی راه مصر مفعول مقدم لقوله بر گرفته ای
 توجه الیه و خیال فرعون فی یالیا المهدیه و كسر عطف جمله مع جمله قوله حتى اذا
 ادرك الفرق یرید المقایر اذ بعض الایة الواردة في قصة فرعون ان مار و عت كمال
 فرعون و عام الایة و جاورنا بنی اسرائیل المجر ما تبعم فرعون و جنوده بقیع و عدوا
 حتى اذا ادرك الفرق قال امت انه لا اله الا انت به بنوا اسرائیل و انا من
 المسلمین الا ان و قد عصیت قبل و كنت من المفسدين ناكاه باد مخالف كود
 بكسر الكاف الفارسی كشیته برآمد مرطوب بقاء شنیدم که بدریای مغرب همانا كذا
 باجمع یعنی مع طبع كسر الحین لا مضافه ملوت آناه للملابس چه كذا دل شکایت

دشمنی

و كسر

باله

عن الطبع که پس از کسر الباء و قد یوقف نازد بالنون ان فیه شرطه بالفتح و کسره
 الی الموافق کا قال خواجہ صاف **کشی** شکستہ تم ای باد شرطه بر خیزد بار شد که
 باز بین آن یار آشنا و من لم یعرف معناه قال هو الی حد و قیة بود لائق
 کشی ای نصیب دیت دعا بر آورد و معلق بقوله ناکاه باد مخالف کرد کشی بر آمد
 و فو باد بیفانده کردن گرفت قاله تقا فاذا رکبوا الفک الکثیر متعده بلام
 مخذوف دل علیه شرح حال المشرکین سابقا ای هم عامه صوابه من الشکر کفا
 رکبوا الفک دعوا الله لمخلصین له الدين **آ** کافین **ب** تصویره من یخلص وینه **ج** متعده
 من المؤمنین **د** حث لایه کردن الله تقا **ه** دست تضرع چه سود ای لایق بود
 محتاج مالانده وقت دعا بر خدا ای بر خیزد الی وقت کرم در بغل یغنی آن ای الی حد
 از زوسیم راجع بیاء الوحدۃ برسان الی المتحین خویش تن هم عشق بر کمر ای خدا
 انت منفعة بعرف مالک **ا** الحیاج المباحه بعد تصدق به چون کسان خاد از تو خواهد
 ماند ای یقی و انت تموت خشی از سیم و خشی از زکریای اوف جاده میان
 بنات من ذهب و فضة فلنظرف مالک الی تزین الیت و تذهیب بل الی
 التصدق و التصدق آوده اند که در مهر اقارب درویش داشت ای لایق المهر و شہ
 فخر به بقیت مال او تو فکر شد غای صاروا اغنیاء جامه کنس بکر او بدیدند
 و خرف بفق الخاء و الزاء المشددة ثوب سله حریر و لمسة شعر و قیل اسم حیوان
 سیم الثوب المتخذ من وبره خرا و قیل خر صوف غم الخ و قیل ان ذک الکون تم
 الخ و ویامناع لطیف معروف بیریند لفقاء دران هفته یکی را دیدم از ایشان
 ای من ورشته بر باد پای البیاء الاخیره للوحدۃ و المراد به الفوسل سریع المشی
 روان ای ینهرب و غلامی بیاء الوحدۃ پیری پیکر در لب دوان هفته مشبه من

مخلصین له الدين
 فاحصین له الدین
 برای او یقین
 برای او یقین

شسته
 شسته

دوین

دوین با خود گفت **ه** و که کرده باز کردی با طاف الفارسی آنور جمع المیت
 حیایمان قبیل و پیوند و هومن یعلق به اشخص من الاقارب رؤ میراث سخت
 تر بود بیاء الحکایه و ارمان را زمرک خویش و ند با ترکی ختم و خوم با بقیه معرفه
 اباء سببیه که میان مایود استیش کشیدم و گفت **ه** بخورای نیک سیرت و
 بفتحین بمعنی مقبول مرد کان اصله که آن کون بخت نعم النون و الکاف الفارسی بمعنی
 المنکس کرد کسر الحاف الفارسی کرد بمعنی انگاف العربی ای جمع و کز و یقین فو **ا** خا
 لغافیه و من قال لوزن فذا خطا **ب** صیاد ضعیف را ماهی بکسر الباء الاصلیه
 قوی در دام افتاد ای وقوعه مشکبه و طاقت ضبط آن نداشت ای لم یقدر علی ضبط
 السمکه ماهی بر و غالب آمد و دام از دستش من ید الصیاد در رود **ج** شد بمعنی
 رفت غلامی فاعله که آب بویاضه آب آرد ای من آب جو آید و غلام ببرد ای
 جاء الماء اکثر او غالباً و ذهب بالغلام دام هر بار ماهی آوردی بیاء الحکایه ماهی این
 بار رفت و دام ببرد و کذا لامر الذنیا یسیر یالعب و نه پیره دیگر صیادان مرغ
 نوردند و ملا متش که ند ای و بخو الصیاد المذکور که چین صید در دام نوا فاد **د** ارماند
 نتوانسته نگاه داشتن ای لم یقدر علی حفظه گفت ای برادران چه توان کرد مرا
 روزی ای رزق نبود و ماهی را چنان روزی مانده **ه** صیاد و جیاد روزی در
 دجله ماهی نگیرد و کذا ماهی بی اجل در خشک نمیرد **ک** دست و پای بریده
 ای اجل موقوف الی اجل و اجل هزار پای را جانور بکشت نعم الکاف العربی ای قتل
 صاحبی بر و بکشت و علم آن قتل ذلک الشخص و کفت سبحان الله فک المصدرة
 بفعل مقدرای کس یعنی انزه الله تقا تنزیها و یستعمل مواضع العجب بایر پای
 که داشت چون اجلش فرا رسید از بی دست و پا نتوانست که حرکت **ه** چو آید زنی

آتش
 شوقین و

هزار پای
 میخسرت نموند

در بیان

بفتح ابداء الفارسی و سکون ایاء بفتح العقب و شمع بکسر النون جان سنان و صفت
ترکیبی بحد اهل سکون الهم بای مردوان بالاضافة الغلظین و دران دم
که دشمن بیای رسیده تعلقک کمان کیانی بفتح الکاف العربی ای فرس منسوب
بلوک کیان نشاید کشید و اعلم ان ارباب تواریخ العجم قسم الملوك الماخیز من
تحت ابدان عارضة مراتب الاول ملوک پیش دادان اولم کیورث و آخرهم
کیاوس و اثنا ملوک کیان اولم کیور و آخرهم اسکندر بن داریاب و اثنا
اشکانیان اولم شاپور و آخرهم بهرام بن بهرام و الرابع ملوک ساسان اولم
آردشیر با بکان بن ساسان که سمعت ذکره سابقا و آخرهم بهر دکر و المحدثان
اصل اهل و جاء العدو و تعلقک لا تقدر على الدفع ابلی را دیدم سمن
اکجیم و خلقی در برای علیه ثمان کثیرا ثمن و مرکب نازی ای فرس عربی در زیر
رکشی و قصب هو نوع من الاقشة المشوطة من الابرسم يشد به الاراس مهري
اسم نسبة بر سر ای جلد عاصی اسه کی گفت فی طایفی ای سق جگونه
فی بیی این دیبای معلما وزن المفعول من اعل الثوب اسجعه و اعلم بقصص و هو
قطعة من الثوب یطاط منسکبه و هو مهوره زمانا برین حیوان لا یعلم ای جمل
گفت جواب خطی بیاء الوحدة زشت که باب زر نوشته است قد شانه
بالوری ای بی آدم حمار فاعل شایه و التکیر للتخیر جمل منصوب بهما بتقدیر
جمل بدل من جمل و حمار جمل تسمیة صفة جمل و حیوان التور بادی نواری
گفت ما ندان این حیوان قیه تقدیم و ما غیر للوزن ای توان گفت این حیوان بادی
ماند مکر در اع بکسر الدال که اسمی من الاسنة و قیل بضم الدال و تحفیف الراء للوزن
و اصله بشت دیال و اعدة الدال فاعل و لا یخبر و دة ارادتها بحب المقام و کسارا

العامه

در بیان

العامه و فقیش بر و نش ای الصورة البشرية کما هو من بکیران بفتح الکاف الفارسی
تو در همه اسباب و ملک هستی او مردون که هیچ چیز نیستی و غ بعض انسج نیایی
جلال جز خوش بشیرین که ضعف بکسر العین من الضعف بالفتح و الضم هذا القوة کما
نخرا و الصلح و من قهر عا الفتح فهو من ضعفه شود خیال بکسری لا تقدر که با کلاه و هو
مرا و ف پا کاه بفتح الحاء الذی وضع علیه القدم و بفتح المستراح و بفتح المرتبة که انجر
الغراب و المارد هما المعنی الاخر ملکش ضعیف ثواب شد و المارد انه الضعیف قهره
و راستانه نسیمین بفتح زبر نه موهون کان مبر که یهودی شریف خواه شد ای نو
کان للیهودی غنیه من الغنفة و مسارح من الذهب لا تزعم انه ترغ شانه
وزدی کدای را گفت که شرم نه اری ای قال سارق لائل لا تقوی کما برای جوی
بیاء الوحدة نسیم ای لاجل الغنفة التقلید کالتیغرة دست پیش هر نسیم ای ضعیف در
میکنی گفت فاعله غیر کما دست دراز و ضعف ترکیبی لازمی بفتح ابداء الفارسی کسر
ایاء للاضافة و بعض انسج دست درازی بایاء المقصد و لی بلا فاعله از یک نسیم
ای لاجله بر که ببرد بشت دیال و کانی و نسیم ای بذاتی و اصد و ضعف کایت مشت زنی
المرا به معناه اصطلاحی ای اشخص الذي یقال له زور بازو و احکایت کنند که از
در مخالف ای من الامان بغیر لب اعد بلال لیکن آمده بود کتایه عن الشکایة
و از خلق فراخ و اسع کتایه عن کثرة الاکل و دست تنگ بفتان آمده لاجرم
شکایت و بعض انسج مشورت و هو بعد پیش بدر برد و اجازت خواست که
عزم سفر دارم ای قصدت السفر قطعاً تا مکر بفتح الکاف الفارسی بقوت بازوان
جمع بازو و اعمن کای بالکاف العربی و بیاء الوحدة بکف آرم فضل و منضاح
ست تا نماید فیضی ان یظهر و هو التلایک و ناضاحین عود برانش نند شک بایند

در دی سولوه

فلا نسب ان يرفع العود على النار ويستحق الملك ليظهر كالماء وهو الرائحة الطيبة چون
گفت اي پسر خيال محال از سر نو کن اي اخرج الخيال المحال من اللسان وياي قاف
در دامن سلامت کش بفتح الخاف العري اي اقع كبر و كان گفته اند دولت نه بگويد
ست جاده آن كم خوشيدن اي لا يجعل له دولة بالجد فالجميع عليه الغلبان الافقاعة
بالعقل من الطعام وقيل العلق قد الاضطراب كس نوازند گرفت دامن دولت
بزوراي بالقوة والقه كوشش بالخاص العري اسم مصدر من كوشيدن بي فاندست
وسم بكون السين ما يفتن وقول من قال لا سميت بمجن الكرم وسما اذا اثر
بسمته وكر لا عاب الطعام برا بروي كور اگر بفر بفتحين سر موبت هردو حد
باشند و چون بزرگوار ياد بخت به باشد اي لو كان في مقابله كل شعرا مائا تالي
اذا كان دولت سوة قيمه چه كنه اي ما يفعل زور مند وصف تركيه و فاعل كنه
واثر و ن بخت اله او من نفس الكلمه وصف تركيه اي بدل منه بفتح نفس طالع بازو
بخت به كه باز و في سخت اي قوه الطالع او لي من قوه البدن پسر گفت اي پسر خواند
سوز بيار بيشه بقوله كنه زهبت فخر اي من سرور و جذب خواند الي نفس و
ديدن عجب من الآثار و شيدن غراب من الاخبار و فتح بلدان بالضم و اسكنه
جمع بلد و محاورت بالحاء المعطى اي المكالمه فذلون بالضم و التشديد جمع ظلم و محصيل
جاء و ادب و مزيد مصدر ميم مال و مكسب از زياده و معرفت ياران اي حصول
المعرفه بهم و بخر نه روزگار چنانكه سالكان طريقت گفت اند تا بدكان و خانه
در كروي بكنه الطاف و ياء الخطاب اما دام كنه في الدكان و البيت مرموز بفتح مادم
لا تخرج الى سفر هر كزاي خام آدمي نشوي فعلى بقوله هذا برو اند جهان بفتح كن كمال
السياحون اگر خواهي كه در عالم بخندي نو ندي كن نو ندي كن نو ندي پيش ازان

بزرگوار و كور
چون

بخت

تقریر
سین شمشاد

رو در جهان بروي اي قبل ان ترفع من الدنيا پد گفت اي پسر بدین نظاي است
كه بيان كروي خواند سفي شمارست و ليكن بفتح طائفه راست و من اورده
المق قبل لفظ پنج ياء الصلة و بعده لفظ راست فخر ملك الاستدراك او لي اي
من تلك الطائفة باز را كافي بيا الوحدة النوعية كه با وجود لغت و مکت اي قوه
غلامان و كنه ان قدم بيا نه حكايه الراية و من قال همتا جمع كنه كذا قيل و قال
في البر كنه و كنه ك كنه الختان بمعنى الجارية و لعل قوله كنه ان جمع كنه و ما كنه ك
فوي جمع كنه كان فخر اظهر عدم علمه و لهذا اورده قيل و قال و لعل في المقال و دلوز
وصف تركيه بفتحين و ش گردان چاك دارد اي له هذه الخدام هر روز بشهري و
ش بمقامي بيا الوحدة فخر اظهر انهم دنيا متبع و متبع في شود معم دولت مند
بكه و دشت صحراء و بيا بان غريب نيت لانه هر جا كه رفت خيمه زد و خواجگاه بالواو
الرحميه اي محل النوم و الاستراحت فقال للمعلم هذه الامور وان راكه بر مراد
بهان نيت دسترس لي من ليس و وصول اليد الى هرام الدنيا در زاد يوم خویش اي في
الموضع خرس غريب و ناشناخت اي غير معلوم دوم اي اثنا في من تلك الطائفة
عالمی بكنه الام و ياء الوحدة كالباقى كه ينطق مصدر ميم بفتح التكم شيرين الي
سببية و قوت بفتح ياء الواو فخرت عفت عا بدخول بيا و كذا قوله دمايه بفتح
اي بب هذه الامور هر جا كه رود كنه مشتال فخر نمايند اي الناس و اكرام كنه
و بود مردم و اما مثال رز بفتح ياء الواو و كنه كذا فخرت و هو كل
اليت بكنه كذا فخر الصالح و من قال همتا و الطلاء في الاصل ما يستعمل الشيء و قال
في قول المصنف لا جور و طاعت بديوار في فخر الصالح الطلاء كذا طاعت به فخر
فعل عن احد خویش و اعلم ان معنى لفظ زطلا بالتركي بالذرة قوه في عالم ديب الله

در كرم

شماره و مانند
عاجه مانند

عربی زبان

۱۰

منازل
ملاقات

محکم دلائل سے مزین متنوع و منفرد موضوعات پر مشتمل مفت آن لائن مکتبہ

صوب

بگوشت حریفان است صبح با طافه الاطفا الشبه بلزده بی توبت او از غرض
 علیه بقوله که آن خطیست و این قوت دفعه اولی من هذا النفس سیم الخ من
 تلك الطافه پیرش وری بیا الوعد ولفظ و هذا اداة نسبة و قد مر بیان معنی
 سیم پیرش و رای صنعتگر سعی بازو کفافی قدر معناه حاصل کند تا آب روی او از بهر
 تان ریخته شود ای لایب الناس لای صفت ماء الوجه لاجل تجربه چنانکه خود مذکور
 گفته اند **ک**ر بغیری بایاء المصدر و دله شتر خویش مرهون تحت ستمی نبود
 بالفتح ت پاره و دو صفت ترکیبی فاعل رود و فاعل نبود علی التامع بالترکی
 اسکی و راجع الی بایاء المصدر ایضا از مملکت ای من المملکه المعهرة بقرینه
 خالی کسینه خبر مضارع من ضعیفین بمعنی خفق ملک بکسر اللام فاعل فتد و قال
 خبیرا سابق و هم مضاف الی قوله نیم روز و نه بکون جسته قوله نیم روز ظرف فتد
 او خبر کما ظن بل هو اسم مملکت چنین صفتا که بیان کردم من قول اب لابنه در
 سفر موجب بکسر الجیم جمعیت خاطر است و داعیه طیب عیش ای الباعث علی
 اما که ازین جمله بی بهره است ای الاضرب له منها بحیال باطل در جهان برود بل
 بضع فنه کما قال و دیگر گشت نام و نشان نشود چنانکه گفته اند **ه**را که گویا
 کینه با کاف الفارس فیما یکن **ه**نق الباء للمدة و کس الکاف العریة او بر خات بلا و
 ای قام یفعل مضارع ای بخلاف ما یفعل به هری بایاء المصدر گذارام ای از زمان
 و هو فاعل کند کوتری که که گشتیان بخورید و بالوزن اناقیه قضای هر دوش
 تا بسوزد و اندوام فی ملک پسر گفت جوابه ای پدر قول حکما را چگونه مخالف کنم
 که گفته اند و قول الحکماء بهذا السلام الیه رزق اگر چه مقنوم است با سبب حصول آن
 تعلقی ای المباشرة یا سبب حصوله مشروط است فلان القصة قد تكون مشروطة بالمباشرة

فسد

اشیان
فان

و اما

و بلا کر چه مقدار است از ابواب و مؤل آن است از ادب قال الله تعالی و لا تقوا ابائکم
 الی التملک **ک**ایست ان قول ما شکوا الیه لیسلام و بیا آ صتم فقال یخولوا فان
 من التوق التوق و التوق مراد قال للرب **ه**رزق الوعد الاصل سوال عن العدة
 یعنی کم است توانمیه و قد استعمل بعضه چندان بمعنی کم انجزیه بی کون برسد
 ای یصل الی الشخص شرط عقلت جفت لاد و رای طلبه من الابواب و راجع
 فی اهل یخولوا یروود و در دهان اثر درها درین صورت که منم من کل الام
 با بیل دمان قدر میانه او از ابواب الاول بزم المراد به الهییم بغتة بلا توقف
 که وقت سکایه ملک زاده کوتاه و من لم یعرف الاصطلاح قال فی شتر صد اخبر
 ثم قال کذا سمعت لعدم معرفته و باین شیر زیان بالراء الفارسی بمعنی المصیب
 را ظلم بقولی و شجاعیته مصلی آن است که سفر کنم علیه بقوله که ازین سخن بایا
 العریة طاقت پیو انی طارم **ه**چون سردار افتاد و بجای او مقام خویش دیگر
 چه نم خورد و خاق جانی او است ای طمعه شب هر که بکری بسرائی بیا و الوعد فیما
 می رود و موجود پسته در ویش هر که ظرف مکان که شب آمد سر راوت و خجسته
 البیتون علی ما وقع فی بعض نسخ او را مقام و مسکن و منزل چه حاجت ای بلایق
 التملک هر جا که میرود همه ملک ضایع است و فان یکن فی کل موضع ایمن
 بکفت و هت خواست و پدر را و دایع وضع آه او کرد که هو المعتاد و روان شد آ
 فب بنگام ای فی وقت رفتش شنیدند که میگفت **ه**هروای هر که گویا
 که بخشش نباشد بنگام ای علی ما مره بجای رود و برود الی موضع گشت نه اندام
 تودیرا خلاص نامش نماند قدم و خبر و اوصل لغا که للوزن تا بر سبب ای و ب
 و وصل بکنار آبی که سنگ از صلابت ای شدت او بر سنگ می آمد و او از ای شدت

زیان
نیست نای

اولاً بوسنک عربیة و سبب و هو مقدار اثنتی عشر الف خطوة فی وقت **سکون**
 بالکاف الفارسی و هو لفظ مرکب من لفظ سبب بمعنی الحقیقة و لفظ کین فانه اوله نسبة
 آتی که مراد از آن است و هو الاول و کسر الحرفه و فتح الالف و تشدید الراء بالکاف و کین
 قال یعنی مثل اللفظ و الاصل و قد ترک معنی اللفظ و العجمی من قال و قد يقال الاول بالالف و
 قد و هو الاول و فی تحقیق اللفظ و در این بود که مبالغه کمترین موج ای الموج
 اسباب سبب ای جزای از کثرتش و غیر در جمع الالب در بودی بیا الحلیه فیها
 کروی جمع الکاف الفارسی بمعنی طائفه مردان را دید که هر یک بوقت بجم اتفاق
 لغز و بیا الفارسی ریزه در در معبر کسر الهم و فتح الالف بالفارسی کشته که در کاه
 نشسته و وقت سوز بسته فلان آدم کنگ چون را دلت عتابه بود و بیا الفارسی
 زبان تشاد کشت دای و مع الملام و تفرغ الیه چند از ای که یاری بایا المصدک
 فیما نکرده و گفت ای اهل السیفینه **بی** زر زنه انی خطاب که کنی هر کس در
 ای الفارسی الملام بالفتوة و زر در داری بر تو و معنی نه بالفتوة کلمه فیده معنی یاه خطاب
 طالع پرموت بگذرید و بگذرید بالکاف الفارسی ای ارجع و گفت **زر** در
 نمونان رفت بر و زر در بیا ای لا یففع القوة زورده بسکون العا و مرده بفتح الهم
 الهاء الیه چه باشد در یک مرد یار خلایق که بداند القول بجان الزین العادل
 هم برا عزت و است که از او انتقام بکشد الا انتقام هو المعاقبة و المعاقبة کشتی رفت
 بود فلم یقدر على الانتقام آواز داد ای نادى اگر بدین جامه که پوشیده ام قانع
 شوی خطاب للملح و ربع نمیت خلاص کلامه ملح طمع که کشته را باز گرداند
 مستعین کرد برون **بد** و ز و مضارع من و وضع شمره بفتحین و کین
 الهاء لفظ عربی بمعنی غلبه الغرض و اهل الفرس لا یقولون الهاء و یدیه و هشتمند قد

معنی این
 جمله

بیان

بیا به حکایت سر کشنده در مدخل و غوغای میانه ای بدخله العید چند انگه است
 جوان مرد بریش و کربان ملح رسید و را بخود در کشیده بی محابا بنم الملمه بی آنکه
 لفظ پارسی و العربی محاباة و معناه میل و توقفت و من قال یعنی بی پاک و بلا محاباة
 فقد عرف الشیء بمعنی بلا محاباة و کوفت بالکاف العربی یا رشی ای قریب الملام
 از کشته بدر آمد ای جز من السیفینه که بکشتی ای مطهره کند چنان ای کالملاح
 در شتی بیا المصدک ای غلبه دید پشت بگردانید ای ارض مصلحت آن دیو که
 با و مصالحت کند اذ العاصم خیزد باز و کشتی مساحت المساحة و تسمواتها
 کلاه مختار الصالح و من فسه به بود یعنی چه نمودی فقد تسام **چو** پر خاش
 او شهر فتح الالف الفارسی معناه بالکاف و کشتی و جنگ بپنی سخن میارای ابر که
 سببی بایا المصدک بر بندد در کسر الراء کار از بکون الا انین بیند از ای
 یخاق الرق باب الحب و الملام سکینه لطافت کن آنجا که بینی سینه قدم معناه
 بر دستش دید الاء و فتح الفاف و تخفیف الراء بمعنی ابر بسم و بتشدید ما معرب
 نرم را تیغ تیز بآتش المسورة بمعنی الحاق و بشیرین زبانی و لطف و خوشی بایا
 المصدک فیما نکرده انی ای تقدیر که چلی بپوشی بیا الوحدة فیما کشتی خطاب عام
 بعد مایه بعد تقصیر هم الذمه و قد مشا فدا دای اهل السیفینه و بوسنک
 چند بنفاق لا بلا خلاص بر سر و جیش طایفه ای قبله اراسه و عینه و بکشتی در
 آورده ای او خلوه السیفینه و روان شدند ای مضطربا بر سینه استونی لطیفه
 السین و التاء و بیا الوحدة ای و صلوا الی عود که از غارت یونان در آب سراز
 باده ای بقیه منصوباً ملح گفت کشتی را خلاصت یکی از شما که دلاور تر است بمعنی
 الشجع و مر خانه و زورمند اراد الملام لهذا الکلام تقصیر مره باید که بدین استون برود و

ريسان كشيته بکير و تا عمارت كنيم ذلك الحق جوان بغرور ولاوري اي الشجاعة
 که در سر داشت از خشم دل زده يعني منادي القبط نه اندر شيدم و غير زمانه
 و قول حکما را کاره بست اي لم يعين بوب قولم که گفته اند که هر کار ني بول رسانيد
 که در عقب آن صد راحت رسانيد لطيف قولم از پاداش بابا الفارسي
 العوض آن يک رايه امن مياشت که بکمال از راحت بد آيد اي بخير نعم السلام
 اير سر در غيغ غيغ که کراحت و اگر از بالماسم صدر و کي هيغه امر و يستعمل صفت و التريک مثل قولم
 دل ازاد در دل بماند **چرخوش گفت** بکناش با خيانتش ها سماران راجدين
 نصحا جداها از بقره جو دشمن خراشيد و الماد به لايه ها امن مياشت اي
 مکافاته بالشر **مناوين** که تکامل کرد ي با طاف الفارسي چون ز دست دلي
 تنگ آيد خود مشو جزا شر لا مقدرا الشرط الموز و من قال مشو جزا مقام الشرط
 المخرجه قول چون ز دست خود جزا مقدم الخراج الشرط سنگ بر پاره
 حصار من عليه قوله که بود که حصار سنگ رايه اي بخت ان يقطع منه جرح و يقع
 عليك چند اندک مقود بکسر الميم و سکون القاف زمام کشيته بر ساعدش چيده
 بر ياي ستون رفت لياخذ السفينة من البحر ملام زمام از کفش بخت
 الفاء و ي و تحفيها فارسي بخت الراحة و العباب قال في البحر کن ايا د کوکب
 و من لم يعرف هذا التحقيق قال في شرح نفع الفاء المشددة في الاصل و ههنا يقرأ
 بالتحقيق لا الاشهر و هو المسموع من الخاير العجم در بود و کشتي براندر بچاره در
 آنگاه ايران بماند روزي دو بار و محنت ديد من البحر و عسا اوارو سخته کشيد سياه
 روزي اليوم انشأت حواشيش بالوادار سمي کرمان گرفت هذا هو التفسير الفارسي
 و من كتب بلا و لونه شرحه اي غاب که بياش گرفت فلم يعرف قاعدة الكتابة

بکمال
 اير سر در غيغ غيغ

پاره

الفارسي

الفارسية و طعن المتصلي ان القلم لعدم علمه و باب انداشت يعني لغت القوم لم
 يقدر عا ام که نفس فوقع الماء بعد از شيار و روزي بعد يوم و ليت بکناش
 افاد از حياش رمقي بختيقيق بخته الروح مانده بود عبارة عن کمال الضعف و
 قرب الموت بک در خان اي ورق الاشيا رنودن گرفت اي شرح في الظلم و
 بخت بکسر اباء العرب کي ان يعني اصول النبات بر آودن لکل تا اندک قوت
 يافت و قد رطبت المشي سر به نيان نشاء و معرفت تا تشبه و کرسند و ي طاعت
 رت لعدم الماء و ان لداگاه سر چاي رسيد الطریق قومي لدايد برو کرده
 بود لاجل شرب الماء و شر به بيا الوعدة به پشيزي اي بفس واحد ي رت
 اي کاواش رن جون جوان را پشيزي نبوده آب طلب که من الذين يخرجون الماء
 من البيرة با بکسر الهمزة مصدر الي ياب اي اعتناع کردن فانت ارب لعدم صبر و
 تعدي دراز کردن چن چندا فرو گرفت اي ضرب على الارض مردان عليه کردند و ي
 محابا بزند مذش **پشيزه بابا الفارسي** و تشديد الشين و هي البقية چو
 پر شد اي کثرت بزند پيل را خان الضعفاء اذا جمعوا اصل لم القوة با هم مرد
 و صلابت که اوست فيه تقديم و تأخير تلفظ اي او که با هم مرد و صلابت است و
 من قال يعني که در اوست فقد قدر لفظا من التاجع بلا حاجة موريجان راجع موجه
 چو بود نفع الواو اتفاق مهور شيريان را قدر معناه قويا بداند متفان من
 درين پورت مفعول بداند في الكلام تقديم و تأخير اي بداند پورت شيريان
 را بکام ضرورت در پکاروان افاد اي مرقع عقيم و برقت شيا نگاه بر سيدة
 بمحاي که از دروان در خط بالما بالجمعة بود کاروانيان را و يدر زه بر اندام افاده
 و دل بر هلاک نموده کوفتم من السراق گفت اندر شيه مداريد کي که منم درين ميان

اوبول

شير زيان

ای فماید که چنانچه مرد را جواب دم ای افاد و دیگر جوانان هم یارند و منم فلان قال فلان
 انکلام مردان را بافت اول قوی شد ای حاصل لم قوة القلب و بصیرت او
 شد اما آن گشتند بفرقه الکاف الفارسی و بزد و آبش دستگیری کردند ای
 بدلول الازد الماء جوان را آتش معده بکسر العین بالا گرفت بود ای قد کانت
 متعلیه عبارة عن غلبة الرجوع و عتال صبر و طاقت از دست رفته قریب من قریه
 نقه چند از فرط اشتها تناول کرد ای اکل و دمی پند و نه بعضی نسخ قدی چند
 آب از پی آن اشاره الی قوله نقه چند بیاشتا مید تا دیو درونش بیا آمید
 سکن و خوابش در بر بود و بخت ماضی من مخفی بینه النعم لایضلیع فخطیر
 مرد پخته و جهان دیده در کاروان بود کنت الرفقاء ای یاران بسکون انون من
 ازین بد رفته شما بفرقه آباء و سکون الدال و فخر الاء و اتفاق لفظ فارسی معاً کارکن
 یقظه بالتزکی رونار و سخن قال بالتزکی قلوز حکمات بالمعنی المناسب بالمقام
 اندیشناکم بچنانکه از دزدان یعنی خونی من حار که آمدن من السراق چنانکه حکایت
 کنند او در حکایت که اعرابی را در می چند بود از لوریان جمع لوری قال فی الصبی الفارسی
 طیر مشهور و طاقت بالتزکی روم و نه قریه و واهی و چنانکه بد کلای طاقت
 لولی مخصوصه و افراد هوشا نی و من قال یعنی بعضی دزدان فعدا فی بعضی من
 نقه تنها از آبش غرور کوفه من سر قتم یکی را از دزدستان نزد خود آورد فاعطه
 اعرابی تا وحشت تمنای بدیدار او اشتراک الی قوله یکی معروف کرده اند بالتزکی دوز
 مشبه چزد و بصیرت او بود و لک شخص چند آنکه بر در محاش الضمیر راجع الی عرب
 و قوت یافت ای اطلع همه ببر و بضمیق و سفر کرد ای فبا مدادان حرب را دیده
 عریان و کریمان بکسر الکاف الفارسی صفت مشبهه من کریمان گفته حال صفت

الغوریان

فلان

که در معانی تراود زبده بنیم اباء ای اخذ السارق کنت لا والله بد رفته ای ما اخذنا
 هرگز این زمانه نشستم ای لا علم من الخذر من الحیة تا بدالسم آنچه فصلت
 است ای ما علمت فصلتها المادانی احترز من العدو الطاهر عداوته زخم و شان و شین
 بیه الوصه بترت و قد عرفت لفظه و معناه و خطا من اخطا و قال فک المخطئ هنا
 بدتر است بترت بیه الماء و اما خفت هنا الوزان فینبی ان یقال قوله بترت
 که نماید مضارع مجول و القام مقام فاعله ضمیر دشمن چشم مردم ای ظاهر است دوست مخول
 ثانی تمایز ای من العدو الطاهر فعدت الحیة التي اوردنا و لما کانت هذه الحیة لا کلمه
 المعترضة شرعاً اصل کلامه چه داند ای یاران بکسر النون من که این جوان از حقیقه
 دزدان با شد و بجاری بایاء المصدر و العیار معروفه العرف و من قال غدار
 الصبی یقار بعل عیار ای کثیر الطواف و الحریه فقد اصعب السمل در میان ما لقبه یعنی
 مخلوط و مستور شده باشد و من قال فی المصادر النقیه عطر أمیخت و ههنا عبارة
 عن کونه اسوده مرضاً کمال فقد اخطا بعبارة والا صرح ان یقول و هی حمن عن کونه
 مخلوطاً مستوراً مطلقاً تا بوقت فرصت بسکون الماء اثباته یاران را خبر کرد ای
 الرفقاء السراق پس صلوات آن می بینم که مرا و را فطخ ههنا را نه خفته بکرایم ای
 شتر که تا نما جوانان را تدبیر میر استوار آمد و مما یتى بالیاء الوحدة التوعیه از مرشت
 زن در دل گرفته حبیب کونم خافین رخت برداشتند ای رفقا الملتاع و جملان
 را خفته بکراشتند ای تر کوه تا نما جوانان نگاه خبر یافت که آفتاب بر کف تافت
 ای تنبه من نومه بین اثر حرارة الشمس على کف سر بر آورد من النعم و کاره
 را ندید پس بگردید و بجای نمی نبرد نشسته و میخواست معرفت معانه محله و من ترک
 البیان فی موضع قال ههنا فی الصبی الفارسی نوا بلفظ لفظ فارسی یعنی النعمه و الغناء

عیار

شتر

و باضم اسم مقام من المقامات المذكورة في الموسيقى وفي بعض الكتب كلاما بالضم وضم
 من بعضنا ان كلاما بالفتح اتم كلامه والمراد المعنى الاول واما اللفظ العربي الذي هو
 جمع نوات المترطه تعلق له بهذا المقام هذا كلامه وعلما بضم به كلامه صحيح الا انه لا تعلق لهذا
 الكلام بالمقام كما لا يخفى على ذوي الافهام وروى برهانك وعلما برهانك انما به باخود هي
 گفت **من** ذا كجدي شي اي من الذي يكلمني ويخبرني وزم عاصفة الجبل فعل
 من الزام اي حتم بمعنى علق الزام على راس العيس بالكسر جمع ايس كيعض جمع يعني
 وهي الابل والواه لقال وقد مقطرة والمعنى من الذي يخبرني ويوقظني والحال ان
 قد ضم العيس للذئب وقيل في محاربا المعنى ثم اي تقدم في السير فالمعنى من
 الذي يكلمني ويخبرني كثر الوحشة عني والحال ان قد انصب بالعيس وسبقت له
 فبقيت متوقفا ما بمعنى ليس للغيرب جزء سوى الغريب انيس كسم وهو في اللغة
 يونس صاحب **در** شتي كند باغ جيان كيه قاع كند كه نابوده باشد بغرب
 بس و درين سخن اشاره الى مضمون البيت بود كه بادشاه زاده در دي
 صيد از لشكريان دور افتاده بود يعني فوجيان وطلب ابن سلطان واجر
 ورسيد بختيه فوقع بسبه بعدا من جنوده بالائي سرش وارسيد اي وصل
 فوق راسه و اين سخن بشتيد و در هيئت نظر كرد قاعه صير بادشاه زاده صير
 ظاهرش ياكيزه و مظهر يد و حالش پریشان فلان راه كذا كبر سرشيش كه از
 گنجاني و برين جا كه مقصور من جائگاه چكونه افتاده يعني كيف وقعت في هذا الموضع
 برقي و قد مر بيانه في باب الابواب اذا كثر بر سرش كذا شته بود اعداء كرو
 المراد حكاية ما وقع على راسه من الشدايد مكرزاده را برورم آمد خلعت و نعت داد
 عامه هو المعناد و معتمد بيايه الوحدة هراه او كرد بشهر خویش باز آمد پدرش

درم شهر زيارت و قد مر
 صيغة فاعله مجهول است در تمام
 بمعنی کلام را در شت
 معنی در جمع کلام
 شت

در شتی
 سنجی

بريدن بالا صافه او شادمان شد و بر سلامت حالش شکر گفت فلان شکرگاه
 اذا كثر سر اورفته بود اي وقع عليه از حالت كشتي بيان له و جور طراح في الماء
 و در پستانان عطوف عالم و غدر بفتح العين المعجزة و سكون الدال لطفه ترك الوفا
 عطوف عالم و كار و انيان با پدر ميگفت فلان سمع الوده ما عكاه پدر گفت اي پسر
 نگفت استقام النكاري در وقت رفق قبيحستان را دست ديري است
 فلا يقدر على الشجاعة و بفتح شية شكسته **چه** خوش گفت آن تبييت كنه
 مقول قول هو المعقول الثاني جموي زراي الذئب مقدر شعيرة بستر از بجاه من زور
 المن بفتح الهمزة و هو اطل و قوله هما بالتحفيف للوزن پسر گفت اي پدر ما
 رنج نبري كج بر ناري اي لا تقه حتى لا تحصله و تاجان در خطر نبي بر دشمن ظفر
 نيابي و تادانه پريشان كني فمن بر نيكري كل ذلك لوله خطر و آخره وقع و خيرا
 نه چيني كه باندك ما يه رنجي كه بر دم بضم ايا چه كنهيل اي كرم و به شيشه كه خوردم
 چه ما يه نه شيشه آوردم و اعلم ان بيان نيش قدمه في كلام قول الملمد كره كذا
 طاقت نيش و اما نون مش فوجي عاصمة معان اسم مصدر بفتح الشرب و صيغة
 امر من نوشيدن و وصف تركيبه اذا ركب مع غيره نحو نون مش داره و بمعنى اعمل
 غيره من الاشياء المحلوة و بمعنى شجرة صنوبر بدلا من فطنة ثابراة الفارس و المراد
 هنا هو الرابع **ك**ر چه بدون زر زق نوان نور و بفتح الناء للقافية در طلب كاهلي
 نشايد كرد **ع**نواص كذا نيش كند كلام تنك بضم تنك و بالنون بعد الاء بالتركيب
 تسلك كذا كنه فاعله ضمير غرض و بفتح الدال و تشديد كالا للوزن بفتح اللوا
 كذا نايه قد مر قبله في باب الجيم الفارسي و الفتح مرة في الاء بالياء تسلك
 بكسر الكاف ذرين اي التفتا به فتحر ك نيت لا حرم تحمل بار ك ان ميگند **چه** خورد

درست ايا چه در سنجی
 معنی ده آب شش
 و میری

درست ايا چه در سنجی
 مستعد بدلا از شش

عنواصی

شهره
حشوی که در این
دوره از او سرور شود

استقام نظاری شیرشزه بالغه و السكون ثم الزاء المعجمة العربية درین غارین
ف قعر الکف و المعنی لا یأکل الأسد القوی شیخ ف قعر الکف مالم یخرج الی الصيد
 یاز یکسر الزاء لاضافة افاده و ای الس قتلوا القاعد چه وقت بسكون الوو یعنی
 الغداء بود هذا استقام نظاری ایضا فالمعنی لا یكون لبار القاعد من الصيد قوت
 کرود و خانه صید خواهی کرد ای لوم تخرج من البیت للصيد و ترید الصید وقت و بایت
 چو عکس بود ای مثل ضلایه که ابن فرات السعفی گفت ای پسر درین نوبت
 نه هذه الكرة فلک ترا وری بالباء المفقوطة بقطعتین من تحت و فتح الوو یعنی
 المعاونته که فاعله ضمیر فلک و اقبال بسكون اللام رهبری قرینه لاسبق تا کات
 بضم الحاف الفارسی و الزاء المظاہر از خار و خارت از پای برد ای خرج قید لها
 و صاحب کت و هو ابن السلطان تورسید ویر و بخشید اعطاک ماله و ترم
 کرد ای رحمت و کسر حال ترا ای انک ارحاک بضمضی و هو طلب الشی بعد
 ماضی و الیاء الموحدة جبر کرد ای شد ما انکسر و اصل حتی استخف و چین اتفاق
 نادر افتد و بر نادر حکم توان کرد که قیل نادر کالعدوم صیاد و هر بار شغالی
 بیاء الموحدة و هو خلفا فارسی عربی ابن او یقول بالترکی کخر قیامه محتاجی میرد
 بضم اباء الا و فتح الثانیة افتد که یکی روز پلکش الضمیر راجع الی صیاد
 بخورد چنانکه یکی از ملوک پارسه از مان المایه کلین بکسریه النون و الحاف
 الفارسی الخاتم کرانمایه قد مر بر انکشتیری داشت ای کان فاعله ضمیر کثیر العشر
 باری ای مرة بحکم تفع باتی چند از خاصان که هوادة السلاطین بمصلی بضم التهم
 و حقه بالذو کسر الیاء لاضافة شید از کمال مواجبه حافظه وصفه بده سق
 می بایک که در بخت گنجی یافت گنار آب رکن آباد و کل کشت محلاط بیرون

کلیفی
عمی

رفت فاعله ضمیر کی فمود نا انکشتیری بر کندی عضدا ای کشید عضدا ای عاقبت قهر مشوقه
 هناك نصب کرد نه ماه که تیر از حلقه انکشتیری بگذرانده خاتم او را باشد ای همان
 ملک اتفاقا چهار صد حکم انداز بسكون المیم وصف ترکیبی و هو الذي یکلم ویدر انه یصیب
 ش کت ای که در خدمت او بود و بینا شمره لاصابة جمله خطا کردند مگر کدی بیاء
 الموحدة بر بام ای علی السطح رابط بکسر الیاء بالترکی کار بان سس که باز یک تیر از
 بر لاف انداختی بمیاء الحکایه باد صبا الظاهر ان التقیید بالباء اتفاق تیر او طراز
 حلقه انکشتیری بگذرانید فلما انقذ سهم منه انکشتیری را بوی بفتحین اشاره
 الی کو دکی از زانی بالیاء المصدریه و هو فی الاصل معنی الرعاء و المراهبه الا انهم
 داشتند عا و غذا ملک و تحت یقیاس دادند ش فضل علی الرعاة انکشتیره
 پسر بعد ازین تیر و کان اسبخت لثو ملک باری مرة ثانیة گفتند ش که
 بر اینچنین کردی و کان عاقل گفت نادر و فی اولین بر جای بماند که بفتح
 الحاف الفارسی و سکون الیاء مخفف من کاه بود بفتح الواو قد یقع کز حکیم
 روشن رای وصف ترکیبی صفت حکیم بر نیاید ای لا یخرج درست تیر پیری ای قد
 یغلط کاه باشد که کو دکی نادان ای الضمیر الجاهل یغلط بالفتحات بر بدعت دهند
 تیری درویش را دیدم در غاری بیاء الموحدة فیما نشته و در بعضی باب
 بروی خود از جهان بسته لا عتراده عن الناس بالکسریه و ملوک و سلاطین لا
 در چشم هست او شوکت نموده استقامه مگر که بر خود در بکسر الزاء سوال کشاد
 ای فتح باب السؤال علی نفس ما میر دنیا ز منزه و بفتح الواو ای یصیر فی جانی
 ان یبوت از بالمد الحرس بگذارد و بادشاهی کن علیه بقوله کردن بفتح الحاف الفارسی
 قدر معناه و کسر النون لاضافة بی طع لفظ بی طع اما وصف القول که کردن قفید یاز

باد صبا

پیری
خوش

منور العالم چشمه هور بدل منه براديه عين الشمس من نيايداي لايدخل وفي بعض نسخ
 زشت باشد چشمه هور كور الحاف البعير اي الفارة العياء والماء الخفاش الحف
 لا ترا الشمس عين الخفاش للعداوة **كابت** بازركاني را هزار ديار لفظ عليه ياءه
 جدره من نون يدل عليه جي جعد بالونين اي دما نيره و خدش في الفارس عا مضاة او
 و قدير او جنس الاثان خسارت افاد فان المال عاده و را بزرگش را گفت بقال
 لا بد نشايد كه اين سخن را با كيه در ميان نير بجه لا تعلق هذا خبر لا صد كفت و زمان ترا
 وليكن ما جز فاعله اين مطلع كيان اي اصيله واقفا كه مصلحت و در زمان داشتن
 چيست كفت اي اجابه ابوه تا معصيت و دشواريه بقوله كيه اقصان مابه و هو مراد
 سرمايه و من قال بل مقصوده فقد حكم من عند نفسه و ديكر شهادت هم ياه قدم
 بيان الشكاه **ك** مكو نير من كفتن انده هي بعين ابوه بل مقصوده كايه كوه كه
 بضم الكاف و او خویش باد شمنان اي اقصان هم تفك كه وصول كوينداي بقولون
 لا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم استغاثا بشارت دي كيان حال من فاعل كويند و هو
 ضمير شمنان **كابت** جوابي بيا الوصية خرد من ذمعة كذا خضائل خطه و افوات
 و طبع لطيف چند انكه در محافل جمع محفل بجمع و انشمنان نشسته هم سخن نكفته
 بيا االحكاية فيها باري پدرش كفت اي قال ابوه مره اي پسر تو نيز از آنچه داني چرا
 نگوئي كفت نرسم كه پرسندم اي ساو نني و من قال استبدون عني فلم يعرف
 اللفظ و لم يعرف اي ان السؤال متعدي بنفقه قال الله تعالى فاسألوا أهل الأثر ان كنتم
 لا تعلمون اذا نكحنا ثم و شر مساك برم و في بعض نسخ و شر مساك شوم
 آن شيندي كه صوفي بيا الوصية بعدا بيا الاصلية المكسورة يي كوت باو و مشق
 من كوفتن بالواف العربيه زير ظرافت نموده ميكوفت نغليين بغير لام تشبيه نعل

شهادت
 في شهادته

في لغة العرب و بكسر اللام ليس تشبیهة استعمال تونس و التركي و من غفل عن الامر
 الشائع المستغنى عن البيان قال لم تقا و في لغات تونس خویش الاحكام بكسر
 مي چند معقول كوفت استيش كفت اي اخذ كنه سر هكلى بيا الوصية فاعل كفت
 و قد عرفت معناه كه بيا نعل بر سوزم اي عا دا يي بنده من بسن فلو كفت من
 ضرب المسار على سلم من تكليف القائد و وقع في بعض النسخ **ك** نكته ندارد
 كيه با تو كاراي لا يتعوض لك احد و ليكن چو كفتي دليلش بيار **كابت** كيه را از
 علماء معتبره مناظره افتاد باكي از ملاصده لعنم الله و باو بخت بر نيايداي لم يغلب عليه
 سر بينداخت اي ترك المجدلة و بر كشت بالواف الفارسيه انكوفت كيه كفتش
 تو با چنان علم و ادب و فضل و حكمت باي يي و يي بر بريد افاضل ذك المظهر بيايد
 كفت فاعله فيم كيه علم من قرآن است و حديث و كفايتش و او بدنيا معتقد
 بكسر القاف نيت و عني شوقاي لا يقبل و مراد شيند كز او بجه كارايد بل لا ينبغي
 لي ان اصبح كوه **ك** آنكس كه بقرآن و خبر المعاييد يقينه ان براديه جزا رسول الله
 و سلم اي الحديث و المحل يقينه التميم و من قال يعني اخيار انبيا و اوليا و مشايخ
 فقد جزم من غير دليل قاطع ز و نرعي خطاب من ريدن آنست جوابش كه جوابش
 مذهبي خطاب من دادن **كابت** جاي نوس اسم حكيم مشهور ابلهي را و ديوت
 در كريان بكسر النون دانشمدي زده و بچرمتي كوده كفت اكر اين دانابودي
 كارا و با نادان باين جا كه مقصود من جا نكه يعني الى هذه الدرجة نرسيد
 و عاقل را نهايتشداي لا يكون لعاقلين كين و چكاراي بعض و حرب قدم بيان
 لفظ چكار و معناه و من قال يعني لا يكون بين كواعاقلين تبا غرض و حرب فرياد
 يعني اللفظ نه دانايي بيا الوصية ستيز داي لا يعاذه علم باسبك ر بضم و رجل نكفته

نرگوي
 غدا صيده

سفیه لان فخر ساریغیا کثرت و اصل دارد و هو موضع لکثرة و المبالغة مثل کلازمه
 یطلب زاء سینا و جوبا اذا کان ما قبل حرف حلق نحو خ و ج و زاء غیره کما فیما کن
 فیه اگر نادان بودست سخت کوییده معابد العاقل خود منداش بنری دل بگوید
 ای العاقل یسلیه بالمایته و صاحب دل کند و ازین موی ای یخفان شهره و اصل
 لا یفقق و هذا کما یت من کمال المواقفة حمیدون بالترکی شود که لذلک بحر الغرائب
 و من قال شتره حیث فلم یحقق معناه سرکش و ازین موی بایاء الوحدۃ فیها یا
 قوله حمیدون و لفظ ازیم و الاصل باله و سکون الراء المله بعد الراء المله المله المله
 التظیم و هنا یقر بفتح الراء العاطفة و سکون الالف للوزن و کر بر هر دو جانب
 جاهرند ای المیاض ان کر زنجیر باشنای فیما بینها یکسانند بالکاف الفارسی من
 کسلانیدن و هو مقدر و من قال و هو هنا بمعنی کسختن فخر بوزن کلازمه و الیس
 کذلک یکی از رشت جوی داد و دشتام قدر باین البیتان حکایت پسر فارون کل
 کرد و گفت ای نیک و جام قدیمیا معناه یناک بتر زانم که خواهی گفت آنی قدر زان
 معناه و خطا من اخطا فتنه کر که دایم عیب من چون من ندانی و ما و جدنا البیتین
 المذكورین فی بعض النسخ هنا آورده اند **سبحان** بالحاء المله و بایاء المله
 اسم رجل معروف و دیار العرب بالفضاحة و البلاغة و اسم ابیه و ایل بایا بالحقین
 قد لفظ ابن المارفت را اداة مفعول هنا در فصاحت بی نظیر بقا و اندازی و
 بانه لظیر لینه الفضاحة سالی بر سر جمعی بیاء الوحدۃ فیها سخن گفتی بیا الحکایة و
 لفظ را مکرر کردی و البیاء ان کلا و لین و اگر همان لفظه معابد همان معنی فلم یعرف
 اللفظ من المعنی و از جمله آداب ندای ملوک یکی این است قد مر بیان الذما
 سخن کرد و بلند وصف ترکیبی و شیرین بود بفتح الواو سزا و تصدیق و تحسین
 اللفظی

حمیدون جمع ای و بنی
 بی سینه حمیدون
 بجهانی باشد ازین

و ازین
 جمع و در دشتی
 در استیک و در میشت

و اتفاق افتاد عبارت دیگر
 بجمع ص

که نه صاء قاصفا بویکبار کفخی بویکبار پس بایاء الفارسی که بویکبار خود مدلس
 بایاء العربیة بمعنی قفا فاذا کان اکل کلوا و مرة العادة فاعلام اللفظی منبغی ان یصدر
 منک مرة **سبحان** یکی در از حکما و ششیدم که میگفت هر که کیل جو دار نکند
 ای لا یعرث احد یجده کما انکس که چون دیگری در سخن باشد هنوز تمام نکرده کلام
 او سخن آغاز کند خانه یقوت بجهله **سختی** را سرست ای خود مشغول عطف علی
 کما ان الشیخة را س و عا کذلک الکلام را س اصل میا و رفتی من آوردن سخن در
 میان سخن فاصبر حقه قلام الاخر خدا و نیز بمعنی سب و تیر و در هیک بمعنی اکل
 و هوش بجهل العقل بگوید سخن نماند بینه خوش بمعنی خاموشی هر چه در حیل الغرائب
 و استشهد بعد البیت و من قال مقصود من فخر خاموشی فخر و من مدح
طاعت قتی چند از بنده کان سلطان محمود گفت حسن میمندی را و هو وزیر که
 سلطان محمود و روز ترا چه گفت در فلان مصاحبت گفت فاعله فیما جسی میمندی
 بر شاعر پو ششیده نماندی بقول کم گفت فاعله فیما جسی میمندی کان تود سیر و بقیه الال
 و هو الدفتر الذی فیہ قوانین الملک ثم نقل منه الی صاحب ذلک الدفتر یعنی وزیر کبیر
 حکامی آنچه بالوکه بدین الاضمار الحقیقة بالمشایخ گفتن رواه ارد ای لا یقول لک گفت
 با اعتماد کند و اند که بکس نکوم پس برای بر سر **نه** هر سخن که بداند بگوید اصل
 شناخت انقی مصر و دت الی مجمع المصراع بستر بشید الاء شاه سر خویش قن
 نشاید بخت ای لا ینبغی لاحد ان یلعب هر کم بافت شاه الملک فانه سب
 الملک **طاعت** در عقد بیع سزا بیاء الوحدۃ و البیع قد یطلق علی الشراء و هو من
 الاضداد مترادف و دم فالمتع کنت فخره پست مترادف و هو دمی من از کشتایان
 جمع کشتا و هو صاحب البیت که مره حکایت مطرب نزل الکلمه که خدا را گفتم از بهر خدا

بن
 در میشت

باخت
 بایا

وكن لم يعرف المعنى سكت حناك وقال حناك قال كذا قال لمن يتولى له البيت و
 لمن يتولى امر التوبة ولفظ كذا ايان معاني الى قوله قد يراى من محلم ووصف من خفا
 بنا كذا هت في نفس الامر ان من يرى كذا فاني اعلم باحواله كذا ما كذا المعنى واما المعنى
 امر من خديون كذا كذا في الاصل قد يقع كذا مع كذا واما كذا في الاصل قد يقع
 فيبدا صلاوة من ان لفظ كذا والاول المعنى واما كذا في الاصل قد يقع كذا مع كذا
 كذا في الاصل قد يقع كذا مع كذا واما كذا في الاصل قد يقع كذا مع كذا
 معلوم لكل صاحب كذا لا يخفى على المتفكرين فقد عرفت المعنى واما كذا في الاصل قد يقع
 في الاصل قد يقع كذا مع كذا واما كذا في الاصل قد يقع كذا مع كذا
 است معني في هذا المعنى واما كذا في الاصل قد يقع كذا مع كذا
 يقع في الاصل قد يقع كذا مع كذا واما كذا في الاصل قد يقع كذا مع كذا
 باث معني في هذا المعنى واما كذا في الاصل قد يقع كذا مع كذا
 والوزن هنا حقيقة التثنية واما كذا في الاصل قد يقع كذا مع كذا
 يراى بالنسبة كما سمعت في قول كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 توكل لا يرد كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 تنافى في عامة قوم واما كذا في الاصل قد يقع كذا مع كذا
 النسخ بستانه واما كذا في الاصل قد يقع كذا مع كذا
 من البقرة سكان عقيق والكلاب الفلاس جمع درقعا او افادند فوات
 ارايات اعوانا سكي بوايد ليدفع الكلاب من بين كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 الاراض عاجز كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 الى اهل التوبة كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا

ايراز كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 بهنوا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 مع كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 بارجل النوال هو اعطاه الامير كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 بارجل بدل كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 بزمود واما كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 قضيت القصة من وحين احدث كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 بوايد عليه واما كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 معني كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 قلما رآه الميم واما كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 اي قام كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 وسكان الورد كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 الحوادث التي تنزل منه كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 واما كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 ربه واما كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 الرجل واما كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 انطلق امر كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 فاما كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 ما خورش كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا
 بيفاد كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا كذا

اشوب
 لوز
 اوج
 بندق

فقلت في حقه ثقب صوت الغراب يعقب الغراب اذا صاح الغراب البين
اباء وسكون اياها وخرج من الغراب واما سيج بغير ابين اي غراب الواق
العرب كان يترجم اذا خرج المرء من داره ولفقه فهو الواق يست وبن مطوية
حد برة الحان اوست اي في موضع يخرج اصواته منه والهادان صوت الخطيب
المذكور كهوت الغراب المذكور يا ايت ان انكره صوت اي افعها الصوت
انجيد در شان او **ق** اذا نطق من باب ضرب الخطيب الطاهر ان الام
لعمري ان الفوارس بدل منه او عطف بيان انك اريدك انك سما لى ردا الجارح الجور
جز مقدم صوت مبتدئ مؤخر والجملة الاسمية جواب اذا ايده فاعل خبر صوت يقال
هذا ابتداء كسره وضعفه اصغر بكسر الهمزة وفتح الطاء المفعول وسكون الهمزة
قلعة من قلعة فارس والمفعول اذا نطق الخطيب المذكور صوت يهد من وطو قوته وشدة
اصطغر فارس مع استحكامه للصوت القوي فاشير فيهم اباء واهلستان
الخصون باصوات البوقات مردمان ديار بايا على اصل اهل القرية بعثت
كمدان اى ايب منصب بيش ميكشيد واذ بيش مصلحت نذير الاذية عاد
البلية بمعنى الانذار تا يلى از خطباتي آن اقليم كه باوى عداوت ثنائى داشت كما
هي معروفة من اهل الكهات بازي برائى پراسيدان او آمده بود كفت خوابي بجه
الرويا ديد ام في حلق خبر باد جمله دعائية كفت به ديد كفت بئان ديد ام
ترا او از خوش است و مردمان از نفس نفخين تو در راحت اندر ديار بايا على خلاف
حالك القطعة خطيب اندر اين لحى بيز بيشه اى تفكر احد وكنت چه مبارك
خوابي است كه ديد كه ما بر عيب من مطلع كرايندي معلوم شد كه او از خوش ندام
وخلق از نفس در بخند غير الرويا تعبير است حيث استعملت الى خنده تو به كردم

الحان
مكوي

والمعبر

ويكونت غلبة خواب بر باهستي **ق** از صحبت دوستان بر هم بگر ابا المضاف
المتمم من رنجيدن كذا جمع من الرساخه ومن قال ويجوز فتح ابا، بفتح در رجم
كاهن خور و شيب پره او بفتح بر كاهن الرويا جنة في قوله بشت باب فقدم
الفتح حسنا و كان محمدا الى مثل هذه الرويا كالمطلق بدم حسن عما يند مقدمات
من كمال ميتة لان نظرم بعين الارادة خاتم كل ياسين عما يند الى كونه ملكا استرا
وشمن شين چشم لاد به الجمع او الجنس بقرينة الوديع الاخير وجاهل هذا الموضع
محمون تاجب ما بين تامينه والتحقيق ان الله يبينك عما عيك هو صدقك
ق كان عمر بن الخطاب رضي الله عنه يقول رحم الله امرءا هدى اليه عيو بنا و كان
اصحاب النبي صلى الله عليه وسلم يجعلون عيو بهم يد يا فيها ينتم يرون الاصل
ق كى در جامع سجاد تبرع بغير جرة بايك نمازي اذ ان كفتي بيا كناية
او اني بيا الوحدة كاستمعان را از و اى من ذلك الصوت نزلت بودي الغدا
وصاحب مسجد اميرت بود عادل و فيكوسيرت كواستش الضمير راجع الى امير
وفيه المفعول الى كى كدل از رده كود با طوف الفارس كفت اى جوامع و اى
مسجد را مؤذنان قد يند كهر كى را از ايشان اى لكوا احد منهم بن دينا اناهار
بكر الهمزة اى وخلفه است و تراده دينا ريدهم تا بجاي ديكر روي بفتح الراء و
كسر الواو وسكون ايا، الخطيب برين اتفاق افتاد و برفت بعد از مدية بيا
الوحدة و في بعض النسخ كذا ري بشار مير با زامد وكفت اى خداوند من جفا
كردى كه بدو دينا ردم از اين بقتيريد بها المسجد روان كدى كه انجا رفته ام
اى الان رايحه انه كه بشت اى عشرين دينا ريدم كذا جاي ديكر روم قبول نميكنم
علمنا قم علامه امير كجديد وكفت ز نذر استاني كه به پنجاه دينا ردم رايحي شوند

مسجد امير

پیرت کس نخواست مضاعف من فراسیدن ز روی خارا بختی اگر اصل بخت
المقام اگر بر کن بکسر انگاف افارسی بخت الطین مفعول نخواست چنانکه بانگ
در پشت کسر اناء الاضافة تومی خواشد فاعله ضمیر بانگ درشت دل مفعول خواست
حکایت تا خوش اواری بیا ننگ بلند قرآن میخواند تا مکان صاحبی بدو
بگذشت و گفت فاعله ضمیر صاحب دل ترا مشا به ای الوظیفه التي تؤدی الیک کل
شهر چندت گفت فاعله ضمیر تا خوش آواری هیچ ای لا وظیفه لی گفت پس ازین
زحمت بخود چرا میدی ای برقع الصوت گفت از بهر ضایع میگویم گفت از بهر ضایع
که تو قرآن بدین غلط میفهمی ای عاقل اسلوب خویشی بیا خطاب
جبریم بقم الباء الاولى و فتح انشائیة رونق ای حسن سلمانی الباء معدیة
والاستقامت علم **باب** در عشق و جوانی عشق و طالع قیل لیکن
تقریبه و اما بعرض من طالع کما قال مولانا رومی هر چه کیم عشق را شرح بگویم
چون بعشق آیم غفلت باشم از آن و عاقلان شباب من البلوغ الی محبة و تثنین و
بعد کوله الی خمین و بعد شیخوخة و قیل ان فی الهم لیس جینا و اذا اولاد
ولیا و اذا مضی علی زمان قبل سی طفل و بعد صبا و بعد مراهقة و بعد
الطاعه الی ان یبلغ تسع عشر سنة ثم منذ شایا ثم منه کمال الی احد و خمین ثم
منه شیخا الی آخر العمر **حکایت** حسن میمندی را گفت سلطان محمود چندین
بند و صاب جمال دارد ای دل عثمان کثیره طالع که هر یکی بدیع ای غریب جهانی
چگونه که با هیچ کس از ایشان میلی و محبتی فاعله ای لیس با حد منم میل و محبت
چنانکه با ابا رازی کالحب الذ کان له الیه که او را زیاده حسنیت گفت فاعله ضمیر
حسن میمندی هر چه در دل خود و ادبای کل شیء بد مغ القلب بان یکله القلب و دید

و در این باب
بسیار نوشته اند

بگویند

بگویند **حکایت** هر که سلطان مرید او ای محب او باشد مذکر الشیخ کرده بگویند بگویند
کما ورد فی الخبر حبک باشی بیک و بهم و انکه را باشد بیدار او ای یزدان سلطان
کشتن از خیال کسر اهرام لاضافة خانه انجینا الاصل الفرسان و الماد ههنا کبارا بیت
نوازند مضارع متغی من لواحقن ای لا یلتفت الیه احد من کبار اهل بیت و بعضی
از ایشان خانه با لوا و العاطفة فاعله من الخيال اهل العکرة و من خانه غیره **حکایت**
بدیده انکار از نگاه کند الی صورت یوسف علی السلام نشان صورت یوسف بالا حق
فی اللطین و بد بنا خوشای از بخت من حسن بالفتح و کریم چشم لادوت نظر کند فاعله ضمیر
کس در دوی ای الشیطان القیم و شستش الضمیر راجع الی کس بنماید فعل مجهول
ضمیر المستتر راجع الی دوی چشم کروی الکر و بیت تخفیف الاله المارکة المقربون و
همایقه ای نظر کروی بتشدید الاله المارکة **حکایت** کوبنده القصة خواجه
را بنده العرة للوحدة ضیاعا ما احسن صفة بنده بود و با وی اشاره الی بنده
بر سیل مودت و دیانت نظری داشت فاعله خواجه با یکی از دوستان گفت
شکایت من العبد مرید اگر بنده من با چنین حسن و شمائلی که دارد فان جمال الفاتیه
زبان دراز و صفت ترکیب و بلای بد بنویس چه خوش بود گفت فاعله ضمیر
ای برادر چون اقرار دویستی یعنی محبت کردی توقع خدمت دارد علقه بقوله که چون
عاشق و معشوقه با لیاء المصدریة فیما در میان آمد مالکی و مملوکی و الباء ان لا لا و بین
بر خاست ای در توقع و انعدم دل نعلس کما قال **حکایت** خواجه با بنده پیری چار
ای المولی مع الغلام الذ وجهه کالمخ چون در ایادی و دخل مبارزی با لیا و الا صبا و حنه
علف عا باز چه عجب که بر ای مثل خواجه ناز کند فاعله ضمیر بنده و بعضی نسخ
جور کنند وین ای خواجه کشد باز نازی حمل الغم چون بنده ای فیضیر المولی علی

بر سر
خطا

دلال العبد و جوره لالعبد الصابر على المشاق **مکات** یارب ای را دیدم محبت
شعیه بیاء الوصدة فیها کفرای اسیر و رازش الزید و بر ملا صد کلافاده
لعدم قدرته عاکفان العشق چند اندک طاعت من اللوم کالمقاتل من القول ویدی
من الحیب والرقیب و غیرها و غرامت من الغرام ای الشرا للاثم و العذاب لشدیدی
ترک القفال و هو الاشتیاق فی العشق نکدی و کفقی **کوت** مقصود من کوتاه
مکتم زوامت دست ای ید و روضه بزین به تیغ تیزم ای و لوضه بتقی بالیسف
الصارم بعد از تو ملاذ و طیام قدر بیافیه الحکایه و زوان عرب و المیم و الثانی المکتم
نیت و ینتی الحیب ان لا یرجع الا الی الحیب هم در حکمت و ربحه بآء الاصلاق
تو کریم از قدر بیانه کریم ای ان فرست فلا فوالایک یارب ملافتش الضمیر
راجع الی قوله یارب کریم و کفتم بیان الملامه عقل نیت را چه رسید که طری
نیت غالب آمد فکان حب غیر الله تقا من الوساوس النفسانیة و غلبت انما
بیاء الوصدة بفکر و فرقت و کفتم **کیر** کاسلطان عشق آمد فاند مرهون
قوت بازوی تقوی را بالاضافه فتنه اللفظین محل طاع فانه پاک دامن لغت مثل
دامان چون بالاماله بجهت کفتم زید بکسر الراء و فتح الیاء مضارع من زیستن
ای کیف یعیش طایر الذیل بپایه فاعل زید و فماده تا کریمان در و حل ففتین
الطین الین **کیر** یکی را دل از دست رفته بود کنایه من علق القلب بالعبود
حب و ترک جان کفتم ای قاله فعله ای بدن الحال او قوله بان القول و من
لم یعرف المعنی قال فی شرح کرده ثم قال وله نظیره فی هذه اللغة برغ هذا الکتاب و هو
افتراء حقیقه و لو حمل على المجاز لا وجه للتخصیص بهذه اللغة و یذا الکتاب و ملحق
المیمین و بالطاء و الحاء المقلین اسم طعان من طعم بهر الی الشیء ای ارتفع نظرا

جانی شطرنج کیر مکتوب ابن السلطان کاسی صرح به و در طه هلاک الوطیة بمعنی کیر
فلا صفة بیانیة نه لکیر که مقصود شدی که بکلام آید بالکاف العربی الی لم یکن
لکیر مقصوران یایه بالکیر یا مخر که در دلم افتم **کیر** چو در چشم شاد به
المحیوب جهنا نیا ید زرت الی المحیوب و الحیال هو العاشق والمعنی اقام طیف
المحیوب الی دیار کیر زده خاکت یکن نماید مضارع مجزول برت ای حارسین
عندک ایما العاشق من حیث عدم التوصل الی المحیوب یا لکیر بل یفهمش الباء بمعنی
مع کفتم ای فاقواله که ازین خیال و هو الوصول الی به المطلب بحسب رفع
الکیر و ضم النون و الیاء ای تبعه کن که خلقی ای جماعه کثیره هم بدین هوس که تو دلیر
اسیرند و یافا در زنجیر کنایه من الابلاء القوی بپایه بنالید و کفتم **کیر** دستان
کوبیم الطاف الغدس تاکید و قدر بیانه او التقدير و سنان را بکوبای قل لم یفهم
مکید و من لم یعرف الماده قال لفظ کیر زانده می که مرادیده و هو بمعنی ان العین
مطلقا و الظاهر انه محمول على الحقیقه و من قال ای دیده دل فقه تلفظ بر اراء و
اوست فالارادة قدیری بآرها جنگ جویمان وصف ترکیبی بزور باز و کفتم
بکسر الحاف العربی و سکون الفاء و شمنان را کشت بضم الحاف العربی و
ضوبان دوست ای الحارِب یقتلون الصدیق بشرط محبت نبات رای پس
شرط المحبة بانذ شمر جان بالاضافه و سکون النون ای بفکره و الماده و موفه دل
بسکون اللام مفعول مقدم لقوله کفتم فی قوله کیر بکسر المیم بمعنی المحبة و سنان و
الراء بالاضافه جانان بسکون النون بر کفتم **کیر** تو که در بند خویش تن باشی
مادام مکتوب نه تیر کیر و تخاف من هلاک عشق بازی دروغ زن باشی
فقوله عشق بازی مفعول لقوله دروغ زن و من لم یعرف المعنی قال در عشق بازی

ایضا

كرتش بدو سرت ده بردن المراد به الوصول الى شرط ياري است بالياء المصدر المراد
 المحبة الصادقة ودر طلب مردن **خيزم** بالحاء المعجمة اي اقوم چون غانديكوز
 والدال لم يبق بيش بالياء العربية الزين تدبيرم والمراد من القيام هو الانتصاب
 و عدم التوارضم لرجع شمشير زنديا تيرم لقتلي كردت رسدك استنش كيرم كناية
 عن الحصول وجزاء الشراط مخدوع اي فيما و نعمت بذه الخصلة و رنه قد مره اول
 الكتاب بروم بفتح الراء الواو بر استانش ميرم فالعاشق الصادق لا يات في
 الموت متعلقا لشراكه نظر دكارا و بوداي كا نوا ينظرون الى علمه و حاله و شغلته
 بروزكارا و عطف عا قله بيش بالياء الفارسيه وادني اي نعمه اله و بندش بالياء
 العربي لئلا وادني قيد وده سودك بيا الوصدة نداشت اصول لم ينفع له فائدة
 و در حاكمه طبيب في ذكر لفظ مرد و طبيب صبر ميقايد من الكلال اسكر و المراد به
 الشئ المعروف بالمرارة اي يام الطبيب الحكيم و بن نفس جريس را شكري بايد
 آن شنيدي بيا الخطاب استهنام كشتايد يي بهفت بفتح الباء وضمي النون و
 متعلق بقوله ميكفت با دل از دست رفته را ميكفت اي كان يقول محبوب باخفا
 عاشقه تا ترا قدر خوشترين باشد مرهون بيشن جنت جبه قدر من باشد خوشتر
 ابيت مقول القول يا دشته زاده را كه مطلع نظر او بود و خبر كرد اي قالو الراجح
 بر سر اين ميدان دعا و مت تايد ثم وصفوه نموش طبع وصف تركيب و شيرين زكاه
 وصف آخر سخنان لطيف و كميتاي خريب از وي في شونيم كما هو حال الدنيا
 چنين معلوم مي شود كه شوري بيا الوصدة لفظ شور كجي معنيين **اكر** عدلت
 كند تدبير عالم نياشدد در جهان هر كشته شور كذا في بحر الغرائب و قد مره اول
 و الاضطراب و المراد ههنا المعنى الاخر و من قال بفتح فتنه عشق فخراتي بفتح من

نور

فقه و قد وقع في هذه الفتنه و بالو رطه في قول المتأخرين بان بارز و خواينه و سرور
 و سورب في بحر الغرائب سوزا سم مصدق من سوخق و كجي اي نصيحه امر و وصف تركيب
 و المراد ههنا هو الاول و در دل دار و مقدم شيدا بفتح الجيمون و المتخير قاله الصلي
 بالكره و ان اشتبه بالفتح صفت اي كالجون و المتخير هي نايده و فاضله و لا يبرز
 داشت اي علم ابن السلطان كه دل او بخت اوست اي عاشقه و اين كرده بفتح
 الكاف الفارسي بفتح الفار بر الكيفه له است مركب كجانب او را نده الميادان
 جوان چون و ديكر شايده نيز داو غزم بغير الميم لافاضه آملن دارد و بركايت اي
 بكي و كفت **آنكس** كه مر كشت بازا مد بيش اي جا به بن بيك مانا بفتح الباء
 ههنا كه دلش بسوخت اي احترق قلبه بر كشته بفتح الكاف العربية و بيش اي رم و قوله
 چندا كه ملاطفت كرد فاعله شايده و پير سيش كذا في كجاي اي سالار من اي
 مكان و چه نام دري اي ما اسمك و چه صفت داني فلان ابن سلطان جهان
 در قعر بحر مودت چنان فرين نو كه مجال دم اي نفس عقيق رزون نداشت
 اكر خود هفت سبع بفتح السين المعطوف واحد من السبعة كالنفس واحد من الثمانية و هفت
 سبع كناية عن تمام المعصية و ذلك ان عين قسما القوان في زمن الجبلج الى اثنين
 جزءا قسموا اليه الى سبعة اقسام و قول الناس بالتركيبه يدي مصحف عبارة عنه
 روي من سلف الصالحين من قتم القرآن عا بهذا الترتيب الذي ذكره ثم دعا يقبل
 حاجته بقره يوم الجمعة من اوله الى سورة الانعام و يوم السبت من سورة الانعام الى سورة
 يونس و يوم الاحد من سورة يونس الى سورة طه و يوم الاثنين من سورة طه الى سورة
 عنكبوت و يوم الثلاثاء من سورة العنكبوت الى سورة زمر و يوم الاربعاء من سورة
 زمر الى سورة الواقعة و يوم الخميس من سورة الواقعة الى آخره بزر كجاي الخطاب

پرو رنگول

ترتيب اسب
 در رهن سلف الصالحين
 اي قتم القرآن عا بهذا الترتيب الذي ذكره ثم دعا يقبل
 حاجته بقره يوم الجمعة من اوله الى سورة الانعام و يوم السبت من سورة الانعام الى سورة
 يونس و يوم الاحد من سورة يونس الى سورة طه و يوم الاثنين من سورة طه الى سورة
 عنكبوت و يوم الثلاثاء من سورة العنكبوت الى سورة زمر و يوم الاربعاء من سورة
 زمر الى سورة الواقعة و يوم الخميس من سورة الواقعة الى آخره بزر كجاي الخطاب

الحال جدی آشتی ای نمرت عاشقا مشجر العت بی قی بالیاء الحرفین اصطلاح العجم
و کمن لم یعرفه قال ان اسمی هذین الحرفین هو الباء و التاء باله و به و بالیاء غلط
مشهور ندانی فان العشق یورث الحیرة مشتمل و ده کوفت که با من سخن چو لکوی که
هم از حلقه درویش نام بدان کمال لطف و التلطف بلکه حلقه بکش ای عبدایتم مثل
بذلکلام من یجب خاشع من ابن السلطان یملک العاشق انکه بفتح الحاف الفارس
و سکون الهاء حوت استیناس با فارسیت الش کوفت و کمر السین و فافه
محبوب از میان نظم احوال محبت با فافه الفطین سر بر آورد و کوفت عجب
با وجود خطاب المحبوب که وجود من بماند مضار من ماندن تو بکفایت اندر آتی و
فارس سخن بضم السین و فافه الحاء الفافیه بماند کالول این بکفت و نعره بزد و جاز
بکی تسلیم که عجب از کشته بضم الحاف العربی ثابت بدخیره دولت فافه
موقع المحبوب عجب از زنده که چون بالامان جان بد را و دای اخراج روح تسلیم بکفت
کلیت یکی از متعلقات کمال یعنی بجمع حسن داشت و معنی از آنجا که حسن بشریت
ست فان المیل الی الحسن خاصه البشیه و دون الحیوه یا حسن بشیه او بطنان
جلد از آن میل جانت حاصل کلام ان المعلم کان یکب تلمیذه الملمع بشارتی که غالب
اوقات او درین سخن بود **هـ** نه انچنان بو مشغول ای بشیه روی یا من چه
وجه اهل بحیه که یا و حویشتم و ضمیر چه آید فان کمال العشق نسیان و العشوق
فی ذم نسیان النفس زود نیست تنو لم که دیده بر دوزم مضارع من و و خان بکمال و
عبارة الملقن فی النسخ التي را بیا تا و من قال بدل بر دوزم بر کیم فافه اخلاص و در
و کمر بماند پنم که تیری آید اذا العاشق یبرج مشاده العشوق عاکشی که کافیل
دینت خربت که خود ساقست باد و شافی که یکدم خربت باری بر کوفت

بشیه

ای قال المتعلم مرة المعلم انچنانکه هر کد اب در رسم اجتماع بدل لجد میکی در کد اب
لکم بکون الفافه نظر فافه مانی که در اصطلاح ناپسندی یا الوصه ای خلق و غیره
می بین که ما آن پسندیده نماید لجمی بجمع بر آنم مطلع که دان تا بتبدیل آن مشغول
شوم فان تبدیل لخلق بضم الحاء ممکن دون تبدیل لخلق بفتح الحاء کوفت ای پسر
این سخن از دیکری پرس که بان نظر که ما با کست براهنی پیغم چشم بداند
بالافافه که بر کنده باد بفتح الحاف العربی من کندی و عا علیه عیب نماید هنرش در نظر
در نظرش قدم الشین للوزن که هنری بیاد الوصه داری بیاد الخطاب و هفتاد
عجب موهون دولت نه بیند بجز ان یک هنر خان عین العود ناظره الی العیب
و عین الصدیق ناظره الی الکمال **کلیت** شبیه یاد دارم که یا رخساره برید محبوب
از در در آمدی دخل چنان بی اختیار از جای بر آمد ای قمت که چراغ با ستیم
کشته شد ای اظفر **هـ** سر ای ای الی لیل طیف ای خیال من تجلوی ای کشف
بطلعه ای بوجه الدبر ای الظف مفعول بکلو و بدل المصراع مع قوله شکفت بکسر تین
و ضمتین مصدر من شکفتن امداد بکتم که این دولت از کجا پست و احد من ثقیف
الحو الطویل و یقانه و لشد الملمع و من اراد معرفة الاوزان و الصانع الشعریه
فی طالع کتابنا المسمی بحر المعارف بشت ای قصه ذکک الحیب المعزیز و عتاب
آغاز کرد که مراد حال که دین چنان بکشتی فلما عاتبته لکتم که ان بضم الحاف الفارسیه
بر دم ای قمت که آفتاب بر آمد ای طلعت الشمس و نیز نظری ان گفته اند **هـ**
چون کرانی ای رجل ثقیل بر شش شعاع آید موهون خورش الفی راجع الی کرانی و
لفظ خیز امر من خاستن ای قمر اندر میان جمع ای فیما بین الجماعه بکشت مفعول مقدر
قرینه القام ای قتل ذکک الرجل الثقیل و من قال عکس شوه قولکم خیز ش

طیف
بر کمر دایم

شکفت
بر کمر

لکون
در کمر

کردن خال علیه الصلوة والسلام اتقوا من مواضع التهم و جوبی او بان برون گفت
 ضمیر و ان شمه ای بارسدست نقاب از دامن روزگارم بدار که بارگاه ای مرا از حدین
 محضت که نوکویی من ترک المودة لا جل التهمة و الذی انده لیشه آدم صبر بر جفای او
 سبلمه نماید که صبر از او ای من مشاده بحاله کما قال و حکیمان گفته اند که دل بر مجاهد
 بنمادن زیاد به تحمل الاذی است که تربت که چشم از مشاده بر کرفتن **آنکه چاو**
 بر سرش آید بر دای لا یصح الاقام به و نه کجفای کند بیا بر دای بینقی الخی بر که دل
 پیش بر سر دای من کیون قلبه عند محبوب یعنی تعلق قلب بر ریش در دست و غیر
 دارد دای حیثه به الغیر و هو الملب و قد وقع فی بعض النسخ هنا تحت بالک
 اصله بلا شک و در کردن ای غنقه نموده بخویشین رفتن یعنی لایمک ان یزجر
 این تربت نفس روز از دست باله و بین الدال و البین بمحض الجیب لا بل و لو بمحض
 الید کاظم کفمتش ز نهار یعنی قوت یوم من الا یام نمی طای الی الجیب الا مان مشک و
 غلظه اللفظ خفاة المعنی حيث قال یعنی کفمت از دستش و قد یحالی معناه کفمتش که
 ز نهار از دست تو ای العصمة و الامان من یک به الحکم چندان از روزگارم
 استغفار ای استغفرت الله تعالی و امن ذلک اليوم و بعده کند و دست ز نهار
 از دست یعنی لا یطلب العاشق اما من المعشوق دل نهدم بر آنچه خاطر او است
 ای رخصت بار دانه که بظلم بنزد خود خواند شرط و بر بدم بر اند بفتح النون فیما شرط
 آخر او دانه جواب الشرطین **کلیت** در غفلت یعنی در اول جوابی بالیله الحدا
 چنانکه افند و دانی جدمعترضه با خوشی لیسر بیا المودة سیر بفتح السین و تحف
 المراء و سیر بکسر السین و تشدید الراء و یاء المودة در ششم ای کت احب بکلم آنکه
 صلح بفتح الهمزة و یاء المودة و ارشدت طیب الاداء و المراء دانه کان در اصل الصوت

یا الهی

ن شماره
براهن

و خلت بفتح الخاء المبطی و یا المودة ای و لفظ داشت مقدور و المصروف معناه کنه مجهول و
 المراد ان کان له خلقة حسنة کالبد خلقة انما ای ظهر و من قال بمعنی المخلوق فقله
 اختلاط الکتب القایر حيث قال یعنی قد کان له اعضاء خلقة حسنة کالبد المصیر
 آنکه نبات عارضه فی الغیر راجع الی قوله خوش بکسر الخاء میات میوز و المراد من النبات
 فی هذا المعنى هو الذی ینبت علی الارض و فی المعنى الاخر هو الکر در شکرش بفتح الشین
 المحمودة و الحاف الغریب یراد به شفته که کند معناه بالترکی نظر ایستون لانه امر الغائب
 حاله الصالح الفارسیه بیان معلوم امر الغائب انما لفظ المضارع بعینه و کان لوقی
 بینها بالقرآن هر که نبات میوز و من قال ان یظهر الی شفتیه قال قطع النبات بذکر
 شفته الجیب لمناسبة جمله الاذی فم یعرف اللفظ بالقرینه فاضافة المعنی اتفاقا
 بخلاف طبع یرید بعد از حرکت دیم که پسندیم ما حسنة دامن از و در کشیدیم
 کنایه من الانفصال و الانقطاع و مره بضم المیم بالترکی بوجع مهرش کبریا بمعنی المحیة
 همار بر صدم یراد به ترک التعلق و اخذ القلب و کفتم **بر و هر چه می باید است**
 پیش کبر صرع مراد کسرمانداری ای لا تو اخفی و ان سر داشتی کنایه من اللوا
 که ان لفظ باش تو شقیة التریکیه عبارة عنه و من لم یعرف المعنی قال یعنی چون
 با ما سر ندر کسر خوش کبر و اذ اذ ب منور مشیدش که میرفت و میگفت
 مضمون البت الشا **شب پره** ای الخفاش اگر وصل خفاش بخوابد و مع
 رونق باز را خفاش نماید مضارع منفی من کاستن بمعنی الانقاص لکن بکفت و غیر
 که و یریشیا و در من اثر کرد **صفت** بضم التاء فعل المتکلم زمان مضروب
 ان مضروب الی الوصل مجرور و ان المضاف الیه و المراد او لئال جاهر و البتة حالیه
 بقدر معلق کما هل لئذ العیش من قبل فانه الصفة الی الموصوف و العیش بالفتح

بدر
بر ملاء و لایم

الحجة قبل طرف جاهل صاحب جمع مبيت هـ بازای بالمد سكون الباء امر هـ
 مرا بکش بعم الماوت العربية که پشت مردن ای الموت قد امک مشترک بر نوتو
 رنه کانی بایاء المصدري کردن و قد كنت عاين هذا الكلام را بکش موت بکش جل و
 پس از مدتی باز آمد جیب من السوفات خلق داو دی بیا انسیه الصوت الذ كان له
 کهوت داو و علیهم السلام متغیر شده و جمال یوسف الیاء کالو بزبان آمده ای نقص
 و بر بای ای تعلق و لکن الش ای وقف چون ای مثل بکسر الباء و سكون الیاء سكون
 کروی بفتح الفارسی و یاء الوحدة نشسته بود بر او به الشعر انام و روفی بازار
 حشش شکسته ای انکه متوقف بکسر الفارسی ای بر جو که در کنارش کرم کناره رفتم
 ای فورت ثمة الى طرف و لقم هـ آن روز براد را به الوقت که خطرات بدت قبل
 افاده الموصوف الى الضفة بود بر او به الشعر الاله و قد براده به مابده وقت شمت
 نه اوانش المورطیة و یاء الاوان نفاضة حوررت الفارسی صاحب نظیر به لقم به لقم
 از نظیر اغدی براد به الحاکمة اموز بیا بکسر الفارسی الضمیر راجع الى صاحب نظر کش آمد
 که کش و الضمیر راجع الى قول خط فقه و ضمیه اشاره الى شعرات انابت فوق الشعر انام
 الاصل بقوله برقت اغدی و قبل هذا إشارة الى شعرات الشارب والذقن و اختزل
 القائل على كلامه بقوله وانت حیر بان الاصل ان یقال و کسره بدل فتمه کما لا یخفى
 تاز بهما نداء و رقت بفتحین و احدا و اوراق و اتاه الخطاب رز و شد الى حوز دیک
 ای القدر بکسر منه نیر من فداون کالیش و سرود ای الفتح به جوامع و کسره کنی
 بیا الخطاب فیما دولت پاریته اعلم ان لفظ یارب بایاء الفارسی السته الکاتبه و یاء
 ما کان فیها تقصیر کنی فان تلك الدولة قد زالت پیش کی رو که طلبی است و
 النسخ که قنارت ناز بر آن کن که زیادت خردیاد بجمع مشترک هـ سبزه خط

خرابی
 از کتان

لقمه

گفته اند خورشید است و الماوت من بلغ و جمده اند انکس که این سخن مفعول قول کوبید و
 اشاره الى قول سبزه در بلغ خورشید ای يعرف ذلك التامل مفعول به الايام و
 الماوت لا یرضی به بعض اداة تفسیر از روفی دلیبر ان خط سبزه به الی تمام ایست بیان الماوت
 الاول ذل عشاق فاعل لقوله مشترک بود و قوله خط سبزه مفعول ای قلوب العشاق الیینه
 الماوت یاء کن قال و مجمع قول از روفی دلیبر ان مفعول و اند ظمیرت الاشارة و
 لم یعرف البیان من الماوت بوستان تو کلام ابتدای الی آخر البیت و الماوت بوستان
 و جمده الذ ثبت من الشعر که تافه الکاف الفارسی مشترک بین الیاء و العجم
 اسم ثبت معروف بقوله بالعرب الکاف ذار لیت الحاکمة الالهة الکثرة کما ذکره و لیت
 لولة ففتح قوله کذا ذار لیت بالترکیه که کذا ناک در پس که بر می کنی بفتح الیاء العربی
 غیر و یاری کما تعلق الشعر و تعلقه ثبت و قلا یومید به بعض الشعر به ان البیان ان
 قوله تو یاری الی السته الماضیه بر فته بفتح الیاء و کسر الفرة القائمة مقام ناء الخطاب
 فان الفرة فی اللفظ الذي اخره ما تقوم مقام الیاء المفیده للوحدة او الخطاب کجمله
 معناه علی الاول بالترکیه بر قول و علی الثاني قول سن و من لم یعرف الحق و لم یقدر علی
 التحقيق قال بر فتنی بفتح الیاء و کسر الفرة و فی بعض النسخ بکون الیاء اصل بر فته
 الیاء للخطاب قبل و قد یخلف الفرة فی بعض المواضع و یذا فود منها و ذلك مثل
 قولهم خوانده صحبت و سازنده مجلس و کوشه غول و فته دوران و غیر ذلک
 و قد یقال همتا فخره بکسر الیاء الخطاب بعد الیاء المفیده الالهة بیا شام الکفر للوزیر
 و القول الاول الشبه به کلامه فاذا عرفت ما قلناه من التحقيق یظهر که فیه ما قبل
 قال و قد قیل قد یقال بواو حال کونک مثل الیاء فی حسن المعلقة و غیره
 و مل القلوب امال الی السته بیا بکسر جمیع بزی بیا بالوحدة و هو التمدد

کراون
 بفتح الیاء
 بکسر الیاء
 بفتح الیاء
 بکسر الیاء

ای حال که تک شکره فزاد قلب سحر قطره دوت دار و فاعله غیر سحره
برالت بوال دور و قدیر و باقیم العربی **س** که صبر کنی بضم الکاف العربی ای
تعلیم الشعر ای بیت تحت شجیه اذ یک و ربحی اکر کنی بکسر الباء الموحدة و فتح الکا
العربی من کنان و من اقدم على الشجر من خزان یعلم الحق ظن ان الاول و ههنا بوزن
حرف عاطفة تحت قال هم اعداء العاطفة موی بنا کوش مفعول بکنی استقل
ذکر الشعر و الفاعل المذکور عطفه عبادة الحق و الفاعل یقول یعنی اکر کنی تحت بنا کوش
را و صبر کنی بر محنت کنان او غنی نظم البیت تقدیم و تأخیر بحسب المعنی و هذا الكلام فاعله
کیف غلا و ارتکب التکلفات الهارمة ثم قال کثر من النسخ و رکنی عامی و اکر
صبر کنی بالنون انما فیه و لا یجوز ان ارتباط قوله موی بنا کوش عا فاعله لکن من
التکلف بذا کلامه فاعطفه ماله کعبه و فتح اللفظ الکثیر و لم یصل الی الحق اصحابه
ایام نیکوئی ای احسن بسرا یذیع یعنی یتبى هذه الدولة کرمت بجان و شتی همی و هو
ریش ای لو قدرت عا عدم خروج ره که تقدیر انت عا عدم خروج کینک لم یخرج له
انی قیام **س** که اشتیج تا بقیامت که براید و لکن لا اقدرا عا عدم خروج رومی
وانت تقدیر عا عدم خروج کینک **س** سوال کردم و کفتم مجال ره ترا چرند
که مورچه بر کرد بکسر الکاف الفارسی ماه ای حوال لغیر جو شیده است اسم مفعول
جو شیدن بکنده گفت ندانم چه بود و نیم را ای لا اعرف ما وقع لوجبی مکر بجام جسم
سیاه پوشیده است اعلم ایما ان طریقه هذه الحکایة ان الابیات التي اوردت المصنف
اذم لجة المحو بشی فایة الحسن و لا یقدر احد على اتيان مثل هذه الابیات في المدة المذكورة
كما یفقد المصنف **س** بکنی را از مستقر بان بکسر الراء المهملة بعد المستقر
و المعرب هو الیکس بحرف فاص بر سید ندکه ما تقول عا المراد بالقم و السکون جمع

اندر

اندر و هو الیکس بکسر الراء المهملة و سکن الهمزة و سکن الهمزة و سکن الهمزة
خشن بضم الخاء الشین و لا تظن في موضع التعلیل لقوله لا فیم یعنی تفسیر من المصنف تا
خوب و لطیف اندر شتی کند و چون مرث شون مطلق کند و دوست نماید
س امر دانکه که خوب رو بود فاعله خوب و وصف ترکیب بکنی کفار و متخویر بود
و کذا لفظ بکنی کفار و لفظ مذکور چون بریش آمد و ملاحت در بجه رفت مردم نیز
و مهر جوی کامر و محال ترکیبان بود **س** بکنی کی را از علایر سید ندکی بانه رو
یراد به الخیوب در معلوت نشسته و در بنا بسته و رقیبان خفته ای نامون و نفس
غالب للملح و شهرت غالب و لا مانع چنانکه عرب گوید الثمرانع وهو قاعل من السبع
و هو ادراک الثمر و انما هو ریا طایفه حافظا لکم غیر مانع هیچ مانعی که خطاب بکنی
العالم بعلمت بر غیر کار ای الزیاد و بسلا مت بماند کفرت ذک العالم اگر نامه رو
بسلا مت بماند از بکوبان فاند **س** وان سلم الالک ان من سوء فخته بشارط
فمن سوء ظن المفتری یستسلم و هو جواب البشیر فاقدم فاه و ادخل عا متعلقه و هو
قوله فمن سوء لظن و قدرة **س** ت یا پس کار و مطلق بنشستن ای عا حاله با سلا
و المراد هنا و من قال یعنی ناگه خود را صحر میکند فم یعرف المراد لیکن توان زبان
مردم بسنن **س** طوی با یثین احدهما اصلیه و الاخر للوحدة ما یزانی در قصص
بالصاد و عریه و بالبین خبری که مذای جسم و هافیه و هو ای طوی بزرگ مشایده لو
اشاره الى قوله را فر مجاهده می برد و میگفت این چه طلفت کرده است و حیات مموت
ای میغوض و منظر ملعون و شمشل جمع شمال بالکسر یعنی اطلن ای اطلوق ناموزون
و بنادلی یا غراب البین ای غراب الخواک کافرة حکایة الخلیف یا لیت یعنی بیک
بعد المشرقین ای بعد المشرق من المغرب فاعل المشرق و یحتمل ان یراد بعد المشرق

ایست
عقل و کین

جوبی
عقل

الصيف من مشرق لشمال **عاصم** بر سر تو هر که بر خیزد ای من خام صبا عا
 واه جهک صبا روز سلامت بروم با شت اشک بد اختر میا **الوحدة**
 چه تو در صحت تو با شسته میا حکایتی و لی مقصود من و یک چنانکه تو فی در جهان
 کجا باشی ای و نظیر کث الغم عجمه ای اعجب من هذا که غراب نیز از مجاورت طوطی
 بجان آمده بود عبارة عن کمال البقرة و حول کان ای قاتلا حول و لا قوة الا بالله
 که پیش کجاست همی تا لید بغمه انکاف افارسیه مصدر و دستهای تقاین بر یکدیگر
 مالیدن الحيرة و میلفت این چه رفت نکون ست و طالع دولن بجهت الیه و ایام
 بوقلمون قدم معناه الی زیاجه و اطرا بایام بوقلمون الازمنة المتغيرة المتلوة و ان
 قدر من آنسته میا حکایتی که با زانمی در دیوار باغی میا **الوحدة** فیما همی فقی
 پارسا را کس ای یکنی این قدر بختین زندان بسته بقوله که بودم طویل زندان ای
 در سلک محبت تاجچه که خف من کنده ام که روزگارم بعبودیت آن اشاره الی
 قوله که در سلک محبت چنین ابله اشاره الی طوطی مزدلای و صفت ترکیب احدی
 الی انین للوحدة تاجش صهیبة عذاب الیم یا فیه بالترکی برا سو **نظم** در کتا تو بی یافه
 زین من مکتوب بد شسته که کراه کشته چو بدمائی لفظ درای کنی لمعین احدی
 الجرس والاخر بجهت ادخل ان امر من لفظ درادن و اطرا درهما هم المعنی الاول و شنبه
 بالجرس الا یاکثر الصاء الباطل و من لم یعرف اللفظ غلطه المعنی حیث قال بجهت باطل
 را و مصل فکر چنین بمنزلة معلق بقوله روزگارم بعبودیت آن مبتلا کرده است
 کس نیاید بیای دیوار که بر آن صورتت احدی التین الخطاب نکار یعنی نقش کند
 لفضاعة و جهک که ترا در پشت با شت و یکرا و دروغ اختیار کند جزاؤه
 این مثل بختین کلام التیم بدان آورد و ای اورده لاجل امر تا بدانی که چندان که دانا

بیسکون الدان

یا فیه

ای عالم

ای عالم را از نادان ای جا هر نفس است نادان را و اما صد جندان براده اکثره مطلقا
 و مشتت **+** زایدی در سماع و نادان بودی مجلسهم زان میان کوفت شاید
 بلخی بیاء النسبة ای خال محبوب مشرب الی بده بلخی ای صنه که ملوکی زما ترش
 مششین علامه بقوله که تو هم در میان ما تلخی میا **الخطاب** جمعی ای بده جماعت چو
 ای مثل کل و دود هم بختین پیوسته تو نیزم مشک مثل الحلب الیاس در میان
 رسته بالهم چون باد محال یعنی انت ای الزاید شخص مخالف لایع الغیر الموافق چو
 سر ما قدر بیانه اول الی لایع ناخوش و کذا چون برفت شسته ای مثل شلج پنا
 نه البرودة چو بخت بر بسته مثل الحجة و انقباض **بسم** رفیقه دم شتم کساها با هم
 سفر کرده بودیم **هم** چون اخوت و بریت خاصه در راه که راجع بود و نادان
 و نمک خورده و بیکران حقوق محبت ثابت شده بینا از بسبب نفی اندک صفة
 نفی از ارشاد من لفظ ان اسم مصدر من کردن و هو متقدما للمعنی ایضا قلبی و من قال
 قد یقال تأذیه فلم یصب روا داشت دوستی سپید بختین قدم بیانه شد و یا این
 همه ای مع بده الحافضة و بسببکی از ده و طرف ای من الجانین حاصل و حکم ای سبب
 آنکه و من قال بدلیل فلم یصب شنیدم که روزی دو بیت از سخنان من در جمعی
 همی گفت و البیانه بیدان **+** نکار من چو درایه کجده تکلیف با نکات افارسیه
 ای الملعونک زیاده کند بر حراست ریشان جمع ریش و هو بالترکی بارش و بارت
 خلا کراة حاجته الی ان یقال جرات دن ریشان که قیل چو بوی لوباراء المعنی حراست
 سر زلفش ای صیغ الجیب بدستم افادی ای و ق بیاید چو آستان کرمان بخت
 مثل کم اکرام بدست درویشان غیاث الفقرا عطا بقوله وستان ای بعضی منهم شریفان

رسته
بیسکون الدان

مغاضبا حال من فاعل يعيول علي متعلق بقوله مغاضبا وحيث ان يتعلق بقوله يعيول كذا
الطاف بمغضبه المش مشوب المحل على انه صفة مصدر مخدوعه يعيول صوته زينة مغاضبة
العر وای کسولته عليه عاجز ذیل حال من غیر لیس برقع و هو برقع الحاکم وای برقع
راست حاکنونه عاجز ذیل لا یطرا الی احد بل یحیی علی الدلال و اکثرها تا ذیل عاها مودة
المکبرین و حل یستقیم الرفع من عامل الجبر یستقام التارک و فیہ ایام کماله و یلحق
باله المبعوث و یاء الوعدة و کنی لمعینین اعداها بالترکیب و ما ق و الاخر بالترکیب بر بار و
قالی شرحه بمغضبه زمان قلیل فلم یأت بمغضبه اللفظ حقیقه یا ذلش و رفعت و کلفت
اشعار و درین زمین یعنی دیار نابریان قاریست الکیوی ای بکویا بقم نزدیکه
باشد که و دره الخ کله اناس علی قدر عقولهم کفتم **طبع** تراة هو بس خوشدای
منه فصل لطیفه کمال الی الفی صورت عقل از دامن محشر لا شمسک بغیر نا ای و
نماء و المناد مخدوعه ای حسیه دل عاشق صفة المناد المخدوع المذکور بلام توصید
بمغضبه المضید فانه مشغول تو با تو و زید فیہ ایام لطیف با نذا ان که عزم سوف معتم
ای مقرر شد مکرب از کار و ایشان ای احد من رضائنا کفنه بودش که فلان مشیر الی
سعدیت تظنون که اظهر اللطف و برود و ای لواق تا سفت خورد که چندین روز
ای غده اقامتک بده البلده چرا تلخ می که من یعنی سعید تا شکر قدم برنگان را
ای لاجل شکر می الکبار بخدمت میان بستم کفتم **محل** با وجودت زمین او از نداء
که منم فان الیم یضمیل عند طلوع الشمس کفنا چه شود که درین بقیه ای غده البلده
بر آسائی احد ایانین الخطاب تا از خدمت احد التانین الخطاب مستقید شوم
کفتم نتو ام یکم این حکایت **مستوفی** بزرگی دیدم امیر که هست **ک** بیا و الوعد فیها و
لفظ سار لغیر اکثره که مرده و ان باب چهارم فصاحت کرده از دنیا و ما فیها بخاری

کذا

ای توطن فی جبر القلم فیہ تقدیم و تاخر النون بشعر اندر شایسته بیاء الخطاب که بارید
بالافصاحه از دل بر کشائی فان قلبک مقید و ذلک محل علیه بکفت الکتاب بر و یاء
نغز نه لفظ نغز یعنی النون و سکون الفین و الزاء المجهولین بمغضبه لطیف جو کل یک لفظ
انفار سیب بسیار شد ای کثرت اللین بیلان جمع بیل بلغز قد جمع مضارع من تغزیه
این کلام کفتم و بوسه بر سر و سر و سر یکدیگر دادیم که هو المعناد عند و لاء الیه و و لاء
کردیم **ک** بوسه دادن بر سر و دست چه سودای لا فائده فیہ همدان لفظ که نش
پدر و دایا با و اصلیه المقتضیه و الدال لفظ اس که قال لب بکر الخرابه بیان
پدر و کردن **ک** بکفت این و آب خرده رو کرد **ک** بوسیدش از مهر بدو کرد و قبل
تصح بالماء العذبه الزاده اصل الکلمه و ضم الدال و به لا احتمال یجید و ان قال صاحب بحر الخراف
فی بیان لفظ در و دستک لایم معنای سب کوفتی ای کانه و لاء بیان که افرق
الاجزاء و درین امی من اجل نیمه سر ای نصف و وجه و زان سوزد ای نصفه الآخر اصغر
ک ان لم امت انما یوم الوداع یعنی الوداع ناز شباب التودیع و بالکسر مصدر و لاء
تا سفا تحسرا تمیز احوال یعنی متاسفا لا تحبویه فی الموده مفعفا بکسر الصاد عاده
حکایت خرده پوشی ای رجل فقیر در کاروان مجاز همراه ما بود که آن رفیقنا یکی از امرای
عرب مرا و احد دینار رشیده بود تا فقهه عیال بکسر العین کامر میانه کند تا کاه ای
عنه الغفله در دین خفاجه با یکم العربی اسم قبیل من بنی عامر بر کاروان نشند ای اظفار
علیم و پاکشال ببر دنیا و اخذوا مالهم بالکسب باز رکان کریم و زاری کردن گرفتاری
شرعوا البلاء و التضرع و فریاد پنهانده خواندن **ک** کرتضع کنی و کر فوید خطاب
و در سکون الدال زر باز پس بخواب داد فاذا عرفت المعنی فتعرف ان لفظ زر مفعول
داد فاذا یخفی ان یضاف لفظ زر دایه و من اشاره فخر کتب الکاکه کماله کماله

در ویش از حد پوشش برقرار نمود مانده بود چنانچه بطریق العطف التقریب بقوله و تقریر و
 نیاده کفتم مکران معلوم تر از یاد بالمعلوم حال الرجل نزد ملک عالم ملک الا و گفت
 بی برهنگ تر از اناس و لیکن مراد آن معلوم چنان الحقی بمفعول انفس بود که بفارقت
 آن خسته دلانیشم **بنیاد** ای لا ینجی بطن الله جزو کس بالواو العاطفة و من
 ترکما فقد غفل دل مفعول ستن که دل بر داشت حق ای ارفع القلب و قلعه کار است
 مشکل کفتم موافق حال من است آنچه تو گفتی من مفعول است که مراد عجب جوانی
 بایا المصنوع باجوائی ماء الوحدة اتفاق میالطت بود و صدق مودت قبیل کفتم
 مودت بقوله بمشایقی که قبلاً چشم محل او بود عیاء الحکایة و سود و یای عوم و حال
 کمال حسنه و میل قلبی **مکر** ملاکه تقریر النظام مکر ملاکه باشد نظیر او بر آسمان
 و گردن بشه موهون بحسن صورت او در زبانی بلانون لیس العاقبة ای آدی و لفظی
 بعضی زمین و من کتب بالنون فلم یعرف العاقبة نحوه بود **بدو** سیه الباء
 للقم و ایاء الوصوة الحق حب که حرام است جز مقدم بعد از اشاره الی دو سیه
 صحبت مبتدا مؤخر و من ظن الیاء مصدریه فقال یعنی حق مودت که منعقد شده است
 در میان ما فلم یعرف الحق که هیچ نطفه چو او شد آدمی نحوه ادب و اجتناب بایست
 اثنا مفعول است الاول ناکبی یعنی ناکاه پای و جوشش بکل این کسر الفاء
 خورفت قاع ضمیر یا و المراد انما مات و دود و فاق او من افتراقه از دود و ما نش
 بالادالین آمن قبیلته برادر خراج و ظهر روزها بر سر کاش آید قبر و مجاورت کردم
روایت مات احد من العشاق حب و قعد عافیه ایاماً کالمنه فجماد من الشوق
 فخر القبر و اذ غلقت العاشق بطن التراب و حصل الاکثر المستنثی فی شوقه فنظر قلبه
 منه و ذنب من قره و از جمله بیتها که در ذوق او کفتم عی این بود **کاش** یا تر سیک

مشایقی
 شایسته
 سرسایه
 قوی

کاشکی کان روز که در پای تو شد بمحض وقت خاد اهل قاص شد دست کیتی بر زنی بیاه انکا
 تیغ هلاک مفعول بزنی بر سر ای طایفه و المراد لیتنی کنت میتا قبل ان لورک بذا
 ایوم کا بقول آدرین روز همان مفعول الحق لیتنی تو نهیدی چشم فاعله ای حرف نهاده
 بلک و محذوف که عرفت من بر سر خاک تو عافیه البیته که خاکم بر سر اما جمله حالیه او
 و عافیه بدو عطف بالهلاک **آنکه** وارش الغیر راجع الی الحجب و هو مفعول
 لک رفتی فاعله ضمیر قرار و خواب عطف عا و قد اکل و نسیرین نفت اندی کنت است
 الحجب الذک کان لا یأخذه القوار و النوم و مخرج الابد نشرا و راق الورد و النسرین
 خواست و من قال است الحجب الذک کان لا یتقرنه موضع و لا ینام و مکان فی فلم یعرف
 الفاعل و المفعول گردش کیتی باکاف الفارسی فیها بعضی دوران افلاک به ای
 اسناد الحوادث الی الحکایات الفکیه و لا حاجه الی ان یراد به آبدوران افلاک مقدره
 ای الزمان که قیل کل رویش بغیر الکاف الفارسی بر کیت فاعله ضمیر گردش خار
 بنان المراد شجرة الشوک بر سر خاکش ای قبره برست بالغم فاعله ضمیر بنان و هو
 ماضی من رستن بعد از مفارقت او غم سفر کردم ای قصدت و نیت جرم قدره الیجا
 که بقیه زندگانی بمیخه انجیه و فریش هوس در نوردم مصلح مشکلم من نوبه دیدن بعضی
 بچیزین و تحذف الال و ایاء مستقبلا لالتخفیف کما یکن فیه و کرد بکسر الکاف
 الفارسی و المراد حواله الی الشیء محاسن نکردم بغیر الکاف الفارسی من گردیدن بعضی
 الدوران **سود** دریا نیک بود فان البحر کثیر النفع که بودی بموج ای خوف
 الفرق صحبت کل خویش بدست محفت من بود که نیست تشویش خار فاعله مودل و ش
 و هو حتما بعضی الیل الاضیة و قد یکن بعضی المنکب و الفرق بینها بالواو بالضم
 المعطومه و الجمله که قیل لم یوجد کتب الغیبیون طاموس ای مشکی می نازیدم

آنکه کیم بر سر خاکم
 خاک بر سر من باد و قوی
 در محاسن و شست ام شرح

درست
 مایه پیرا شوه

در بیان این که...

مستحق در حق با نعم و اسکن جمع و رقاع هر چه در حق است با نعم و اسکن
لونا لون الرما و الحی و وضع الظاهر موضع المفراة الاصل ان يقول ورقه و ذلك
الوجه اما الصحة الوزن او الاستداذ بذكره صحت من الصحة و هي رفع الصوت
محي و معنى البيت ان الذم ياذن من ذكر منزل كيب لوصف الورق والى ركن
بنا كج صحت جمع من شوقا والذم اذها يا معشر اسم جملة لا واحد من لفظ مثل
قوم و هذا الخوان بالضم والتشديد جمع خلیل هو الصديق قوله ارفع امر حاضر للذم
اسم مفعول من عافاه الله تعالى المراد به من و سب الله تعالى العافية من استقام الشوق
و اعلم ان المعراج الاول تم بالمعاهد ببدء المعراج الثاني بلفظ في حق الكلمة الواحدة بين
المفراعين شائع است تدری ای لا تقارنت بالعقاب ای ما لا تقبل بعقاب الموضع
بفتح الهم ای الموضع و قيل كقول ان يكون الیاء لظرفية دون الیاء ق ای ما استقر
قلبه و المناسب بالمقام البيت الثاني قد رستان را غار شد در ورش قدم
بیانه جز به درو بیاه الوحدة و هو در بانگی و در و شش کلوم و در و شش لانه یغیر
کفتن از زبانه رای من ایاء الفل یحصل بود ای غیر مفید بایکی مفعول کفتن علی
تضمین معنی الخطاب او التکلم و در و شش ای جمع عره ما نوردده ای لم یزق فیض
قدم بیانه ای اجوم الفل فانه لا یغضبه فانه عالی غار شد هر چه ای مثل عالی حال
باشتر افشاء پیش ای پیش تو سوز من با و یکی نسبت مکن لانه او را
ای و یکی بردست و من بر عضویش فان الیاء الصمیمیة لا تفسر من الملم و العطف
یام منه **ح** قافیه همدان اسم بلد مشهور را حکایت کنند که با نعلین سپرد و
جیلوسه خوش بفتح آن لقا فیه بود ای کان کجه و نعلن لاش در انش کلام مستمع
در و کلک بیاه الوحدة ای زما ممتدا در طلبش متکلف ای متعب بود و یان حقه

نمک

مشهور

در بیان این که...

مشبهه من یو غیرین حال و سر حد ای مترقب و جوان صفه مشبهه من جستن و
بر سب و تحقیق و اقد کوبان یعنی یکا موقوف عاراس **ح** در چشم من آسان سب
سر و بلند لفظ سب بمعنی المستقیم یوصف به سر و قدیم حسن الالوان بر بود
بالضم ماضی من بر بودن و لم نهت متعلق بر بودن و پای غنم و حقیق این و نه
شوق ای مطیع میکش بفتح الطاف و دل مغول کش بکش و بکله مقید بجهت مواجی که
بکس دل نهاده و به بهند لفظ الیاء الا ای لا تقبل الی احد و الخطاب لمن اتی السبع
عز شهید و المراد انما حفظ عینک عن الظلم الی المایب و الا لفتات الی حاکم لا یطلق
تجکب هم **ح** از زیاده غافل نوزان که یقیم معناه بالترکیب المکمل غافل الی
ملک او ملکی هم غافل اعرفت للغة من قال یعنی غافل نوزان که بهی حال در
المنع سر کوفت بالکاف العریض لم نوزانم که بهی جان الحیة المرفوعة عاراس بالاف
على جمع الاعضاء ششیدم فی الحکایة که در کذری ای نه طریق من الطرق پیش قاضی باز
آمد لفظ باز لب که طریقه یعنی بعضی ازین معادله و فی سب القافیه لیا به کوشش غیر راجع
الی سیر رسید بود و زاندا الوصف الخید منه و ششام بکس المیم الی قاضی بغير حراز
داد و سقط قدم بریانه کفت و سبک بر داشت بغير سب القافیه و هر چه از غیر متی و و کشت
ای لم یزک ششام من الیاء قافیه بایکی از علای معتبر که همان او بود کفت **ح** آن
شاهی بیاه الوحدة و ششام کفتن پیش نظر الی ذلک محبوب و غنیم فان فیه عده
و ان عقد غلط عاقبت ششام بر ابرو ششام ششام ششام ششام و تاجری ای تقدیر
برو ششام ششام فاقا و فت المعنی با و زاناه لفظ کب المعنی الخلو و حقه قول من قال
نه ششام و یان ان عقده که بر ابرو ششام دارد که اگر ششام است از غنیم و یکین ششام
ست نه حدف در بلاد کسر الیاء جمع بلعوب کویند مثل سب سب سب سب سب سب سب سب

فجعل معه المفعول والمصدر مضاعف الى الفاعل والمفعول متروك كـ عزته العاشق
الزويت ثم مشت بردان خودون يعني ضربك بيك المغمومة عاني بهوشه
بدلت طاش نان خودون ثم قال العاني رفيقه هما ماي بي شمشه ازوقامت ففعل
آقوز حيا او بوي حسرت با كاه المخله الي جودي آيد او دور نظير كه باو شكان بيكوز
مبتدا مسخر بصلاحت كويته الفاعل و باسند كه در نهان صلح ميند الكوثر او
ترش لم يوداي العيب الدائم تمنع يكون فأروزي دوست جبرك كه شيرين كذا
مرادو عاني من هذا الكلام ان هذا الكلام فيها خشونة والمرارة لعدم تغير وشدة حمة
و بالصبر يلين قلب ويخلص منه المرام اين بكفت مع رفيقه و بسند قضاي الى ملكه
باذا قد مر سابقا و ههنا باذا ممتنى حمة از عدول جمع عدل كه عاظم او بود و عوضا
از عين خدمت بوسيدت لتعظيم العاقبة كه باجارت سخني دليرم در خدمت بگويم ارجو
شرك ادبست و برزكان كفت الله نه در كفن بخت كردن روايت الفني مشه
الى حقبة المهرج ضا يذامسته بربرزكان كه فتن خطاست جزمه اما بكم الله سواي انعام
هذا و نري اي انعاما ملك السابقة ملازم روزگار بندگان است اي لا يملك منها كرمعطين
بينند و اعلام كنند نوعا بيا الوعدة از خيانت باسند فجب علينا الدالة على ما هو خير
لك فقالوا طريق صواب آن است كه پيرامن بمحض حوالى اين طمع و هو الوصلة
بهذا الكلام كرمذي بالكاف الفارسي و يا اخطاب و غوش و كنع بغضيق بشة كرمي
در نوردت و المراد ترك كل شخص كه منصف قضا يا كاهي بايا و الكاف افارسيين
الرجاء الذي وضع عليه السلم و نحوه بمحض المستريح و بمحض المرتبة و هي المرادة ههنا و الياء الوعدة
منعرت بفتح الميم بمعنى و تنبه مانع الا يرق اليها كل احد بانكناحي شمع ملوش كذا
اي لا يلقعه ملوشا بالاضمة الشرح حرف ابن عربت كه و يدري ان شدة الى الغوم الازمة صدوقا

سہ ماہ

چند

پایکھی
مکتبہ

...

وحدیث اینست که شصت و شش اشاره الی شصت و شش فیض احتمال الوصفه فالاولی ترک
نقد یکی کرده بی آب بسکون الباء و ده بی و الیاء و فائده مصدریه است یعنی ان الذ
 مصدره ترک الادب مراد اوج غ و وارد از آب کوه الباء و ده بی مراد هم از الغلام
 معبود و قاعده ترک الادب و الفضاذه الی بیانی من فضا عکس بقا مریضه الذی
 نام نیکوئی بلاضافه پنجاه سال مرهون که یک نام زشتش که پانحال فیض ان
 یضیع اسمک الملیع بمنه الفعل القیج قاضی را ضعیف یا لان یکل عبارة عن کمال الوفاء
 فی الاخلاص فیضه الاصدقاء المحضین پسند آید بیا جاء مقبول و بر حسن راضی و حفظ
 و فانی ایشان کوفین کرده و حسنم و گفت لفرع عزان و در مصیبت حال بمنه اصطلاح
 جایعین محو است لا شک که نه موا بگو مسئله محو است و لیکن **محو** و نوبن شها
 بالملازم بزول ای توقع ان حیا بزول بالملازمة سمعت ای قبلت کما قول المصیبا
 سمع الله من حمده انما ای کذا یا یفرغ من **محو** افترأ عدول بغیر الیوم علیهم و الاذل
 المعجی مباهت من العدل و هو الملازمة و فی بعض النسخ یضیع و الاذل المعجی و انزل
 الذول جمع عدل یعنی العادل و هو مناسب القول بقعة چند از عدول **محو** ملوت
 کن ما چند که مناهی و فی بعض النسخ یضیع کن که عنوان شستن از نکی سیم یا الیاء
 المصدر تعیل این بگفت حال هذا غلام و کن مراد من اعوانه مقصود ای تقیض حال او
 اشاره الی الغلام بر الکلیف بالکاف الفارسی یعنی سخطم علیه یسوعوا تعیل قلب
 الغلام الی الفاء و نعمت پیکران بفرح کاف العربی بر کحت و حرف الیه که گفته اند که
 ما زور تر از دوست ای کل من اخرج الذنب من الکلیس و وضع فی المیزان الثوزن و الا **علاء**
 زور را حیا القوة در باز و است المادیه ان یصل الی مراده و اکثر بر دنیا و ستره من صفت
 ترکیب نذر دای من لم یکن له الحقرة عا الدنیا در دنیا کس ندارد و یعنی عا و صوره

115
116

سبک
در سبک

لا یضع نفق الا انما لم تکن آمنت من قبل و کتب فی ایامها خیرا **این دو چیز**
بر کتبه ایستند ای سبط الشیطان عا الذنب ثم یسما بقوله کتب تا و یسما و یسما تا نام
و یسما بکون الراء المله بین الفاء و الیم المغموسین یعنی آخر و یسما فانه کذا فی کثر
الغرائب و المراهات المعنی الثانیة اگر فارم کنی مستوحش یعنی استوحش استی اذ
و رب یخفی عو بینه زانقام قال علامه کل صفة من الاوصاف الحمیده عند ما یقصد کلام
و القصة ضد هاجل و الجمل و الجمل الاله انتقام فانه عدل مدح و نق و کذا ضده و هو العفو
ملک گفت توبه درین حالت فی هذا الوقت که بر هلاک خود اطلاق یافته سود بیا
الوعدة مذکور ای لا یضع اصلا قال الله فام یک یقفیم ایمانکم کما را با سبک
سود و از روی بالیاء المصدرة الیه مخفف کما توبه کردن و چون در حق که نتوانی کند
اذا انت بمعنی اذا حقن بر کاف بالکاف العربی و الخاء المجریه بمعنی انقض العاقلة بلفظ
از میوه کو بالکاف الفارسی تاکید کما عرفت کونه کن دست ای اثر که مع قدرت
عالمی و مولود بود و اعرفت المعنی الصریح ظهر عندک فاد قول من قال یعنی بلند قامت را
یکو که در شش از میوه کونه کن که کونه مقصود من کونه یعنی قصیر القامة خود و بانه
دست بر شتر ثم قال الملك ترا با وجود چنین منکری بفتح الکاف و یا الوجوده کما عرفت
آقا و من جو ز کسرا بلفظ کثر و سبیل قال بفتح الکاف المخففة بمعنی کناه که ظاهر
شد خلاص صورت نمند و بر او بدانه لا یحقق الخلاص این بکفت جوابا لافاضی
و مولا ان بفتح الکاف للشدة جمع مکرر بر او هم الا شخاص الذين یبشرون
البعث و یرفع الجلود و غیره و من قال یعنی جلادان فقد خصص من غیر مختص و هو بکسر النون
لا ضاعه الی قوله عتوبت بر و یسما بفتح الواو و کتب ای سلط علی و بعض النسخ او کتب و
هو بمعنی الجول و الاول هو المسح و من قال و هو بکون النون مبتدأ و توبت مقول

این مخفف

لا یستعمل امر القوت مذموم کما انک مخفف من آله که معاینه کرد بالکاف الفارسی
که حکا گفته اند **به تندی** بالیاء المصدرة سبک و یسما بفتح الراء و یسما بفتح الراء
به تنیع معنی المصراع بالترکیب بلق اید الی نبی الیامک فیه قاذ اعرفت المعنی الصریح لفظ
عندک فاد قول من قال یعنی در زمان و شوهر و ضحوت دست بردن بشنا
و استعجال به زمان بر و ضحوتین مضارع من بردن و بعض النسخ که مضارع من
کزیدن پشت دست و یرفع مقصود المصراع الاول مبتدأ و الثانی خبره شیدم که سوره
آ وقت السحر ملک بالیاء چند از خاصان بر بالین قافیه رسید فیه تنبیه عا یسما
یعنی الاطلاع بنقصه و لا یعتقد عذره فی الامور المهمة شیع لا یدر الاستاد اسم مقول
من الاستاد و من قال فی الجواز سبک سبکون لفتة الاستاد فام یات بیان عباد
المن و شاهد نشسته مقابل استاده و یی رخیة و قیض شکسته که یسما فی مجالس
الفاد و قافیه مبتدأ و در جواب مسیة بالیاء المصدرة خبره بی خبر از ملک هیکه قال و
العکس ملک بلفظش برادر که انظر الی حال هذا الملك بکسر الهمزة فانه کان کالمملک صریح الهم
و کتب که بر خیز که آفتاب بر آمد ای طلعت شمس قافیه در یات ای خیم کمال و کتب از کلام
جانب بر آمد کتب ای الملك از جانب مشرق کتب ای القافیه که کتب که دو کسر الراء توبه بانه
ست ای باب التوبة مقصود کما این حدیث که لا یطلق علی ضیعة المجرور باب التوبة ای
یکمل مطلقا علی العباد حتی یطلع الشمس من مغربها انظر الی هذا الجواب کتب اجاب موجبا علی
و کتب استغفر الله و توب الیه و قال شیخ صالح الداعیه و لم من تاب قبل ان یطلع
الشمس من مغربها تاب الله علیه و قال علیه الصلوة و السلام و ان التوبة با غرض مسیره
سبعین سنة و انه لا یطلق حتی یطلع الشمس من مغربها و قال علیه الصلوة و السلام لا تقوا
الساعة حتی تطلع الشمس من مغربها فاد طلعت و راء الناس آمنوا اجمعون و ذلك یلین

ای اعتقد قلبک در چشم از همه عالم بزرگتر است و بزرگتر از نظر ای خیره **باب ششم** در بیان رستگاری
 المقدسیه ان قال دخلت دار الشفاء بعد ان فرغت من شأني فمقيلاً فمعلولاً فقال لي
 يا محمد انما فعل الحق لي قتل لوجعت السموات السبع غلظة غيرة والارضين السبع
 قيلاً في رجلا ما بلغت عن بقلبي طرفة عين اكر ليلى ومجنون زنده كشيء اي اوما
 مدين لان كشتن بمجنون الصبر ورة ولا يستعمل بمجنون الكليونة كذا في الجواب و
 قال لي انما لو كانا قيلاً كجوة فخرنا حديث عشق الزين وخر من كذا كشيء
 نوسية اي كجوة منها **باب ششم** در بیان رستگاری و مشق جنون كوي
 ساهما پیش من و مشق جنون كوي **باب ششم** در بیان رستگاری و مشق جنون كوي
 و اعلم لغتیه و پیری قال صاحب التواریخ اول من شارب ابرهیم علیه السلام فلما
 رای شعرة ببقا في لحيته قال انه ايارب قال الله تعالى ووقاري فقال يا رب
 زودني نورا ووقارا **باب ششم** در بیان رستگاری و مشق جنون كوي
 بختی بیاء الوحدة همیفت و بعضی نسخ همیكرم و المعنی المراء واحد ناکاه جوانی زود
 ای من باب الجملع و اعدای دخل و کوفت و درین میان ای فیما بینکم کیست که
 فارسی داند فلما لم اشارة بتم كرونه كفنم فلما اهل چه حالت است و بعضی نسخ
 یزست كفت پیری صد و پنجاه ساله ای شیخ بکر قد بلغ سنه الى امة تو حین
 در حالت نزع است و حال الضحار و بزبان فارسی چیزی گوید لانه بچ و مفهوم با کسر
 نکر دای او بصر معلول لانه زرب اگر بکم قدم رنج شوی کذا من المشی بالاقدام
 لحي فرد بالضم و السكون بمجنون الشواب یا چه خطاب من یافتن باشد که و حجت که
 چون بیابانش فراسیدم فلما وصلت الى سادته این بیت میگفت **باب ششم** در بیان رستگاری
 چند کفتم فيه توفیق و تاخیر بر ارم بکام في تحصیل اطم و دریا که بگفت مانی بول کفتم

مترد

راه نری

راه نفس و لم یساعد احدی در فیکه بر خوان الوان عرای سقوة النعم المتوئنة للعرودي
 نورده بودیم و گفتند بس و ما شوی فی اهل مستوفیاً من این بیت بعضی الامم المظلم
 قتنا و الی بیتین بعریه و وجه الترجمه بارشامیان ای الذین كانوا عند الحق هم کفتم
 تعجب میکردند من کلام مبدعاً فانه يدل على التام صفت مع طول عمره كما قال از عمر درازو
 تا صحت او بر حیات دنیا قال البیه بحمد الله علیه لم اذ شارب ابن آدم یشت فی حوض
 اکرم و طول الامم کفتمش چگونگی درین حالت ای نزع الروح کفتم چگونگی
 که چه شیخی بالیاء المقدسه همیسد بک بیاء الوحدة که از دماغش بیرون انون
 نوران بر می کنند بغم افلاک او متواتر ای بجز چون دنا بیستامین استانه قیاس کن
 که چه حالت بود بقیع الواو دران ساعت معلول که از وجود عزیزش بر درود جانیه
 ای بجز روح من بدنه کفتم تصور مرکب تفکر الموت از خیال بدرکن ای اخرجه دوم
 را بر طبیعت مستولی مگردان که فیلسوفان ای حکما و بعضی نسخ وصف قوه فاعله
 بنظریونان گفته اند مزاج اگر چه مستقیم بود بقیع الواو اعتماد بقار الشایه ای لا یستغنی
 للاعتماد على البقاء و عرض اگر چه کامل ای محضت بود و لالت کلی بر هلاک نکند ثم قال
 المقصود انما یطیب لاجل انما معالج کذا که بر شوی کفتم حقیقت **باب ششم** در بیان رستگاری
 بذا ای در بجز فتنه ایوان است قد مر بیان ایوان في احوال کتاب فانه لزیای است
 بالیاء الوحی ای من اساعده و یران است فوجه للفتش و المحه اذا غرب المراج و یغف
 العلاج **باب ششم** در بیان رستگاری و است طیب طریقت بعد الموت چون خوف
 شوق الخاء المصیبه و کسر الاء الملهه حقه مشبهه ببیدلوفاده حریف بالمملین فلهذا
 علاجیه پیر مرد بیاء الوحدة حکایتی در نزع می نماید من الم مغارة الروح من البدن بر وزن
 ای المارة العجوزة و من قال زوجه فکما یات بمجنون اللطیف صدقش شجر معروف فانه کثیرا ما

خرف
 بعضی نسخ نقل
 بعضی نسخ حواس
 شیخ

مخط اسم مفعول
تخفيف بجمعين ديوانه و
عقل مودع

عزمت بجمع اضواء و نور

عزمت
بمظهر

يخط باه الورود هي تاييد الاراس والقدم لدفع الصلابة او الحرارة چون محطاي فقل شد
اعتدال مزاج بيب المشرق القوي او الهم ذو غنيت واحدا لغرام وهي بالفارسية افسون
اشركه علاج **كاس** بركه احكاميت ميكنند كه دشمني بياه الوحدة مؤاسته بودم و
تزويمها و خانه و حرم و بطن الكاف الفارسيه آراسته و كجوت با او نشسته و ديده و
بر بسته بظن بودم مقدرة الموانع انشده و شيباني دار كحفي تيا الحكاية و يذبحها
جمع بركة بالفقه السكون و لطيفه اعطت تفسير كفتي متاياه كحفي تا باشد كه وحشت
نوت كنند فاعله غير مشرو موالت پذيرد يعني تاس و زان و انان بحد شي ميكنم
اما كجوت بزندت يار بود بكون اولو و چشم دولت يدار بركه بقود كه بصوت بركه
افتادي بخت خدايي و جهان ديده و صف تر كيبه كرم بانكاف الفارسيه و سركه
روزگار چشيد اسم مفعول من چشيدن به نيك و بد از مودعه الدنيا حق حجت ياراند بركه
الباء و شرط مودت بجا آورد مضارع من آوردن مشفق اسم فاعل من الشفق و مودت
عطفت تفسيره خوش طبع و شيرين زبان و صفات تركيبان **ت** تا و ام دولت
خطاب اليك بركت كرم كناية عن كمال الرعاية و رعايتا ريم مضارع من كزودن و اياها بظنا
و الميم فلكم نياز ارم بفتح الفون مضارع ميم مود و من قال كسر النون و سكون الراء بفتح
الحاء فحقا خطا انه يوجد الفاقير و هذا البيان من المشويات كجوت طولي لو مشك
شكر بود بفتح الفاء و خورش اسماء طلياب و خورش كسر مصدر بالتهيك ميمش و قد يرا
الطعام و هو الماد و هذا اي لو كان طعامك سكا كاليه بجان شيرين فذا يروشت
اي فيقا تحصيل السكر و لو بتقديره الروح الاذينة كرفا ناعدي بركت جواني موجب
اسم فاعل من اعجب ميكنند به او المتعارضة الاستعمال و قاله محرابي و اعجب و اعجب
بفتح و برايه عام اسم فاعله فهو موجب بفتح الجيم و ادم العجب و جوده بركه كالحاء المعجزة

ضعيف

بفتح

ضعيف الفكر سركه و سبك و صفات تركيبان كه حرم سودا بركه بالهاء الفارسيه و الراء
العربي مضارع من بركن و هر طهر را في زنداي لا يقرر على راي واحد و هر شب جاني
خسبه بيت كل ليلة في مكان و هر روز ياري كيرد **د** و قادري بالياء المصدي
عاده از بلبلان چشم فيه تقديم و تاخيره قادري از بلبلان چشم عدا راي لا تفرق و قطع
الوقاه من البلال و هذا المعراج حرمون كه حرم بر كل ديكر سرايز اما طافه بيلان
بعقل و ادب زندگانه كند نه بقتضاي جمل و جوابه **د** ز خود بستر يار ايو
جواني امر من بركن و بركت شمار و عذيقه اي محبة كه يا چون خودي اليه المصاحبة
مع من **ب** و يكش الفقيه كم بضم الكاف الفارسيه و هذا هو المسجع من الاسادة
ومن قال بفتح الكاف العربي فقد غلط كني بضم الكاف العربي روزگار اي زمان و برك
كفت فاعله غير بركن غلط كالسحق لفظا و معنى بفتح بيميل الي قلبها و كان بركم
اي خفت كه دلش در قيد من آمده و تعلق به و صيد من شده و كفت على يد الشفق
ناك مخفف من ناكاه خفي بفتحين و ياء الوحدة سر و صفة از قل بر ديد بر آورد
اويمت بالبرودة الشدة من قلبها المتألم بالآلام الكثيرة و كفت بركن سخن كه كفتي
در نه از وى عقل من و زان بركه او او مصدر كالوازيه ان يك سخن زنداي بركه الفاء
التي تكلمت بها لا توازن في ميزان عطفه و زان كلام واحد سمعة كه ه قتي اي وقت و حنة
الوقاه شنيده ام از قبيل او و بعض الشيخ از فائدة خویش و اعلام المسجع بركه
زن جوان را كرتيري در پهلوي شنيده بياي اولي كه پري نشينند **د** لارات اي بيلان
ابهرت الزوجة بين يدي بعلها اي زوجها شيئا مفعول رات و لارات آت الرجل
كارخي اسم تفضيل الكاف بفتح المثول هو بفتح الهمزة و هي بكسر الراء و فتح اليشة
والاسترقاء لارات شيئا كائنا مثل ارض شفة الصائم شبه المصاحبة الشخ بشفة

الصائم في ضعفه واستقامته واصلها شوقه لان تصغيره شقية والجمع شفاء بالهاء تقول
 جواب لا وانما يجي به مضارع الحكاية الحال الماضية من حال قبل ان طاريد المضارع
 معنى الماضي كما يدان المصدية التي هي الاستقبال فقد قيل الباطل من ذلك
 التي هي من حروف الجواز لما لا يذهب بذاشارة الى قوله شيئا مبتدأ معه
 لقد ميت جزء ضمير معراج الى اليعول ما قد انما كافتة والرقية مبتدأ معناه
 افسون صانم جزء واراد بالثام آذات اب اي يترك الدلال ذكر الشاب لا الميت
 اي الذكر الشيخ **هـ** زن كز احله كز بر معناه عندك وكسر الراء عوضا عن قواي الرطل
 لي راض بغيره وذلك بعد الجماع بس بالياء العريضة بمعنى كثيرة فتنة فكك ازلان مران
 وحذف ياء سببا للقافية والوزن بيري كز زجاني طويش تنواذ غارت مرهون
 او بعضا استثناء من المصراع الاول كيش كز يابكي بالفتح للشين عصابة خرد وتغير
 عصابش كز بر خرد واوراد بعضا آتة في الجمل امكان موافقت فهو اعدم ساءة الالة
 بمخارقت انما مبدع صامدة الاصل والاصل الى المخارقة ومن نظر الى المعنى اللغوية قال
 يعني اخبرك وحول مدت جدت بر اعداي مصروف تم فقد كاشن يستند باجوانه بيا
 الوعدة تند بالتركي كز ب كز و من قال غي بياض بمعنى وشوار خد طعن انها مترادفات
 ليس كذلك لان وشوار بالتركي بيبك والمراد ان كان مشا بارت بياض الخوصة ونزله
 اي بكون الوصية تبيدت اي صير اليه وهو كناية عن الفتنة بدخول وصف تركيبة
 كالاول جوهر صفا مبدع تلك المرأة الشابة وخرج معنا ميكش بيطف عليه وشكرو
 لغيت حق چمن ميكفت كز الحمد لله كذا ان عتاب اليم اي مولد واذالم لينة لشد
 تنال بر هديم اي خلعت وذلك العتاب معاشرة الشيخ الغير القادر على الجماع وتبين
 نعمت مقيم وهو صاحب الشايب القادر على الجماع برسيم قلما يوجبه بعض

الرقبة بالفارسية
 المشهور في قوله كذايت
 انحرافا بيبك يا عيش
 بيبجان مشهور بيبك
 شرح فارسيه

الشيخ **هـ** باين حمد بود وتمدن في الياء وغيرة مصدرة بارت بكشم كز خبر وني بيا
 الخطاب **هـ** بانوم اسحق اندر عذاب مرهون بركش ان بعض الصورة باو كز
 در پشت وكذا لوي بيا ناز و من خبر مرهون نغز بهن الطاهر تر مفضل آيد كز
 كل لذت زشت قد و جنة اكثر الشيخ **هـ** روز زيا و جامه و بيا نوع من الحرير
 عرق وعود وركب بوش و حوس في التريدين ان همه زيت زمان بارشد و يلق بهم
 مردا كبر و حمار زيت ليس خان النسوة تعقله يات و لو كان فقيرا **هـ** هه
 چه بودم درد يار بركه مده سباحي كمال و او ان داشت اي كان دمال كز و فزله
 خوب عطف عليه شيخي في اشارة الى ان المصنف كان شيخا ليالي مقدودة وذلك
 المضيعة في ليد من تلك السبابة حكيت ميكروم در عرطوش بيزان وزن بونوه
 ست اي لم يكن لي ولد غير هذا در فتي درين وادك زيارت كاه ميت و موضع استجابة
 الحاجة كز مردان بجايت خواستن آجا روزه و بياستجاب حاجاتكم شيئا در يافان
 درخت كز ناليد ام و تفرقت اليه تا مران فزند بخشيده ست لاسي كز است
 هذه الحكاية شديدا اي وصل الى سمعي كز بيرا آينه بار فبقان آهسته و ضيق ميكفت
 چه بود اي اييتي كز ان درخت را به الشيخ كز كاست بون خوو و عا كز دي تا بدم
 بيمرد **هـ** خواجهر شاد كز كمان صفة مشبهة كز فزند عاقل ست كز حال لا ياب
 و بيمر طعة زمان كز بدم و زلفت وكذا حال لا ياب **هـ** ساهاب بر تو خطاب علم
 بگذرد كز مرهون كني شوتر تربت بورت اي جانب جبرابيك يعني لا تنور و قبر
 اييك تو بجايد بر خط جازم قم چه كز دي غير و بعض الشيخ بجان بربانون فداقا
 تا همان چشم دارك از بورت **هـ** است روزي بيا الوعدة بفرو و جواني بالياء
 المصدرة تحت لانه بودم اي كشت فاما بالاشدة والسرعة ماشيا في سيرا السفر

شبهه عالم والشب بالفتح والسكون ميتة غير فعل فاعلم مستند فيه راجع الى الشب
لن بكم الامم وتشديد المفعول غير وهو الشعر المستند الى المتكلمين وجملة غير فزود
كفى فعل بتغير الزمان الياء انما في الفاعل نذيراً فيزجعه انما روهو الالام على وجهين
واسمها والتغير الى الزمان مما اذا لمغير حقيقة هو المذموم محل الجملة الفعلية نصب في الجملة
بتقدير قد واث ويزجره لقب الصلبة زمن الكبر ويقول ما في الصبا والجمال ان الذي لا
هو تميز الموت غير ان شعري وكفى تغير الزمان كونه فزيراً **ج** چون پر شدني نظام
عام كل شيء زكوكي باياله المصدي دست جلد ابر من داشتن والمخ المراء بالتركي الى
بلك بازي وطلافت يودان بذكر اناي الزكوا بسلمها ابريم **ط** رب لو كان زعيم
خي من حسن كذا كذا بعد شاياب رفته بچو وكنانم راجون رسيد وقت درو اس
مصدر من درویدن بخاريد يعني وچو ك چنانكه سبز فو **د** دور باض و اسكون
جواني باياله المصدي بشد يعني برفت از دست من وضاع خي اه دريغ ان زمن تحقيق
بجته الزمان كلاهما اسمان مطلق الوقت وكثيره ولفظه وصف من كچه ك اناسف على الزمان
الغير الكيف قوت سر بچو شيب باياله المصدي برفت اي مخنه قوت التي قوت
لا ملة را هم انون به بيزي بياه الوحدة جود مثل المند وهو باسك يا سكا بيقين
من الطعام باكل قطع حين برون بياه الوحدة عجرة موي سبه كره بود بالخطاب
كفتمش اي ما ك اعم ان نام بجته الام مرادف مادد والظاف للتصغير ويرينه روز اس
قديم الايام والمراد بكثير الموي بيليس سبه كره كبر افا راست بخاريد شدن اين پشت
كون باظاف انان بيه اي الظهور الا قد بقدر صدره والمراد بالظهور المخي وتمد قوت اي مملك
قود پشت كوزم قول القول **ك** **ر** روزي بياه الوحدة بجل جواني باياله المصدي
بانك بر مادر روم اي خاطبت الى والدي برفع الصوت حينما دل از رده في موضع الحال

شبهه بيا كرهه ويلي است مائة لفظ بوم مقدر بمرور بيا الوحدة ضعيف مقدر
مره بيزيل اي عقيب كارهان حي ما كذا في جنسي بياه الخطاب بيز كذا متحقق
بنت كلفه جواه چون بالهالة روم بفتحين ك كوت اذرب كباي وفتح بيه
مفعول التبرجع كوت تشيد ك كذا اذاي العقلاء رفقن وشنن اي لحظة بيه كوه
وكسنت بجته كسنتن وواحد منها بالظن الفارسي فصح وبالظن العربي شنن معانها
او ففعل و او انفصال **ح** اي كوشق منزلي مشاب من مشافق بقلب الله باياله
مستقبله بجهنم بالباء الفارسي كارهن بالباء العربية اعلن بضم جهر آموزاي تعلم الصيرة
وتشبال ب تاري اي فوسن عريه ووك كضغ انما و كاهن العرب انك محمد وخرم
شوه وطلاق دير روم كك كذا بخرافان وكن قال بجته المنة فلم يات بجاه روم
بشباب لم بجزا مشه آهستي روي ورو شب وروزان يا اولي **س** چون بياه
الوحدة است و لطيف و خندان و شمعين زبان صفات لغو جملة در صفة عشرتها
بود اي كان من صفة تلك المعاشرة كدره بيش هم نوزع نيا در بياه الحكاية و ل
اشارة الى جوا از فذه و احم بيه اي كان ضاعه واما بجهنم بفتح اهد شفه المداخر
روز كاري بر آمد يعني مقدر زمان ك اتفاق ملاقات بيفاد و مارا بياه بعد ان اشارة الى
روز كارديد مش الغير راجع الى قول جواه زن خواسته بر او بانه تزوج ووز زمان كاست
اي اصل اوله و بچ باياله العرب ان المش بيه اي الفقه نشد بالظنية وكل هو نش
بشمره بفتح اياه وسكون الاء الفارسيين بالتركي كاهلش بر سيد مش ك اين چه حالت
بجته ان قد تغيرت حال كفت تا كوه كان بيا ورم ويز كوكي باياله المصدي كرم
ماذا فعل العمل بيا واصل يعني اي شيه مرفوع المحل كانه مبتدأ الصبا بالكمرة والقدره و معناه
بالتركي كاهن و هو ماخوذ من الصبا وهي الميل الى الجوان خيره اوان من الميل الى الجوان

100

كبريه بفتح كاف
فارس بفتح فاء
بلند و شرح فارس
سنتي بيا كان فارس
بفتح شين و كسر كاف
و حقه مرادف بجا
دو ك
جميعه تنه در رفتن و در روم
شع نازك
جنت
بر پايك
صبا بالكمرة و الف
بر معني كوكبه و شرح

شيب بجمع بيا كرهه

شيب بجمع بيا كرهه ويلي است مائة لفظ بوم مقدر بمرور بيا الوحدة ضعيف مقدر
مره بيزيل اي عقيب كارهان حي ما كذا في جنسي بياه الخطاب بيز كذا متحقق
بنت كلفه جواه چون بالهالة روم بفتحين ك كوت اذرب كباي وفتح بيه
مفعول التبرجع كوت تشيد ك كذا اذاي العقلاء رفقن وشنن اي لحظة بيه كوه
وكسنت بجته كسنتن وواحد منها بالظن الفارسي فصح وبالظن العربي شنن معانها
او ففعل و او انفصال **ح** اي كوشق منزلي مشاب من مشافق بقلب الله باياله
مستقبله بجهنم بالباء الفارسي كارهن بالباء العربية اعلن بضم جهر آموزاي تعلم الصيرة
وتشبال ب تاري اي فوسن عريه ووك كضغ انما و كاهن العرب انك محمد وخرم
شوه وطلاق دير روم كك كذا بخرافان وكن قال بجته المنة فلم يات بجاه روم
بشباب لم بجزا مشه آهستي روي ورو شب وروزان يا اولي **س** چون بياه
الوحدة است و لطيف و خندان و شمعين زبان صفات لغو جملة در صفة عشرتها
بود اي كان من صفة تلك المعاشرة كدره بيش هم نوزع نيا در بياه الحكاية و ل
اشارة الى جوا از فذه و احم بيه اي كان ضاعه واما بجهنم بفتح اهد شفه المداخر
روز كاري بر آمد يعني مقدر زمان ك اتفاق ملاقات بيفاد و مارا بياه بعد ان اشارة الى
روز كارديد مش الغير راجع الى قول جواه زن خواسته بر او بانه تزوج ووز زمان كاست
اي اصل اوله و بچ باياله العرب ان المش بيه اي الفقه نشد بالظنية وكل هو نش
بشمره بفتح اياه وسكون الاء الفارسيين بالتركي كاهلش بر سيد مش ك اين چه حالت
بجته ان قد تغيرت حال كفت تا كوه كان بيا ورم ويز كوكي باياله المصدي كرم
ماذا فعل العمل بيا واصل يعني اي شيه مرفوع المحل كانه مبتدأ الصبا بالكمرة والقدره و معناه
بالتركي كاهن و هو ماخوذ من الصبا وهي الميل الى الجوان خيره اوان من الميل الى الجوان

لله بفتح لام وتشديد شين ويلي
معنا شعري بفتح
الكمرة بفتح ك
سرما و صي بفتح
زندان و صي بفتح
بعدم بفتح ب
بقا بفتح ب

درو
بركوه

بشيرين بافتايش
برو بفتح ب

لملك بجمع ما بفتح
شع

فان نشئت که هو المعادۃ المنرا القلب کران حال من فاعل کنت فاعله هی کنت
 مکرر دی بالیاء المهدیه و الموش کردی بیاء الخطاب که در شتی میکنی ایاه کاه اولین
 چه خوش کنت زالی بیاء الوحده و زال هنا بمعنی العجزه بغز و زنی ای الولده
 جویدیش بیکل فکل و جلقن کلام و صفای ترکیبان کران عید خوریت بکوه
 ایاه المهدیه و آء الخطاب للوزن یا دایه بیاء الحکایه که بچایه بودی بیاء الخطاب
 در آن خوش من باله بالترکی فویمق مکرر دی جواب لشر المذکور درین روزه بده الیام الاله
 مرث قویا بر من جفا کانه شکایه منه که تو شیر مردی و من پیره زن و مخرج الشرط و الجفا
 ایچین قوله کران عید الی قوله پیر زن مقول القول **کایت** تو کرای بکل را پیری بیاء
 الوحده جفا را بخور بود بسکون الواو و کان مرثیا و من قال ای مرض فاعله هی کنت
 و نیکو نوا انشای بغير راجع الی ذلک الغنی انجیل گفت داشت و الی غیره صلی است در هر
 ادای و جلال بیک ختم قرآن کنی یا بذا لای عطا قرآن باشد که خدا انشا شفا دهد کنی
 مثل برقی لفظا و معنی یا بذا بیه و ورت کنت ختم بچهره رای بسبب کونه قافرا اولیتر و
 بعضی انس ختم او لیتر که مصحف موجود است و کلام بفتح الکاف الفارسی و تشدید اللام
 بالترکی حروف دور با هم بعد صاحبی بشند و کنت ختمش بعلت آن اعتبار قافرا
 که قرآن بر سر زبان است و زرد میان جان در یغیا کردن طاعت ندان در هر
 کوشش بغير راجع الی کردن عراه بود دست دادن بکسر آء ای لو کان بوضع حق القای
 ید الطاعة و یتیر یدان ذلک الغنی انجیل و وضع حق الطاعة و کن انما سف استم قافرا
 ید استم یا بیداری جوخ در کل بکسر الکاف الفارسی بانه بفتح النون و را کوی بخواجه
 صد بخواند لانه ظرف الی مناسبت بده الحکایه باباب آن صاحب مال بیداد و الشیخ
حکایت پیر مردی را گفتند چرا زن کنی ای لم لا متزوج کنت با پیره زن نام الغنی باشد

مصحف

ای بقیه

ای لا یجھل فی انس بالنسب العجائز گفتند زن جوان بخواجه جو کنت مثل قدرة لفظا و معنی
 داری کنت ذلک الشیخ المنصف مرا که با پیره زن نام الغنی باشد ای لا انس لی بن اورا
 که جوان باشد با من پیرم چون باله باله بمعنی کفیت دو سبب صورت بده استقام
 انکاری ای لا یحقق الحبه **منطق** شنیده ام که درین روزها کن پیر ای شیخ فاعله
 بکیر خیال است پیرانه سر ای وقت الشیخ فاعله کما قال خواجهر حافظ ای دل شبانست
 ز چیدگی ز عیش پیرانه سر کن هنری نکت نام را و قال مولانا جامی ای جامی آنکه
 زین جوان باز که طفلان شد خود بکوی پیرانه سر این عشق و زیدین چه بود و
 من قال مع کوه شین خضره بغير معناه که کیرد جفت بفتح الجیم العربی و سکون الفاء
 بمعنی از وجع بکراست و خنک الکاف لتضغیر و کسر الاضافه و کسر الی کوه نام و جفا
 ترکیبان جو ای مثل جرج بالهم و سکون بمعنی الحقة التي یوضع فیها الجواهر کاعفت
 الحکایه النقیضه چند از و نه کان کوه شل بغير راجع الی و خنک از چشم مردمان بفتحت
 بفتح باء الصلة و ضم النون یعنی انها کفیه جواهر ما مستوره و من لم یعرف الدرج قال جمی
 و جیش از چشم مردمان بفتحت و قد فره هناك بفتح مر و ایدین بکسر رسم عویس بود
 بفتح الواو و میا بود بسکون نای لم یکن فیه قصور ولی بکسر اول بالحاء المعمله بفتحت
 بفتحت ای نام کان کشیده و تر بفتح النون الناقیه بر برف بفتحت قن که نتوان و دخت
 بمعنی و دقت مکرر وزن بود بالا برة من الحزید القوی جامه هیکلت بفتح الهمزة
 الکاف الفارسی حاصل معنی است الذلم بقدر عطا الاله بکارتها بدو سنان که بکسر الهمزة
 الفارسی شکایت آغاز کرد و وجت خواست من جمله شکایه بده که فاعله من بینه صاب
 بحر الغرائب بده اللفظ التریا و من قال شیخ صرحت و احده بمعنی المال و الرزق فاعله
 اخلاص من این شیخ دیده و هو مثل شیخ چشم پاک برفت بضمین مایض من رفان بضم

مکنت
 بر تات

اراء میان شوهر بالغه و اسکون یعنی زوج المارة وزن بکاف فتنه خاست چنان مردی
که مهرشینه و قایم کشید لغزش دهنا یعنی المشتی و لغزش ماین مجول و من ظن ان
لفظ مر بجهت الراضی کشید ماضی معلوم قال بان الفرج وهو الظاهر او کلا واحد منهما
گفت و چون پس از خلعت و شغفت یعنی بعد از الفتنه و الشغف قال سغف کنه
و خست نیت کانه علی المهرع انشا ترا که دست برزد و لک شیخ مرعش کهر چه و لی سغف
یعنی سغفین فی الیام لطیف **باب هفتم** در تاثیر تربیت و بیابان استعداد
مکاتب یکی از وزراء نیست داشت بیا الوحدۃ کودن قدر بیانی طایفه طیب
پیش کی از دانشمند ان و استاد تعلیم که مایین را ترستی بیا الوحدۃ کن مکارف
شود و ادیب فعل یعنی المفعول تعلیمش التعلیم را جمع الی پسر کرد فاعله غیر کی مؤثر شود
ای تعلیم پیش به ریش تعلیم کالاول کس و استاد فاعله کالای که عاقل تر شود و ما
دیوانه کرد **ج** چون بود تعلیم او و اصل جوهری بیا الوحدۃ قابل موهون تربیت را در
اثر باشد استعداد هم صیقل بالغه و اسکون هو الصانع الذلیل من صدام السیف
یعنی لغت العرب و امانه استعمال نجم قوس الصفه المذكورة و من لم یعرف انشا فتنه الاول
مکاتب نماند که بمعنی کردن آهنی بیا الوحدۃ را که بدکثر باشد و حد فتنه سک بدریانی بهفتکانه
لفظ کانه و کونه بمعنی النوع مشوی نه من یشتن که چو تر شد بلند بیا بیا الفاریس بالترکی
مردار تر لفظ ترا و لا یعنی الرطب و ثانیاً للتفصیل باشد و کنا خیرین اگر بکثر فرما الله تعالی
برند بفتنین چو بیا بدخو زجر باشد **کایت** حکیم پسر ان را ای لابنای بنده و فقیه جلیل
بقوله جانان جمع جان پدر همنه از عو زبیدی تعلیم الکمال که ملک و دولت دنیا اعتماد
نشد بای لایلیقان بالا اعتماد و چاه ای المصعب از دروازه و از بحر شرم سوغاتی و السلام
الفاریس فلو قلوب بدتر و دی لا یخرج المصعب و حکومت من البلاء الی المعزیه فینفک

کودن
پسر مجبور

فهرست

فوقه ان یعتقد علیه و من لم یعرف المصعب قال لا یخرج المصعب من الدوران و لا یخرج احد
یعقد علیه و سیم و زر در سنه در محل خطرت فلو چه لا اعتماد علیها و هم در خط عاقل و سفر
شده یا دزد یکبار ای مرة واحدة ببرد بلیع الباء الیه فرغ اثانیه و یا خواجرا ای صاحب
بقاریق بخورد ای و یا کل صاحب المال شیاً فشیاً اما هنر من الکماله الصانع مشتمه
زاننده ست اسم فاعل من زانیدن یعنی التولید و دولت پاننده ای ثابت و اگر هنر
ای صاحب کمال از دولت بیفتد ای بیرون قاله غم نباشد که هنر در نفس خود ای الکمال
یعنی حد فتنه دولت **ج** صاحب کمال را چه غم از نقص طاه و مال چون بنکری که هیچ
در و سرخ و زرد نیست مردی هر چه جامعه ندارد باتفاق بکثر زجانه که در و سرخ و زرد
بشمنه هر جا که رود قدر ای غرت میند و در صدره المجلس شیند و بی هنر هر جا که رود
لقمه چند حاجه و سختی چند نفقه **ج** سختی بر مقدم پس بیا الفاریس از جاه بکوه
الباء حکم بردن ای تحمل حکم من غیره مبتدئه مؤخره و بعض النسخه از جاه و حکم بردن
باوا و اعطاه ای صاحب شریع بعد المصعب و حکومت خود کرده ما زای بعد الفنا و المصعب
و الترف جود و مرد بردن المبتدئه المؤخره عاده النسخه بذات فتم **ج** و قیاض ای قیاض
یعنی وقت فتنه در شام حکایت حادثه هر کس از کوشه فرارفت ای فرج کلا واحد من اوبه
روستاراد کارن دانشمند یعنی ان ابناء اهل القریه العالمین بوزیری بایا المصعب
لاضا فتنه بادشار فتنه بخوف ماء لفظ بادشاه لغافیه و من لم یعرف علم القواغی
قال للوزن پسر ان وزیر بکون الاء ناقص عقل صفت پسر ان بکذا فی بایا المصعب
برو ستاوده یعنی و تیر رفتن فالعبره بالعلم و الکمال بالاتب و المال **ج** میراث
پدر خواجی حرف الشرط مقدر علی پدر آموز خواجه کین مال پدر خرج توان زد بده
بکون الباء روز اراد به انان العقل **کایت** یکی از فضلاء تعلیم مکرر اوده کرد

حرفه

بیاء حکایت و ضرب کلمه الباء لاضافه بی محابای القرب الذی لا یترقی فیها و
زیدی و من قال و یجوز ان یسکن الباء علی عدم الاضافة بمعنی ضرب رالی الوقت
فقد ارتکب التقصیر و یتمحی الاستدراک لکلام المفسر فان القرب یمکن مطلقا فلا
وجه لقوله زیدی و زجر بی قیاس کردی ای بقاء کثیرا پس از بیاطاقه بالباء المصدرة
شکایت پیش پدر بر دای من معلوم و جامه از من دردمندی التوب من جسد
المسلم بر داشت ای رفعه پدر را دل بم برامدی انقضی استناد الجواز السوال کنت
بر سیر ان احادیث چندین جفا و تعویج باغایر سیه سر زلش ره ای در کسیر
یعنی انک تو ذی ابی اکثر من ایداء اباء احادیث سببیت فکما لک
گفت ای عالم سخن با ندیشه باید گفت و حرکت پسندیده باید کردن هر خلق را
خان ادب ممدوح و کل احد خاصه ای مخصوصا بادشاهان را علی بقوله که هر چه
بر دولت و زبایان ملوک رفته بفتح الاء شود ای بقیه بر آئینه بجهت البسته باقواه گفته
شود و ایانید که اقواه الناس و قول عوام را چندان بمقدار قول و فعل خاص
اعتبار نباشد اگر صدیب دارد مرد درویش و بقیه النسخ اگر صدی باشد
آید ز درویش رفیقانش یکی از صد ندانند لعدم التفات الناس الی احوال الفقیر و ک
یک ناپسند آید سلطان ای لو صد فعل غیر مقبول من السلطان و بقیه النسخ
اگر یک بذله گوید یا دشمنی را قلیبی رسانند و طاکان الامم که یک پس در
تندیب اخلاق التذیب کالتقیه و الاخلاق جمع خلق بقیه الامم و سکون الناحیه
و کسر القاف و اضافه الی قوله فدا و نذر دکان انتم الله نبأ صفا و بین
بالباء العری یا یک در حق عوام هر که در فردیش بفتح آیه المصداق و یکند
مرحون در بر زکی الباء کالاول فلام اسم الفوز و البقاء و النجاة و هو اسم المصد

تذیب

عنه

رج لفظ کذا تحت الصلح و قول من قال ای النجاة من آدم و افعال الشیعة کلام من عند
از و بر خاست ای ارتفع و زال چوب تر را ای العصار الطرب چنانکه عزای بیج ارمی
پیشین فانه فعل انفعال نشود خشک ای العصار الباس جز با نشی و است و بقیه
النسخ و جدا **ان** الغصون جمع فصول بضم العین المعجمة و سکون الصاد المعجمة
بمعنی فرع الشجر اذ اقترمتها بالشدید ای اذا جعلتها مستقيمة اعتدلت ای استقامت
و لیس یتفکک الحجة الفعلیة لصدی النسخ لیس التوفیم فاعل الفعل باخشب متعلق
بالتوفیم ملک را حسن تدبیر او سبب ای المعلم و تقریر سخن او پسندیده و مقبول است
و نعمت بخشیده و پاکهش ای مرتبه از آنچه بود برتر گردانید **کلیات** معلوم کتابی بضم
الحاف و تشدید القاء بمعنی الکتابه و الکتاب و المعنی عا و اول و بالترکی و دیم
فیه مده سیاحتی در دیار مغرب ثم بیان صفاته ترش رو و صفت ترکیب و کذا ما بعده
بذایان جمع صورت و قبح کفار بذایان جمع کلامه و بدوئی بذایان جمع اخلاقه فذاته
و مردم ازار بذایان ثبت باطنه فذاته و ناپهیز کار بذایان جمع باطنه بالنسبة الی
اموال الناس که عیش مسکنان ببیدن او ای بسبب رفیقه تنه بغیث و سکون الباء
مقصود من تباه بمعنی الغیث و الفاسد کسختی بفتح الحاف الفارسی و بیاء الوصلة و
ضواندن قرآنش دل مردم را سید کردی فیه تشبیه عاان فیه صورة و صفة کایه جمعی
بیاء الوحدة پس این پاکیزه عن الذنوب و التلوث و دختران دو شیرزه ای لیلان
الابکار بدست او که قمار عا و حیدر زهره خنده و نیارای کفایت یارای و یارای بقیه
و الحال کذا بحر الغریب و من قال سمعت من بعض الکمل ان قال یارا بالاولین و بالان
التمائیلین بمعنی چاره کفایت در حضورش فقد غفل عن بیان اهل اللغة و سمع الغریب من
المعنی الاصلی و زعم معنی اصلیا که مخفف من کاه عارض و من قال غ شرسه ای غرغ غدا

سیدان کبر النون لا حاشه یکی از من انقلبه طایفه با یکم الفاربی زدی بیاه الحاکمیه
و کاه سق بلورین بفتح ادم المشدده و سکون الواو و کسر الراء قصید و ضم الهم و هو
و دیگر است که کردی که هو المعناد القصد شنیدم که طریقه بفتحین بمعنی از قیامت
و خبائث او معلوم گردنای الناس بزده و برافنده من دارالعلیم و مکتب خانه را بمصلی
دادند پارتی بدل من بیاه الوحده فیها و نیکرد و عظیم و عظیم که سخن جز یکم ضرورت کفنی
که هو موقوف الحکمه و موجب از کس بز بالش نرفیه که هو موقوف الحکم و کودکان را ای معین
بیت اسناد و خشتین ای معنایه المعلم الدل از سر به رفت ای خرم و معلم و معین
بضمین بمعنی ثایه را اخلاق علی بضمین دیدند دیو کبر او یکدیگر نشاندند از باب معرفت
من قلوبهم و با قیام او اشاره الی معلوم و بین ترک علم کردند و بعضی شرح از علم معلوم
ماندند و در اغلب اوقات و نه اکثر اوقات بیا زچ و لعب علون تفسیر نشسته ای
بیاه الحاکمیه و لوح درست ناکرده ای قبل تمامه و در سر یکدیگر شکسته است و معلوم او
اعطت و بعضی شرح بلا و او فیکون بد لا یجود بی از برای لایکون موزیا با القرب و
النادی و فرسک کبر الی المعرفه و فتح الین و سکون الکاف العربی لعب مخصوص بلیع به
الصبیان و قبل الکاف لیس من فضل الحکمه بل هو کاف التفسیر الداخل علی الفخرس و المعنی
بالتبریک الی یجوز بانند کودکان در بازار عدم موقوف من المعلم بعد از ده هفته برادر کبر الراء
ای باب آن مسجی که زدم ای مررت به معلم اولین را دیدم در دارالعلیم که دل خوش
کرده ای سلو قلبه و بعضی شرح دل بر و خوش کرده بودند ای طاب قلبهم علیه بقیام
خوش آوردند و نصبه مقامه از زده اصناف بر خیم و المراد به المیاغه الفیقه و لا حول کما
کفتم هذا القول که اعلیس یاد کردی برای مره آخر معلم ملاک چرا کردند و طاقت به الامام هتای
مره جهان دیده بشتنید و بخندید تعجبی من کلای پیدا و کفتم نشیده که گفته اند ای السلف

خبر شک
نوعی از بازی است که
مخلی کشد و شطرنج و سایر
عقل با ستاره دیگر آن
است و در هند و اروپا
خود را چنان بازی می کنند
بیشتر اند هر که
پای او برسد او را
سیاه خط می خورند
آورد و شرح فارسی

حکایه بادشاهی پیرای ابنه مکتب و ادای المعلم لوح سیمینش سکون النون و النون
لوزان برکن را مراد به الراء و نسا و فان لوح حروف التبی لا یراء السلطان بفتح من الفتنه
بر سر لوح او بنشته و نه بعضی شرح نوشته بر بفتحین ای کت بالذهب جوهر ساد به
هر کس المیم بر من محبت طایفه پارتی زاده را و نه بعضی شرح بادشاه زاده و در
هو الاول نفت بقیاس ای المال اکثر از تر کت بفتح الماء و کسر الراء بمعنی المتزکة عمان
مجموع بالفق و التذکره عاقله افلاسیه و اما الاعام کادق و بعضی شرح جمیع علم طاقو
العربیة برت افتادی و قع فی به عاقلی الارش ضیق و جور آغاز کردی شرح فی
و مبدی بیاه المصدرة من التذکره و هو الاسراف پست گرفت ای اخذ الاسراف خرقه
و الکمال جزئی بیاه الوحده فاند از سر معاویه و مکتبی شرح الکاف المنفحة که مکتوب من عمل
جمیع المنافی و مکتبی بکسر الکاف که بخورد بن شرب کل مسکریان ای مره بفتحش
کفتم قاتلای و زنده دل بفتح المنطه و سکون المعنی هو الذی یلیه الی المراد به در خط فقره
من الکمال آب روان است و عیش استیا کردان و معنی من کردیدن بالکاف الفارسی
بعضی شرح فراوان و کثیر مستم که را باشد که دخل معین دارد کث لا یقطع و کثیفه
بجود علت الله الخطاب غیت خرج استه تر کن ای لا تصرف فیه که در مقام
جمع ملامت شدید الهم بالفارسیه کشتیان همی گوید سر و ده بیاه الوحده اگر باران
بگویمستان ای انجبال نبار در هون بیایه بیاه الوحده دجله کردای بهیر خشک رود
ای وادیایات الاما فی عقل و ادب پیش گیر لعل و لعب قدیم بیاه الالباب الاول
و الحاکمیه ای او که یکنی از ملوک عرب و من فیه هناك و اعاد هتای عاقله و کثیفه
بعضی شرح خلاصه نسیه ماقدم و اخر بکذا که چون نعمت و مال سپید بضمین شود
ای تم و سیتی سخیه بیاه المصدرة بری بفتح الیاه الوحده و بیاه الخطاب و لشیعته موزی

الباء ان كالاولين يسري ابن المذكور المعهود انزلت ناني و نوشي اس مصدق يعني
نوشيدن و صيغة امر و مجزى العسل قد يكون و صفا تركيبا و المراء به هو الاول ابن
دركوش غياورده اي لم يسمع كلامي بل اولم يقبله و برخل من اعراض اردو كفت راحت عجل
اي حاضر و موجود را به تشويش اجل مجزى غائب و آلى منقص عاصفة المفعول مذكر
كردن خلافت راى خود مندان است صدا و ندان كام اي اصحاب الامام و نيكي
بالياء المصدر عطف على كلام جواسخي خورد از بيم سخي بالياء المصدر فيها برو بضم
الباء ام من رخن رشك كن اي يار دل افروز و صفت تركيبه غم فدانيد خوردن
امروز كميل غم نأاده خوردن بضم و كنه ميدارد همان ان بك بافوكا كذا كذا
فكيف اي خصوصاً و كذا در صدر صفة مروت نشسته ام و عقد اي قيد فتوت يعني حقا
بسته فالائق في السيام باليدل و ذكر انعام بكسر الفرة و افواه عوام افواه يعني افي
مذكور بالا نعام في افواه العوام بركه علم تحقيق شد بجا و كرم كناية عن الاستمرار
بمنه نيايد كه نمى بر درم اي لا ينبغي له ان يضع القيد على الدرهم و يمكنه ان يكون بالياء
المصدر جوبرون بضمين على ما هو في باب الفارسى شداي خرج و ظهر باو بانه بان
العرب مجزى المجرى في مجزى الباب نحو الي كى بندي برو و المسيح من الاساندة ان
الراء وجه المخطبة في قوله بنيت و من جعل قول المصداق و هو معناه الى هذا هو علم
يعرف الخطاب و يدوم كصفت نبي پذيرد هذا من كلام المصداق و دم كرم بالياء الفارسى
من در آهن سرد و هو قلبه الغائب اثر نميكند ترك مناصت كردم اي تركت المصداق
ورو از مصاصت او كردا بدم اي اعففت عني بكن بضم الكاف العربى سلامت بستم
و قول عمارا كار بستم اي غلت بقولهم كه گفته اند بلغ امر من التبليغ ما عليك ما يده مودة
فان لم يقبلوا فما عليك ما يده نافية و قد يحمل ما يده استنونية و الماك واحد

فان لم يقبلوا ما بلغتم فلا عليك او فاني شئ عليك اذا ما على الرسول الا التبليغ كبر
داني كه نشوند اي لا يقبلون بكون امر من كفتن هر چه داني خطاب عام تو را نصيحت ميده
بيان قوله هر چه داني زود باشد اي سيكون كخبر سر با سركي باشي بولائق يعني غفل
مضمون المصداق الثاني برو يا وفاده اندر بن بوصول تنكته من عدم قبول النصيحة دست بر
دست ميبرند كه در بفرعون نشيدم حديث دانشمدي ما قبلت جزه پس از مدتي يا
الوحدة آنچه اندر شه كرده بودم و كنت افكار از نكبت حالش بيان قوله آنچه بصورت بديدم
اي رايسته الواضع و الخالق كباره پاره برهم ميده و دست في الكيس القوة و لغة الله
انده و دست لغته في الطعام داش از ضعف حالش بهم برآمد بالتركي قار شد مروت نديم
در چنان حالت ريش درويش بلامت خراشيدن و نمك پاشيدن بادل خود كفت
حريوت سفله بالكر و السكون اي الشخص الذي و من قال في شدة اي بخل و
ناكس نظم يات باصل المجزى در بيان مسيحت اي في آخر سكره نيند ز روز تنكته
بالياء المصدر اي لا يفكر من القوة مروت مبتدأ اندر بهار ان جمع بهار برفق اندر بفتح
النون خبره مفضل افشاندن زمستان ايمه الشتاء لا جرم بي برك مانند لاف
فوق مني كتابيت بادشاهي پسر بيا الوصدة فيها را يا ديب و مخلص داد
و كفت تر بيشتر الضمير راجع الى پسر چنان كن كه يكي از فرزندان خود و المريسقي
قبليم ابنة سالي چند ظرف قوله برو سعي كرد و لم يقصر في تعليمه كجائني سعي من
العلم و فرزندان اديب در فضائل بلاغت و في العلم و المعرفة منتفي بكسر الهمزة
ملك دانشمدي اديب را مواظبه و عتاب بائمه على ما نزع الملك كذا و كفت
و عده اخلاف كذا فانك انتمرت السعي في حق ابني حنين او ترك تعليمه و بشرط
و فاجبا نياورد كفت اجاب الاديب اي ملك تربيت يكت است و ليكن استواء

نكبت

نكبت

مختلف **که** جسم در زرسنگ آید می تقدیر الهام می آید و هومن بنس الارض
از هم سکنی نیاید در ویم فاعلم انما يكون في الارض ولا يكون في كل ان برجه عالم هکذا
سپید است کوب می و نه تاثیر اللون و ذلک الجوب انما یری فی دیا راجح از و مذکر
المص منسب علی المبالغة جائی انبال ای جراب میکند جائی اوم و لا یضغ لعدم استعداد
کل بلد بكونه ادیا **حکایت** یکی را شنیدم از پیران مری ای من منشی الطریق که
مرید را می گفت بطریق الفقه و المعرفة چند نکته تعلیق خاطر بکسر القاف و الله و عافیه
آدمی زاد ای این آدم بر و زیت باباء الاصلیه اگر بروزی ده ای ارازی بودی مقام
از ملائکه در کشتی **که** و اوقت نکو ای لم نیک این در آن حال مرون
که بودی لطفه مدحون ای کت است المنة المستوره مدحون ای لا یعقل و نعت
داد و بوع هو خلقی الا جعل انک و عقل و ادراک و کذا جمال خلق و علی و فکرت
عقلن قریب و همش و هو اما یغی العقل و الراج و الکفر یلقا فیه و اکشت رب
که بر دست فان ترتیب الاصابع امر غریب و و باز و میت مرکب است الترتیب افضل من
الترکیب که عرفت فی موضعه و من قال یغی رب که الا ان تعقل فی العبارة فقد فعل
بردهش و ترتیب الاصابع اعجب من ترکیب العصفین علی المنکبین که چون بیداری
تا چه جهت مرون که خود اید و نعت روزی بیا و الوحد و اموش و یحتمل ان يكون تقدیر انک
که خواهد و نعت کردن و اموش و فاعلم انما یغی رب که الا ان تعقل فی العبارة فقد فعل
که با پسر و بعضی نسخ پسر را می گفت یا بنی تصغیر ان و التقیه من الا شفاق و تحقیق
انک مستول یوم القيمة ای تسال فی ذلک الیوم بماذا انکنت ای من ملک ان یقرام شر
ولا یعال ای و تسال بمن انتبست ای بمن نسبت شریف او خیس یعنی ترا خواهند
پرسید که هنر چیست و نگارند که برت کیست که قال مدقق فاذا انقذت من الا شفاق

ببینم **که** جاده کعبه را که می بوسد باباء العرب و السین انکله مضارع من بوسید و
یعنی نسخ باباء الفارسی و السین المجر و الاول المجر و انداز کم بکسر الحاف العربی بلد بابا
الفارسی ای من دود و النوما می بخند صاب الام ایشور شد من قال سم فاعلم ان
فقد اخطا با و نیت کشت و هو الکعبه زاد الله تشراف و زنی جذ و هون لاجرم هر کوی
شد ای عزمت کما قیل **که** گرامی داد پیران کن را که در پیر بدانی این سخن را و من
لم یعرف المخبی قال کرای منسوب الی کرام خلوت الحکایه ان العبرة بعصید المرفه دون
شرف نسب و اصله کما قیل **که** نسبت نسبت مردم هر کسی را بنفس خود شرف است
شرف دوزخ و خوش تر است که کپاکی کوهر از صدف است **حکایت** در تصانیف مکار آورده اند
که کزدم را قدره تحقیق بیانه غنچه قول المص کن انکنت در سواد مردم و من لم یعرف شیئ
بناک بود و همنایو جواهر و لادت معبودیت ای لا یولد من لیلن امد علی الوجه المقادیر چنانکه
و یکر میوانات لا لاه و لاده بلکه احشای جمع حشا و هو القلب و من لم یعرف التحقيق تحقیق
قال فی مختار الصحاح احشای ما حلیت **که** بکسر علی الفصاح و الجمع احشای و یقال شواک و سواد
لما کتبتا من الدبر و غیره مادر را اما اور و صیغه الجمع فی قوله یخورد و قد ذکرنا کزدم بالدواد
لان المراد به هو الجنس و شکش بدرند و پیران آیند و لادتها ایند الوجه و راه مکر کیرند
و آن پوست که در خانه کزدم بیند اثر آن است ای بغیة جلوه الامهات باری ای مره
که مرده این نکته بخودت برزکی هیکنتم گفت دل من ای قلبی بصوق این حدیث
و کلام کو اهی ای شهادة میدهد و بر چنین نشاید بود و من لم یعرف المخبی قال
بغیر ازین نکته و میگویند چنانکه در حالت نور و کبابه المصدیه
بما در و پیر چنین معامله کرده اند ای اساء و ابدا که قوله پیر سقط لا لاجرم در
برزکی چنین مقبول اند و بموجب کلام استغنی ای بر مقبولین هذا الناس فی الحقیة

تأخیر و تأخیر است

بر زمان سینه من بدست یمن آن پس من ظاهر شد فقد فعل عن السابق والسابق فاحته
 بکذا ی دوت تا وقت بهار معلوم سینه یمنی دینده هر یک من بکذا الکات افکاره کذا
 پارس می بری از خداوندان ای شاه از دنیا که در دایره و دید که بنده دامت
 و یا استوار بتم انفرقه و انما یعنی حکم بسته بود و حجت میکرد با لشکر ایشان پارسا
 گفت چون تو ای ملک مخلوق را و هر چه در حد آخره بر سر حکم که داند دست و تزار
 ففعلت نهاده است فانک حیرک سید او حکما عیش که گفت حق تقا کار از من آید
 و چندین جفا رواه دار خانه تجا و من العدل بناید مضارع منیع من با تن بمعنی لا ینفیع
 و قول من قال یعنی کلام من موضع الاستقام بمعنی هل یحل و هل یحذر ان یكون الامر
 فی یوم القيمة لا ینفیع ان یتقوه به که در روز قیامت این بنده از تو به بکبر الباء و سکون
 معناه شایسته و قدم بیانه و من قال معناه یعنی بهتر ینعل ان تم سکونک بهتر باشد و قد وقع
 بعض النسخ لزجت الکلام مضمون است از تو معنی طلب میکند ذلک العبد و تو در آن وقت مظهر
 وی شوی الی هنا و جده بعض النسخ و شمر مسک بری یعنی الباء بر بنده میزنم
 بسیار و المعنی و غضب عا هیک کثیر جویش کن و دش میازار که الفجرین بر جغان
 الی بنده او را تو بد و درم هریدی لفظ آخر یتعلق ان اهل الفوس لشاکیه و المبالغة بقرت
 او بریدی این حکم و غرور و خشم تا چند ایها الملوأ الحار بهت از تو برز که خداوند ای تو
 الاسلام و اخوش و ها آسان العبدین که ایضا التریک بشیر و دوش قلم و مان دوش
 ترکیب که که الباء و المبالغة خود کن و اموش ای لا تنس امرک او من حیرک امر او من قال
 یعنی خودت دهنده خود خدا را در جز است جز مقدم از بیجا صریح الله علیه و لم بزر که حیرت
 در روز قیامت طرف الحرق آن باشد که بنده صراحت بهت بر نه و خداوند فاسق را بدوز
 و بنده ایجه متبذره مؤخر بر غلامی که طبع با فقه و اسکون بمعنی الملقاه خدمت تو مکن

نعمت

خشم خود من غیر من را غل و طریقه مرا خشم که فک الکلام تا کنی که قضیت بود و بر زلماریه یوم
 اکت و هو یوم القيمة بنده از ادای غرقیده و حجاجه در زین کذا کان بحزن المکمله غلب
 بر غلامه قال ما شکرک بسیدک کذا سالی بیا به العدة از بلع باشت میام سوز بود
 سالت معتم و راه از حرا میان در خط قاضیه سوز جوی بدورقه و حقیرت معمله الکلیه
 او نهامت زباله و من اقله ما ک فضا خطه ها من حوت قال ابر سبیل ظاهره و حواء ماشه
 ثم وصف بقوله سیر باز وصف ترکیب و کذا جمع المعطوفات علی من قوله و حوت فاضله معناه با ترکیب
 زینک انی و سبیل کلف مستقر الفقه الفارسیه و بمرش زوای زانما فقه که بدیه مرد
 توانای بعثه رجال قویا کان لوطی الحاف الفارسی ای قوت نه بکسر الاء المعجمه و سکون
 الباء و تر الفوس که در دشت و بعض النسخ لندی و من اختاره فقه ضعیف المبالغة المقصود و المعنی
 و زوای و ان جمع زوای و هو وصف ترکیب بمعنی القوی و کسر الفون لاضافه فی قوله
 زینن بر ادب الدلیله است او را ای فخره در مشارعه بر زمین نیارده نذی فی ظاهر زوای و ان
 اما تم ای ذ و نعمت بود یعنی فان اعاد بالنعم و سالیه پیورده و من او را بد ز سالیه
 فضا خطه همان دیده و سفر کرده و لم یکن یحب الامور و رحیمه او با صحت المطلق مجازا
 کوس با مبالغة الفظین دلا و ان جمع دلا و بمعنی شجاع بکوش او بر سیده ای لم یسمعه
 و بری یزده المعان مطلقا شعیبه با مبالغة سوادان جمع سواد بمعنی راکب ندره بنفاده
 ای لم یقع ذلک شخص در دست دشمن سیر و عیوس بکوش نفی باء الفقه و کسر الحاف الفارسی
 بنار بیده بانون المبالغة طالباء العرب کان لم یطرحه که باران تیر و لم یکن یحب الحوب اتفاقا
 من و این و کانا ما شیین در پی هم دوران منفه مشبهه من دویر که کنی المبالغة او
 المبالغة بر آن دیوار قدیم که پیشتر ای کلام را عیار عیفت بوقت بازو میکند فی ظاهر
 جویان و بر آن درخت عظیم که در پی بر و سر بنجادی فقه راس الکعب بر کنش فی الفقه الکاتب

مرایان کنیت از خود
 دره شایسته و قاضیه
 بدست معنی بر و نهائیه
 قاضیه معنی کار
 بر انداز و در سبیل
 معنی سبیل که در
 جان بکوش معنی کار
 شرح قاضیه
 لشکر معنی مسک
 و حاصله و در افکار

دران وقت لازم آید که در وقت بخت بختی که متعلقان من اعلان الولد و نیز در آن
ای الذین کانوا تحت ایدیهم یخربون من الطعام و فضل مکرم جمع مکرمه بتم الا باطل
جمع ارمه هی المدة التي لا ذوق لها کما لا ذوق له العسل فقد استلیمه ما یفسد فان اجمع
مذکور فی ویران علف عا امل واقارب ویران جمع جار تخفیف الی و اعجب
من شغل کلمات بلغة العرب فیه بولدهما یه رسیده بود - توکل ان را
و قوت و نذر و معافی و زنة سکنة و ایاة العافیة مصدر آیه غیاة قوت و نذر
بالمال و ضیاضة کلان کلتم زکوة و فرة و اعتاق و هدی بالغیر و السکون ما یهدی الی
الحرم من النعم و قرایة من البرعات المالیة توکی بالغیر و السکون سوال عن الوقت
بدولت ایشان رسید که نموانی بیا انکتاب بر این دور کنت و آن هم بصیرت
بالبیاء المصدرة اگر قدرت جودت و اگر قوت بگوای کلماتها لکنان را بصیر
شود علیه بقوله که مان مکی عینة للمفعول المال لای آد و کونة او المال المظهر
دارند و من قاله شرحه ای مظهر باذ الزکوة فوق فضل من المعین و قاله عینة
زکی کانه زکوة آد عنة زکوة و قوله عینة ترکیم قالوا ظهورهم لیا و جامدة پاک و عین
بکسر العین مضمون اسم مفعول من الصیانة ای التحفظ و دل خارج ای کم هذا الجمع و
قوت طاعت و رفعة اللین و یذا عجب و صحت عبادت در کسب تطیع من
الطافه و هی النفاة پداست که از معده خوجه قوت آید ای یصل و از دست نقی
چهره موت قافیة لقوت و از پای شکسته چهره آید کالاول و از دست کسنة
چهره - شب پر کنة خنبد مضارع من خسب انک فاعله به یفعل الیاء الا صحت
ظاهر نمود و بهر باعدا و الش یعنی بیا م الشوش من لم یبتین له وجه نفقة
غدا مور که بکسر الکاف الفاریس آورد یعنی کجج جباستان ای غ الصیف تاوقت

بود من هم المعاش زمستان شش ششانه فراغت مبتدا بالما قبل مع الفوق صورت بید و خبره
ای لا یقل و لا یحصل و بیعت بکون الیاء مبتدا در تنکد سیخ طرف صورت بید و خبره
یک و هم الغنی تخمیه و هی کثیرة الفاضل و کسر العین البسته بواضع یاله و دیکری و هو الغنی منظر
بکسر الیاء و کسر الیاء فاضل تحت افعال عین یا یو یو وقت العشاء هذا القول نشسته لغیر
مساعدة اسباب المعاش و بهر الحاجة الی تدیر الطعام لغیرة در این ای الغیرة ان ای
الغنی کی قدر و قریبا ما یفعل النون ای غنی و من قاله شرحه فی نیت به فایات
بمعناه محققة - هذا نذر و زی مبتدا ای رب الذی یحیی من یموت و یحیی من یموت
امر المعاش بر کنة و زی مبتدا ای یظهر بر کنة و دل خبره لا اشتغال باله و توفی حاله عبادت
ایمان ای الا غنیاء بمحل قبول نذر کثیر است کوننا مقارنه بضم القاف قال که بعد و
حاضر کجب القلب نه یشتان خاطر تم فعل حال الا غنیاء که اسباب عیش ساخته اسم
مفعول من ساقن و الما فایا دم و اضار هم ایاها و من قال یعنی مبیة فقرا و کثیا
لعدم علمه بالمعنی و با و راجع ورد عبادت بر دأته اسم مفعول من یزدان و من قال
یعنی منتظم و ما توسس شده فلم یأت بجمع من معایبه عرب گوید اخوز بالعدم من الفقر
الکلب من الکب یعنی سقط عا و به یقال کبة فاه جهه فاکب و به امن النواران یكون مفعول
مقدیا و افعال از با و قوله و جهه تاکید کذا فونه تقا ما یاعا و جهه و فیه مبالغة حیث ان الیاء
الفقره فقره قذلیق العایة کثرت و جهه بصفة و هو الفقر الی و یجمل احتمال امر و ما ان یكون من
کب کذا ان یفقر و یلزم و من قدم بذل الیاء فقد رجح المرجح و مجاورة من لا یاب -
لا احب یجوز انما المنسوب و قیل شیق السجون معاشره الاضداد - رجح لا صحت تا
جنس عذابت الیم و در خبرت الفوق سواد الوجوه الدارین و به بعض النسخ درویش
موقوف نیارده ای لا یسکن کانقرش کفونه لکما دای یصل الیه کاد الفوق ان یكون کفرا

نزدیک است باین که فقرانه بکفر و غناق را رسد

وهذا وروى البخاري وما قلت هذه الامة المعقولة والمنقولة كفايها شديدة بغيرها على الصلوة
والسجود كقول الفقهاء في فائده في فضيلة الفقه كقوله في جوابه شاموش حاكم كذا معنى
الحديث المذكور كاشارة ضاحكة على الصلوة والسلام بغير طاعة لست كروان ميدان ضا
وبهذا الحاشية الى انك بقوله في ان ليس الحق في كل احد وتسلم عطف على رضا بعض الشرا
سيرة تقيضا وليس عام كما قال في فقهنا ان كذا في ابرار جمع يراو بار مثل الصالح والطهار
يوشد كذا زماننا وبقية او ركبنا الفرة اي لغة ولفظ في شدة مضارع من فوشن بمعنى
البيع لئلا يكون لغة وظاهر من بيعون لزيادة حرصهم على المال اي طبل والمال
من يقول كلاما رافعا صوتا متعلقا بلذاتك صفة وقد باطن مع اي بلغة حال ليا
وزاد في تدبيره في وقت يسير وهو نعم ابا العرب او الفارس او بكه حاد وياهم العرب او
الفارس لغة متعلقة وقد قيل في قولهم ابا العرب والجم الفارس والمحدثا في اللغة
وقد ورد في هذا التفصيل في بعض اللغات وصار قائله في بطلان الاستعانة ومن ليس فارس
ميدان الفارسية وقصة الحيرة حيث قال في شرحه بالباء او على موافقة الزون لقوله في
لكن قال في الصحاح الفارسية بسج كسر الباء تسمية الاستعانة وقد ورد في الجيم بالعين في ذلك
الصحاح وبالفارسية في بحر الفارسي واما ما سمعته من اقوال الرجال فهو بسج فقه ابا العرب
والجيم الفارسي روي في طبعه او خلق في بحر الجيم من مجيد ان حرف شدة كما في لغة من بقاء
الخطاب بسج في لغة رندة بدت بسج يريد الله بهذا الكلام انك متعلق في الاخرى بالحق
ولست بذلك المعام وقد مر في بعض النسخ في هذا ما وردنا من قوله في بعض النسخ
عاما وفي بعض النسخ واذا اخرنا النسخ التي وقع فيها تقديم ذلك القول لان ذلك المقام
مقام استدلال الحكم فلا حسن ليراد به هناك وهذا المقام مقام الجواب عن استدلال الحكم
فلا وجه ليراد الدليل هنا في ان هذا النسخة او وقع فيها تأخير ذلك القول فخرنا سورة التوبة

كما في بعض المقامات السبب واعلم ان في كلام الله اشارة الى التوفيق بين الالهي والشرعي
فان قوله عليه الصلوة والسلام الفقه سواء الوجه في الدارين في حق من يشغل الفقه من الطاعة
بل يلقية المعصية كما قال عليه الصلوة والسلام ان اشية الناس من اجمع عليه فخر الدنيا وعلا
الآخرة وان قوله عليه الصلوة والسلام كما انفق ان يكون كونه من لا يصبر عليه بل يتعلم بكلام
يجوب الكفو وقد روى الحديث الغريب من لم يصبر على بلاي ولم يشكر على نهي ولم يرض بقضا
فليطلب رجا سوا وان قوله عليه الصلوة والسلام الفقه في حق من يترك الفقه كليا يزي شيئا
واذا عرفت هذا التحقيق لست اريد في كلام الله بالاصحاح الاخر لم يبق لخاصة الى التوجه
البعيد الذي اوردته من قال بعض المحققين معنى الحديث الاول اني قوله الفقه سواء الوجه في الدارين
الظاهر عدم شلو القلب عما حلت عنه يده ومعنى الثاني اني قوله الفقه في حق شلو القلب عما حلت عنه
يده ومعنى الثالث اني قوله كذا الفقه ان يكون كذا عدم شلو القلب عما حلت عنه يده هذا الكلام
ثم ان المثل منزل وقال ان امتنا بسوا من تلك الطائفة التي قلنا في مقام مردان رضا الله
وليس لنا مال حتى يحصل لنا الثواب ونعرض الى الخيرات كما قال عليه الصلوة والسلام نعم المال
الصلح في يد الرجل الصالح وليس له معاشا منتظما حتى يتيسر لنا العبادة بغير ان اباي اني قوله
حب المال وسن المال ولا فائدة المتأ قال ولست اريد بوجوه نعمت برهنة رابو شيدان انما
معناه بالبرية او ركب فهو مقدور ان كان معناه بالبرية في كمال فهو اكرم اذ مقديره وشايد
يادرك استخلاص كفاي كوشيدان يعني لا يقع شيء من الخيرات مثل ستر العكر ما عطاء السبا
ومثل استخلاص الامير والجنس ابو جود النعمة ايمان في جنس لا يريه فقاء الصوفية بيا في ذلك
برهنة او غنيا في كماله استخدام انطاري ويدعيا هي يد المصطفى وهو يد الفقير الاخذ
جه ما في الذي تشبهه كما ورد في الخبر ابو عليا في من اليد السفلى في بيتي حتى جل وعلا ذلك ثم قيل
يحمل ان يراد بالي معناه الاستعانة الذي يركه اهل المصالح ويبرده معناه الفقه اذ نعمت

الفرس سواد لوجه

اهل الجنة يزعمون ان ذلك لم يزل اهل الجنة يذوق معلوم اي معروف جيل بشيئونه قد
 غره وعشيه فواكه بيان للرزق المعلوم او يدل على مجموع فاكهة وهي ما ياكل من الثمرات لذرة
 ورزق اهل الجنة انما ياكل للذرة لا للثمرات استعماله عنده الجنة وهم مكرمون لان الاكل
 عن الاكل يلبق باليهام وان رزقهم يعلل اليهم من غرقب وسؤال كما عليه رزق اهل الدنيا
 في جاست انهم ايا في جاست ليس فيها الا الغيم ووجه الحكم باله يتعاكون اليه اهل الدنيا افضل
 لما رزقوا معلوما والرزق المعلوم محرم وصف الله تعالى اهل الجنة به ما يدلي على مشغول الكفايت
 قد مر بيان في الباب الاول للذرة والذرة غفافة وهو الكف عن الحرام محرم ومكف فوجت
 زينة كلين لذق معلوم **ت** ثلثان في الما يد رطوب اي في النوم عليه عالم كيشم اي في النوم
 في الجنة آب كل حرم على الماء واعتياهم اليه بر كبا سخي كثيرة مفعول مقدم لقوله في وتلني
 بغيره عطف عليه راجعي كحود لا بشره قد مر بيان في رواية ما والبا حان فسيب
 در كاد كاهن من اذله لغفوة وان قال ان اي من لوازمه البقيته بغيره في النوم ان
 واذ غفوت بآخرة وهاهنا في الايمان وطلال ارجام **ت** ثلثان في الما يد رطوب اي في النوم
 الوحدة في الما يد رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم
 الياء الوحدة في الما يد رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم
 بر دوش كبر في الما يد رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم
 يعني ما كثر في عين غفوت في الما يد رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم
 بغيره عطف عليه راجعي كحود لا بشره قد مر بيان في رواية ما والبا حان فسيب
 او طراف من خضم فقال من هذا بمعنى وضاعة في الما يد رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم
 نيا ورم عطف عليه انصاف لانه لا توقع دارهم ثم او رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم
 هذا الما يد رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم

فهاكذا الكلام وما فائدة فيه برك ووجع ويدي كدست وغاي الياء الوحدة ودغاني هو شخص
 المرفوف الا انما يدلي على الما يد رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم
 الظاهر بالفتح بسته يا حوت علف في الما يد رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم
 يا برة مصوي وريده يا كني بنشيد الفاء علف كاه لزم معصم كبر الميم وسكون العين وفتح
 الصاد المتعلقين موضع السوار من الساعد ارس في ربه الا استثناء من الامور المذكورة
 بعلة درويش باياد المصدي شير مردان يكلم نوروت وحق در بقية بفتح النون وسكون
 القاف يفتح بالتركية ترقي منه بفتح اربعة اذ وكما سفت اسم مفعول من سفن بفتح النون وسكون
 الشينان يحسم الناس في المواضع الفينة تحت الارض ويقيمون ويخرج كعابهم بهاء المعنى ان
 الناس يستعملونهم بالاجرة على اعمال جزاء الرضا ويقيمون رجلا باليد ويخرج كعابهم بهاء المعنى ان
 الشاة فيها ومن لم يعرف المعنى قال في الجيب در ورتها لافاده رت وبكر كبرت ما كبرش
 مجموع وسو في شده رت وحق رت كدر وريش رافض ماره مطاله كذا اي الما يد رطوب
 فرتت بفتح ياء الواد احصا نش اي كفا عن الزنا ثبات للثقة فان وقوت الما يد رطوب
 مبتلا كرهه كبلن وفتح فاما ثبات الواد بفتح اربعة المشاة الوفا قانية وسكون الواو بفتح
 المتفوحة بالتركية كبر وضمه الما يد رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم
 بقوله ما دام كذا اي في الما يد رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم
 وقع ماصلة من الاحتمال شنيدم كدر وريش رافض ماره مطاله كذا اي الما يد رطوب
 با انك مشرت بر برد بفتح الما يد رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم
 ارجم كفت اي مسلمة ان زرد نام كدر كتم فتعرفت معناه فافعل بفتح الميم من هذا الكلام انه
 يكون هذا الرجل فربا وارجم لغرب فكيف يستحق ارجم فقلنا كذا ان يكون كدر وفتح
 بلدا وفتح اسم الما يد رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم رطوب اي في النوم

دغاني

ضيق تحت الما يد رطوب
 في مكان كذا كذا
 في الما يد رطوب

كدر بفتح خا ودا
 كدر بفتح خا ودا
 كدر بفتح خا ودا

دين ورزق الله وكون الراء المعلة والراء المعلة العرم ورزقك ومعرفت بخلق عليه
كه سخن وال بكس النون لاضافة تيمم كوكسكون العين والاضافة من قبل اضافة الموصولة الى
اللام ومفعول تركيبان بر در سلك دارو اي له سلك على باب القاعة ومن قال بغير نظر
على باب القاعة فمربيات بغير اللغز وكس در صدارت ولسن داخلها احد عاقبة الامر وليس
بالدال المعلة فانه لا شات عداه ولبش بالذال المعجم من الذل بالغم كرم وعلية دست نقية
وهو مجاوزة الشئ الى غيره ولذا كذا الي ويهوده قد مر بيانه في الحكاية التي اولها بر بالين
ترمت يحيي بغير غير عليه السلام في قول القم دماغ يهوده كجنت وحيات اطلست ومن سنة
بناك بقوله رزقه وباطل وقال ههنا ههنا يستحق ان يوق المهرج المذكور ثلثه وثقال
ما قال بل يجوز هذا القول اخبره رزقه كفنن اعاز لفظ كرم مقدر وسنت بالغم والترديد
سيرة جاهلان است كرجون يديلان ضم وواضحة لم يقدروا على اتيان الدليل سلك
خصومت كنباشد اي كبر كونا جيون اي مثل زربالده وتقيم الراء المعلة على الملامم لابي ابراهيم
عليه السلام بت تراش ووصف تكميل لفظه ازر يعني جيون ازر صم تراش كجنت باسراهم
عليه السلام بربنا و لم يظلم كجك بر خاست اي قام الى اوب كما قال الله تعالى لن لم تستدرك
اول لاية قال رافب انت عن النبي يا ابراهيم لن لم تستدركك واجهزة بيا اي قال
ازدبرهم عليه السلام حين ناه عن عبادة الاصنام للافب انت لاية قابل لفظ باللفظ وصور
كلامه باللفظ لا تكافؤا لنية ثم بدده بقوله لن لم تستدركك من معاكف يا ابراهيم ههنا
آبلت يعني الشتم والذم وبالكارة حتى تموت او توفى وشتام ولد سقطش لقم قدر معا
كريام در يور تخانش كقم كذا بركسية مسينة مشا او درن وعن درو فتاده
بالواضحة خلق ازل في نفع ابناء الفارسية مادوان وثمان صفان مشيهان اي وندة
خنده كنده لروية والحق اكشت مبتدو بكس الاء لاضافة تيمم وكذا كس الاء جياي اي الخلق

والاء النسبة وكفت وشنيد بايد ان جزم المبتدو اي الخلق يتجهون من كلامنا ونفهمون
اصابعهم في اسنانهم سعي با واستغرايا القصه ماضه مفعول مقدم بسديم ومضاف الى
وساين سخن يعني ان الغني افضل من الفقير من قاضي بديم لالحكم بينا العدل وكجوت
قاضي رافيه شنيد تا حاكم مسلمان مصلح يتوب ودميان نوكران ودر ويسان فريه كوييد
بمريم احد ههنا قاضي چون هت مايد بكس الاء الصلة و مطلق مصدر يعني بغير انطى براد
عاصله اي كلام ما شنيد فان على القاضي استمع كلام صديق تفكر فوبروان الحبس على تفكر
تامل وبعد از تامل بسيار مربر آورد اي رفع راسه بواب وكفت خاطبا اي اكذوا كرايان را
ثنا كفتي و مدحتم وبرد ويسان جفا رواك شيعة وقد صتم بذا كهر جاك كل است غارت
وكذا بين الفخر صابر وجمع وباعه غارت وبركن مارت واما كرم بالغم والتشديد فانه
قريب وكس الاء لاضافة شبه لست قال عجب بركا غارب الكجك لغات ابراهيم والكل
اصول كفتا بجز نيز زرك كرم من نيز نوئي شموله رستم ومن قال في شرحه وهو اللد
الشتم الثمن كذا في بركا غارب فقد افترت بك قد مر بيانه في الحكاية التي اولها است زيارا
في قول المصنف عواص اراذلت كذا كرام تنك ومن اهل هناك مع كونه موضع اسيان شرح
بنا كانه وقع هذا اللفظ اوله وقصره بيانه خارج البصر الى ما ذكرناه هناك مردم خوار است
قافية لقوله شوار لذيت عيش ونيا رابته لدعه بسكون الدال وفتح الفين المعية بغير كرية
اجل وديست المعية بغيره ونعم بكس النون جمع فقه بشت زايو ملاه جمع مكره وديست بالباء
الفارسية فيما كمال على الصلوة والسلام صفت اجته بالملايه والاريا شهادت جود شمن
چه كند كشت طالب دوست فيه تفهيم وناظر تفهيمه الطالب دوست جور شمن را كشت
چه كند كنج وماروكل وماروغم وشكاهم اند بافتحات ثم نزل القاضي لذكر كنيه بستان يعني
الى البستان كبريد مشك بسكون الدال النوع من شجر اللاتف حبيب الاء است ودر شمشك

مجموعه خطی
مجموعه خطی
مجموعه خطی
مجموعه خطی
مجموعه خطی

ادعاهما واكل الله تعالى قال عليه السلام اعقابكم قول الله قال صاحب المثنوي
كفت پير باور ز بند با تو كل ز انوني شتر بند پس رة عتاب از من بدرويش كه بشير
ان اقباب خطاني در سيمى از غيابه اعفوا مطلقا و عابني باطلاة ثم وجب العتاب
ضييع وكفت ابي كه كفتي تو كزان مشغل تباهي اندي هم مشغولون باطلان و مست
ملاهي ثم قال الفايه محققا قال نعم همتين طائفة الفرقة واحدة جنتين كه كفتي همت
قاصر همت و كاثر همت وصفان تركيبان و من قال بالاخافه فقد انظار بهر عدل
و بجزية بهر داي يرفعون المال و يضعون خزانهم و بخورند و زمناي لا يقدرتون
اكر مثل باران نبارد بالون ان قية اي وقع الخطوة بعض النسخ بهار در علم ابا الاول
و هو بعيد و من اخاره فصا من اربع باجهان طوفان برآورد و كثر المطر و هو القوية
باعتماد و كفت خوش بالاخافه اي قدره المال از تحت درویش الخ قاصده المثل السليم
بما ان من بليت پرسند و لا يتقصون احواله از خدا ترسند و كنند از انيست
در كبري شده هلاك و هو ن و است اي المال بط بالتحفيف و از طوفان چه باك اذ لا يغرق
وراكبات اي ركب ناء وراكبات و لا اعتماد على موضوع نصب ناء قاعا المعنوية
جمع ناقية هواد برما عال من المعقول اي عال كون تلك الياقنة هواد چون محتاج
و هي جمع مودع و هي الطفة مادامت المدة فيها و فيه هواد برما راجع الى راكبات بل بالمعقون
لرفع النون الجمع جواب رب الى من معلق به فاعمل نقص في الكتب جمع كتب و هو الاول
الجميع دو مان جمع دون بهر كلام خوش چرون بر داي اخبره من الامه كونه
چون كره عالم مرد و ليس لهم الا انفسهم قوي دين صفت كه بيان كرده ام مستعد
انك تقون و حكيم حكيم بنده الحكيم و ليس كذلك بيشه بكونه و طائفة ديكر من الاغنياء
مزان نعمت كسرت و قدر ميانده اول كتاب و من لم يقرض بهنك مع ان موضع

مکن باز ای متصل بر آن چنانکه پیشتر که هر کس که بگوید ای لم یعلم علی شقیه علی الله
بقول که در هر کس تحصیل مال کرده و بخورد ای صرف عرق تحصیل مال و لم یعلم به **مکتب**
علیه السلام فاروق را بجهت که قائلان کما حقن امر من الله بان کما اصل الله ایک ای حسن
عباد الله کما اصل الله ایک علم الکبریا نشیند ای لم یعلم خود علیه السلام و عاقبتش ششیدی قد
و بیان و کن از بیان علم کین و قول بقول خدا ششیدی استحقاق بیان **مکتب** آنکه بدین
درم خبر نیند و حق لم یکتب انوار بهر عاقبت اندر دین و درم کرد ای صرف تراشید
تو ای صرف انوار مقدس حق شوی اول آن که تری آن تنقیر از نیت دنیا جرایم تراشید
با خلق کرم کن که خدا با تو کرم کرد **مکتب** اذ اجاب الله فیما علیک فیما علی الناس طالعاً مستطاب
المجد یفینا اذا فی اقبلت و لا یفینا اذا فی تنهب عرب کویید افرام من جاد جاد بحد
و لا یفینا فی من المنة و تعلیل بر قوم فان العادة ای یک عاده و تقدیم الجار لضم و الجمع و التثنية
فخره بقوله یعنی بر حقن انوار و عطا ای العطیة ده بکسر اللام و سکون الهماء امر من واد
و منت منبر یعنی ایلم ان فیته کسر انون و سکون الهماء فی من ندان که فانه آن تو باز میگرد
مکتب در حقیقت کرم هر کس که بدین ایست و صابر حکما گذشت از ملک شش و با انوار تو فای
آثار انوار شرفی الی العرش که امید داری بنشد و ایلم که و ارشاد علی و منت بر عجب انوار
خواری بیا ان خطاب فیها بمن من کما انفا له یعنی انوار و تشدید الاء معر و بر بای او ای
تعطیه بهای یعنی لا تقبله بالمنة کما قال الله تعالی ایها الذین آمنوا لا یقبلوا احد قانکم بالمن و الاء
قیل المنة من ضعف المنة یا نعم ای القوة **مکتب** ضای کن که موقوف اسم مفعول من التوفیق
شدی بجز معلق موقوف بر انعام و فضل او نه معطل که اشتاد انوار الله تعالی ای لم یکرک
انعام و فضل منت مندر بین انفا که خدمت سلطان می کنی قال الله تعالی قل انتموا علی
اسلامکم مت شناس از تو که بخدمت بداشت بل الذین علیکم ان یکم لایمان **مکتب**

مکتب

دو کس رنج پیوده قد مراراً مع انه مشهور و من تعرض بیا بقوله باطل فخر استحقاق الطیفة
البقیة مرة ثانیة بردن ای لکن المشقة الباطلة و سبب بقاء نه کردن ببقای مینه انک مال
انوار است که سبب و خور و اجد بخره و دیگر آنکه علم انوار استحقاق و علم بخره یعنی لم یعلم
علم چنانکه پیشتر خوانی انوار پیشتر رسم تعظیم و من خرد بقوله یعنی زیاده بخواری علم تعظیم الاء
چون عمل در تو نیت نادانی بیا ان خطاب نه محقق بکسر النون و الاء المشددة معناه طریقت
المسائل بالعدل بود ای لایکون محققاً نه دانشمند بود چارها فاعل بود و الاء المشددة معناه
برو کن به چند صفة چار بیا قال الله تعالی التوریه ثم لم یملو کما کمال سفار آن تری معز
راجه علم و خدای پس علم و هر که بر و هینم ست بیا خدای لایفوق بینه **مکتب** علم از بیرون
پروند و منت قال مرتبه الدین و احصا صفة از هر دنیا نوزدن ای پس لا یس من الی یس و سبب
تحصیل الدین **مکتب** هر که بر خلق علم و زید فروت یعنی ان کن باع علم و زید من انحق و عطا
و سبب نزل الدین و من قال یعنی ان من تصد لاء العلم و الزید عطا الحق زیاده علم تعظیم الحق
خرمنی کرد که بکسر الحاف الفاعل الاء و فخر العزیزه انشا به پاک بر و منت یعنی احرقة
بخت لم یوق من شیء **مکتب** عالم نابیر هر که را ای العالم الذم کین معنی کوریت با انوار
مشعل دار یعنی هو اعنی فیه شمع یقید به الناس و الاء یعنی بینه **مکتب** بینه الله عز هر که در
بخت ای لعبت یعنی اصنام فیها لا یفقه فی جزئی خرد بای لم یشر شیا و زید بخت بکسر
الصله ماضی من انوار خلق انقل عن بعض السلف عز و جود عالم و زاهد و عابد متوکل **مکتب** ملک
از فردندان جمال کرد فان الملكة التي فیها العقول و حسن بهم و دین اسلام از هر که کمال ان
کید و مقدره کما عرفت و را که ان قاعده الاستیحاء و علیا و جید بعض النسخ هشایا بد و من افشاء
و قانع شره مضرع من یاضق فخر انوار المروج و اخرج الظلام عن السجود و مع هذه التوبة
ان الذین یمل بالانقیاء باشتان بضمیمت زودندان بالافاضة محلی ترا که زودندان

بوقب بادشاهان ای سلطانین ارشد احتیاجا الی رفع العقول من تقریریم **بند**
اگر بشنوی بداهه المسیر من الاسد انکانه فیه بعض النسخ بنعم اکره من اختاره قال
بوصول الغرة فقد ذهب طریقه اختیار المرحوم ای بادشاه بنده الاسرار من قال یفقد
فقدانی بنیة الجنی در همه دفتر ایلمه جمع الدفاتر به معناه طایر و من قال شریحه بنتر فقد
غلط چونکه غلطه مواضع لایق پذیرفت و المشارة الیه مضمون الیه الی جزیره من هو
نیر جاهر من فرمودن عمل ای تاتار غیر العاقل بالحل که عمل که خود بنده با وفاء پذیرفت
بعضی حل التجهیز العزیز المتبع عن ارباب الدوله بترک الطبع و نئی النفس و شوق التباذل و الموضع
تکلیف است چیزی بی سه چیز یا تازی بایه نماید مال بی تجارت فانه یفتی بالعرف و علم
بی بحث فانه نیست و ملک بی سیاست فینسخ السلطان ان لا یرک العتوبه عن المستحق
و لهذا قال رحم اهر من بر بیان جمع دست بر نیکان جمع نیک مقابل بران و معنای
از طمان خلعت عا السابق چه رست بر دولت ان فانه یستولون عظیم **بند** فیه
چه تعلیم کنی یا غیاث الصالح التعلیم بالشیع و بنوازی بیا و الخطاب فیه بدولت ابا
نکته مقصود میکند فاعلم غیر فیه یا تازی بایه المصدک ای یعجب بشر کنگ **بند**
بر دوستی بادشاهان بکسر اباء المصدک لخاصه اعتماد نتوان کرده من اختاره عبارة
المن اعتمادش یاد کرد فیه و بر آواز خوشش که دکان بکسر اشین لافاضه غره قدر بیان
یا اولی کتبش قال کما انک می مانده خواجهره هنوز بناید بود خود کرد و بود کما
یعنی المصدک که ان ارشاده الی دوستی بادشاهان بخیاں متبدل شود که بدعتی است
ای متبدل ذلک بخیاں و مودت و این ارشاده الی آواز خوشش بخوابا ای بالشم و اراده
الاحلام و البلوغ مقیر کرد **بند** معشوق بکسر اتفاق بر اردوست دل ندمی ای لا
و مرید می آن دل کلمه را محذوفه للوزن کجانی بایانین مصدریه و شباغیه بنوی

بکسر

بکسر بایه الصلة و النون الاصلیه و الیه الخطاب آخر المصراعین فاعرف من البيت فلا
تلتفت الی قول من قال ان العاصی آخر المصراعین شباغیه ای حصلت من شباغ
ما قبلها **بند** بر آن سبک بکسر الین و تشدید الاء و یاء الوحدة النوعیه که داری بریاد الخفا
بادوست در میان منه ای لا تقنع بیکف بینای لا تقنع به وانی که وانی دشمن کرد
فاعلم غیر دوست و برکت و بعضی نسخ و بر کن ذی که توانی بدشمن برسان ای
توصل الیه باشد که و قی دوست شود **بند** رازی که خواهی بنان ما یفقد النون باک
در میان منه اگر چه معتد بود یعنی آنکس که هیچکس سر باکسر و تشدید تو را شقیق بر باشد
فاحشیه قدر بیان که خبر ارا دیر السوء کسر الاء لخاصه الی قوله دل خویش مرهون با
کی گفتن و گفتن که کما ای اسکوت اولی من ان تقول سرک لا صو تقول و تطلق
السکوت قیل سر خود بیا و بناید گفتن از ان سب که یا زاریاری بود از یار یا زاریار
بند ای سلیم آب ز سر چشمه سید یعنی ای شخص سلیم الطبع اجبر الماء من اول العین که چه
بر نفس اباء الفارسی تشدید الطمان فاعلم اب یعنی ان کثر الماء بالبحر بیان من العین صاف
توان بسن المصدک مضی الی مقوله ای عجب و اذا عرفت المعنی الطاهر فلا تلتفت الی قول
من قال قوله من قیل تنازع الفعیلن اذ یحیل فاعلم شده مفعول بسن **بند** سینه
در زمان بناید گفت بمعنی گفتن که بهر تحقیق ان الجن فیه الغره و ضم الی بناید گفت ای
لا یفیه ان یقال القول الا لا یصل ان یقال بن ان سن الجمع **بند** و شینیه یا الوحدة
ضعیف که در الحاف آید ای یفیه الاطاعة و بدو سینه فاعلم که غن تقیر مقصود است
الی دشمن بر آن نیست که و شینیه بایه المصدک کما و سینه قوی کرده بالکاف الخاری و
کلمه اند المقول بعد بر دوستی دوستان بکسر اباء المصدک اعتماد نیست که قال علی بن
انوان زمانها جوایس العیوب تا یملق بکسر اتفاق و دشمنان چه رسد من صیل اعتماد

ششیدن دو است بر حسن تا بخلاف آن اشاره ای نصحت کردنی که عین حوائط
 کن است ناچند دشمن گوید ای من الامر الذی يقول بعد ان کن افضل که بر او نوزی یعنی
 لولم تجتبه قدم است الفاتحه تحفه تفریب الکیه دست تعابن است لاجل بیاه الوحده
 نماید فاعله غیر دشمن راست چون تیر صقلا را از آن بگردانند الفاتحه است امر من
 ای ارجع عنه و من قال فی شریعه امر من غلبت بینه الفظه بل امر من غلبه و راه و دست
 چپ گیر **ششم** بکون المیم مبتدیه پیش از بعد تشریف الدال فی الاصل و مشت آن
 نوبت آورده جزا مبتدیه و مثل غنا قهر و لطف بی وقت هیئت جبر و تم بین الحاله فی حدیث
 در شیت با یاء المصدر کن که از تفسیر کردن یا طاف الفارس و نه بحدان نری کن که بر تو
 و کبر و شجاعت شود و بطلونک **در شیت** و نری هم بفتح و در بیت قدم یاء المصدر
 حرف الطرف جو فاعله الفارس انفسه که جرح ای انفسه جرح کرم العرف و مردم دست قوام
 مردم و وصف ترکیب در شیت بکیر فاعله خردمند ای لایا فاعله الخشوعه پیش از ای امامه
 سینه ای لایا فاعله الخشوعه که ناقص گفته در غرض و ید که در غرض و نوزی و ید یعنی لایا
 نفق العظیم و لا یترفع حیث یوجب الفؤنه نه یکبار ای باللیه تن در غرض و نه بعضی
 زبویا ید **سببانی** بعضی الشین المعجیه و تحفیه الباء بجهه الزی و الیا الوحده باید
 گفت ای قال سیه ای خردمند مقول القول مطهر المجلع الفایه و لا تعلیم ده بکلیه المیم
 الهاء امر من دادن چنانکه یک پند با لیا الفارس بکفا فاعله غیر بر یک مردی با لیا
 المصدر کن نیز بحدان مرهون که که در وجهه بکیر المیم الفارس بکیر ای که تیر بحدان
نکته دو کس دشمن ملک و دین اند و تم بینها بقوله پادشاه بی علم و زایدی علم فیه
 و نشر مرتب **بر سر ملک** بالضم و السکون عباد عاء علیه آن ملک بفتح المیم و سر
 فرمان ده و وصف ترکیب صفت لک که خدا را بنود فاعله بنده فرمان برداری لایکون

ششیدن از باب تفریق
 ششیدن از باب تفریق
 ششیدن از باب تفریق

فاعله سر ششیدن

پیر و پیر و پیر
 پیر و پیر و پیر

بولج

عبد مطیع **یادشاه** را باید که بجای چشم نراند بفتح المیم من مضارع مطیع من را شد که در
 را اعتقاد فاعله خود فاعله من جمله ثم بین حکم است که آتش چشم اول در خداوند منضم افتد
 یقع فیه و فاعله بیوت المرء عند العطف لکه الی الی الخاریع دفعه پس کن ای بعد از یک
 زبان بفتح الراء و ضمها بفتح یاء رسد **نشان** یادی لا یبغی بلی آدم بکیر المیم
 خاک را ده و وصف ترکیب که در سر کنده فاعله صیر آدم کبر و تنذی و یاد ای الهول ترا یا چنین کنی
 و سر کشی ای همه کائنات یک نه بدارم ای و اعلم از خاک و یازانته **در خاک**
 پهلوان بفتح الراء الموقه سکون الیا المشاء طرف الامم و القاسم بملکه بر سیم
 بفتح الراء بفتحه کفتم مرا بزمیت از جهل پاک کن ای الطهر بکفا بفتح الراء و ضم الیا
 جو خاک کحل کن ای فقیه ای عالم یا هر چه خوانده من العلوم همه در زیر خاک کن فان نحو
 العلم هو التواضع و انما لم یکن تعلل بعلک فاعله ملک و لا تعلق الیه و لا تعلق بک
نکته بدخوی بسکون الیا یعنی ارجل الله و سستی الخلق در دست دشمنی یا یاد
 النوبه کفر است که هر کجا که ره دفا عذیر بر نحو از چنگ عقوبت او اشاره الی دشمن
 خلاص نیاید **اگر** دست بلا یافه و لا آمنه بر فلک رود بدخوی فاعله در دست خود
 بر خویش بالا فاعله در بلا باشد **بجوبی** بیاء خطاب در سپاه دشمن توفقه و لایم اتفاق
 افتاد ماضی تو جمع باش ای کن جمیع قلب صفاء خاطر و اگر جمیع شود ای یفقون تو را
 پریش و من الانزام اندیشه کن و لا تفعل **بر و امر** من رفیق یادستان آسوده نشین
 ای اجل مستی که منم جوین در میان دشمنان جنگ فاعله لا یفقدون فی علان یفرون
 و کبریه که با هم کلمه منم مع الاخر که بانه عبارت من الاتفاق فی السلام و الاقامه السلام که
 و از کن اتفاق و هر بیعی علی یار بهی بفتح بغض و جداره همباز امر من بر دن سک
پند دشمن چنانچه بخت در ماند ای از آنجا اعدا و من جمیع الجمل سلسله و سستی ای الحبه

بولج
 بولج

فصل و مستحق بر وادی ای که نیست بقیه لغو عذاب و سقط **بجشم خوشتر** هم در بیان
 و هر که مردای الرجل الذی و آهسته موضع الحال که شد از شتابان صفه مشبهه من
 شتابیدن سینه بقیه و مسكون التون بمحی القوس صواي الملون بلون الولد و الذی
 یرکب بالسرچ باد با سرچ المی صفه سمند و قدر مرقه الباب الثالث از نک قدر سائده الباقی
 اسامی نه قول المصنوع آب تا زیاد و کت رود شتاب و و مانده بکون التون شتابان
 همچنان آهسته میراند **بند** نادان را به از خاموشی نیست ای پس لاجل فصله اولی من
 المسکوت اگر آن مصلحت بدانیست یا و الکلیه نادان بودی **بند** چون نداری کمال فضل
 آن به موهون که زبان در دهان و من قال بدک سخن بلیق ان یقر که زبان در دهان
 کنداری ای الا حکیم آدمی را زبان فضیلت که ای بظفر جمله هر چه بی مغز اسب که کاجور ناله
 لاری بک سب که ای الحقه الشدیة **بند** حزی را بلی تعلیم میگرد بلیق بر و اصل بر او بی
 بر از ادب کردی عمر و نام کل چین حکمتش الضیاع را به ای بلی گفت ای نادان چه گوئی بافت
 العریة درین سودا بترس امرن تر سیدن از لوم ای من تو چنده نیاموزد به نام از تو کفار و
 به اظهار توانی موشی بیا موز از به نام هذا عمل الغنم لاجل **بند** هر که نامل نکند در جواب
 به الجواب پیشتر این سخن را مصلوب و به نام معلوم یا سخن آرای امرن از خیرل چو مردم کلاه
 بوش متعلق با کلاه و قاقش غرر کار عمل احاطل خاسر یا پیشین **بند** هر چه به نام غنم
 من خاموش **بند** هر که یاد نام از خود بکشد که المائل علیه تابدا نند که داناست و
 افضل من بداند که نادان است خانه کفی به جهل ان بیامش با علم منه **بند** چون در آید ببار
 توئی سخن متعلق بداند که چه به دانی اعتراض کن **بند** هر که بداند پیشین جمع
 ای کالاسم و یحاجهم شکی **بند** که نشیند فرشته ای و احدی ملائکه با یوم موهون
 و حش آموزد و فرشت و ربو با کسره الجور از بران بگوئی نیاموزی علامه حق که کند کرک

ربو با کسره ای میگوئی
 بعضی مکر و زبیر

ای لا یفعل الذی یستحق و دوزی **بند** مردمان را عیب نهانی آشکارا کن **بند** او گفته که
 ایشان را رسوا کنی و خود را بی اعتماد کن **بند** از اناس لا یجرون علیک مانده **بند**
 هر که علم خواند بکون التون و عمل که در موهوب بدان مانده بقیه التون که کافران بکون التون
 و تم تیفش اند خضاع **بند** ازین میل ای الشیخ الذی لا قلب ولا فکره العاقبه من
 نیاید به امن کان له قلب الحق السمع و هوش سید و پوست بی مغز کاجور لاجل بقیه
 را نشاید و لا یجای **بند** نه ایضا معروف الی الجمع هر که در مجادله و انشام است باجم الغار
 در محاطه درست **بند** بس باباء الضریع بعضی کثیر قامت خوش ای قدر شوق که زبیر چادر
 بقیه الا جمعیت **بند** نه ایضا معروف الی الجمع هر که در مجادله و انشام است باجم الغار
 باز کنی ای قتی مادور مادور باشد بعضی مجرمة مسنة **بند** اگر شبها شب قدر بودی
 نو کان جمیع الیایله القدر شب قدر از هر چه قدر بودی **بند** هر که در بختان بودی
 بیا الکلیه فی المواقف الاربعه پس تحت تعل و سنک یکون بودی **بند** فالقدر لعل و بودی
 نه هر که بصورت نیکوست سیرت زیاده و است به الالاسی لفظا و توبه معنی کار اندوز
 دارد و پوست ای العمل لیاطن و الظاهر و معرفة الباطن عبیره **بند** توان شناخت بعضی
 شناختن یک لحظه در شغل مرد موهون که ناگاش رسیده است با کلاه علی ای مراتب
 علوم ولی زباطش امن مباشرت خود مشو فان معرفة الباطن امر صعب خلا تا من که گفت
 نفس بکدر بس اما معلوم **بند** هر که با بر کان مستیزدای یعاندم با لاجله تون خود بریزد
 خوشتر از بر کرک بی لغو و رک است کو میذیک کلامه را مقدره دو میفرم جمع
 الهم و ایچم العربی بعضی احوال رود به شکی شکسته پیشای باباء الفارسیه اوله و الیایله
 نه آخره بعضی انکه نو که بازی سر کنی با قیوم خود مشترک بین الهم و ایچم بعضی الکلیه
 پیچیده باشی و مشت بقم الیم باشی کثیر کار خرد متذکر نیست فان لک امر متماخر عظیم

بکسر ایاء الصلوة **ح** کبر بزرگم را دو شب کبر و خواب ایاء یام الصلوة **ح** یام الصلوة
شیخ زعفران سکنی ای مثال بحر من ثقل الطعام منی زول یکنی لعدم **ح** مشورت با زبان
تجارت بهت باطل و سخاوت با مفیدان کنه **ح** ترم بر بلیک نیزه دران و صف بلیک
ستار کبر بود بر کو صفه ان ای شفته عا الظالم علم عا الضعفاء **ح** کبر کراد شمن و پرش
ست ای کان بخت بقدر عا قندار کشت لایم لاف و شمن خویش است **ح** سگ در
دست و مار بر سر سگ آ آخراذا کان غایک والحقه عا الاخر کث یسل قلمه فیه
بکسر الحاء بلحیة یعنی ضعیف را ای احدی الیائین مصدرة بود بر فکر غاب قیاس در دست
ای الوقف و کردی بخلاف این مصلحت دیده اند و گفته اند که در کشتن بزرگان ای الیائین
منسوبون الی القیاد والمراد بهم المجهولون و من قال جمع بنده فقد فعل فی بعض النسخ بزرگان
تامل او نیزه است بکمال اختیار یا بهت توان کشت بعضی لاف یعنی کشتن و توان
دست با کسر بعضی هشتن یعنی ترک کردن اگر بی تامل کشته شود محتمل است که مصلحتی
خوش شود که ترک کشتن متع شود **ح** نیک سنان تنه ای اشد سهو تو زنده
بجایان که بخت کردن کشته را باز زنده توان کرد و اندازد عقل است صبر تیر انداز و صف کبر
که چو رفت فاعلم تیر اندازان متعلق بقوله رفت نیاید یا زایا مره آخر **ح** چکی که با
جهال در اختیار می بخت مع فغا باید که عزت تو قح نازد فانهم لا یعرفون قدره و جای
که بزرگان آوری و کذا انعام و ملاقه اهل ان بر یکی غالب آید عجب نیست که سکنی است
جوهری را می شنند **ح** نه عجب یس عجب که فو و رود نقش انصیر را مع الاصل المراد
الاخرا عیة عنایه غراب بکسر ایاء مبدء هم نقش خزه و انچه صفه غراب و اعلم
ان لفظ قفس با سینه آخوه فارسی و با صدارة الکافیة ایة او لها طوی را با زانی و بر
کافیة الارب الحامس و من لم یعرف هذا التحقيق قال یعرف هذا الكلام ان قفس آخره سینه

بکسر ایاء

جنگ زهر آوری مکن با دست خانه یا خند با لفظی پیش سر پیچی ای مع اسکان در بخت
بکسر النون او من نهادن دست **ح** ضعیفه که با قوی دلاوری بفرغ او و ایاء الله
بمع الشیخه کند و بیاورد با طحاریه باره شمسیت در حاکم خویش ای هو معین عدو قتل
نفسه **ح** سیه پرورده ای الله ربی عا الطل اچه طاقت آن ای سیه هده که رو و با مبارز
نوع مبارزه و هو الشیخه الی بروج الی المعركة بجمال و کناست باز و وصف ترکیب **ح** الضعف
بجمله فکند بقیة الکاف و النون مضارع من افکدن چنه مفعول بهام و ایائین بیکال
ح بکسر یحیى نشو دست طاقت ششید دارد **ح** چون نیاید بقیة و در کوشش
الکلام بقیة و در کوشش اکت مرز نش و قبح کلم خاموش **ح** کبر بی هزاران بزرگان
را نتواند دیدن هر چو سنان باز آردی سبک شکاری را به بنده مشغله بر آید با بستر و
پیش آمدن نیارند **ح** سفل قد بر جایه چون بکسر یا کبر بر نیاید ای عیاد و بقیة
بکشتن انصیر را مع الی کبر در پوستین افتد ای عیاد السیاحیث و بقیة **ح** کبر هارینه
جبت بکسر الغین و فی ان تکلف لطف الانسان مستورا بایقه او معده فان کان هدف
یسر غیبه و ان کان کذا بایس برسانا محسوس و کوه دست و عاجز که در مقابل ایاه مقابله
المحمود و کشتن کنگ بخت اخوس بود زبان مقال **ح** اگر چو شکم نبود سینه یعنی
اگر بکسر طیب الطعام بالابرار هم و خرد و دام عیاد و بیفاوی بلکه متره من صیاد خود لم
نه نادی فنا یوحیه بعض النسخ **ح** شکم بزرگ است و زنجیر پای خانه بسبب لفظه
شکم بنده و وصف ترکیب مادر پرست خدای **ح** حکیمان در خورند حتی یجمل انهم
الکلی و عابدان هم سیدای لا یستحقون شفاعت یا و زاهدان تاسد بالفتح رقیه لغتین
بقیة الروم و جوانان تا طبق بر کبر من بین ایدیم و پیران ماعزق بکشد اما قتلند و
چنانکه در معده بکسر العین و سکه بجای نفس خاند بقیة النون و بر سوه روزی کس

و با شمع
مروما

وقد ذكره الجرجاني في باب الصلوة **س** كهنه من ذوا بش قدم يدا في حكمة ذوان وحب جفا
بياد الوحدة مبداء في موصل منم اليه سوء ادب ومضرة قاذل طوبى نثاره بالهم
ودرجه اي منقبض وقدر شهود فاعلم غيرهم من ذوا كرام مقام التقليل سلك به كوجوه
كاسه زرين شكذ بكلمة الشين وفتح الكاف والنون قيمت سلك بغير ايداي لايزداد
قيمت الجوز رطلون عا سلك كم بفتح الكاف العرب اي ناقص لشدة **س** خرد مندي
بياد الوحدة راكه در زمره اجلاف جمع جلف اي جاون غليظ القلب وفي بعض النسخ له
سمن صورت **س** بند وفي بعض النسخ به بند وشكفت بكسر تين جمع عجب حاد كقوله
بربط بفتي البائين او ضم اثابته كما مر بالغلب واهل بختين بر نياد اي لا يوزن ولا يظفر
مقابله ونوي عسيرة بالياء بعد العين والياء بعدة وقد وجد في بعض النسخ بالنون
بعد العين والياء بعد هازنوني كذا بالكاف الفارسي الاخرة الجنية تسيدي التوم قد
مازاي عجز ويقع اخفض منه ومن قال اي مضطرب شدة وقد اتى بفتح في معنى هذا اللفظ
س بلند اوله وصف تركيبة مبتدأ وقوله نادان حقة وقوله كردن اخذت جرة كناية
عن الاقدام والجره كذا ما نارا به بشري مبداء في غلبه تخيلا كذا **س** احك مجاز
بجاء اسم مقام من المعاني الاثني عشرة وهو ما نذر بانك طبل غازي ومن لم يعرفه الملق
قدم لفظ طبلان قال في بيان تقدير الكلام اي زباك طبل غازي مقدم طبله لشدة فدا
في اللفظ والمحنة **س** جواهر اكر در غلاب بكسر الخاء لفظ فارسي مراد به جركاب اقتدائي
وقع فيه بحان خيسر كمان وعبارة كركابك رسد چمنان خيسر فان اشرفه
بالله وقع في المكان الادنى والخيال يتشرب بالهوى والى المكان الاعلى استعدادا اي قاب
ليلا ترميت در بخت خلايد لشخص قابل من مرعي صالح وترتبت فاستعد ضارعي من لم يكن
لرستعداد ففوت التربة اليه ضارح فاستر اي ارا ما اكره ثب بفتحين عالي دارك الت

جوهه سكونيت وليكن چون بقس خود بهزي ندارد من كالات اسد باظاك بزرگ است
فالعبرة ليست بالاصل كما قال قتيب مشكور بفتحين شاذلي است بفتح النون وسكون الياء
فان قيل القاعدة التي ترمي في ادخال الكتاب بفتحة ان يكتب لفظا متصلا ويجوز لفظا
كما يجوز لفظا قلنا تركت القاعدة حينئذ لا يلتبس بقولهم فبت واذكي ان تلك القاعدة تتر
في مواضع كثيرة كقوله فوالله اناس لو وضعوا كوة في الجنة **س** كنهت وي است
كفان اسم لابن نوح عليه السلام لا يبعث في منزهة طكان من المعرفين بغير مرادف بغير
زادكي اي كونه ابن النبي قدش اي مرتبة نفوذ ومفادع يفتح من افرودان وهو ههنا
متعد ههنا من غامذين اكراري قاعدة صيغة محالب ومفعوله محذوف وهو منزهة كوه
معرب جوهره هو اصل شي اي اظهر حبك الطكان ولا تظفر بك كل زحاريت واهم
راز **س** مشكك است كخود مويده ويظهر فقه بكلامه انك حظا ركبوا بين المقصود
بقوله دانا اي عالم چون طبله عطاريت خاموش وحر ناي باضالوا حواله نادان بجه
طبل غازيت بيشه بقوله بلند آواز وبيان تير لا علم به جوهره ويا قد دراي قدم بياضه بالياء
انما من وعاصل معناه بالتركيه بر من موز جايك ومن اخاهن حيث قال بفتح فاصد الكفر
ذلك فكر فاصد **س** عالم اند نياي جاهل امرهون فتلي بفتحين كفه انه صدقان
جمع صدق بالكسر والتشديد يدي در ميان كومان است اي محبوب بين العبي مصمفي قد
سرا زدن تقال جمع زدن بفتح زاء جهنم المهر لا يبرخون قدره ولا يعظمه **س** دونه
بياد الوحدة راكه بعري والمراد به زمان ممتد فرائيك باجم الفارسي آرد كناية عن التحصيل
نشايد اي لا يلبق كبعيدكم بيا نازند **س** سكي بيا الوعدة بجزال اي في السنين
المتعددة شود فاعلم غير سكي بعل بارة الهرة للوعدة زبانه تا يك نقش بالفتحات الجمة
راجع الى بعل بارة شكلي بسك والمراد به ينبغي للعاقل ان لا يفرصه الله محطلا ان كان

رفتن عطف عاقل از امام مرشد محمد بن ابی بکر بن ابی شیبہ و از امام شافعی و از امام مالک و از امام احمد و از امام حنبل
 قائم منکر بنی القصار فی الحال انفسا و علی الطار فی الحال القصار و علی ان الزمان فی الحال
 الی غیر ذلک و علی بالتحقیق و قیاس من قری الطویل بر رسیدند که بدین منزل در علم چگونگی رسید
 ای بابی و جد و سعت گفت بدینچه ای بابی که هر چه ندانستیم از بر رسیدن آن نیکوکاران
 امید یافتیم آنکه بود موافق عقل و بعضی از طبع که بعضی را به طبیعت شناس
 بکون انوار السین و صفت ترکیب برید به الطیب الحاذق بنامی بیاد الخطاب بر سر
 من بر رسیدن هر چه ندانستیم از بر رسیدن هر چه ندانستیم از بر رسیدن هر چه ندانستیم
 و انما بی **ب** هر آنچه دانستی که هر آنچه دانستی که هر آنچه دانستی که هر آنچه دانستی که هر آنچه دانستی که
 تعجیل کن تا قبل السوال ذل و لو ابین الطريق که حکمت را زیان دارد ای استیصال السوال فی الحال
 لا سوال و لا یقین و ذلک ترک السوال فی الحال لا یعلم طبعیة ما خلفه من الامام فاحکمته بغير
 السوال فی الحال لا یعلم و نه **ب** چو توان دید اندر دست داور علیه السلام هر چه ندانستیم از بر رسیدن
 اصله مجوز حذف تا به لوزن بر رسیدنش خبر فی الحال راجع الی القان و خبر فی الحال راجع
 داور علیه السلام چه میگوید که دانست فاعلم فی الحال که بر رسیدنش معلوم کرد و اصل فی الحال
 مذکور فی الحال فی غیره و قد آتینا الحق بالحکمة یث قال و من حکمته صریح و دالین
 ظهور و کان یسر الدرع فلیب انما فاعلم فی الحال و قال نعم یسر الدرع فلیب انما فاعلم فی الحال
 که لوزن حجت ایی لمصاحبه کی است که ظاهر بر داری مشق من بر دافق و قد عرفت فی
 و الماد فی حاله من غیر یا با فاعلم فی الحال ایی ما فی البت در آید خطاب من بر حق و لوزن
 النظام و المواظفة و من لم یعرف المعنی الملائکة و البیان و طبیعة الکون حکایت
 حکمت را مقدرة بر مزاج مستحق کوی ایما التکلم کردانی که دارد فاعلم فی الحال مستحق یا تو میباید بداند
 بر آن عاقل که با مجنون تشبیه و یصاحب نکوید مصراع منیع بر حدیث رسول لیلی

ذلک جمیع اخباری

یا بدان تشبیه و یصاحبهم که طبیعت ایشان کثیر و بالمواظفة فی العلم یکن بدین این شوق
 جامعته الجول کرد و چنانکه اگر شوقی بزیادت بر آید و در کارهای رده بخاز کردن غرض
 منسوب شود بر خوردن فی اعتقاد اناس **ب** و قوم یقین بجای خط بر خود بنامانی کشیده
 ای اثبت و قدرت جملک و من قال فی شرعاً اصغیت و اقررت حماکت لیکن ان
 فی مقه بذلکلام که نادان را بصورت بر کردی بضم الحاف انما ریب طلب کردم زانایان جمیع
 و بعضی از نسخ زانای یکی بنده لا اله الا الله و بعضی از نسخ الاخره فرموده با نادان
 نه جو ندای لا تصعب و در خلقت مع الجمل که که انما فی عصری فی ناسیة لصحبة و کما فی ابتر
 بناسیة بیاء الخطاب فی المواضع الاربعه اذ اصعبه مؤثرة **ب** هم شتر را چنانکه معلوم
 است بینه بقوله ان طیفیاء الوحدة مزارش یطیع الیم هو الزمان و الغیر راجع الی شتر که و
 و صد و شک بر بضم الباء الا و فی آرائیه فاعلم فی الحال که در باللات الخطاب ازین
 او نه چو مصراع منیع من مجید اگر در دره نغمه شتر که هو انک **ب** الحرف چنانکه در موجب
 پاک باشد فاعلم فی حاله و طفل بنامانی با بیا المصدک **ب** آنجا خواهد رفتن زمام که پیش
 یقین و الغیر راجع الی طفا در کسده مصراع من کسلان و در مطاوعت ای مواظفت
 که عله بقوله که حکام در شیت ایی و وقت آنکه نشسته موطفت فاعلم فی الحال من اللطف مذمومت غیر
 معقول و گفته اند که دشمن بملاطفت دوست نکرده و بلکه طبع زیاده کند **ب** که که لطف کند
 با تو که کیش باش ایی اللطف فی المعایر باشد منه و کزوف کند در و جیش الغیر فی المعایر
 راجع الی کی که اگر بالو و فی الحاف انما ریب و سکون النون بر من گفتن خاک فاعلم فی
 سخن بلطف و کرم با درشت و سکون اناء و ایما مگویر که در یکت خود بر سکون اناء العز
 کرد و بنیم سوزان پاک **ب** که در میان سخن در بیان افندی بضم الحاف قبل ان یکت
 المتکلمون الحاذقون تا مایه فضالش بداند ای غرض اظهار الفضل باین حدیث باشد

دره بغضه وال و در کینه
 رسته در میان دو کوه

انی بحد الفی در کاف
 فارسیه حیفه ازین
 آنکه در بین بر کردن
 در بعضی نسخ
 بجای آنکه در کاف
 در بعضی نسخ

نشیانی کمال صفه و در شغل این بدگری پس صورت ذکر من ناپای ای این کلمه و بجا ده من
یک شایه ای منی تسبیح که اندر معنی مغرور و غاضب و اشتغال با مال کی از کلمه سستی
خسته و درش و مجموع بود سر او خرافانه حالیه اسروده ایم حالت براءه و خطاب این
ای بیت آدم نرا هم کی بحق پر داری خطاب من پر دافض از توبش **مکت** ارادت بچون
با هم الفارسی ای الهی لا یکتبه و هو الله تعالی لا یکتبه لا یکتبه لا یکتبه لا یکتبه لا یکتبه
در شک ما کی گذارد اشاره الی یونس علی السلام که هیچ بقدر **و حقیت و بی عین**
النسخ ذوقیت خوش صفت وقت آنرا که بود ذکر توموش فان ذکر نعم الانبیا و ذکر نعم
وقت نفیس و در خود بود اندر شک موت بچون **مکت** اگر تیغ خنجر را بر کشد فاعله الله
بنی و وی سرور کشد خرقانه و کر غزوه لطف بچنانکه ای لیا لطف اللطف به ان را به معنی
درب اند و من قال مقلوب بقوله جنبه فدا خطا به نیکان در ساند **مکت** کر خنجر خطا خط
کنه یعنی حق تعالی بجا می معذرت است المعذرة على وزن المعفوة بیده از و لطف
کوهر دار او حاضر و قد عرفت مرارا ان لفظ کو فیض التاكید و من قال انه من قبیل لفظ الازالة
لتحسین اللفظ فعدا کثر الازالة والمعنی ارفع الحجاب و اظهر اللطف کا شفا را امید غفرت
ست **مکت** هر که بتادیب دنیا راه صواب بگیرد بتعذیب عقی کفار آید ذکر دلیل خدا
الحدیث قال قال الله تعالی و لن یقمن من العذاب الا الذی و هو عذاب الدخان من القل
والامم و غیر ذلک دون العذاب الا کبر ای عذاب الازرة **مکت** بهدست بابا الفار
خطاب همتران و آنکه ای بعده بند بانباء العربی چون بند بند فاعله غیر متران نشود
بانباء الخطاب بند نمند عایدک و در ملک نیکنان مبتدا بکلیات و احوال مبتدیان
جمع پیشین و هو المهدم یعنی من خطایات الاقوام الی الله بیکرید خبر بیده پیش از اند
بسیبانیان جمع پسین و هو المتأخرین و افعاله ایشان است اشاره الی یکدیگر من مثل

ازند در دوزان دست کوتاه کنند نادست کوتاه کنند **مکت** نرو و ای لایذنب و غیبه
الغبین سوئی و اندای لایطیر متوجه الی کلمه فلا یستعمل الی بعد اول انبیا و
لتحسین اللفظ و انشا ما یقابل کفیف و انشا است بمعنی الارض و الاربع بمعنی الفوق چون که
اربع بند اندر بند بانباء العربی بند گیر از مصائب جمع مصیبة و کان لطف الیاء من اللطف
تا کینه و بیکران را تو بند **مکت** آنرا که کوشش را دبت ای معنی قبول الحق کران بیکر الحاف
الفارسی بمعنی تقبل و الماراد به الصم و مراد به همام العلب آفریده است ای الله بچون
بالامال که که باشند ای کیمت فیصل جمع الکلام الحق و یقیده و آنرا که بکینه سعادت
کشیده اند الی جانب الحق چون که نرو و کلاول **مکت** شب تکلیف مبتدا و من غنم ظرفا
میت قال فی شرح صریح الی الله المطالب ففدا خطا لطف مکسورة لافضاة الی قوله و ستان
خدا ای لیلتهم المطلمة بی ما بد فاعله ضمیر تباریک و من اخلاص الاول قال هذا بصیغة
او اول و تباریک الموحده و وزن و هو مشتق من ما فتن بمعنی المعان که ان پر و نور خشنده
هم فاعل نه نشید ز مخفف من درخشیدن ای لیلتهم المطلمة و تباریک المفضی سیان و هذا
المعنی هو المستخرج من الاسبذة و فیها مبالغة الجمع کلا یخوین سعادت بزور ماند
یست ای لا یکن تفضیله بقوة العقد تا نه بخشد خدای بخشنده هم فاعل من بخشیدن
از تو بیکر بفتح الباء و کسر الطاف العربی نام ای ای ای شمنه و شکی ملک که و کلاول
ای حاکم تباریک فاما حکم مطلقا از حکم تو هیچ حکم بالاتر نیست و اینا آنرا که رهبری بابا
المصدق کنی ای تباریک هم الطاف الفارسی نشود و غیبه یعنی آنرا که توره می
دهی کم نشود و آنرا که تو کم کنی و لا رهبری ای مرشد تباریک و غیبه یعنی الی قوله تعالی
من ید الله فلا مضل و من یضل فلا دلیله **مکت** کدای نیک انجام یعنی آنرا که
باز بادشاه و فریاد هم و هو مثل انجام لفظا و معنی **مکت** غی که پیش شتمین و شتمین

عند نفسه معين است و وقتی معلوم بدانیس بکلی بن اکثری کما جی بوجود آن وصل نازده
 و کما بی بعدم آن پشورده بالفارسیین بالترکی صولش و سر و لاج این چیزی
 نیست خانه لا دخل و تصرف و لا یفزع حاصل و لا یفزع عاقل و لا یفزع در هر وقت تازه
 نسبت اولاد تفاوت بدالایه و الذاب و این صفت آزادگان است خانه لا یفزعون
 بالدنیا و لا یبالون بالآل و العالی **بر آنچه میکند دل منه ای لا یفزع قلب العالی**
 که در جمله بی موهون پس از ضیفه بخوابد که در بغداد معناه بالترکی ضیفه و ن
 صکره که که در بغداد و کت زوشت تقدیر الظلام اگر زوشت بر آید چه سخن باشد که کم خانه
 جمیع اجزایش منتفع به ورت زدست کالاول و من قال یعنی و کت زوشت تقدیر شرح
 عن الشرح کاترک شرح الطیاح الی الشرح فی مواضع متعده بنیاید چه سر و باش که اول
 الفقه الشریع **دو کس مردند و خسرند و نه عدم انتفاعها بما لکما که داشت**
 المال و تخورد و لم یستفیع و آنکه دانست من العلوم و عمل نکرد ای لم یعمل بمقتضی علم
کس نبیند بکین فاضل و هون که در عیب گفتش کوشد یعنی آن انجیل و لو کما
 کان فاضل و نه اناس الخ و من لم یعرف الحق الصریح اکثر الظلام بالانفاد الفارسیه
 اولاً و العربیه و لم یات بالحق المراد و در کرمی دو حد کنه دارد و هون که مرث میباشد و کوشد
 ای کرمه بستر حبه جدا **خانه کتاب و من دایم محبتین** المرید کرون فی
 آخر الیقائن خانه یختمون بهما کما یزکرون المقدمه اولها و لا یبلغ المقام آخر کتابه یختمون
 بالکافه فعلاً تمام شد کتاب کلستان باعانه الملک الشان و الدار المستعان ای
 الذين یطلبون النور و درین جمله کلام ابتدائی ای فی هذه الابواب الثمانية جمله
 رسم ای عاده مؤلفان است از شعر متقدمان بطریق استعاره ای طلب العاریه
 تلیفی التلیف یعنی التضمین و جعل الشیء تابعاً لشیء آخر زوشت ای لم یقع و الحق المراد ای
 ما درجت فی ابواب هذا کتاب من اشعار المتقدمین شیا کما هو عاده المؤلفین یعنی

جمیع هذا کتاب مانع فای و فای کما شاعری **کهن یضمتین فقه خویش پراستن و لا**
 هو اصلاح بالرفقه یعنی آن که کتاب مثل الباس من الحق فاضله یفزع شعاری المناسبه
 بالوضع المتعده و قدرت الاشراق ای ان بعض اشعار العربیه و الفارسیه الذکوره
 بهذا کتاب من اشعار المصنوعه منه قبل تلخیص کتاب به از جمله عاریت نواستن
 من الغیر غالب فاستعد اکثر کلامه طرب اکثر است و صفت ترکیب و طبیعت آینه بکار
 و قد و تریا و صفت ترکیب آینه و کت نظران را بدین علت ای سبب الطافت زبان الله
 کرد و قائلین که مغز مبتدا و کت زوشت فاضله و فاضله و فاضله کما یزکرون
 و در و یزکرون کالاول بی خانه خوردن و تمل الاذی لا فاضله کما یزکرون
 یعنی و سعی لم یجد تعاقباً و لیکن بر برای روشن صاحبان
 قات را کما فی جوابهم بقوله و قالوا ان الجود و المشقة فاضله
 ای الخاطیه معوم لا مع الجمال کما چه شیده خانه متعلقه
 التشدید کما موعظاتی ضایقه بالاضافه بشبهه فاضله
 و خانه و تریا و صفت ترکیب آینه و کت نظران را بدین علت ای سبب الطافت زبان الله
 نشود بالوعظه آخر فقه قال الحق و لا یزکرون
 بجای خود داریم معناه بالترکی بزیفیه کت
 و قول من قال فاضل فی مقام من العو
 بر و رسولان پیام مراده
 ای کتاب سلاله
 انقیر و الطل

دیکر راجع
ملک

محمد لالا

۱۴۲۳

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله الطيبين الطاهرين
الطاهرين الطاهرين

بسم الله الرحمن الرحيم

در در پیما افتد
بر اندر شرف فرض
در در کیم کمال
ملا در کیم کمال
از بابت در کیم
در در پیما کمال
افلا کیم کمال

بعضی از آن در میان مرغی
د بعضی در چشم مرغی
نفت او پیما کمال
هو کی بر افتد کمال

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله الطيبين الطاهرين
الطاهرين الطاهرين

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله الطيبين الطاهرين
الطاهرين الطاهرين

بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم

2.

هذه نسخة من كتاب
الشيخ الفاضل
المرجع

تحت المذبح
الذي في
الكنيسة
التي هي

Handwritten Persian text, likely a manuscript or letter, featuring dense cursive script. The text is written on aged, yellowed paper. The visible fragments include:

... در این کمال که چنانچه
... از رویه کمالی
... احضار کرد
... از رویه کمالی
... احضار کرد
... از رویه کمالی
... احضار کرد

۱۴۷۲

پتو سلیمان خان غارت
کردن

نور علی خان و بیگم از قاضی شریف

مستوفی
مستوفی

۵۰
۱۰۰

۱۰۰
۱۰۰

۱۰۰
۱۰۰

۱۰۰
۱۰۰